

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI KRAJOWEGO OŚRODKA WSPARCIA ROLNICTWA W 2018 ROKU

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

**Sprawozdanie z działalności
Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa
w 2018 roku**

**Zatwierdził
p.o. Dyrektor Generalny
Krajowego Ośrodka
Wsparcia Rolnictwa**

Grzegorz Pięta

Warszawa 2019

Spis treści

1.	KRAJOWY OŚRODEK WSPARCIA ROLNICTWA – AGENCJA WYKONAWCZA.....	6
1.1.	Status prawny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	6
1.2.	Struktura organizacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.....	6
1.3.	Zakres działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	8
1.4.	Beneficjenci i/lub kontrahenci Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.....	11
1.5.	Ocena działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	11
2.	GOSPODAROWANIE ZASOBEM WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA.....	13
2.1.	Przejmowanie mienia do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	13
2.1.1.	Przejmowanie mienia pochodzącego z byłych ppgr, Państwowego Funduszu Ziemi i innych gruntów rolnych Skarbu Państwa	13
2.1.2.	Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP)	15
2.2.	Zagospodarowanie mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.....	15
2.2.1.	Przetargi ograniczone i nieograniczone	17
2.2.2.	Sprzedaż nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	18
2.2.3.	Inne formy trwałego rozdysponowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	24
2.2.4.	Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP	28
2.3.	Grunty pozostające w Zasobie WRSP i ich rozdysponowanie.....	35
2.4.	Inne zagadnienia związane z zagospodarowaniem mienia Zasobu	36
2.4.1.	Zarząd i wieczyste użytkowanie nieruchomości Zasobu WRSP	36
2.4.2.	Mieszkania i infrastruktura mieszkaniowa	36
2.4.3.	Grunty do rozdysponowania	38
2.4.4.	Pozostałe zagadnienia	39
2.5.	Nadzór właścicielski	40
2.5.1.	Nadzór właścicielski nad mieniem Zasobu WRSP	40
2.6.	Bezwrotna pomoc finansowa	41
2.7.	Ulgi w spłacie należności z powodu niekorzystnych zjawisk atmosferycznych.....	43
2.8.	Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2018 r.....	44
2.8.1.	Wpływy i wydatki związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP w 2018 r.....	44
2.8.2.	Windykacja należności z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP	45
2.8.3.	Splącalność należności bieżących z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP... ..	45
2.8.4.	Windykacja należności zaległych z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP....	46
2.8.5.	Windykacja należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego	47
3.	REALIZACJA ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY O KSZTAŁTOWANIU USTROJU ROLNEGO.....	48
3.1.	Zmiany przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadzone w życie w 2018 r.	51
3.2.	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	51
3.3.	Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia nieruchomości rolnych przysługujące na podstawie art. 3 ust. 4 i art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	57
3.4.	Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych przysługujące na podstawie art. 3b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	60
3.5.	Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce prawa handlowego, która jest właścicielem nieruchomości rolnej, przysługujące na podstawie art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	61
3.6.	Realizacja obowiązku nabycia nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy określonego w art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	62
3.7.	Sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie (art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	63
3.8.	Uprawnienie w zakresie występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	64
4.	NADZÓR WŁAŚCICIELSKI NAD SPÓLKAMI.....	65
4.1.	Nadzór właścicielski nad spółkami hodowlanymi.....	65
4.1.1.	Hodowla roślin.....	67
4.1.2.	Hodowla zwierząt	69
4.1.3.	Stadniny koni i stada ogierów	72

4.2.	Rejestracja znaku towarowego „Polskie Nasiona”	75
4.3.	Wykonywanie praw z udziałów i akcji wobec spółek nabytych w ramach realizacji przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	75
4.4.	ELEWARR Sp. z o.o.....	76
5.	DZIAŁANIA INTERWENCYJNE W CELU STABILIZACJI RYNKÓW ROLNYCH	78
5.1.	Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku	78
5.2.	Interwencyjny zakup i sprzedaż masła	80
5.3.	Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż	80
6.	WSPARCIE PRODUKCJI ROLNEJ	82
6.1.	Wsparcie rynku produktów pszczelich.....	82
6.2.	Dopłaty do materiału siewnego	86
7.	MONITOROWANIE RYNKÓW ROLNYCH I DZIAŁANIA KONTROLUJĄCE PROCESY PRODUKCJI ORAZ PRZETWÓRSTWA	88
7.1.	Monitorowanie umów na dostarczanie produktów rolnych	88
7.2.	Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego	89
7.3.	Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka	91
7.4.	Rozliczanie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka.....	93
7.5.	Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina	93
7.6.	Monitorowanie produkcji na rynku cukru	96
7.7.	Monitorowanie produkcji oraz opłaty na rynku cukru	97
7.8.	Przetwarzanie cukru przemysłowego	98
7.9.	Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE	99
8.	RESTRUKTURYZACJA ZADŁUŻENIA PODMIOTÓW PROWADZĄCYCH GOSPODARSTWA ROLNE.....	100
9.	MECHANIZMY W RAMACH REGULACJI HANDLU ZAGRANICZNEGO Z KRAJAMI SPOZA UNII EUROPEJSKIEJ.....	101
9.1.	Pozwolenia na przywóz/wywóz i kontyngenty taryfowe.....	103
9.2.	Pozostałe działania dotyczące handlu z krajami spoza Unii Europejskiej	104
10.	WSPIERANIE KONSUMPCJI I PROPAGOWANIE ZDROWYCH NAWYKÓW ŻYWIENIOWYCH – REALIZACJA „PROGRAMU DLA SZKÓŁ”.....	106
10.1.	Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2017/2018	109
10.2.	Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2018/2019	110
11.	PROMOCJA PRODUKTÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH	115
11.1.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (w ramach WPR)	116
11.2.	Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą	122
11.3.	Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych.....	132
11.4.	Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych	134
11.5.	Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych.....	137
11.6.	Działanie „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020	140
11.6.1.	Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości	141
11.6.2.	Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym.....	142
12.	WSPARCIE DZIAŁAŃ INNOWACYJNYCH I ROZWOJOWYCH W SEKTORZE ROLNO-SPOŻYWCZYM.....	144
12.1.	„Platforma Żywnościowa”	145
12.2.	Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności	147
12.3.	Pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich i działań innowacyjnych	149
12.4.	Fundusz Innowacji i Rozwoju Rolnictwa (FIRR)	149
12.5.	Wykorzystanie teledetekcji w rolnictwie	150
13.	DZIAŁANIA W ZAKRESIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII	152
13.1.	Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych.....	152
13.2.	Monitorowanie produkcji biopłynów.....	157

13.3.	Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego.....	157
13.4.	Ewidencja mikroinstalacji biogazu rolniczego	160
13.5.	Gromadzenie informacji o infrastrukturze energetycznej.....	161
13.6.	Wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie.....	161
14.	REALIZACJA ZADAŃ W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO POMOC ŻYWNOŚCIOWA 2014–2020	163
14.1.	Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)	163
14.2.	Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020	163
14.2.1.	Realizacja Podprogramu 2017 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2018 r.	164
14.2.2.	Realizacja Podprogramu 2018 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2018 r.	165
15.	PODSUMOWANIE WYDATKÓW W RAMACH REALIZACJI MECHANIZMÓW WPR, KRAJOWYCH, POPŻ I INNYCH DZIAŁAŃ.....	169
16.	GOSPODARKA FINANSOWA KRAJOWEGO OŚRODKA WSPARCIA ROLNICTWA W 2018 R.	171
17.	FUNKCJA INFORMACYJNA I TRANSFER WIEDZY	172
17.1.	Opracowania i informacje przygotowywane przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa	172
17.1.1.	Raporty rynkowe	172
17.1.2.	Opracowania analityczno-prognostyczne	172
17.1.3.	Opracowania z zakresu polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi	173
17.2.	Upowszechnianie informacji o mechanizmach polityki rolnej.....	173
17.3.	Kreowanie wizerunku KOWR i polityka informacyjna.....	174
18.	SYSTEM KONTROLI	176
18.1.	Audyt wewnętrzny	176
18.2.	Kontrola wewnętrzna	178
18.3.	Realizacja kontroli na miejscu.....	181
19.	WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA.....	184
19.1.	Realizacja porozumień o współpracy z instytucjami sektora rolno-spożywczego	184
19.2.	Udział przedstawicieli KOWR w międzynarodowych konferencjach, seminariach i spotkaniach..	184
19.3.	Organizacja wizyt delegacji zagranicznych	185
19.4.	Współpraca z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi.....	187
19.5.	Udział KOWR w pracach związanych ze stanowieniem prawa Unii Europejskiej	187
19.6.	Monitorowanie regulacji prawnych UE	188
20.	ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE	189
20.1.	Dostosowania legislacyjne	189
20.2.	Systemy zarządzania w KOWR	191
20.3.	Realizacja programu informatyzacji.....	191
20.4.	Zarządzanie kadrami	192
20.5.	Zamówienia publiczne.....	192
20.6.	Obsługa administracyjna	193
	SPIS TABEL.....	195
	SPIS WYKRESÓW.....	197
	ANEKSY.....	199

1. KRAJOWY OŚRODEK WSPARCIA ROLNICTWA – AGENCJA WYKONAWCZA

1.1. Status prawny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jest **państwową osobą prawną** działającą na podstawie **ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa** (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154), która weszła w życie z dniem 1 września 2017 r. na mocy ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.), oraz **statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa** nadanego rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 roku¹.

KOWR, w świetle przepisów art. 2 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, posiada status **agencji wykonawczej** w rozumieniu art. 18 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077, z późn. zm.).

Nadzór nad Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa sprawuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi. Organem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest **Dyrektor Generalny**, który kieruje KOWR i reprezentuje go na zewnątrz. Dyrektora Generalnego powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi. Dyrektor Generalny wykonuje zadania przy pomocy zastępców Dyrektora Generalnego oraz dyrektorów oddziałów terenowych KOWR.

Zastępców Dyrektora Generalnego powołuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi na wniosek Dyrektora Generalnego. Kierowników komórek organizacyjnych w Centrali i ich zastępców oraz dyrektorów oddziałów terenowych KOWR i ich zastępców powołuje oraz odwołuje Dyrektor Generalny.

W 2018 r. obowiązki **Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa** pełnił Witold Strobel (do 2 lipca 2018 r.), a następnie pełniącym obowiązki Dyrektora Generalnego KOWR był Piotr Serafin (od 3 lipca 2018 r.).

Funkcję **Zastępców Dyrektora Generalnego KOWR** w 2018 r. pełnili: Andrzej Sutkowski (do 28 czerwca 2018 r.), Sylwia Iwańczuk (do 28 czerwca 2018 r.), Waldemar Sochaczewski (do 28 czerwca 2018 r.), Janusz Zaniewski (do 4 lipca 2018 r.), Grzegorz Pięta (od 5 lipca 2018 r.) i Monika Tyska (od 5 lipca 2018 r.), natomiast pełniącymi obowiązki Zastępcy Dyrektora Generalnego byli Michał Wiśniewski (od 15 lutego 2018 r.) oraz Anna Dorota Gut (od 13 sierpnia 2018 r.).

1.2. Struktura organizacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

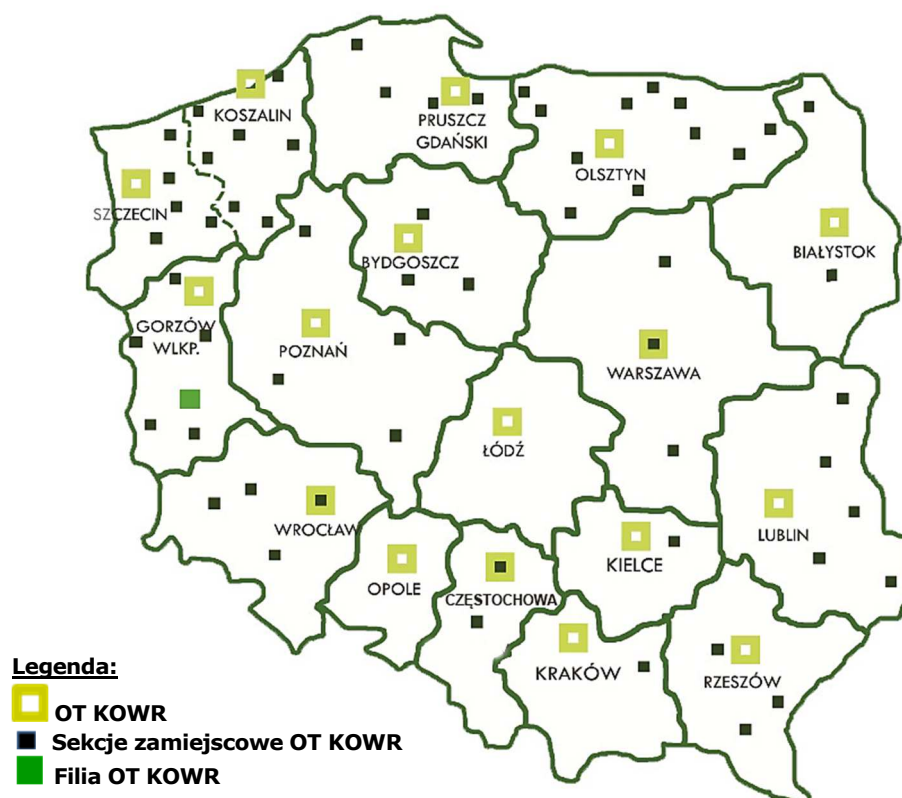
Struktura organizacyjna KOWR obejmuje cały kraj i umożliwia sprawną obsługę wszystkich beneficjentów oraz kontrahentów. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa posiada wyodrębnione jednostki organizacyjne – **Centralę w Warszawie** oraz **17 oddziałów terenowych (OT)**.

W każdym województwie znajduje się jeden OT KOWR, a w województwie zachodniopomorskim – ze względu na dużą koncentrację mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa po byłych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej – funkcjonują 2 oddziały terenowe Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (w Koszalinie i Szczecinie).

¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 2233).

Zgodnie z § 4 statutu KOWR oddziały terenowe mają siedzibę w następujących miastach: Wrocław, Bydgoszcz, Lublin, Gorzów Wielkopolski, Łódź, Kraków, Warszawa, Opole, Rzeszów, Białystok, Pruszcz Gdański, Częstochowa², Kielce, Olsztyn, Poznań, Koszalin oraz Szczecin.

Wykres 1. **Oddziały terenowe i sekcje zamiejscowe OT KOWR**

Źródło: opracowano w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa.

Zgodnie z § 2 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w Centrali wydzielono następujące **piony**: innowacji i rozwoju, gospodarowania nieruchomościami, rynków rolnych, nadzoru nad spółkami, finansowo-administracyjny oraz operacyjny.

W skład struktury organizacyjnej **oddziałów terenowych KOWR**, wg stanu na 31 grudnia 2018 r., wchodziły:

- Wydział Finansowo-Księgowy i Windykacji,
- Wydział Organizacyjno-Prawny,
- Wydział Rozwoju Rynków Rolnych,
- Wydział Kontroli na Miejscu,
- Wydział Kształtowania Ustroju Rolnego i Gospodarowania Zasobem.

Na podstawie § 5 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Dyrektor Generalny może **tworzyć i znosić filie oddziału terenowego KOWR** na wniosek dyrektora oddziału terenowego. Filią oddziału terenowego, w przypadku jej utworzenia, kieruje zastępca dyrektora oddziału terenowego KOWR.

² Od 30 sierpnia 2018 r., na mocy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 sierpnia 2018 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1667), została zmieniona siedziba OT KOWR dla województwa śląskiego z siedziby w Mikołowie na siedzibę w Częstochowie.

Do 31 grudnia 2018 r. w strukturze KOWR została utworzona jedna filia w Zielonej Górze w ramach OT KOWR w Gorzowie Wielkopolskim, która funkcjonuje od 1 grudnia 2017 r.

1.3. Zakres działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

KOWR, zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, realizuje zadania wynikające z polityki państwa, w szczególności w zakresie wdrażania i stosowania instrumentów wsparcia rolnictwa, aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich.

Według zapisów art. 9 ust. 3 ww. ustawy, KOWR **wykonuje również zadania inne niż wymienione w ustawie o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, w szczególności zadania delegowane**, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią.

Zgodnie z art. 10 ustawy o KOWR **jednostki sektora finansów publicznych mogą, za zgodą ministra właściwego do spraw rozwoju wsi, powierzać Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa realizację zadań dla nich określonych**, zapewniając KOWR na ten cel odpowiednie środki finansowe.

Do zadań KOWR (w tym realizowanych zgodnie z **art. 9 ust. 2 ustawy o KOWR**) w zakresie: **gospodarowania nieruchomościami rolnymi Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, kształtowania ustroju rolnego, nadzoru nad spółkami** oraz **wykonywania praw z udziałów i akcji** należą:

- 1) tworzenie oraz poprawa struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych,
- 2) tworzenie warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- 3) restrukturyzacja oraz prywatyzacja mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolnicze,
- 4) obrót nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa użytkowanymi na cele rolne,
- 5) administrowanie zasobami majątkowymi Skarbu Państwa przeznaczonymi na cele rolne,
- 6) zabezpieczenie majątku Skarbu Państwa,
- 7) inicjowanie prac urzędniowo-rolnych,
- 8) popieranie organizowania gospodarstw rolnych na gruntach Skarbu Państwa,
- 9) realizacja zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (ukur), w tym wydawanie decyzji administracyjnych dotyczących obrotu gruntami rolnymi w Polsce,
- 10) wykonywanie praw z udziałów i akcji oraz sprawowanie nadzoru właścicielskiego nad działalnością 48 spółek (z tego: 41 spółek hodowli roślin i zwierząt, ELEWARR Sp. z o.o. oraz 6 spółek w ramach wykonywania ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego).

Do zadań KOWR (w tym realizowanych zgodnie z **art. 9 ust. 2 ustawy o KOWR**) w zakresie **stabilizacji rynków rolnych, rozwoju obszarów wiejskich, innowacyjności, promocji żywności i zwiększania konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych** należą:

I. Zadania krajowe oraz zadania wspólnej polityki rolnej (tzw. zadania własne KOWR):

- 1) monitorowanie produkcji biogazu rolniczego i biopłynów, a także rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych,

- 2) gromadzenie informacji dotyczących istniejącej, będącej w budowie lub planowanej do budowy infrastruktury energetycznej służącej do wytwarzania biokomponentów lub energii elektrycznej z biogazu rolniczego,
- 3) wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie,
- 4) wsparcie działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym,
- 5) prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych mających na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych,
- 6) obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych,
- 7) wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą,
- 8) prowadzenie rejestru pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka,
- 9) rozliczanie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka,
- 10) monitorowanie umów na dostarczanie produktów rolnych,
- 11) monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego,
- 12) gromadzenie, analizowanie i udostępnianie informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych,
- 13) opracowywanie i upowszechnianie informacji związanych z realizacją mechanizmów aktywnej polityki rolnej na rynkach produktów rolnych i żywnościowych,
- 14) restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (w tym udzielanie pomocy w formie przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa).

II. Zadania delegowane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w ramach wspólnej polityki rolnej (w tym w zakresie wspólnej organizacji rynków produktów rolnych)³:

- 1) wspieranie realizacji branżowych i/lub międzybranżowych programów promocyjno-informacyjnych w ramach WPR („Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”),
- 2) wdrażanie dwóch poddziałań w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020 (poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”),
- 3) realizowanie „Programu dla szkół”,
- 4) prowadzenie interwencyjnych zakupów i sprzedaży wybranych towarów rolno-spożywczych,
- 5) realizowanie dopłat do prywatnego przechowywania towarów rolno-spożywczych,

³ Zadania, które ARiMR deleguje KOWR, są określone w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137, z późn. zm.) i realizowane na podstawie umowy zadań delegowanych nr 17/2015_DDD-UM17 zawartej w dniu 28.05.2015 r. oraz umowy zadań delegowanych zawartej w dniu 01.09.2017 r. Skupienie zadań agencji płatniczej w jednym podmiocie (tj. w ARiMR) nie eliminuje możliwości delegowania zadań agencji płatniczej innym podmiotom, co wynika z art. 7 ust. 1 akapit drugi rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008, z późn. zm.

- 6) administrowanie obrotem z zagranicą towarami rolnymi w ramach wspólnej polityki rolnej oraz towarami przetworzonymi nieobjętymi załącznikiem I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (towarami z grupy non-aneks I),
- 7) wspieranie rynku produktów pszczelich,
- 8) administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina,
- 9) działania na rynku cukru (w tym: monitorowanie produkcji na rynku cukru oraz kontrolowanie przetwarzania cukru przemysłowego i rafinacji cukru przywiezionego spoza UE).

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, jako unijna agencja płatnicza, w ramach realizacji niektórych z powyższych zadań, dokonuje płatności beneficjentom oraz dochodzi zwrotu nienależnie pobranych kwot pomocy.

III. Zadania powierzone z innych podmiotów:

- 1) realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 jako instytucja pośrednicząca i beneficjent, o którym mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (działanie powierzone przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej),
- 2) prowadzenie branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych (działanie powierzone przez Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii).

Wykres 2. **Zakres tematyczny działań KOWR**

Źródło: opracowano w Biurze Analiz i Strategii KOWR.

Misją Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, określoną w strategii instytucji, jest wdrażanie i stosowanie instrumentów wsparcia, aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich, w interesie polskich rolników oraz innych podmiotów funkcjonujących w sektorze rolno-żywnościowym, zapewniając jednocześnie profesjonalną i kompetentną obsługę.

Zarówno misja, jak i cele strategiczne KOWR wpisują się w filary „Planu dla wsi” MRiRW, którymi są: ochrona, wsparcie i rozwój, a tym samym wytyczają obecne oraz przyszłe kierunki działalności instytucji.

1.4. Beneficjenci i/lub kontrahenci Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Beneficjentami i/lub kontrahentami działań KOWR są:

- producenci rolni (w tym rolnicy indywidualni i dzierżawcy) oraz rodzinne gospodarstwa rolne,
- przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją, przechowywaniem lub przetwórstwem artykułów rolno-spożywczych oraz zakupem i sprzedażą tych towarów na terenie UE lub w krajach pozaunijnych,
- organizacje zrzeszające podmioty gospodarcze i rolników (grupy i organizacje producentów, organizacje branżowe oraz międzybranżowe),
- jednostki samorządu terytorialnego,
- mieszkańcy terenów wiejskich (w tym popegeerowskich),
- organizacje pożytku publicznego realizujące zadania związane z rolnictwem, rozwojem obszarów wiejskich lub promocją produktów rolno-spożywczych, a także inne podmioty gospodarcze działające lub zamierzające podjąć działania inwestycyjne na terenie kraju,
- konsumenci (w tym dzieci za pośrednictwem szkół podstawowych),
- osoby najuboższe (za pośrednictwem organizacji charytatywnych),
- uczelnie wyższe i jednostki naukowo-badawcze oraz inne instytucje z otoczenia rolnictwa.

1.5. Ocena działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

W obszarze wspólnej polityki rolnej Ministerstwo Finansów przeprowadziło **audyt gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji oraz Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2018 r.** Zakres czynności audytowych objął m.in. realizację zadań delegowanych z ARiMR do KOWR. Po zakończonym audycie Ministerstwo Finansów wystawiło opinię w sprawie rocznych sprawozdań finansowych oraz opinię w sprawie deklaracji zarządczej – obydwie „bez zastrzeżeń”.

W wyniku zakończonej w 2018 r. kontroli „Wykonanie budżetu państwa w 2017 r. Wykonania planów finansowych Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa oraz Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa” w wystąpieniu pokontrolnym **Najwyższa Izba Kontroli oceniła pozytywnie wykonanie planu finansowego na 2017 r. Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa oraz Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.** Koszty KOWR zostały poniesione zgodnie z obowiązującym prawem, celowo i gospodarnie. Pozytywnie zaopiniowano również sporządzane sprawozdania budżetowe i w zakresie operacji finansowych. W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie sformułowała wniosków pokontrolnych.

W wyniku kontroli zakończonej w 2018 r. „Obrót nieruchomościami rolnymi” w wystąpieniu pokontrolnym **Najwyższa Izba Kontroli oceniła jako prawidłowe realizowanie zadań w zakresie obrotu nieruchomościami rolnymi Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz wykonywanie uprawnień kontrolnych w stosunku do prywatnego obrotu nieruchomościami rolnymi.** Według Najwyższej Izby Kontroli:

- prawidłowo opracowywano procedury obrotu nieruchomościami rolnymi Zasobu WRSP oraz przeszkolono pracowników w zakresie ich stosowania, a także właściwie sprawowano nadzór nad stosowaniem procedur w OT KOWR oraz przygotowywano wnioski do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o wyrażenie zgody na sprzedaż nieruchomości,

- prawidłowo prowadzono sprawy związane z wykonywaniem prawa pierwokupu, nabycia lub odkupu, a także z wydawaniem zgód na nabycie nieruchomości rolnej przez inne podmioty niż wymienione w przepisach ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego,
- rzetelnie przeprowadzono ocenę skutków zmian w przepisach wewnętrznych dotyczących rynku nieruchomości rolnych i kształtowania ustroju rolnego, a także współpracowano w tym zakresie z samorządami oraz organizacjami społeczno-zawodowymi.

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie sformułowała uwag i wniosków pokontrolnych.

W wyniku kontroli „Wykonanie budżetu państwa w 2018 r. Wykonania planów finansowych Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa oraz Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Realizacja programów i mechanizmów finansowanych z udziałem środków z budżetu Unii Europejskiej” w wystąpieniu pokontrolnym **Najwyższa Izba Kontroli oceniła pozytywnie wykonanie planu finansowego na 2018 r. Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa oraz planu finansowego Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, a także realizację Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.** W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie sformułowała wniosków.

2. GOSPODAROWANIE ZASOBEM WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (**zwanym dalej, Zasobem lub Zasobem WRSP**) określone **w art. 9 ust. 2 pkt 1-8 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa** (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154) oraz **ustawie z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa** (Dz. U. z 2018 r. poz. 91, z późn. zm. – **zwaną dalej ugnrSP**), a także w innych przepisach i dokumentach wyznaczających kierunki i zakres działania KOWR na rzecz **prywatyzacji mienia rolnego Skarbu Państwa oraz realizacji założeń polityki społeczno-gospodarczej państwa, zwłaszcza na rzecz wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej**. Zadania realizowane przez KOWR dotyczą m.in.:

- tworzenia oraz poprawy struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych,
- tworzenia warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu WRSP,
- restrukturyzacji oraz prywatyzacji mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolne,
- obrotu nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa użytkowanymi na cele rolne.

KOWR realizuje również szereg zadań określonych w innych przepisach, zwłaszcza **w ustawie z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego** (Dz. U. z 2018 r. poz. 1405, z późn. zm.), **zwanej dalej ukur**.

Ponadto KOWR wykonuje zadania lub współuczestniczy w wykonywaniu zadań wynikających m.in. z przepisów o stosunku państwa do kościołów i związków wyznaniowych, o ubezpieczeniu społecznym rolników, o ochronie środowiska i ochronie przyrody, przepisów o lasach oraz przepisów prawa wodnego.

2.1. Przejmowanie mienia do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Zgodnie z **art. 13 ugnrSP do 30 czerwca 2000 r.** do Zasobu WRSP przejmowane były: **nieruchomości rolne Skarbu Państwa, lasy** niewydzielone geodezyjnie wchodzące w skład tych nieruchomości, a także **inne nieruchomości i składniki mienia** pozostałe po likwidacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej (ppgr) oraz ich zjednoczeń i zrzeszeń.

Nieruchomości nieprzekazane do Zasobu ostatecznymi decyzjami w tym terminie stały się z mocy prawa własnością gmin, na terenie których były położone.

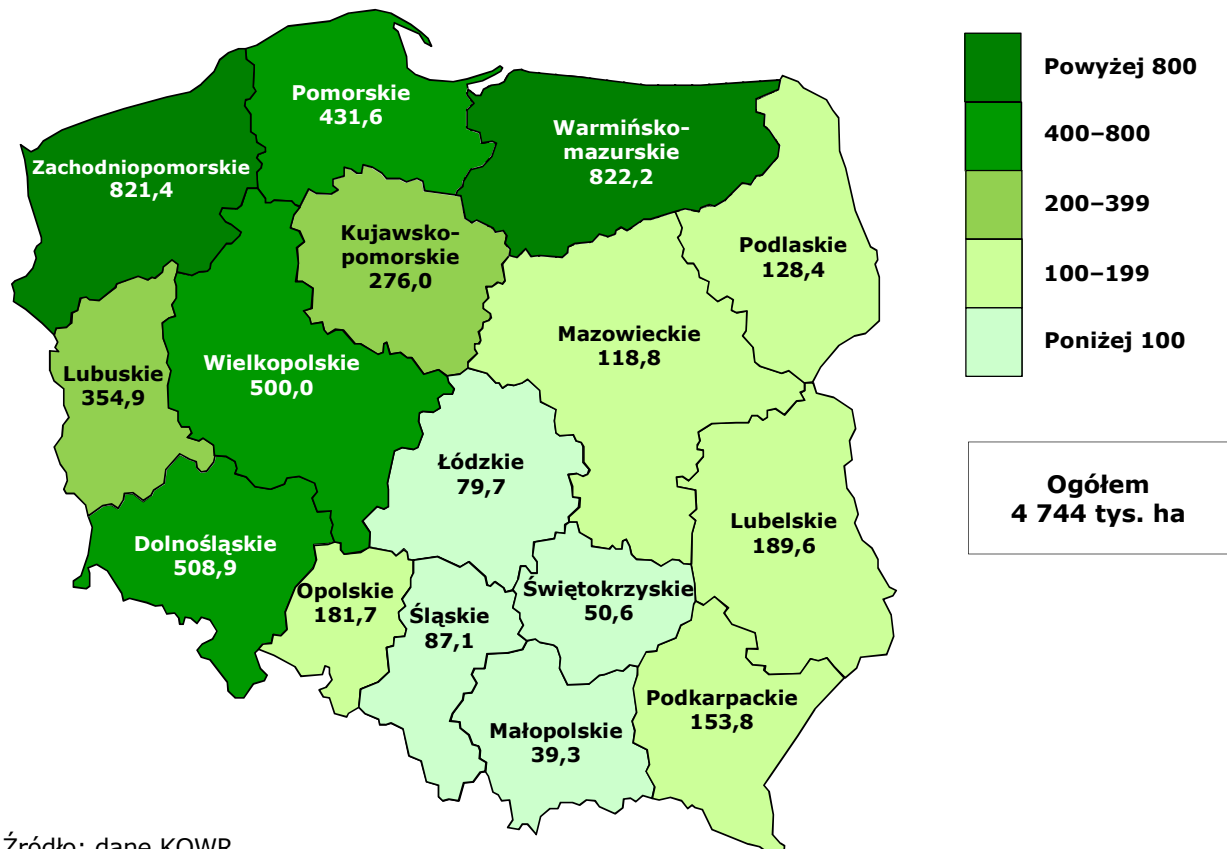
Do Zasobu WRSP wchodzi także nieruchomości rolne przejmowane na rzecz Skarbu Państwa na podstawie przepisów szczególnych i nabywane na własność Skarbu Państwa przez państwowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, a także nabywane w trybie ukur i ugnrSP.

2.1.1. Przejmowanie mienia pochodzącego z byłych ppgr, Państwowego Funduszu Ziemi i innych gruntów rolnych Skarbu Państwa

Przejmowanie większości mienia pochodzącego z byłych ppgr zakończyło się w połowie lat 90. W kolejnych latach przejmowane były do Zasobu WRSP jedynie niewielkie powierzchnie – przeważnie lasy, grunty leśne i zadrzewione niewydzielone geodezyjnie oraz sporadycznie inne grunty przejmowane aneksami do wcześniejszych protokołów zdawczo-odbiorczych. Przejmowane były również grunty z Państwowego Funduszu Ziemi (PFZ) oraz inne grunty rolne Skarbu

Państwa. Nieruchomości rolne Skarbu Państwa nieprzekazane do Zasobu ostatecznymi decyzjami do 30 czerwca 2000 r. z mocy prawa przeszły na własność jednostek samorządu terytorialnego⁴.
W 2018 r. przejęto do Zasobu WRSP grunty przede wszystkim w trybie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego i o ubezpieczeniu społecznym rolników, a także grunty pochodzące z odkupów realizowanych w trybie ugnrSP.

Wykres 3. **Grunty Skarbu Państwa przejęte do Zasobu od 1992 r. wg stanu na 31 grudnia 2018 r. w podziale na województwa (w tys. ha)**

Źródło: dane KOWR.

Od początku gospodarowania Zasobem WRSP (tj. od 1992 r.) do końca 2018 r. przejęto ze wszystkich źródeł 4 744 tys. ha, w tym 3 762,1 tys. ha (79%) z byłych państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej.

Przejęte do Zasobu WRSP nieruchomości (głównie w wyniku uwarunkowań lokalizacyjnych byłych ppgr z uwagi na ich przeważającą powierzchnię) położone są przede wszystkim w rejonach północnej i zachodniej Polski. Miało to swoje konsekwencje również w lokalizacji Zasobu w 2018 r., gdyż **na terenie 6 województw (warmińsko-mazurskiego, pomorskiego, zachodniopomorskiego, lubuskiego, wielkopolskiego i dolnośląskiego) nadal znajdowało się w Zasobie WRSP 1,02 mln ha gruntów (74%)**. Niewielka powierzchnia Zasobu WRSP w pozostałych województwach ogranicza możliwości KOWR w zakresie aktywnego oddziaływania na poprawę struktury obszarowej rolnictwa indywidualnego w centralnych, południowych i wschodnich rejonach kraju.

Od 1992 r. do 2000 r., poza gruntami, do Zasobu przejęto także pochodzący z byłych ppgr i innych podmiotów majątek trwały i obrotowy o wartości księgowej **8,6 mld zł netto** oraz blisko **2 mld zł**

⁴ Por. np. art. 60 ustawy z 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. z 1998 r. Nr 133, poz. 872, z późn. zm.).

zobowiązań byłych ppgr, w tym zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek w kwocie 887,4 mln zł⁵. W wyniku prowadzonych działań na rzecz restrukturyzacji zobowiązań, w tym zwłaszcza w trybie bankowych postępowań ugodowych, **przejęty dług został w całości uregulowany do końca 2000 r.**

W rzeczowej strukturze przejętego majątku trwałego dominują budynki i budowle. Obok **budynków gospodarczych**, służących bezpośrednio produkcji rolniczej przejęto także **337,4 tys. mieszkań** wraz z towarzyszącą infrastrukturą (m.in. kotłownie, hydrofarmie oraz oczyszczalnie ścieków), jak również obiekty przemysłu rolno-przetwórczego, handlowe i usługowe, w tym m.in.⁶: **849 gorzelni, 6 winiarni, 3 browary, 269 masarni i rzeźni, 898 suszarni zbóż i zielonek, 717 mieszalni pasz, 31 młynów i kaszarni, 75 chłodzi, a także 415 sklepów, 147 hoteli, zajazdów, restauracji i barów, 672 obiekty o charakterze socjalnym, kulturalnym i sportowym oraz 2 136 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych⁷.**

2.1.2. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP)

Stosunkowo niewielkie powierzchnie gruntów pozyskiwano w trybie art. 29 ust. 4 i 5 ugnrSP, gdzie zastosowano prawo pierwokupu na rzecz Skarbu Państwa przy odsprzedaży nieruchomości przez nabywcę w okresie 5 lat od jej nabycia od ANR/KOWR, a także prawa odkupu [na podstawie ugnrSP lub ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2018 r. poz. 1025, z późn. zm.), zwanej dalej Kodeksem cywilnym] – również w okresie 5 lat, licząc od dnia nabycia od ANR/KOWR.

Łącznie notarialne oświadczenia woli skorzystania z prawa pierwokupu i odkupu złożono:

- w 2018 r. w stosunku do 29 ha (dotyczyły jedynie pierwokupu),
- od początku działalności w 1992 r. do końca 2018 r. w stosunku do 2 458,3 ha.

2.2. Zagospodarowanie mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Przejęte do Zasobu nieruchomości, zwłaszcza pochodzące z większych obszarowo gospodarstw (zakładów, folwarków) pegeerowskich, przed ich dalszym rozdysponowaniem poddawano restrukturyzacji. Jej istotą było wydzielenie mniejszych jednostek gospodarczych, nie tylko zdolnych do samodzielnego, racjonalnego funkcjonowania, ale także „dopasowanych” do możliwości organizacyjnych i finansowych nowych użytkowników. Z uwagi na występujące pod wieloma względami zróżnicowanie ppgr (powierzchnia, rozłóg, ukierunkowanie produkcyjne, sposób organizacji gospodarstw itp.) dla każdego przedsiębiorstwa był opracowywany indywidualny program restrukturyzacji. W programach tych uwzględniano także potrzebę przygotowania możliwie szerokiej i zróżnicowanej oferty nieruchomości, w tym również niewielkich powierzchni, które – mimo że same nie tworzyły gospodarstwa – mogły służyć poprawie struktury obszarowej już istniejących, okolicznych gospodarstw indywidualnych.

⁵ Stan na dzień przejmowania protokołami zdawczo-odbiorczymi.

⁶ Według stanów wymienionych w protokołach zdawczo-odbiorczych.

⁷ W Zasobie dokonuje się weryfikacji przejętych obiektów, a w miarę potrzeby, zmiany ich kwalifikacji, przeznaczenia lub funkcji, ewentualnie likwidacji. Zespoły dworskie i pałacowo-parkowe podlegają przeglądowi przy udziale wojewódzkich służb konserwacji zabytków, w wyniku których weryfikowany jest m.in. status i zakres rzeczowy obiektów tworzących „zespół”, jak również są wprowadzane do ewidencji nowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, uznane już w Zasobie przez służbę ochrony zabytków za obiekty zabytkowe.

Dodatkowym efektem restrukturyzacji gospodarstw pegeerowskich było wyodrębnienie i wydzielenie majątku o charakterze „nieprodukcyjnym”, zwłaszcza budynków mieszkalnych wraz z towarzyszącą im infrastrukturą oraz obiektów służących działalności socjalnej (kulturalnej, oświatowej), obiektów sklepowych, hotelowych, zespołów dworskich i pałacowo-parkowych. Państwowe przedsiębiorstwa gospodarki rolnej w całym okresie swego istnienia spełniały szereg funkcji, także o charakterze społecznym i kulturalnym. Często w świadomości pracowników i okolicznych mieszkańców funkcjonowały, jako ośrodki wielokierunkowo aktywizujące lokalną społeczność. Państwowe przedsiębiorstwa gospodarki rolnej prowadziły też działalność gospodarczą inną niż rolniczą, np. handlową, usługową lub wytwórczą, nierzadko w tematyce odległych branżach.

Wydzielenie składników mienia niezwiązanego z produkcją rolniczą, a zwłaszcza mienia „społeczno-socjalnego”, nie tylko odciążało finansowo „część gospodarczą”, ale było jednym z koniecznych warunków przygotowania tych nieruchomości do prywatyzacji. Równocześnie wyodrębnione obiekty najczęściej stanowiły przedmiot odrębnych transakcji trwałego rozdysponowania lub umów czasowego użytkowania (głównie dzierżawy). Zasób mieszkaniowy był trwale rozdysponowywany w osobnym trybie, przede wszystkim był sprzedawany dotychczasowym najemcom lub przekazywany nieodpłatnie uprawnionym podmiotom (gminom, spółdzielniom mieszkaniowym).

W stosunku do gospodarstw zajmujących się hodowlą roślin i zwierząt programy restrukturyzacji brały pod uwagę ocenę stopnia przydatności i potrzeby utrzymania tej działalności. W wyniku dokonanego przeglądu część ośrodków hodowlanych zlikwidowano, natomiast dla tych, które okazały się niezbędne dla rozwoju polskiej hodowli, ponownie określono zadania hodowlane (stosownie do aktualnych i przewidywanych potrzeb rolnictwa) oraz dostosowano powierzchnię i inny majątek do powierzonych zadań.

Pierwszy etap restrukturyzacji przejętego mienia zakończono w latach 90. XX wieku. Był to proces trudny, ale stosunkowo krótkotrwały. Natomiast znacznie bardziej długotrwałym procesem jest wykonywana tzw. wtórna restrukturyzacja. Dotyczy ona nieruchomości pozostających wprawdzie w Zasobie, ale w przeważającym stopniu rozdysponowanych w różnych formach czasowego zagospodarowania, nierzadko na podstawie wieloletnich umów – zwłaszcza umów dzierżawy. Restrukturyzacja takich nieruchomości musi być rozłożona w czasie. W tych przypadkach KOWR korzysta z prawa do wyłączania gruntów z większych obszarowo dzierżaw (zwłaszcza powyżej 300 ha) i przeznacza je do odrębnego zagospodarowania, przede wszystkim na potrzeby rolników indywidualnych powiększających gospodarstwa rodzinne. Ten etap restrukturyzacji polega także na dalszym racjonalizowaniu powierzchni gospodarstw spółek hodowlanych oraz przygotowywaniu kolejnych nieruchomości do prywatyzacji.

KOWR zagospodarowuje nieruchomości i inne mienie Zasobu WRSP w różnych formach przewidzianych przepisami prawa. Rozdysponowanie w sposób trwały, polegające na przeniesieniu prawa własności, obejmuje przede wszystkim: sprzedaż, nieodpłatne przekazanie uprawnionym podmiotom oraz wniesienie aportem do spółek prawa handlowego. Nieruchomości pozostające w Zasobie zagospodarowywane są również poprzez formy nietrwałego rozdysponowania, zwłaszcza dzierżawę. Część nieruchomości, które nie mogły być rozdysponowane również w tej formie (np. z powodu czasowego braku zainteresowania nimi), a także nieruchomości stanowiące zorganizowane gospodarstwa, które „wróciły” z dzierżawy, do czasu kolejnego rozdysponowania przekazywano okresowo w administrowanie.

Stosunkowo niewielkie powierzchnie pozostawały w takich formach rozdysponowania, jak zarząd i wieczyste użytkowanie.

2.2.1. Przetargi ograniczone i nieograniczone

Poprawie struktury obszarowej, a zwłaszcza tworzeniu warunków dla powiększania części już istniejących gospodarstw rodzinnych, sprzyjają także uregulowania określone w ukur oraz stosowanie przez KOWR przetargów ograniczonych. Przetargi ograniczone są organizowane przede wszystkim dla rolników indywidualnych powiększających gospodarstwa rodzinne. Od początku obowiązywania tego uprawnienia (tj. od połowy czerwca 1999 r.) rozstrzygnięto przetargi ograniczone dla rolników **na zakup 231,3 tys. ha** oraz **na dzierżawę 323,9 tys. ha**.

Sprzedaż i dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP są realizowane w trybie przetargów publicznych, organizowanych zgodnie z uregulowaniami określonymi w ugnrSP oraz w przepisach wykonawczych wydanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi^{8,9}.

Od początku gospodarowania Zasobem (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2018 r. odbyło się 1 409,1 tys. przetargów, z tego:

- **1 014,4 tys. przetargów na sprzedaż, w których zaoferowano grunty o łącznej powierzchni 3,7 mln ha, z tego rozstrzygnięto 329,4 tys. przetargów na powierzchnię 1,6 mln ha,**
- **394,7 tys. przetargów na dzierżawę, w których zaoferowano grunty o łącznej powierzchni 7,4 mln ha, z tego rozstrzygnięto 326,9 tys. przetargów w stosunku do łącznej powierzchni 4,6 mln ha¹⁰.**

Skuteczność przetargów mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych w relacji do przetargów odbytych wyniosła w przypadku sprzedaży 32%, a w przypadku dzierżawy 83%.

W 2018 r. przeprowadzono 36,8 tys. przetargów, z tego 28,5 tys. przetargów na sprzedaż i 8,3 tys. przetargów na dzierżawę. W przetargach tych zaoferowano do nabycia 16,8 tys. ha oraz do dzierżawy 52,8 tys. ha. Rozstrzygnięto 4,5 tys. przetargów na sprzedaż 2,6 tys. ha oraz 6,1 tys. przetargów na dzierżawę 45,3 tys. ha¹¹.

W 2018 r. skuteczność **przetargów na sprzedaż** (ograniczonych i nieograniczonych) mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych do przetargów odbytych wyniosła 16% (w 2017 r. – 15%), zaś skuteczność przetargów mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do zaoferowanej powierzchni do sprzedaży wyniosła 15% (w 2017 r. – 16%).

⁸ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowego trybu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa i ich części składowych, warunków obniżenia ceny sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków oraz stawek szacunkowych gruntów (Dz. U. poz. 540, z późn. zm.).

⁹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 stycznia 2009 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania przetargów na dzierżawę nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. z 2013 r. poz. 1142).

¹⁰ Część gruntów była oferowana i wystawiana do przetargów więcej niż jeden raz.

¹¹ Należy zwrócić uwagę, że od momentu ogłoszenia przetargu do jego przeprowadzenia, a następnie do czasu zawarcia umowy, upływa pewien okres – w szczególnych okolicznościach nawet kilku miesięcy. W rezultacie zdarza się – zwłaszcza na przełomie roku – że w innym okresie sprawozdawczym przeprowadza się przetarg, a w innym zawierana jest umowa. Dotyczy to zarówno przetargów nieograniczonych, jak i ograniczonych oraz odnosi się do transakcji zarówno sprzedaży, jak i dzierżawy. Ponadto samo rozstrzygnięcie przetargu (tj. wyłonienie potencjalnego nabywcy lub dzierżawcy) nie gwarantuje zawarcia stosownej umowy, gdyż niekiedy, mimo wygrania przetargu, kontrahent nie przystępuje do jej zawarcia.

Skuteczność **przetargów na dzierżawę** nieruchomości Zasobu WRSP mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych w relacji do przetargów odbytych wyniosła 73% (w roku 2017 – 72%). Skuteczność przetargów mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do powierzchni zaoferowanej do dzierżawy wyniosła 86% (w 2017 r. – 87%).

Przepisy ustawy z dnia 6 maja 1999 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 49, poz. 484) i ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego umożliwiły ANR/KOWR aktywne kształtowanie zmian struktury agrarnej, poprzez nadanie jej prawa organizowania przetargów ograniczonych, w których uczestniczyć mogą osoby wskazane w tej ustawie. Najliczniejszą grupą, dla której organizuje się przetargi ograniczone są rolnicy zamierzający powiększyć gospodarstwo rodzinne¹².

Łącznie – od połowy 1999 r. do końca 2018 r. – w ponad 41,8 tys. przetargów ograniczonych zaoferowano do sprzedaży 320,8 tys. ha oraz w 35,3 tys. przetargów ograniczonych – 455,9 tys. ha do dzierżawy. Rozstrzygnięto 20,3 tys. przetargów na sprzedaż 233,5 tys. ha (w tym 231,2 tys. ha dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne) oraz 28,4 tys. przetargów na dzierżawę 391,9 tys. ha (w tym 356,3 tys. ha dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne).

W 2018 r. zorganizowano 5 359 przetargów ograniczonych na sprzedaż 3 161 ha (w tym wszystkie przetargi dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne) i **6 024 przetargi na dzierżawę 42 tys. ha** (wszystkie przetargi zorganizowano dla rolników indywidualnych). **Rozstrzygnięto 1 287 przetargów na sprzedaż 778 ha** (wszystkie przetargi na rzecz rolników powiększających gospodarstwo rodzinne). W 2018 r. powierzchnia sprzedana w przetargach ograniczonych stanowiła 30% gruntów sprzedanych w przetargach ogółem. **Rozstrzygnięto 4 459 przetargów na dzierżawę 36,2 tys. ha** (wszystkie na rzecz rolników indywidualnych).

Skuteczność przetargów ograniczonych na sprzedaż mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych do przetargów odbytych wyniosła 24%, zaś skuteczność przetargów – mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do zaoferowanej powierzchni do sprzedaży – wyniosła 24,6%. Analogiczny wskaźnik dla przetargów ograniczonych na dzierżawę wyniósł 74% i 86%. Średnia powierzchnia nieruchomości sprzedanych w przetargach ograniczonych wyniosła 0,6 ha i była o 0,24 ha niższa od średniej powierzchni wszystkich nieruchomości rolnych sprzedanych w trybie przetargowym i bezprzetargowym w 2018 r.

2.2.2. Sprzedaż nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Od początku gospodarowania Zasobem (tj. od 1992 r.) do końca 2018 r. z Zasobu WRSP sprzedano 2 712,3 tys. ha gruntów, tj. 57% powierzchni przejętej do Zasobu, w tym 2 611,5 tys. ha gruntów bez transakcji obejmujących: grunty pod budynkami, (również mieszkalnymi) i wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami), a także grunty nierolne.

Od dnia wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw

¹² Ukur wprowadziła definicję gospodarstwa rodzinnego – jednym z kryteriów uznania gospodarstwa za gospodarstwo rodzinne jest jego powierzchnia użytków rolnych, która nie może przekraczać 300 ha UR.

(tj. od 30 kwietnia 2016 r.) **podstawową formą zagospodarowania państwowych gruntów stała się dzierżawa, a nie jak w ubiegłych latach sprzedaż.** Zgodnie z przepisami ww. ustawy sprzedaż nieruchomości lub ich części wchodzących w skład Zasobu WRSP została wstrzymana na 5 lat, z wyłączeniem:

- nieruchomości i ich części przeznaczonych w:
 - miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub
 - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy lub
 - ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu na cele inne niż rolne, w szczególności na parki technologiczne, parki przemysłowe, centra biznesowo-logistyczne, składy magazynowe, inwestycje transportowe, budownictwo mieszkaniowe, obiekty sportowo-rekreacyjne lub
- nieruchomości położonych w granicach specjalnych stref ekonomicznych lub
- domów, lokali mieszkalnych, budynków gospodarczych i garaży wraz z niezbędnymi gruntami oraz ogródków przydomowych lub
- nieruchomości rolnych o powierzchni do 2 ha.

W 2018 r. OT KOWR ogłosiły **28,5 tys. przetargów** na sprzedaż, oferując **16,8 tys. ha**. Rozstrzygniętych zostało **4,5 tys. przetargów**, w których wyłoniono nabywców na powierzchnię **2,6 tys. ha**. Skuteczność przeprowadzanych przetargów wyniosła 16%. Z informacji przekazanych przez OT KOWR wynika, że w wyniku realizowanej sprzedaży w ostatnich 25 latach rozdysponowano nieruchomości bardziej atrakcyjne pod względem przydatności rolniczej, te zaś, które pozostały, są mniej przydatne rolniczo.

Tabela 1. **Powierzchnia gruntów sprzedanych z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych****

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.18 r.			W 2018 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 2,00	130 147	128 039	2 108	1 759	1 738	21
2,01–4,99	146 592	142 913	3 680	173	169	4
5,00–9,99	181 512	175 213	6 299	98	84	14
10,00–19,99	289 163	274 662	14 501	26	11	15
20,00–49,99	693 064	623 181	69 884	170	143	27
50,00–99,99	220 834	188 309	32 524	-	-	-
100,00–499,99	702 053	471 961	230 093	294	176	118
100,00–299,99	x	x	x	294	176	118
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	187 484	89 437	98 047	-	-	-
1000,00 i więcej	60 639	16 622	44 017	-	-	-
Ogółem	2 611 488	2 110 336	501 152	2 520	2 321	199
w tym do 99,99	1 661 312	1 532 317	128 995	2 226	2 145	81
100,00 i więcej	950 176	578 019	372 157	294	176	118

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalni, pod wodami), a także grunty nierolne.

** W 2004 r. wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

Przepisy art. 24 ww. ustawy w zakresie sprzedaży nieruchomości rolnych nałożyły na KOWR obowiązek przeprowadzania w pierwszej kolejności przetargów ograniczonych dla rolników indywidualnych na powiększenie gospodarstw rodzinnych lub dla osób chcących je utworzyć, co wiązało się

ze znacznym nakładem pracy i wydłużeniem procedur przetargowych. Mając powyższe na uwadze, w 2018 r. OT KOWR przygotowywały do sprzedaży głównie nieruchomości o powierzchniach do 2 ha. Niewielkie powierzchniowo nieruchomości rolne nie cieszyły się zainteresowaniem rolników, co miało wpływ na niską skuteczność ogłaszanych przetargów. Pomimo zaoferowania do sprzedaży gruntów rolnych w przetargach ograniczonych na rzecz rolników indywidualnych grunty znalazły nabywców jedynie w co czwartym przypadku. W większości były to nieruchomości pochodzące z byłego Państwowego Funduszu Ziemi charakteryzujące się niską bonitacją gleb.

W 2018 r. zrealizowana sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP wyniosła 3 358 ha. Z tej powierzchni uprawnionym podmiotom sprzedano **bez przetargu 907 ha** (w tym 679 ha dzierżawcom w ramach przysługującego im prawa pierwszeństwa w nabyciu), a **2 451 ha sprzedano w trybie przetargowym.**

Tabela 2. **Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych****

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.18 r.			W 2018 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 2,00	190 877	187 946	2 931	2 912	2 867	45
2,01–4,99	46 235	45 115	1 120	59	58	1
5,00–9,99	25 581	24 695	886	14	12	2
10,00–19,99	20 412	19 422	990	2	1	1
20,00–49,99	21 197	19 245	1 952	6	5	1
50,00–99,99	3 115	2 674	441	-	-	-
100,00–499,99	3 016	2 151	865	2	1	1
100,00–299,99	x	x	x	2	1	1
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	295	143	152	-	-	-
1000,00 i więcej	37	12	25	-	-	-
Ogółem	310 765	301 403	9 362	2 995	2 944	51
w tym do 99,99	307 417	299 097	8 320	2 993	2 943	50
100,00 i więcej	3 348	2 306	1 042	2	1	1

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalini, pod wodami), a także grunty nierolne.

** W 2004 r. wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Źródło: dane KOWR.

W strukturze obszarowej gruntów sprzedanych w 2018 r., podobnie jak w latach ubiegłych, dominują – pod względem liczby zawartych umów – nieruchomości mniejsze obszarowo. W ogólnej liczbie **2 995 zawartych umów sprzedaży** (bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, wodami, służące do wydobywania m.in. kopalini, a także grunty nierolne¹³) 2 912 umów (97,2%) stanowią umowy zawarte na zakup

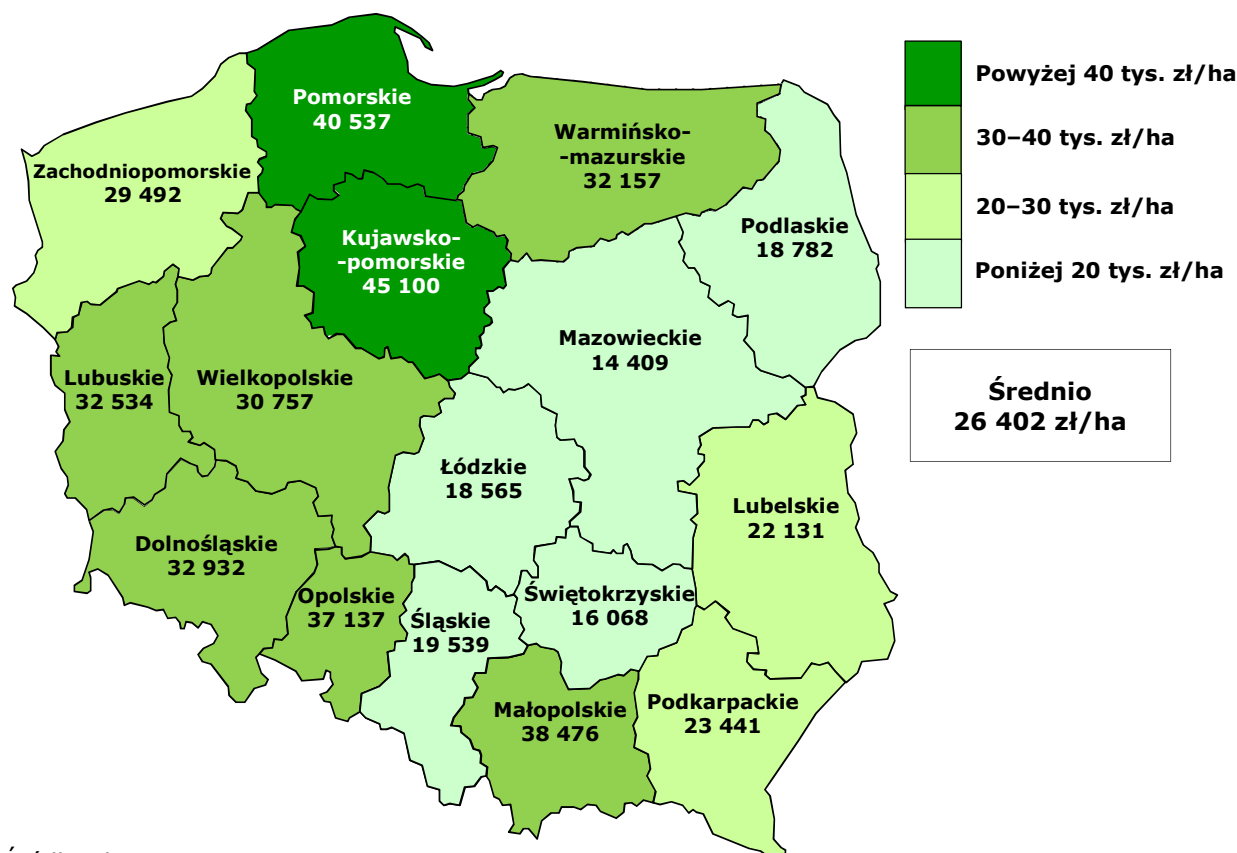
¹³ KOWR monitoruje zmiany cen i czynszów płaconych za grunty rolne przez nabywców i dzierżawców nieruchomości Zasobu. Z tego względu z obserwacji wyłączono transakcje dotyczące gruntów zabudowanych lub o specyficznym charakterze (np. pod wodami, samodzielnymi obiektami, służące do wydobywania kopalini), a także gruntów nierolnych. Nie uwzględniono także transakcji charakteryzujących się ekstremalnymi cenami lub czynszami. W rezultacie obserwacja dotyczy około 97% gruntów sprzedanych i 98% gruntów wydzierżawionych. Monitorowanie obejmuje dane na moment zawarcia umowy, co oznacza, że nie wyłączono z niego umów anulowanych lub rozwiązanych, a w części dotyczącej dzierżawy nie uwzględniono także zmiany obszaru dzierżaw aneksami do wcześniej zawartych umów. Uzyskiwane w przetargach ceny transakcyjne gruntów rolnych Zasobu oraz poziomy czynszów w grupach obszarowych wynikają m.in. z czynnika koniunktury oraz lokalnych różnic w popycie na zakup lub dzierżawę.

nieruchomości o powierzchni do 2 ha, a 73 umowy (2,4%) zawarto na zakup nieruchomości o powierzchni od 2 do 10 ha. Na nieruchomości o powierzchni od 10 do 100 ha zawarto 8 umów (0,3%), a na sprzedaż nieruchomości o powierzchni przekraczającej 100 ha zawarto 2 umowy (0,1%). W 2018 r. średnia powierzchnia sprzedanych nieruchomości na 1 umowę wyniosła 0,84 ha, w tym w grupach obszarowych do 100 ha – 0,74 ha, a powyżej 100 ha – 146,97 ha.

W całym okresie działania na Zasobie WRSP (w latach 1992–2018), na ogólną liczbę 310,8 tys. umów sprzedaży (również bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, także mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, wodami, służącymi do wydobywania kopalin, jak też grunty nierolne), 190,9 tys. umów (61,4%) dotyczyło nieruchomości do 2 ha, a 71,8 tys. umów (23,1%) zawarto na sprzedaż gruntów w przedziale od 2 do 10 ha. Na sprzedaż gruntów o powierzchni od 10 do 100 ha zawarto 44,7 tys. umów (14,4%), a na sprzedaż nieruchomości o powierzchni przekraczającej 100 ha – 3,3 tys. umów (1,1%).

Nabywcami nieruchomości Zasobu są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Struktura udziału obu tych grup nabywców wskazuje, że w całym okresie działania na Zasobie WRSP (w latach 1992–2018) osoby prawne stanowiły około 3% ogółu nabywców (liczby zawartych umów), jak również były one zainteresowane nieruchomościami większymi obszarowo. W 2018 r. średnia powierzchnia nieruchomości sprzedanych na 1 umowę osobom prawnym wyniosła 3,9 ha (7 ha – w 2017 r.), a osobom fizycznym – 0,79 ha (1 ha – w 2017 r.).

Wykres 4. Średnie ceny sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP w 2018 r. (w zł/ha)

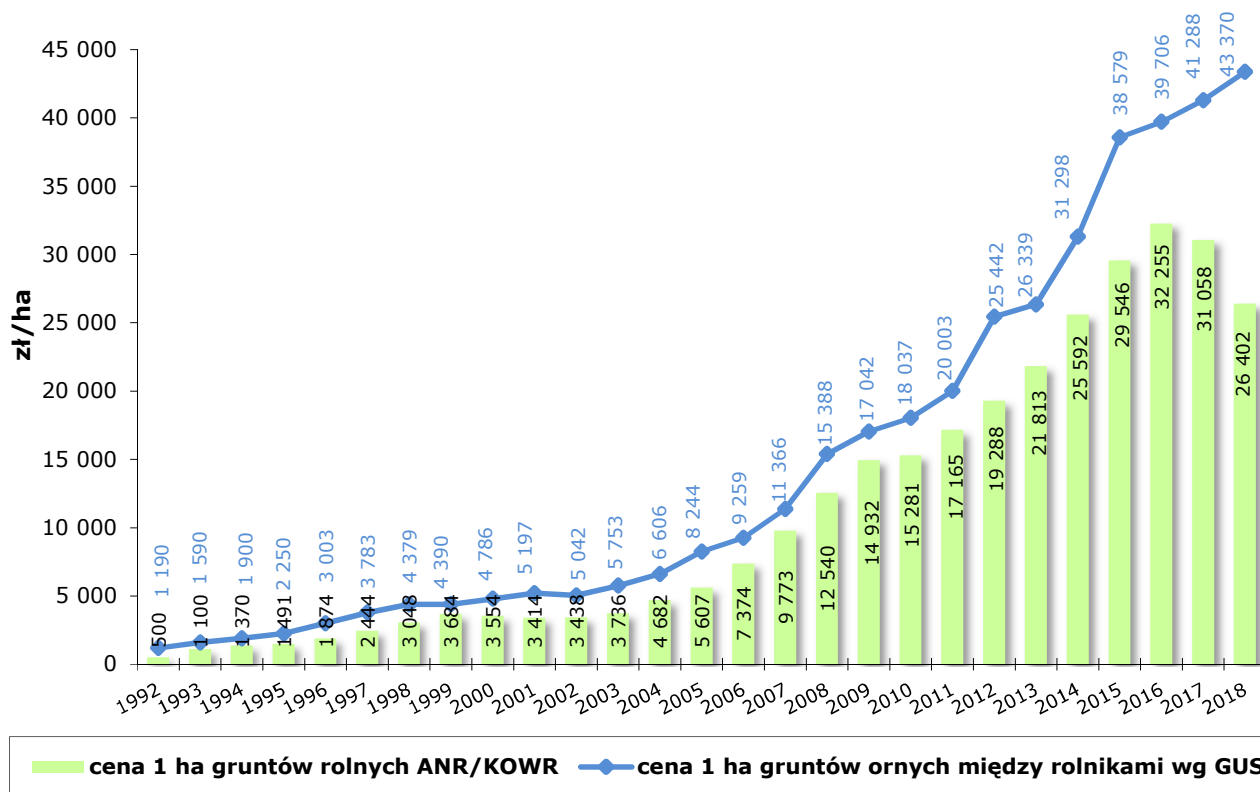
Źródło: dane KOWR.

W 2018 r. najwyższe średnie ceny za 1 ha uzyskano w województwach kujawsko-pomorskim (45 100 zł/ha) i pomorskim (40 537 zł/ha). W transakcjach sprzedaży gruntów rolnych zawartych przez KOWR w 2018 r. uzyskano za 1 ha średnią cenę w wysokości

26 402 zł. Od 2004 r. średnie roczne ceny uzyskiwane za grunty rolne miały wyraźną tendencję rosnącą. Dotyczyło to wszystkich grup obszarowych i regionów kraju. W 2018 r. nastąpił spadek cen o 15% w porównaniu z 2017 r. Wpływ na uzyskaną średnią cenę 26,4 tys. zł/ha miały sprzedane nieruchomości o powierzchni do 2 ha. Średnia powierzchnia przypadająca na 1 umowę sprzedaży wyniosła 0,84 ha. Nieruchomości pochodziły głównie z byłego Państwowego Funduszu Ziemi i nie były atrakcyjne rolniczo. W rejonach, gdzie uzyskiwano wyższe ceny za 1 ha gruntów rolnych, sprzedano niewielki areał gruntów.

Tendencje wzrostowe cen gruntów rolnych występują w obrocie prywatnym. Jak wynika z informacji GUS przeciętne ceny użytków rolnych – średnio w kraju – wynosiły w 2018 r. od 26 756 zł/ha w woj. zachodniopomorskim do 47 291 zł/ha w woj. opolskim, przy średniej cenie 43 370 zł/ha. W 2017 r. dla porównania średnia cena za grunty orne w obrocie prywatnym wyniosła 41 288 zł/ha. Wzrost cen sprzedaży gruntów w obrocie prywatnym w 2018 r., porównując z 2017 r., wyniósł 5% (porównania dokonano w stosunku do nowej kategorii wprowadzonej przez GUS w 2018 r., tj. ceny użytków rolnych do cen gruntów ornych za 2017 r.).

Wykres 5. **Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym wg GUS**

Źródło: dane KOWR i GUS.

Z porównania danych GUS i ANR wynika, że średnie ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym w latach 1992–2005 były o 40–50% wyższe niż średnie ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR. Od 2006 r. różnica ta zmalała i utrzymuje się na poziomie 20–30%. Przy analizie powyższych danych należy mieć na uwadze, że w skład średniej ceny gruntów rolnych, uzyskiwanej przez ANR wchodziły ceny gruntów ornych, łąk, pastwisk i nieużytków. Natomiast GUS do 2004 r. podawał dane dotyczące średnich cen tylko gruntów ornych, a od 2005 r. podaje średnie ceny oddzielnie dla gruntów ornych i łąk, co umożliwia porównanie ze sobą zbieżnych danych dotyczących

średnich cen gruntów rolnych w obrocie ANR/KOWR i prywatnym. **W 2018 r. GUS wprowadził dodatkową kategorię użytków rolnych, podając ich ceny dla poszczególnych województw** (za 2018 r. podano cenę – 43 370 zł/ha UR).

Oprócz nieruchomości Zasobu WRSP sprzedawano także obiekty rolno-przemysłowe, usługowe i handlowe oraz zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, jak również jeziora (mające charakter wód stojących) i stawy. Do końca 2018 r. **sprzedano** m.in.: 607 gorzelni, winiarni i browarów (72%), 581 suszarni zbóż i zielonek (66%) oraz 385 mieszalni pasz (63%). Sprzedano także 83 obiekty hotelowo-restauracyjne (67%), 303 sklepy (83%) oraz 1 454 zabytkowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe (61%)¹⁴. W 2018 r. sprzedano 6 nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, z zastosowaniem obniżenia ceny sprzedaży¹⁵.

Z przejętych **272,8 tys. ha** gruntów pod jeziorami¹⁶, na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2018 r. poz. 2268, z późn. zm.), przekazano regionalnym zarządom gospodarki wodnej i marszałkom województw **232,2 tys. ha** i sprzedano **2,2 tys. ha** (dotyczy jezior o wodach stojących). Z powierzchni **48,3 tys. ha** przejętych stawów sprzedano 22,6 tys. ha, przekazano nieodpłatnie 7,5 tys. ha, w tym wniesiono aportem 6,3 tys. ha (stawy Milickie). W dzierżawie pozostawało 16 tys. ha, zaś w zarządzie i wieczystym użytkowaniu – 2,3 tys. ha.

Równolegle prowadzona była sprzedaż gruntów o charakterze inwestycyjnym. W 2018 r. powierzchnia sprzedaży gruntów nierolnych wyniosła **820 ha**. Dokonano **952 transakcji sprzedaży**, a średnia cena sprzedaży 1 ha gruntów wyniosła **489,2 tys. zł**.

Na wyżej wymienioną cenę najbardziej wpływały transakcje sprzedaży w OT w Warszawie, a następnie w Rzeszowie, Łodzi i Krakowie. Najwięcej gruntów nierolnych w 2018 r. sprzedano w OT we Wrocławiu – 191 ha, a następnie w Opolu – 106 ha, Gorzowie Wlkp. – 83 ha i Poznaniu – 82 ha. Wśród nabywców gruntów nierolnych przeważały osoby fizyczne, które stanowiły 82% nabywców ogółem.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami¹⁷ nieruchomości Zasobu mogą także nabywać cudzoziemcy po uzyskaniu stosownych zezwoleń. Od początku gospodarowania Zasobem WRSP do końca 2018 r. **cudzoziemcy zakupili 2 206 ha** (tj. około 0,1% wszystkich sprzedanych gruntów) na podstawie **336 zawartych umów. W 2018 r. cudzoziemcy zakupili 60,2 ha na podstawie 11 zawartych umów.** Były to w większości grunty o charakterze nierolnym. Niezmiennie od kilku lat głównymi (pod względem liczby zawartych umów) nabywcami gruntów Zasobu są inwestorzy niemieccy, holenderscy i duńscy, a nieruchomości nabywane przez cudzoziemców znajdują się głównie na terenie województw: warmińsko-mazurskiego, śląskiego, dolnośląskiego, zachodniopomorskiego oraz lubuskiego.

Nabywcami nieruchomości Zasobu mogą być również podmioty polskie z udziałem kapitału zagranicznego, niebędące cudzoziemcami. Od 1 stycznia 2001 r. nie jest wymagana zgoda organów administracji państwowej na zawarcie umowy sprzedaży nieruchomości Zasobu podmiotom z udziałem zagranicznym, niebędącym cudzoziemcami (jak również dla umów dzierżawy – także przez cudzoziemców), brak jest możliwości dokładnej identyfikacji tych

¹⁴ Procentowy udział sprzedanych obiektów odnosi się do ich stanu po weryfikacji.

¹⁵ Zgodnie z art. 30 ust. 4 ugnrSP.

¹⁶ Po uwzględnieniu zmian klasyfikacyjnych wód.

¹⁷ Ustawa z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (Dz. U. z 2017 r. poz. 2278).

podmiotów¹⁸. Można zatem jedynie szacować, że do końca grudnia 2018 r. podmioty te kupiły z Zasobu nieruchomości o powierzchni **65,5 tys. ha**, tj. 2,4% wszystkich sprzedanych przez ANR/KOWR gruntów¹⁹. W 2018 r. nie została zawarta żadna umowa sprzedaży nieruchomości Zasobu na rzecz podmiotów polskich z udziałem kapitału zagranicznego, niebędących cudzoziemcami.

Szczególną grupę nabywców nieruchomości Zasobu WRSP stanowią osoby fizyczne, określane jako **Zabużanie**. Nabywanie nieruchomości Zasobu przez Zabużan uregulowała ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2097), a przed jej wejściem w życie – ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o zaliczaniu na poczet ceny sprzedaży albo opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości Skarbu Państwa wartości nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami państwa polskiego (Dz. U. z 2004 r. Nr 6, poz. 39, z późn. zm.).

Osoby z uprawnieniami zabużańskimi mogą uczestniczyć w organizowanych przetargach na sprzedaż nieruchomości Zasobu. Do końca 2018 r. Zabużanie zakupili z Zasobu 5,5 tys. ha za łączną kwotę 80,3 mln zł, w tym „uprawnieniami” zapłacili 74,8 mln zł (około 93%). W 2018 r. nie nastąpiła żadna transakcja z osobami z uprawnieniami zabużańskimi.

Niezależnie od sprzedaży Zabużanom nieruchomości Zasobu, KOWR został ustawowo zobowiązany do przeznaczania na **Fundusz Rekompensacyjny** (utworzony w celu wypłaty Zabużanom rekompensat w postaci pieniężnej) wpływów ze sprzedaży nieruchomości Zasobu WRSP z ich częściami składowymi, realizowanej w trybach przetargowych o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 400 tys. ha oraz wpływów z tytułu odpłatnego korzystania z mienia Zasobu WRSP. Sposób naliczania zobowiązania wobec funduszu określił Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w drodze rozporządzenia²⁰.

W 2018 r. do Funduszu Rekompensacyjnego została przekazana kwota 214,9 mln zł.

Łącznie od 2006 r. do końca 2018 r. Fundusz Rekompensacyjny został zasilony kwotą 5 000,3 mln zł.

2.2.3. Inne formy trwałego rozdysponowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Ustawa z 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, a także inne przepisy upoważniają, bądź zobowiązują KOWR do nieodpłatnego przekazywania części gruntów Zasobu WRSP uprawnionym podmiotom. W latach 1992–2018 przekazano nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego z różnych tytułów (głównie gminom) – 58,6 tys. ha gruntów, Lasom Państwowym – 154,3 tys. ha, kościelnym osobom prawnym różnych wyznań – 90 tys. ha oraz innym uprawnionym podmiotom – 63,5 tys. ha.

¹⁸ Ustawa z dnia 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 101, poz. 1178, z późn. zm.) uchyliła ustawę z dnia 14 czerwca 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym m.in. w części dotyczącej uzyskiwania przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego zgody Ministra Skarbu Państwa na przeniesienie własności lub używanie mienia państwowej osoby prawnej.

¹⁹ Liczba umów i powierzchnia obejmuje korektę z wcześniejszych okresów.

²⁰ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 września 2017 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 1746, z późn. zm.).

Tabela 3. **Nieodpłatne przekazywanie gruntów z Zasobu WRSP**

Nieodpłatne przekazanie gruntów z Zasobu WRSP	Od 1992 r. do 31.12.2018 r. (w ha)	W tym w 2018 r. (w ha)
– jednostkom samorządu terytorialnego	58 598	356
– Lasom Państwowym	154 297	50
– na rzecz kościelnych osób prawnych	90 047	254
– innym uprawnionym podmiotom (np. parkom narodowym spółdzielniom mieszkaniowym, Polskiej Akademii Nauk, Izbow Rolniczym, Krajowej Radzie Izb Rolniczych, państwowym szkołom wyższym lub państwowym jednostką badawczo-rozwojowym, fundacjom i organizacjom pożytku publicznego, nadanie na własność osobom – dożywotnim użytkownikom)	63 509	509
Ogółem nieodpłatne przekazywanie gruntów	366 451	1 169
Przekazanie gruntów z Zasobu w innych formach		
– grunty pod wodami, przekazane do RZGW lub Marszałka województwa	235 643	2 571
– wniesione jako aport do Spółek	24 480	-
– rozdysponowane trwale w pozostałych formach	36 219	138
Ogółem przekazanie gruntów w innych formach	296 342	2 709
Ogółem nieodpłatne przekazanie i trwale rozdysponowanie w innych formach	662 793	3 878

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Nieodpłatne przekazywanie gruntów Zasobu na rzecz jednostek samorządu terytorialnego (gmin, powiatów, województw) realizowane jest w szczególności na cele związane z inwestycjami infrastrukturalnymi wykonywanymi przez te jednostki w ramach zadań własnych, przy czym majątek przekazywany jest gminom z niezbędnymi gruntami, służącymi wykonywaniu innej działalności niż gospodarcza (np. parki, przedszkola, świetlice).

Nieruchomości wchodzące w skład Zasobu mogą zostać w drodze umowy nieodpłatnie przekazane na własność jednostce samorządu terytorialnego:

- na cele związane z realizacją inwestycji w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 8 lipca 2010 r. o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych (Dz. U. z 2018 r. poz. 433, z późn. zm.),
- w celu umożliwienia realizacji miejscowego planu odbudowy, o którym mowa w ustawie z dnia 11 sierpnia 2001 r. o szczególnych zasadach odbudowy, remontów i rozbiórek obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku działania żywiołu (Dz. U. z 2018 r. poz. 1345),
- nieruchomości przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy na cele związane z realizacją inwestycji infrastrukturalnych służących wykonywaniu zadań własnych w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwienia odpadów komunalnych, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, edukacji publicznej, kultury i kultury fizycznej, zakładania i rozszerzania cmentarzy komunalnych albo, jeżeli położony jest na nich cmentarz (zgodnie z art. 24 ust. 5 pkt 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa),
- nieruchomości zabudowane obiektami infrastruktury technicznej towarzyszącej budynkom mieszkalnym wraz z mieniem niezbędnym do korzystania z tej infrastruktury (zgodnie z art. 44

ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa).

Zapis ustawy dotyczy tylko części zadań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Przejęciu przez jednostki samorządu terytorialnego podlegały nieruchomości z Zasobu na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872, z późn. zm.). W związku z art. 60 ww. ustawy mienie Skarbu Państwa będące we władaniu instytucji i państwowych jednostek organizacyjnych przejmowanych z dniem 1 stycznia 1999 r. przez jednostki samorządu terytorialnego (na podstawie ww. ustawy oraz tzw. ustawy kompetencyjnej²¹) z tym dniem stało się z mocy prawa mieniem właściwych jednostek samorządu terytorialnego. Przepis ten dotyczy także mienia Zasobu będącego w zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych, które z dniem 1 stycznia 1999 r. zostały przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego (domy opieki społecznej i średnie szkoły rolnicze przejęte przez starostów).

Przekazywanie nieruchomości na rzecz Lasów Państwowych odbywało się z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2018 r. poz. 2129, z późn. zm.)²² oraz założeń „Krajowego programu zwiększania lesistości”. Lasy przejęte do Zasobu, po ich geodezyjnym wydzieleniu, przekazano nieodpłatnie Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu – Lasy Państwowe. Grunty wchodzące w skład Zasobu mogły być również przekazane nieodpłatnie Lasom Państwowym – do zalesienia. Przekazanie gruntów wydzielonych geodezyjnie przeznaczonych do zalesienia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (albo w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu) następowało na wniosek ANR/KOWR w drodze decyzji starosty. Inne grunty nadające się do zalesienia, ale nieprzewidziane na ten cel w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, można było przekazywać nieodpłatnie Lasom Państwowym w drodze umowy.

Od 1992 r. do końca 2018 r. przejęto do Zasobu WRSP łącznie ponad 170 tys. ha lasów, gruntów leśnych i zadrzewionych, w tym około 109 tys. ha lasów. Niezależnie od ich sukcesywnego przekazywania Lasom Państwowym są one rozdysponowywane w takich samych formach jak pozostałe grunty, tj. są sprzedawane, przekazywane w dzierżawę lub przekazywane nieodpłatnie innym uprawnionym podmiotom.

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. w Zasobie WRSP pozostawało **28,3 tys. ha lasów**, w tym prawie 14 tys. ha rozdysponowano nietrwale w formie dzierżawy. Pozostała powierzchnia znajduje się na działkach nierozdysponowanych, rozdrobionych, położonych w większości w Polsce północno-zachodniej.

Do końca 2018 r. zgłoszono Lasom Państwowym około **181 tys. ha gruntów do zalesienia**, w tym 169,8 tys. ha objęto przeglądami, w wyniku których zakwalifikowano do przekazania około 134,9 tys. ha. Faktycznie przekazano protokolarnie około 137,6 tys. ha. Przekazania dotyczą

²¹ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa (Dz. U. Nr 106, poz. 668, z późn. zm.).

²² Ustawa z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. Nr 238, poz. 1578, z późn. zm.) uchyliła art. 24 ust. 4a ugnrSP w brzmieniu: „Agencja może nieodpłatnie przekazywać Lasom Państwowym wydzielone geodezyjnie lasy, a także grunty nadające się do zalesienia, inne niż określone w ust. 4. Przekazanie następuje w drodze umowy zawartej między Prezesem Agencji a Dyrektorem Generalnym Lasów Państwowych.”

w dużej mierze gruntów klas VI i VIz położonych na wododziałach i zbiornikach wód podziemnych oraz stanowiących enklawy i półenklawy wśród lasów zarządzanych przez Lasy Państwowe oraz przylegające do takich lasów.

Rozpatrywanie wniosków kościelnych osób prawnych²³ o zaspokojenie roszczeń z tytułu utraty własności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa następuje w postępowaniu regulacyjnym. Regulowanie tych roszczeń może polegać na:

- przywróceniu własności upaństwowionych nieruchomości rolnych i nierolnych lub ich części, wówczas, gdy znajdują się one w Zasobie WRSP;
- wydzieleniu z Zasobu odpowiednich nieruchomości zamiennych w przypadku braku możliwości przywrócenia utraconej nieruchomości rolnej oraz w razie jednoznacznego stwierdzenia braku możliwości zrealizowania uprawnień kościelnych osób prawnych z mienia innych jednostek niż KOWR, które władają upaństwowionymi nieruchomościami rolnymi.

Niezależnie od możliwości zaspokojenia roszczeń kościelnych osób prawnych w postępowaniach regulacyjnych mogą one także występować o nieodpłatne przyznanie nieruchomości na utworzenie lub powiększenie gospodarstw rolnych albo na cele sprawowania kultu religijnego lub działalności w zakresie m.in. charytatywno-opiekuńczym i oświatowo-wychowawczym.

Do 31 grudnia 2018 r. przekazano z Zasobu WRSP kościelnym osobom prawnym łącznie 90,0 tys. ha, z tego 242 ha w 2018 r. Zdecydowana większość postępowań dotyczyła nieodpłatnych przekazania nieruchomości osobom prawnym Kościoła Katolickiego (91% przekazanej powierzchni).

Niezależnie od wymienionych głównych tytułów nieodpłatnych przekazania gruntów **KOWR przekazuje nieruchomości Skarbu Państwa innym podmiotom uprawnionym w trybie ugnrSP lub w trybie innych przepisów.** Z łącznej powierzchni **63,5 tys. ha** największy areał został przekazany **parkom narodowym** w związku z utworzeniem parku lub zmianą jego granic (13,4 tys. ha) oraz na rzecz osób – dożywotnich użytkowników (około 18,5 tys. ha). Blisko 9,7 tys. ha przekazano też byłym właścicielom w trybie przywrócenia własności nieruchomości.

Od 1992 r. do 31 grudnia 2018 r. w aportach do spółek prawa handlowego wniesiono 24,5 tys. ha (w 2018 r. nie odnotowano takich transakcji). Przedmiotem wniesienia aportem było również: 148 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych, 176 obiektów socjalnych, kulturalnych i sportowych, 66 mieszalni pasz, 50 gorzelni, 1 winiarnia, 40 suszarni zbóż i zielonek. Do spółek wniesiono także w formie aportów 1 760 mieszkań.

Wykonując zapisy ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne, **przekazano wody i grunty pokryte wodami**, które z mocy prawa przeszły w trwałe zarząd wymienionych w tej ustawie podmiotów. Od 1992 r. do 31 grudnia 2018 r. podmiotom tym (regionalnym zarządom gospodarki wodnej i marszałkom województw) zostało przekazane 235,6 tys. ha, w tym 2,5 tys. ha w 2018 r. Według stanu na 31 grudnia 2018 r. do przekazania pozostawało jeszcze około 36,5 tys. ha gruntów. Tempo przekazywania gruntów pod wodami nie zależy od KOWR, gdyż zgodnie z zapisami ustawy ich przejście stwierdza na wniosek zainteresowanego właściwy starosta.

Od 1992 r. do 31 grudnia 2018 r. z Zasobu WRSP trwale rozdysponowano także na pozostałe cele **36,2 tys. ha** (przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności, rozdysponowanie

²³ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2018 r. poz. 380, z późn. zm.).

w trybie przepisów o scalaniu i wymianie gruntów oraz zniesienie współwłasności). W 2018 r. w tej grupie rozdysponowań z Zasobu WRSP przekazano 143 ha.

Zgodnie z art. 24 ust. 7a ugnrSP Prezes ANR, na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki, mógł do końca 2010 r. nieodpłatnie (w drodze umowy) przekazać na własność zarządzającemu **specjalną strefą ekonomiczną** – w rozumieniu ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 482) – nieruchomości wchodzące w skład Zasobu **przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele inwestycyjne**. Podmiotom zarządzającym specjalnymi strefami ekonomicznymi przekazano łącznie około **300 ha**.

Nieodpłatne przekazania pomniejszyły wpływy finansowe ANR/KOWR z tytułu zagospodarowania gruntów Zasobu, ale służą rozwojowi lokalnych społeczności.

W wyniku wprowadzenia ustawy z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej, z dniem 1 stycznia 2011 r. zakończyła się możliwość nieodpłatnego przekazania nieruchomości zarządzającym specjalnymi strefami ekonomicznymi.

Ogółem w wyniku sprzedaży oraz nieodpłatnego przekazania z różnych tytułów uprawnionym podmiotom od 1992 r. do końca grudnia 2018 r. z Zasobu ubyło 3 375 tys. ha (71% powierzchni przejętej), w tym 7,2 tys. ha w 2018 r.

2.2.4. Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP

Głównym kierunkiem nietrwałego rozdysponowania i zagospodarowania nieruchomości Zasobu jest dzierżawa. Od początku gospodarowania Zasobem WRSP w 1992 r. dzierżawa nieruchomości rolnych była dogodnym sposobem użytkowania znacznych powierzchni, nie wymagającym angażowania dużych środków finansowych, jak ma to miejsce przy nabywaniu nieruchomości. Wykupowi podlegały tylko ruchome środki trwałe i majątek obrotowy (głównie produkcja w toku), a płatność była często rozkładana na raty.

Zgodnie z ustawą o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa **umowy dzierżawy zawierane są na czas oznaczony**. Długość okresu zależy od charakteru i przeznaczenia nieruchomości (rolna zabudowana albo niezabudowana, pod budowę i eksploatację elektrowni wiatrowych oraz wydobycie kruszyw). **Przy ustalaniu okresu dzierżawy, który w przypadku rolników indywidualnych – aby zapewnić stabilność funkcjonowania ich gospodarstw rodzinnych – co do zasady wynosi 10 lat, uwzględniana jest możliwość udziału dzierżawcy w programach finansowanych albo współfinansowanych ze środków pomocowych.**

Wydzierżawienie nieruchomości rolnych na okres dłuższy niż 10 lat, z wyjątkiem nieruchomości pod budowę i eksploatację elektrowni wiatrowych, może nastąpić w szczególnych sytuacjach, np. gdy:

- nieruchomość wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych, aby możliwe było prowadzenie na niej działalności,
- przedmiotem dzierżawy są nieruchomości stawowe lub też grunty, na których znajdują się plantacje kultur wieloletnich,
- przemawiają za tym względy społeczno-gospodarcze (np. możliwość stworzenia nowych miejsc pracy, profil produkcji).

Działania Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa pozytywnie wspierają poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych poprzez wydłużanie dotychczas zawartych umów dzierżawy. W procedurze przedłużania dzierżawy wprowadzono stosowne preferencje korespondujące z obowiązującą polityką państwa w zakresie rozwoju gospodarstw rodzinnych. Co do zasady umowy dzierżawy zawarte z rolnikami indywidualnymi, w rozumieniu ustawy ukur, są wydłużane na okres do 15 lat. Umowy dzierżawy zawarte z innymi podmiotami niż rolnicy indywidualni w myśl przyjętych zasad mogą być wydłużane do 8 lat.

Od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2018 r. zaoferowano dzierżawcom blisko 7,5 mln ha (w tym część gruntów więcej niż jednokrotnie), a wydzierżawiono (dane narastające) 4,9 mln ha (również część gruntów więcej niż jednokrotnie), podpisując 346,4 tys. umów.

W 2018 r. wydzierżawiono ogółem 40,4 tys. ha na podstawie 4,9 tys. zawartych umów²⁴.

Tabela 4. Powierzchnia gruntów wydzierżawionych z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych**

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2018 r.			W 2018 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00	74 638	74 330	308	467	465	2
1,01–1,99	91 064	90 445	618	722	718	4
2,00–4,99	164 278	162 187	2 091	3 527	3 510	17
5,00–9,99	192 497	188 481	4 016	5 217	5 217	-
10,00–19,99	307 913	299 157	8 756	16 248	16 222	27
20,00–49,99	511 726	481 643	30 082	12 644	12 644	-
50,00–99,99	342 720	304 607	38 113	1 263	1 205	58
100,00–499,99	1 323 453	909 336	414 116	268	103	165
100,00–299,99	x	x	x	268	103	165
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	977 331	417 536	559 795	-	-	-
1000,00 i więcej	940 203	180 090	760 113	-	-	-
Ogółem	4 925 822	3 107 811	1 818 011	40 357	40 084	273
w tym do 99,99	1 684 835	1 600 850	83 985	40 089	39 981	108
100,00 i więcej	3 240 987	1 506 961	1 734 026	268	103	165

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalini pod wodami), a także grunty nierolne.

** W roku 2004 wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

W całym okresie rozdysponowania Zasobu (w latach 1992–2018) dominowały umowy zawierane na dzierżawę działek rolnych do 1 ha (stanowiły 43% liczby wszystkich umów). W umowach zawieranych w 2018 r. dzierżawy tak małych nieruchomości stanowiły 19% ogólnej liczby zawartych umów (w roku 2017 – 19%). W 2018 r. w grupie obszarowej od 1 do 10 ha liczba zawieranych umów dzierżawy kształtowała się na poziomie 48% (46% w 2017 r.), a udział umów w grupie obszarowej 10–100 ha wyniósł 33% (w 2017 r. – 34,5%).

Dzierżawcami nieruchomości są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Od początku działalności w 1992 r. do 31 grudnia 2018 r. osoby fizyczne zawarły (narastająco) 98% ogólnej

²⁴ Bez umów przedłużanych lub przywróconych.

liczby umów dzierżawy, które obejmowały 63% wydzierżawionej powierzchni. Dzierżawcy będący osobami fizycznymi, dzierżawili najczęściej nieruchomości o małych obszarach, zwłaszcza do 1 ha (44% umów zawartych przez osoby fizyczne). Osoby prawne natomiast częściej dzierżawiły nieruchomości duże, głównie w przedziale 100–500 ha (21,5% zawartych umów).

Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego stanowią niewielką grupę dzierżawców.

Z uwagi na brak możliwości bieżącego monitorowania zmian w strukturze własności kapitału w spółkach prawa handlowego dane w tym zakresie mogą mieć jedynie charakter szacunkowy. Na 31 grudnia 2018 r. w dzierżawie przez cudzoziemców znajdowało się **66,9 tys. ha** nieruchomości Zasobu, a w dzierżawie przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego, niebędące cudzoziemcami, **23,2 tys. ha**. Wśród dzierżawców będących cudzoziemcami dominują (pod względem liczby zawartych umów) inwestorzy niemieccy, duńscy i holenderscy – 68,6%, a według powierzchni podmioty brytyjskie, niemieckie i duńskie (53,6 tys. ha, tj. 80% powierzchni pozostającej w dzierżawie przez cudzoziemców).

Tabela 5. **Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych****

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2018 r.			W 2018 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00	149 966	149 343	623	949	939	10
1,01–1,99	65 057	64 667	390	504	501	3
2,00–4,99	53 010	52 413	597	1 108	1 103	5
5,00–9,99	27 143	26 588	555	718	718	-
10,00–19,99	21 992	21 401	591	1 129	1 127	2
20,00–49,99	16 748	15 828	920	452	452	-
50,00–99,99	4 966	4 436	530	18	17	1
100,00–499,99	5 562	4 082	1 480	2	1	1
100,00–299,99	x	x	x	2	1	1
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	1 411	630	781	-	-	-
1000,00 i więcej	561	135	426	-	-	-
Ogółem	346 416	339 523	6 893	4 880	4 858	22
w tym do 99,99	338 882	334 676	4 206	4 878	4 857	21
100,00 i więcej	7 534	4 847	2 687	2	1	1

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami), a także grunty nierolne.

** W roku 2004 wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

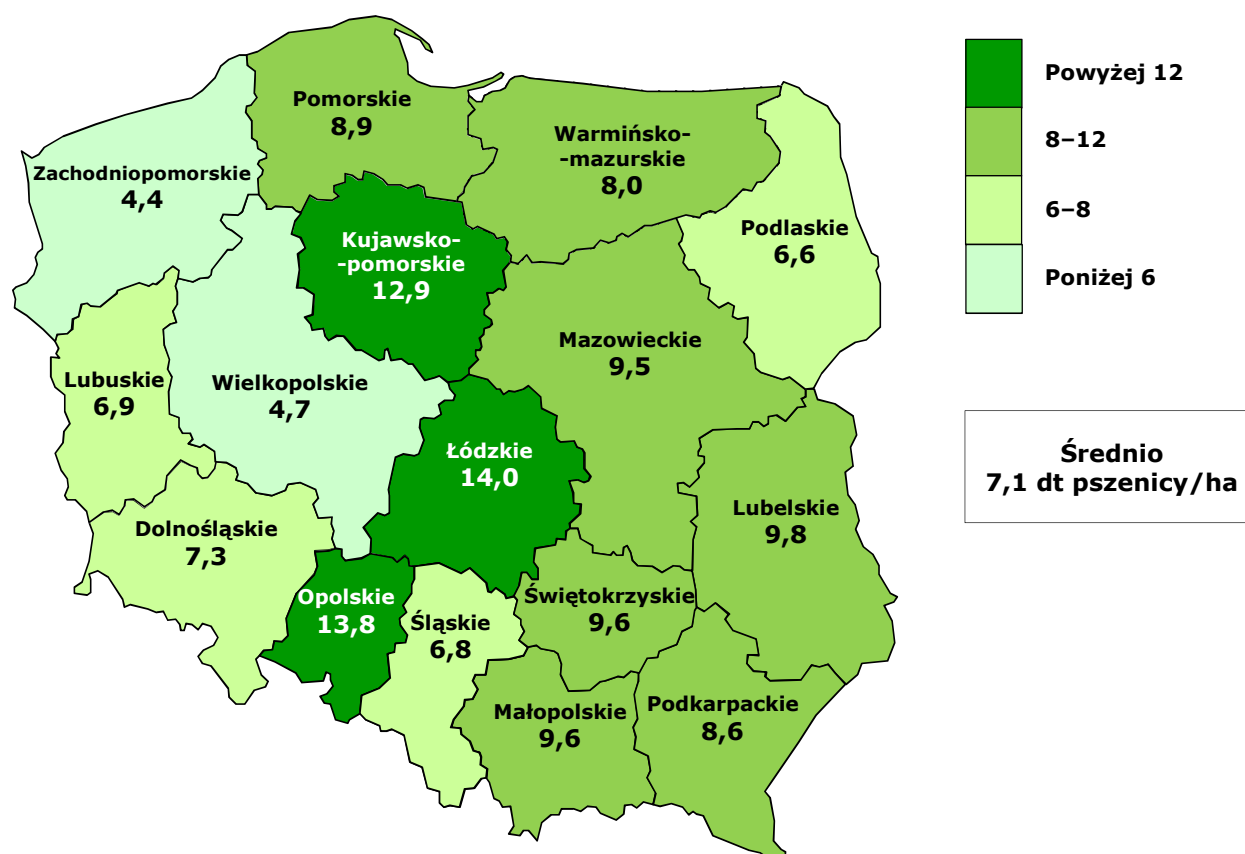
Źródło: dane KOWR.

Czynsze uzyskiwane za grunty rolne oscylowały przez początkowe lata funkcjonowania Zasobu WRSP wokół równowartości 2 dt pszenicy rocznie za 1 ha, mimo wahań wynikających przeważnie z indywidualnych cech dzierżawionych nieruchomości (jakość gruntów, rozłóg i lokalizacja), a także powodowanych czynnikami koniunkturalnymi oraz mimo różnic w lokalnym popycie na dzierżawę. W umowach dzierżawy zawieranych od 2003 r. poziom czynszu za grunty rolne systematycznie wzrastał. **W 2018 r. średni czynsz za 1 ha gruntów wynosił 7,1 dt pszenicy.** Ocenia się, że jest to wynik przeważającego udziału ograniczonych przetargów ofertowych w procesie rozdysponowania gruntów Zasobu WRSP. Ten typ przetargów był najczęściej stosowany w Polsce północno-zachodniej. Co do zasady przetargi ograniczone ofertowe były

organizowane na wniosek rolników i organizacji rolniczych. W odróżnieniu do przetargów licytacyjnych czynsz dzierżawny w trybie przetargu ofertowego jest niezmienny i ustalany na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 1 sierpnia 2016 roku²⁵.

W 2018 r. średni czynsz w równowartości pszenicy oferowany przez dzierżawców za 1 ha gruntów rolnych wyniósł **7,1 dt**, podczas gdy w umowach zawieranych w 2017 r. – 7,7 dt, w 2016 r. – 12,6 dt, a w 2015 r. – 11,5 dt. Średni czynsz za grunty rolne (bez czynszu za części składowe) dla wszystkich trwających umów dzierżawy na 31 grudnia 2018 r. wyniósł równowartość **4,9 dt pszenicy**.

Wykres 6. **Średnia wysokość czynszu dzierżawnego uzyskanego w 2018 r. (dt pszenicy/ha) w poszczególnych województwach**

Źródło: dane KOWR.

Najwyższe czynsze w 2018 r. uzyskano w województwie łódzkim (14 dt/ha), a następnie opolskim (13,8 dt/ha) i kujawsko-pomorskim (12,9 dt/ha), a najniższe w województwie zachodniopomorskim (4,4 dt/ha) oraz wielkopolskim (4,7 dt/ha).

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. w dzierżawie znajdowały się nieruchomości Zasobu WRSP o powierzchni 1 024,1 tys. ha, tj. o 9,7 tys. ha mniej²⁶ niż wynosiła powierzchnia będąca w dzierżawie na koniec grudnia 2017 r. (1 033,8 tys. ha). Wśród gruntów pozostających w dzierżawie znajdowały się m.in. grunty pod stawami rybnymi – 16 tys. ha i jeziorami o wodach stojących – 1,7 tys. ha.

²⁵ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 sierpnia 2016 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości czynszu dzierżawnego w umowach dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 1186).

²⁶ Z uwzględnieniem korekty stanów i umów zawartych w 2018 r.

Tabela 6. **Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2018 r.**

Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2018 r.		
	Ogółem	z tego:	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)			
do 1,00	8 473	8 358	115
1,01–1,99	13 401	13 209	192
2,00–4,99	35 859	35 071	788
5,00–9,99	49 715	48 565	1 150
10,00–19,99	101 402	99 189	2 213
20,00–49,99	142 883	135 133	7 750
50,00–99,99	88 571	74 631	13 939
100,00–299,99	188 447	113 591	74 856
300,00–499,99	143 967	54 360	89 606
500,00–999,99	85 706	11 726	73 980
1000,00 i więcej	165 658	2 210	163 448
Ogółem	1 024 081	596 044	428 038
w tym do 99,99	440 303	414 156	26 147
100,00 i więcej	583 778	181 887	401 891

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

Dzierżawcami nieruchomości są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Według stanu na 31 grudnia 2018 r. liczba umów dzierżawy z osobami fizycznymi wyniosła **58,2 tys.** i stanowiła 96% wszystkich umów dzierżawy (60,4 tys.). Osoby fizyczne z pozostającej w dzierżawie powierzchni **1 024,1 tys. ha** dzierżawiły ponad połowę powierzchni (58%), tj. 596 tys. ha. W 2018 r. liczba umów dzierżawy wzrosła o 1,8 tys. w stosunku do umów dzierżawy na koniec 2017 r.

Tabela 7. **Liczba umów dzierżawy gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i osoby prawne wg stanu na 31 grudnia 2018 r.**

Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2018 r.		
	Ogółem	z tego:	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)			
do 1,00	17 933	17 645	288
1,01–1,99	9 414	9 280	134
2,00–4,99	11 289	11 085	204
5,00–9,99	6 918	6 754	164
10,00–19,99	7 099	6 948	151
20,00–49,99	4 826	4 583	243
50,00–99,99	1 277	1 086	191
100,00–299,99	1 074	668	406
300,00–499,99	378	146	232
500,00–999,99	127	18	109
1000,00 i więcej	77	2	75
Ogółem	60 412	58 215	2 197
w tym do 99,99	58 756	57 381	1 375
100,00 i więcej	1 656	834	822

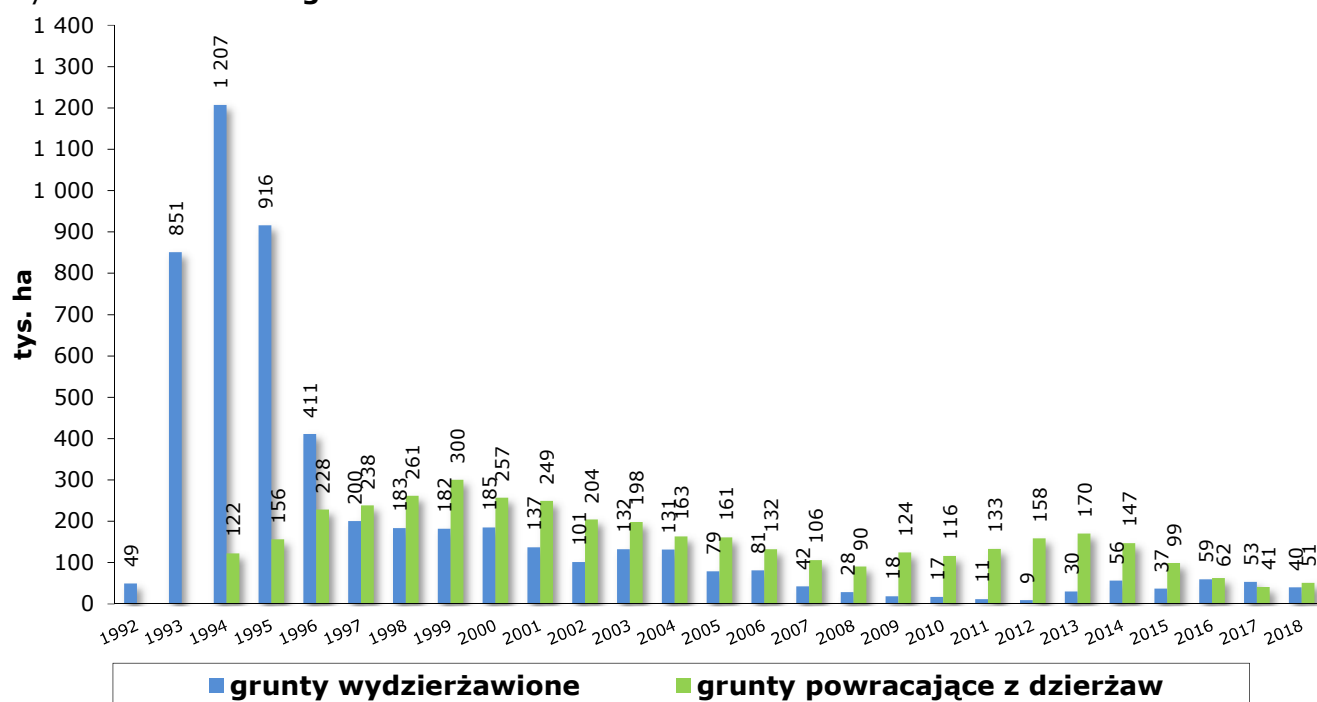
Źródło: dane KOWR.

W dzierżawie znajdowały się także obiekty rolno-przemysłowe, usługowe, handlowe i obiekty zabytkowe, w tym: 305 zespołów dworskich i pałacowo-parkowych, 135 gorzelni, 241 suszarni zbóż i zielonek, 145 mieszalni pasz, 43 masarnie i rzeźnie, 27 obiektów socjalnych, kulturalnych i sportowych oraz inne obiekty.

Dzierżawa, jako sposób użytkowania czasowego, z założenia posiada cechę rotacji. Wraz z upływem czasu część wcześniej wydzierżawionych nieruchomości wraca do ponownego rozdysponowania. Wiąże się to zarówno z wygasaniem umów dzierżawy w związku z upływem terminów na jakie zostały zawarte, jak również z rozwiązywaniem umów²⁷, a także wyłączeniem części nieruchomości z trwających umów dzierżawy. **W 2018 r. z dzierżawy powróciło około 51,4 tys. ha.**

Wydzierżawienie ponad 40 tys. ha w 2018 r. było możliwe dzięki zaoferowaniu do dzierżawy znacznej powierzchni gruntów, poprzedzonej przeglądem nieruchomości przeznaczonych do dzierżawy. Analiza struktury nieruchomości będących w dzierżawie wskazuje, że na 31 grudnia 2018 r. około 30% umów „czynnych” (17,9 tys. umów – 8,5 tys. ha) nadal dotyczyło nieruchomości o powierzchni do 1 ha, a około 3% liczby wszystkich umów „czynnych” (1,7 tys. umów – 584 tys. ha) dotyczyło nieruchomości przekraczających 100 ha.

Wykres 7. **Dzierżawa gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2018**

Źródło: dane KOWR.

Największa liczba umów dzierżawy wygasła lub została rozwiązana w grupach obszarowych do 10 ha (87,3% wszystkich umów wygasłych lub rozwiązanych i 72,1% wszystkich umów zawartych). Umowy te dotyczyły tylko 10,6% powierzchni. Umowy na dzierżawę relatywnie małych powierzchni często były zawierane na stosunkowo krótkie okresy. Największe powierzchnie gruntów pochodziły z grup obszarowych powyżej 100 ha – ogółem 68,1% powierzchni (łącznie z gruntami wyłączanymi z trwających umów).

Na 31 grudnia 2018 r. umowy na dzierżawę nieruchomości do 1 ha obejmowały powierzchnię 8,5 tys. ha (0,8% powierzchni Zasobu pozostającej w dzierżawie), natomiast umowy na dzierżawę nieruchomości przekraczających 100 ha dotyczyły 583,8 tys. ha (57% powierzchni aktualnych dzierżaw).

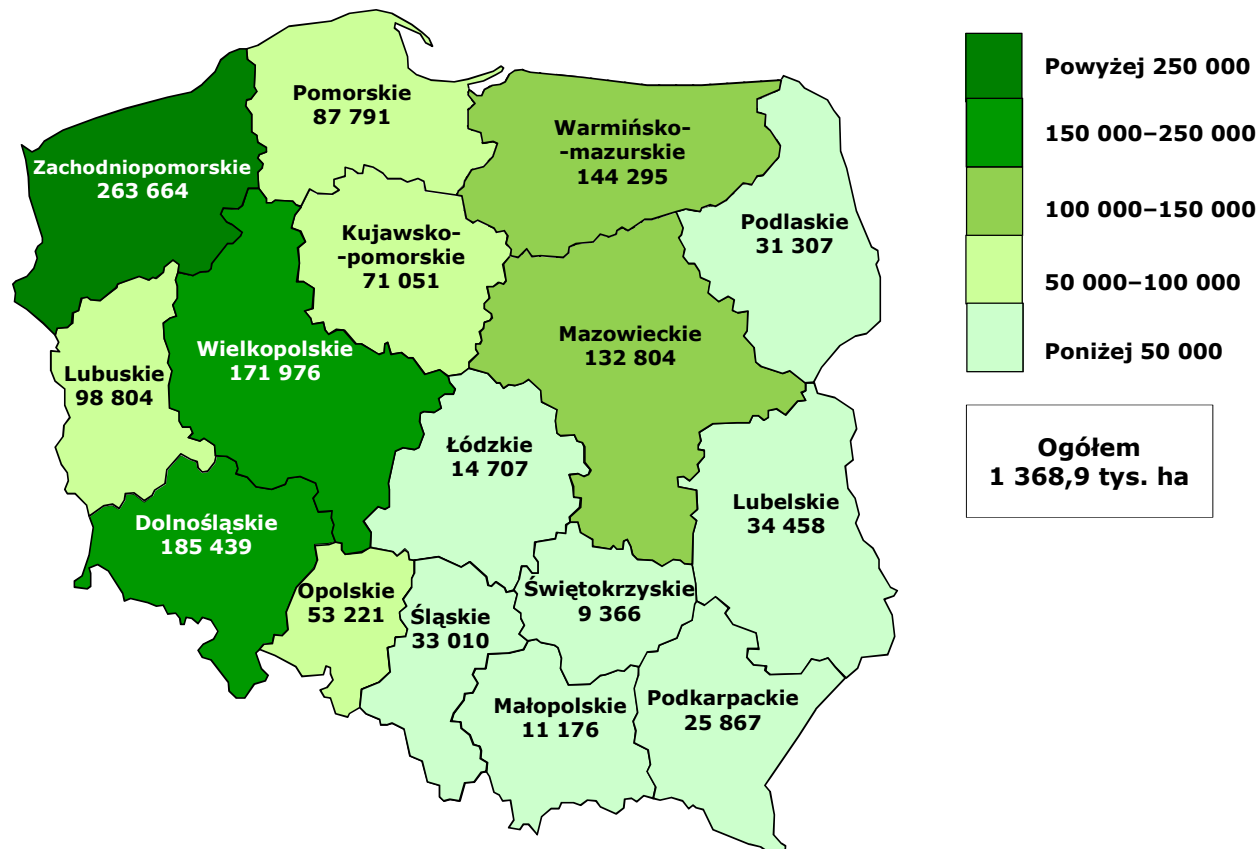
²⁷ Pod pojęciem „rozwiązanie umowy” rozumie się także sytuacje, gdy umowy kończą się przed terminem, na skutek skorzystania przez dzierżawcę z pierwszeństwa nabycia.

Tabela 8. **Struktura obszarowa umów dzierżawy zawartych, zakończonych i aktualnych***

Wyszczególnienie	Wydzierżawiono od 1992 r. do 31.12.2018 r.		Wygasło lub rozwiązano** od 1992 r. do 31.12.2018 r.		Stan na 31.12.2018 r.	
	Liczba umów	Powierzchnia	Liczba umów	Powierzchnia	Liczba umów	Powierzchnia
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00 ha	149 966	74 638	132 033	66 164	17 933	8 473
1,01–1,99 ha	65 057	91 064	55 643	77 663	9 414	13 401
2,00–4,99 ha	53 010	164 278	41 721	128 419	11 289	35 859
5,00–9,99 ha	27 143	192 497	20 225	142 782	6 918	49 715
10,00–19,99 ha	21 992	307 913	14 893	206 511	7 099	101 402
20,00–49,99 ha	16 748	511 726	11 922	368 843	4 826	142 883
50,00–99,99 ha	4 966	342 720	3 689	254 149	1 277	88 571
100,00–499,99 ha	5 562	1 323 453	4 110	991 039	1 452	332 414
500,00–999,99 ha	1 411	977 331	1 284	891 625	127	85 706
1000,00 i więcej ha	561	940 203	484	774 546	77	165 658
Ogółem	346 416	4 925 822	286 004	3 901 741	60 412	1 024 081

* Liczba umów – w szt., powierzchnia – w ha, bez gruntów pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, gruntów o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami), a także gruntów nierolnych. Zestawienie nie obejmuje także przypadków wyłączonych z analiz z uwagi na ekstremalnie wysokie czynsze.
** Łącznie z gruntami wyłączonymi z dzierżawy. Pozycja „wygasło lub rozwiązano” ma charakter wynikowy w grupach obszarowych („wydzierżawiono” minus „stan”). Pozycja „stan” zawiera przesunięcia w grupach, w wyniku wyłączeń lub zmian obszaru aneksami oraz jako skutek zmian geodezyjno-gruntowych. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Wykres 8. **Grunty pozostające w Zasobie WRSP wg stanu na 31 grudnia 2018 r. (w ha)**

Źródło: dane KOWR.

2.3. Grunty pozostające w Zasobie WRSP i ich rozdysponowanie

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. w Zasobie znajdowały się nieruchomości Skarbu Państwa o powierzchni 1 368 936 ha.

Tabela 9. Stan zagospodarowania gruntów Zasobu WRSP od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2018 r. (w tys. ha)

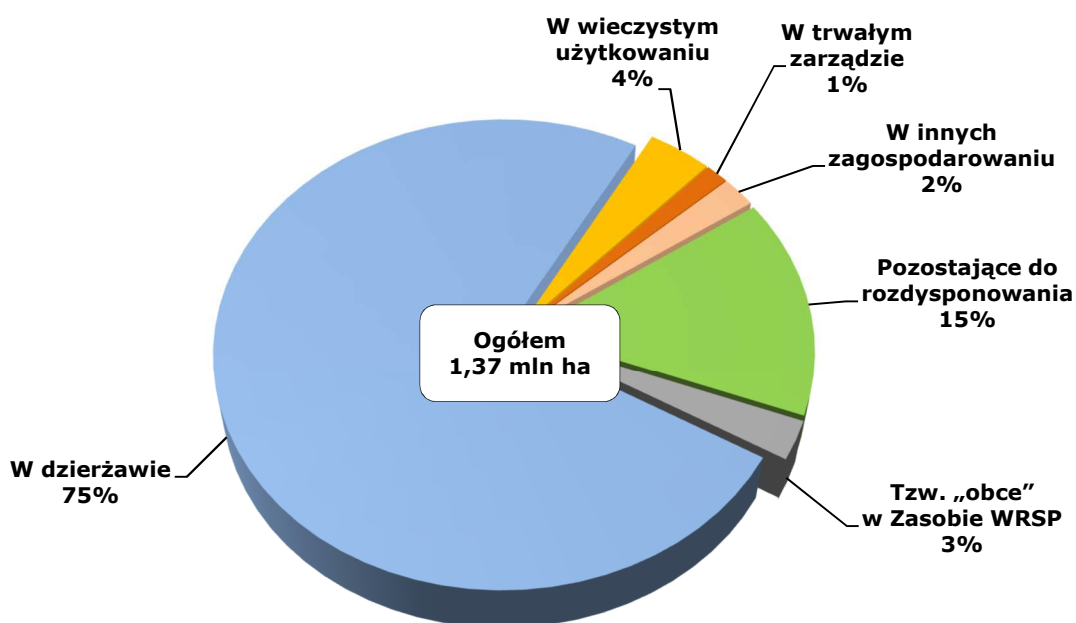
Grunty przejęte do Zasobu WRSP	4 744,0
Rozdysponowano trwale, z tego:	3 375,1
– sprzedano	2 712,3
– przekazano, w tym nieodpłatnie	662,8
Ogółem pozostaje w Zasobie WRSP, z tego:	1 368,9
– w dzierżawie	1 024,1
– w trwałym zarządzie	19,1
– w wieczystym użytkowaniu	53,1
– w innych formach rozdysponowania „nieotrwałego” (np. dożywotnie i bezumowne użytkowanie)	28,9
– „obce grunty w Zasobie WRSP” (grunty, które z mocy prawa przeszły w gestię innych podmiotów, lecz pozostają w ewidencji Zasobu, do czasu ich protokólnego przekazania tym podmiotom)	36,5
– pozostaje do rozdysponowania	207,2

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

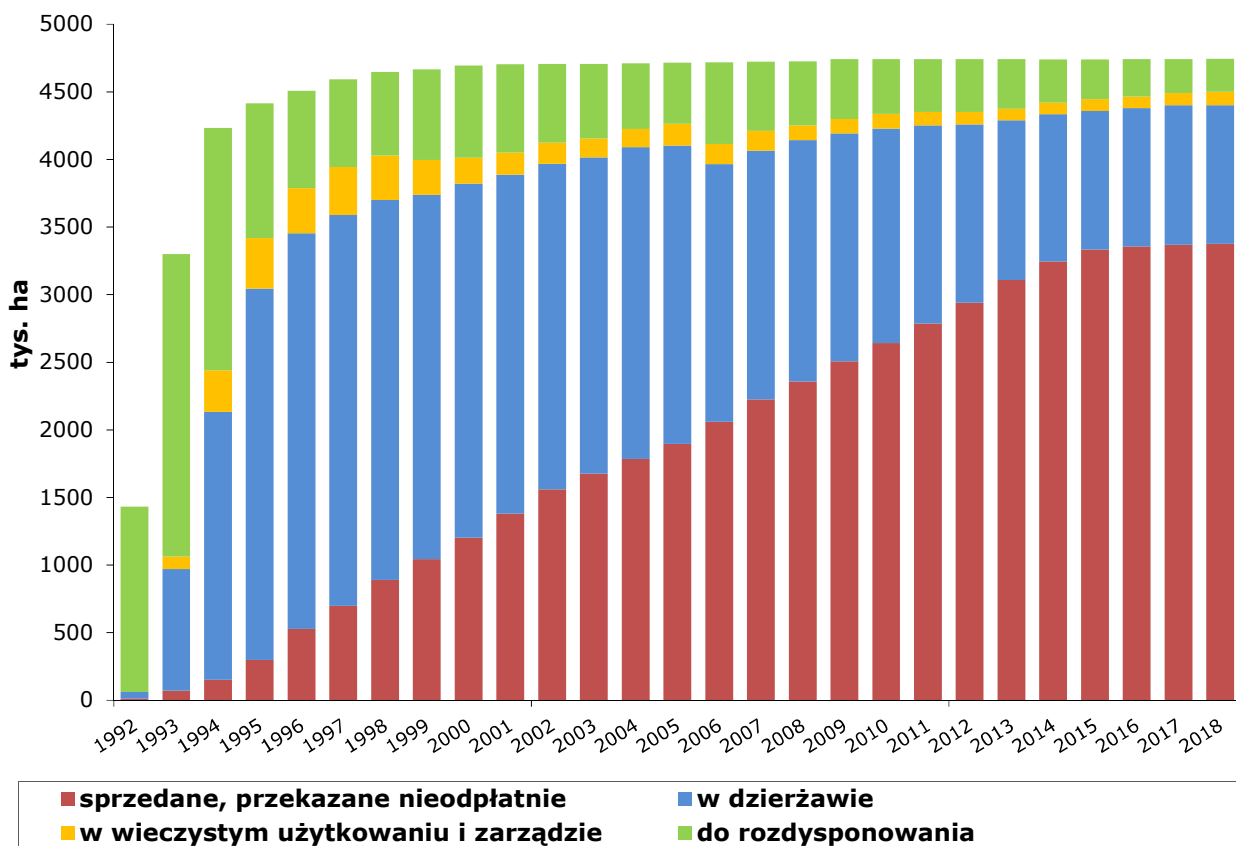
Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP obejmowała także 36,5 tys. ha gruntów określanych jako „obce grunty w Zasobie”. Były to grunty, które z mocy prawa przeszły w zarząd lub na własność innych podmiotów, lecz nie zostały jeszcze protokólnie przejęte. W powierzchni tej dominują grunty pokryte wodami płynącymi, fizycznie nieprzejęte jeszcze z Zasobu przez regionalne zarządy gospodarki wodnej i marszałków województw. Traktując te grunty jako faktycznie trwale rozdysponowane, ogółem z Zasobu WRSP ubyło **3 411,6 tys. ha**, tj. **72% powierzchni gruntów przejętych**.

Wykres 9. Powierzchnia Zasobu WRSP (stan na 31 grudnia 2018 r.)

Źródło: dane KOWR.

Wykres 10. **Rozdysponowanie gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2018**

Źródło: dane KOWR.

2.4. Inne zagadnienia związane z zagospodarowaniem mienia Zasobu

2.4.1. Zarząd i wieczyste użytkowanie nieruchomości Zasobu WRSP

Formami użytkowania mienia Skarbu Państwa są: zarząd (trwały zarząd) i wieczyste użytkowanie. Obserwowany jest proces wygaszania zarządu (trwałego zarządu) oraz wieczystego użytkowania (zrzeczenie, wygaśnięcie, zamiana na prawo własności lub przekształcenie w prawo własności, sprzedaż wieczystemu użytkownikowi). Na 31 grudnia 2018 r. w obu tych formach znajdowało się **72,2 tys. ha**, z tego w zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej – 19,1 tys. ha, a w wieczystym użytkowaniu – 53,1 tys. ha.

2.4.2. Mieszkania i infrastruktura mieszkaniowa

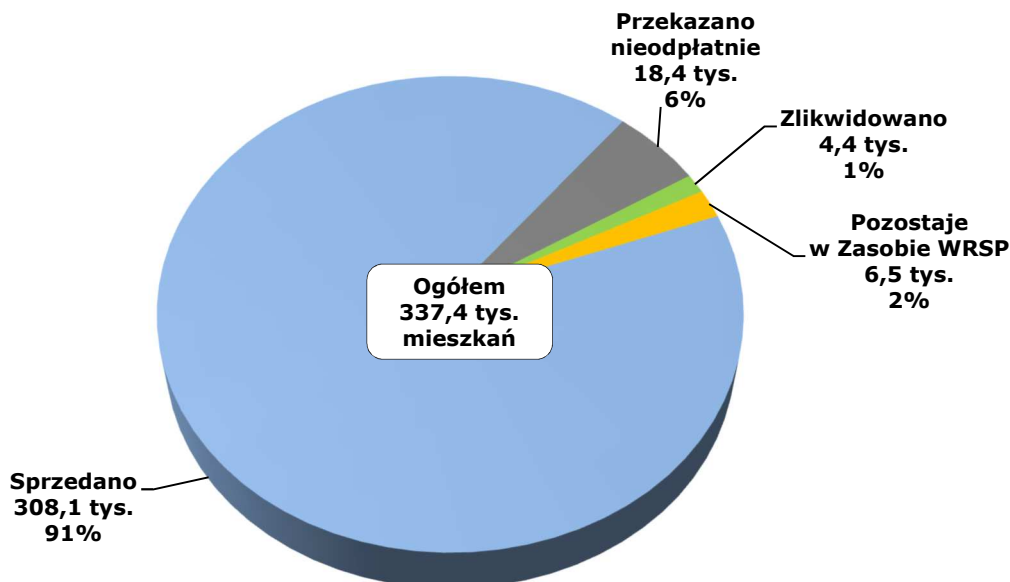
W wyniku restrukturyzacji mienia przejętego do Zasobu, głównie po zlikwidowanych ppgr, został wyodrębniony **majątek służący celom socjalnym**, w tym także mieszkania, które najemcy mogą wykupić na preferencyjnych warunkach.

Do 31 grudnia 2018 r. do Zasobu przejęto **337,4 tys. mieszkań**²⁸. W 2018 r. – przede wszystkim z ujawnienia w wyniku przeprowadzonych inwentaryzacji, podziału lokali i korekty stanów ewidencyjnych – wprowadzono do ewidencji 29 mieszkań. Od początku działalności w 1992 r. do końca 2018 r. sprzedano **308,1 tys. mieszkań** (91% przejętych), z tego 128 mieszkań sprzedano w 2018 r. Od początku działalności trwale rozdysponowano w wyniku nieodpłatnego

²⁸ Z uwzględnieniem 2,2 tys. mieszkań, które powstały w Zasobie WRSP (na skutek zakończenia inwestycji rozpoczętych, adaptacji na mieszkania innych pomieszczeń i podziału lokali), a także korekt stanów ewidencyjnych.

przekazania i wniesienia aportem ponad 18,4 tys. mieszkań, w tym 29 mieszkań w 2018 r. Nieodpłatne przekazania dotyczyły uprawnionych podmiotów – spółdzielni i gmin. Ponadto 1 760 mieszkań wniesiono aportami do spółek oraz zlikwidowano 4 363 mieszkania. Według stanu na 31 grudnia 2018 r. w Zasobie pozostawało **6,5 tys. mieszkań** (tj. 2% przejętych mieszkań).

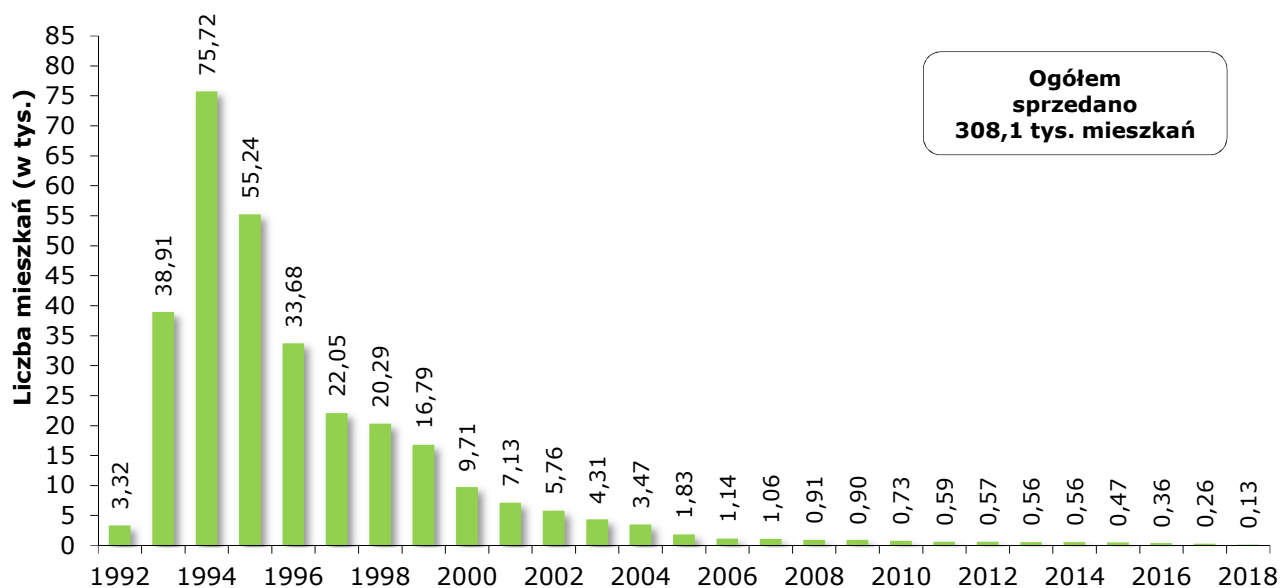
Wykres 11. **Rozdysponowanie mieszkań Zasobu WRSP wg stanu na 31 grudnia 2018 r. (w tys.)**

Źródło: dane KOWR.

Liczba mieszkań sprzedawanych najemcom od 1994 r. – w którym sprzedano blisko 80 tys. mieszkań – systematycznie się obniża. Pomimo przysługujących nabywcom bonifikat, a także szeroko stosowanej praktyki rozkładania ceny na raty maleje zainteresowanie nabywaniem mieszkań na własność. W 2018 r. sprzedano 128 mieszkań, w 2017 r. – 255 mieszkań, w 2016 r. – 364 mieszkania, a w 2015 r. – 470 mieszkań.

Wykres 12. **Sprzedż mieszkań z Zasobu WRSP w latach 1992–2018**

Źródło: dane KOWR.

Do ważniejszych powodów spadku zainteresowania nabywaniem mieszkań na własność należą:

- wyczerpywanie się w Zasobie WRSP mieszkań o stosunkowo dobrym standardzie oraz atrakcyjnie zlokalizowanych, o czym może świadczyć fakt, iż część najemców nie skorzystała w ostatnich latach z przedstawionej oferty nabycia, mimo że wielokrotnie tę ofertę ponawiano,
- konieczność ponoszenia przez nabywców wszystkich kosztów utrzymania mieszkań wykupionych,
- część najemców, nie posiadających spadkobierców zainteresowanych takimi mieszkaniami, nie zgłasza chęci zakupu mieszkań na własność, niezależnie od ceny zakupu.

Nie wszystkie mieszkania pozostające nadal w Zasobie WRSP mogą zostać zaoferowane najemcom do nabycia. Szacuje się, że około 3 tys. mieszkań, które są położone w obiektach zabytkowych lub w budynkach niesłużących wyłącznie zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych albo funkcjonalnie związanych z działalnością gospodarczą, nie będzie przeznaczonych do sprzedaży najemcom z przyczyn formalno-prawnych.

Pomimo że większość mieszkań przejętych do Zasobu została sprzedana najemcom lub przekazana uprawnionym podmiotom (zwłaszcza gminom i spółdzielniom mieszkaniowym), pozostające w Zasobie mieszkania nadal stanowią problem organizacyjny i finansowy, ponieważ największe wydatki wiążą się z koniecznością dokonywania konserwacji i remontów mieszkań pozostających w Zasobie oraz związanej z nimi infrastruktury, pokrywaniem części kosztów związanych z utrzymaniem mieszkań, których najemcami są emeryci i renciści zwolnieni z opłacania czynszu najmu²⁹, a także faktem, że pewna liczba lokatorów uchyla się od płacenia czynszu lub ponoszenia opłat za świadczone usługi (np. kanalizację, wywóz śmieci, utrzymywanie porządku na terenie).

2.4.3. Grunty do rozdysponowania

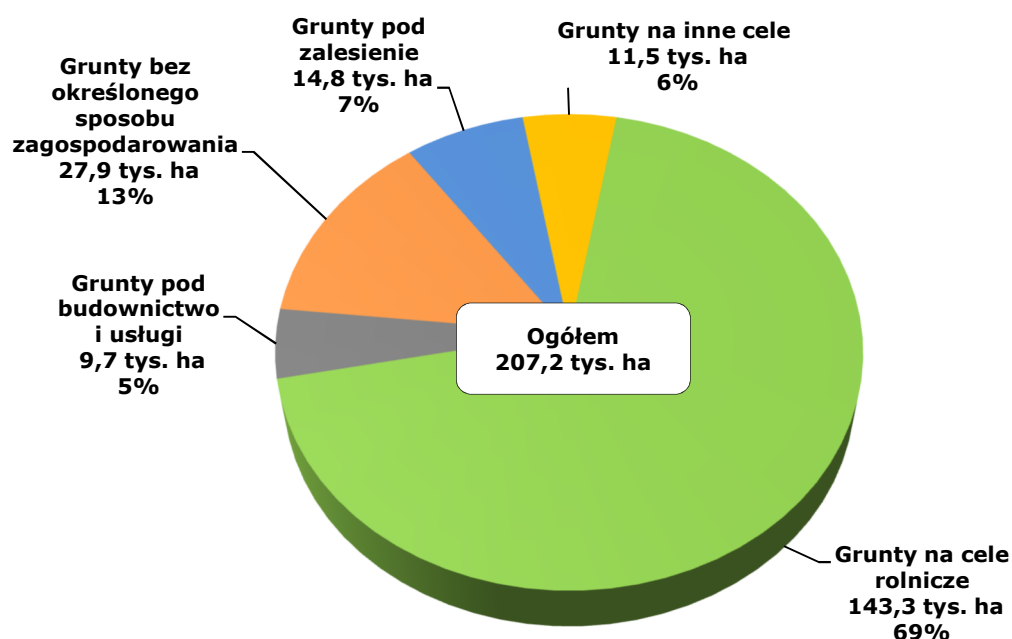
Na 31 grudnia 2018 r. w ogólnej powierzchni gruntów Zasobu pozostawało do rozdysponowania **207,2 tys. ha**, tj. o 7,1 tys. ha mniej niż na koniec 2017 r. Dokonana w jednostkach terenowych szacunkowa ocena przydatności tych gruntów do różnych celów (wg stanu na koniec 2018 r.) wskazała, że znaczna część gruntów (143,3 tys. ha – 69%) może być sprzedana lub wdzierżawiona kontrahentom KOWR na cele związane z produkcją rolną z tym, że większość z tych gruntów jest o niskiej przydatności rolniczej i znacznym rozdrobnieniu.

Kolejne grunty (36 tys. ha – 17%) określono jako kwalifikujące się do wykorzystania w celach nierolniczych – zwłaszcza pod zalesienia i budownictwo, a także na cele rekreacji i związane z ochroną przyrody. Dla pozostałych gruntów (27,9 tys. ha – 13%) nie zdefiniowano możliwych kierunków ewentualnego wykorzystania. Ocenia się, że znaczna część tych gruntów charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem oraz innymi niekorzystnymi cechami (np.: nieuregulowane stosunki wodne, zakamienione, położone na skarpach, urwiskach, między wałami przeciwpowodziowymi).

Według szacunków na koniec 2018 r. w użytkowaniu osób trzecich (bez tytułu prawnego) znajdowało się **25,9 tys. ha**. Największa część areału (97%) dotyczyła gruntów niewydzierżawionych przez dotychczasowych dzierżawców po rozwiązaniu umów dzierżawy. Niewielka część dotyczyła gruntów samowolnie zajętych przez bezumownych użytkowników.

²⁹ Na podstawie art. 47 ugnrSP.

Wykres 13. **Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków (stan na 31 grudnia 2018 r.)**

Źródło: dane KOWR.

2.4.4. Pozostałe zagadnienia

W obszarze gospodarowania Zasobem WRSP wpływ na realizację powierzonych zadań KOWR mają m.in.:

- **brak w wielu gminach obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także wieloznaczność (alternatywność) zapisów w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz związana z tym niepewność co do przyszłej funkcji nieruchomości.** Może to utrudniać identyfikację gruntów, które są i mają być w przyszłości przeznaczone na cele rolne. Przykładem może być uwzględnianie w studiach dla terenu całych gmin, bądź ich znacznej części możliwości np.: lokalizacji siłowni wiatrowych, rekreacji i turystyki lub aktywizacji gospodarczej. Przy ograniczonej możliwości ustalenia, które tereny będą w przyszłości służyć wyłącznie produkcji rolniczej, a które można wykorzystać w alternatywny sposób, trudno jest określić wartość rynkową gruntów, a na jej podstawie właściwą cenę sprzedaży. W takich sytuacjach podejmowanie decyzji o sprzedaży przez KOWR jest utrudnione.
- **trudności w odzyskaniu władania nieruchomością od byłych dzierżawców oraz innych bezumownych użytkowników (w wypadku odmowy dobrowolnego wydania nieruchomości).** Problem bezumownego korzystania i odmowy wydania KOWR nieruchomości Zasobu WRSP zauważalny jest w skali całego kraju od lat. Podejmowane są także działania systemowe, których celem jest wyeliminowanie lub znaczące ograniczenie skali tego zjawiska. Według stanu na 31 grudnia 2018 r. w bezumownym użytkowaniu znajdowały się nieruchomości Zasobu o powierzchni 25,9 tys. ha. Odmowa wydania nieruchomości dotyczyła w większości byłych dzierżawców (około 97%).

KOWR kontynuuje współpracę z ARiMR w zakresie wymiany informacji, dotyczącej bezumownych użytkowników. Dzięki współpracy istnieje możliwość bieżącego identyfikowania osób, które bez tytułu prawnego użytkują grunty Zasobu WRSP.

W przypadkach, w których stwierdzono bezprawne zajęcie gruntów Zasobu, a użytkownicy odmawiają ich wydania, KOWR powiadamia odpowiednie instytucje o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Niezależnie od tego bezumowni użytkownicy (zarówno byli dzierżawcy, jak i osoby samowolnie zajmujące grunty Zasobu) wzywani są do wydania nieruchomości. W przypadku odmowy wydania w określonym terminie lub uchylania się od wydania KOWR występuje z pozwami do sądów, a tam gdzie jest to możliwe, kierowane są wnioski bezpośrednio do komornika. Za okres bezumownego korzystania z nieruchomości naliczane jest wynagrodzenie, które od 3 grudnia 2011 r. stanowi równowartość pięciokrotności wywoławczej wysokości czynszu, który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu.

- **ocenia się, że znaczna część gruntów do rozdysponowania charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem (zajmują około 413 tys. działek) oraz innymi niekorzystnymi cechami (np. nieuregulowanymi stosunkami wodnymi, zakamienieniem, położeniem na skarpach, urwiskach i między wałami przeciwpowodziowymi).** Średnia powierzchnia działki nierozdysponowanej wynosi 0,5 ha. W poszczególnych oddziałach terenowych KOWR średnia powierzchnia waha się od 0,2 ha w centralnej i wschodniej Polsce do 1 ha w części północno-zachodniej. Tak duża liczba nieruchomości wymaga poniesienia znacznych nakładów pracy, aby w przyszłości dokonać ich rozdysponowania. Wiele nieruchomości w Zasobie WRSP nadal posiada nieuregulowany stan geodezyjno-prawny.

2.5. Nadzór właścicielski

2.5.1. Nadzór właścicielski nad mieniem Zasobu WRSP

Rozdysponowanie większości mienia Zasobu w różnych formach powoduje, że istotnym zadaniem jest nadzór właścicielski sprawowany przez KOWR. Jednym z głównych celów nadzoru jest zapewnienie prawidłowego wykorzystywania majątku Skarbu Państwa przez jego użytkowników, w tym także zgodności sposobu jego użytkowania z zapisami zawartymi w umowach oraz z wymogami wynikającymi z przepisów szczególnych. Nadzór właścicielski nad sposobem wykorzystywania mienia Zasobu przekazanego użytkownikom, KOWR sprawuje poprzez wszystkie swoje jednostki organizacyjne, zwłaszcza przez oddziały terenowe.

Pomimo zmniejszającej się liczby obiektów budowlanych pozostających w Zasobie, w 2018 r. KOWR nadal przeznaczał środki finansowe na ich remonty, konserwację i modernizację.

Nadzór właścicielski prowadzony nad realizacją obowiązków wynikających z umów dotyczących zagospodarowania Zasobu jest niezbędny głównie dla oceny prawidłowego, zgodnego z przeznaczeniem, wykorzystania nieruchomości na zasadach określonych w umowie (decyzji).

W ramach realizowanego nadzoru właścicielskiego w 2018 r. przeprowadzano między innymi kontrole wykonywania obowiązków wynikających z umów lub decyzji dokonując lustracji w terenie. Przeprowadzone kontrole (planowe i pozaplanowe) dotyczyły:

- **6 223 umów dzierżawy** (co stanowiło 77,4% wszystkich skontrolowanych umów) – 91,5% wśród skontrolowanych umów dzierżawy dotyczyło umów dzierżawy samych gruntów,

- **102 umowy sprzedaży nieruchomości**, których cena rozłożona została na raty (1,3%),
- **63 umowy sprzedaży nieruchomości**, które w części lub całości stanowiły obiekty wpisane do rejestru zabytków, których cena została obniżona pod warunkiem, że nabywca poniesie określone nakłady (0,8%),
- **569 umów nieodpłatnego przekazania nieruchomości** na własność jednostkom samorządu terytorialnego i innym uprawnionym podmiotom, w związku z art. 24 ust. 5 pkt 1 i 2 ugrnSP na cele związane z inwestycjami infrastrukturalnymi służącymi wykonywaniu zadań własnych lub wykonywaniem zadań statutowych (7%),
- **1 074 inne umowy (decyzje)**, w których określone są obowiązki związane z realizacją umowy lub decyzji i trwałego zarządu (13,4%).

Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP

W wyniku przeprowadzonych kontroli w odniesieniu do 4 815 umów dzierżawy (77,4% wszystkich umów dzierżawy) nie stwierdzono żadnych uchybień i nieprawidłowości w wywiązywaniu się dzierżawców z postanowień zawartej umowy. W pozostałych 1 408 umowach stwierdzono ogółem 2 026 uchybień, z tego 754 uchybień dotyczyło 289 umów dzierżawy nieruchomości zabudowanych, a 1 272 uchybienia – 1 119 umów dzierżawy gruntów niezabudowanych. Wśród tych uchybień ponad 60% dotyczyło zagospodarowania gruntów, 29% – gospodarki budynkami, a 11% – niewywiązywania się z innych obowiązków, w tym związanych z regulowaniem zobowiązań finansowych. W celu wyeliminowania stwierdzonych uchybień były wysyłane do dzierżawców stosowne zalecenia pokontrolne z podaniem terminów ich usunięcia. W stosunku do 64 umów dzierżawy podjęte zostały czynności zmierzające do ich wypowiedzenia.

Sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP

W wyniku kontroli 102 umów sprzedaży nieruchomości, których cena została rozłożona na raty lub w umowach sprzedaży zapisano inne zobowiązania nabywcy oraz 63 umów sprzedaży nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stwierdzono, że w 54 przypadkach nabywcy nie wywiązywali się z przyjętych zobowiązań. W związku z tym wydano stosowne zalecenia pokontrolne.

Nieodpłatne przekazanie nieruchomości Zasobu WRSP

W 2018 r. przeprowadzono kontrole 569 umów nieodpłatnego przekazania nieruchomości na własność. W 106 przypadkach wykazały one nieprawidłowości w sposobie użytkowania nieruchomości przekazanych nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego i w związku z tym w odniesieniu do 38 umów zażądano zwrotu aktualnej wartości pieniężnej tych nieruchomości.

Inne umowy (decyzje)

Podczas kontroli 1 074 innych umów (decyzji) stwierdzono, iż w 1 014 przypadkach realizacja przebiega prawidłowo. W pozostałych 60 umowach stwierdzono uchybienia i podjęto stosowne czynności pokontrolne.

2.6. Bezzwrotna pomoc finansowa

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania, o których mowa w art. 24 ust. 10 ugrnSP, między innymi w formie bezzwrotnej pomocy finansowej. Udzielana przez KOWR bezzwrotna pomoc finansowa może dotyczyć:

- budowy, remontu oraz przebudowy budynków i lokali, obiektów infrastruktury technicznej oraz innego majątku przekazanych na podstawie art. 43 ust. 2 i art. 44 ugrnSP, bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego (art. 24 ust. 12 pkt 1 ugrnSP),
- działalności wydawniczej, prowadzenia badań naukowych, szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w zakresie zadań KOWR (art. 24 ust. 12 pkt 2 ugrnSP),
- budowy, remontu oraz przebudowy urządzeń, obiektów i sieci energetycznych, wodno-kanalizacyjnych, ciepłowniczych oraz telekomunikacyjnych, przekazanych na podstawie art. 24 ust. 6 ugrnSP bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego (art. 24 ust. 12 pkt 3 ugrnSP),
- przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich (art. 24 ust. 12 pkt 4 ugrnSP).

Beneficjentami bezzwrotnej pomocy finansowej mogą być:

- gminy, spółdzielnie mieszkaniowe oraz jednostki państwowe i komunalne (przejmujące urządzenia, obiekty i sieci w trybie art. 24 ust. 6 ugrnSP, prowadzące działalność w tym zakresie), na cele, o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 1 i 3 (tj. na doprowadzenie mienia nieodpłatnie przekazanego tym jednostkom do stanu technicznego umożliwiającego jego sprawną eksploatację),
- jednostki samorządu terytorialnego, nie posiadające osobowości prawnej państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne, fundacje, stowarzyszenia, zrzeszenia, związki zawodowe, związki pracowników, organizacje społeczno-zawodowe rolników, kościoły i związki wyznaniowe, a także szkoły wyższe, jednostki badawczo-rozwojowe – na cele, o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 2 i 4 ugrnSP, tj. w zakresie działalności wydawniczej, prowadzenia badań naukowych, szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w ramach zadań – o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 2 ugrnSP – a także przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich zgodnie z art. 24 ust. 12 pkt 4 ugrnSP.

W 2018 r. udzielono bezzwrotnej pomocy finansowej w kwocie 20 952,6 tys. zł, z tego:

- **19 263,1 tys. zł wypłacono gminom i spółdzielniom mieszkaniowym** na doprowadzenie mienia nieodpłatnie przekazanego tym jednostkom do stanu technicznego umożliwiającego jego sprawną eksploatację (z tego gminy otrzymały 18 269,5 tys. zł, a spółdzielnie mieszkaniowe – 993,6 tys. zł),
- **1 689,5 tys. zł przekazano na realizację zadań określonych w art. 24 ust. 12 pkt 2 ugrnSP, tj. na działalność wydawniczą, prowadzenie badań naukowych, organizację szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów** w zakresie zadań, o których mowa w art. 6 ugrnSP, a także przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich zgodnie z art. 24 ust. 12 pkt 4 ugrnSP.

W ramach pomocy bezzwrotnej w kwocie 19 263,1 tys. zł, która została udzielona gminom i spółdzielniom mieszkaniowym na doprowadzenie przekazanego im mienia do należytego stanu technicznego, 13 889 tys. zł (72%) dotyczyło inwestycji w zakresie budowy i remontu dróg oraz chodników, a 4 524,4 tys. zł (24%) związane było z finansowaniem infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej (sieci wodociągowe i kanalizacyjne, oczyszczalnie ścieków, stacje uzdatniania wody). Pozostała kwota w wysokości 849,7 tys. zł (4%) dotyczyła m.in. remontów budynków i lokali mieszkalnych oraz sieci ciepłowniczych.

2.7. Ulgi w spłacie należności z powodu niekorzystnych zjawisk atmosferycznych

KOWR realizował program pomocowy wprowadzony uchwałą Rady Ministrów nr 107/2018 z dnia 31 lipca 2018 r. Program notyfikowany przez Komisję Europejską był skierowany do rolników i producentów rolnych, którzy ponieśli szkody w gospodarstwach rolnych i gospodarstwach rybackich spowodowane w 2018 r. wystąpieniem suszy lub powodzi. W ramach realizacji programu KOWR, zgodnie z art. 23a ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, mógł stosować ulgi w postaci odroczenia płatności z tytułu umów sprzedaży i dzierżawy nieruchomości Zasobu WRSP bez naliczania oprocentowania za okres odroczenia oraz na podstawie art. 700 Kodeksu cywilnego – w postaci obniżenia czynszu dzierżawnego należnego za rok 2018.

Według danych na 31 grudnia 2018 r. do OT KOWR wpłynęło ogółem **11,2 tys. wniosków** o zastosowanie ulgi w spłacie należności z powodu niekorzystnych zjawisk atmosferycznych, w tym ponad 9 tys. wniosków o umorzenie/obniżenie czynszu dzierżawnego (80% wszystkich złożonych wniosków do KOWR). Według stanu na 31 grudnia 2018 r. pozytywnie rozpatrzono 3,4 tys. złożonych wniosków, natomiast 836 wniosków rozpatrzono negatywnie. W 2019 r. kontynuowano weryfikację pozostałych 7 tys. wniosków.

Kwota należności objęta wszystkimi złożonymi do OT KOWR wnioskami wynosiła ogółem **214,7 mln zł**, w tym 111,5 mln zł (52% kwoty ogółem) dotyczyło wniosków o umorzenie/obniżenie czynszu dzierżawnego.

Tabela 10. **Kwota zastosowanej ulgi w spłacie należności z powodu niekorzystnych zjawisk atmosferycznych wg OT KOWR (stan na dzień 31.12.2018 r.)**

Lp.	Oddział terenowy KOWR	Kwota zastosowanej ulgi w ramach wniosku o umorzenie/obniżenie czynszu dzierżawnego (tys. zł)	Kwota zastosowanej ulgi w ramach wniosku o odroczenie czynszu dzierżawnego (tys. zł)	Kwota zastosowanej ulgi w ramach wniosku o odroczenie z tytułu nabycia mienia z ZWRSP – nabycia nieruchomości rolnych (tys. zł)	Ogółem kwota zastosowanej ulgi (tys. zł)
1.	Białystok	425	78	1 046	1 549
2.	Bydgoszcz	4 837	8	5 100	9 945
3.	Częstochowa	0	0	0	0
4.	Gorzów Wlkp.	442	159	2 730	3 331
5.	Kielce	5	0	0	5
6.	Koszalin	4 090	0	5 384	9 474
7.	Kraków	0	0	0	0
8.	Lublin	11	0	1 048	1 059
9.	Łódź	56	0	955	1 011
10.	Olsztyn	304	4	248	556
11.	Opole	34	0	6	40
12.	Poznań	69	27	242	338
13.	Pruszcz Gdański	199	8	2 118	2 325
14.	Rzeszów	18	0	165	183
15.	Szczecin	2 269	0	0	2 269
16.	Warszawa	91	0	1	92
17.	Wrocław	711	1 022	2 015	3 748
Ogółem		13 561	1 306	21 058	35 925

Źródło: dane KOWR.

Ogólna kwota zastosowanej ulgi z tytułu niekorzystnych zjawisk atmosferycznych, wg stanu na 31 grudnia 2018 r., wyniosła **35,9 mln zł** (17% łącznej kwoty należności objętej wszystkimi złożonymi do OT KOWR wnioskami), z tego:

- 21 mln zł (58% ogólnej kwoty zastosowanej ulgi) dotyczyło ulg w zakresie odroczenia z tytułu nabycia mienia (nieruchomości rolnych) z Zasobu WRSP (466 pozytywnie rozpatrzonych wniosków),
- 13,6 mln zł (38%) dotyczyło ulg w zakresie umorzenia/obniżenia czynszu dzierżawnego (2,8 tys. pozytywnie rozpatrzonych wniosków),
- 1,3 mln zł (4%) dotyczyło ulg odnośnie do odroczenia czynszu dzierżawnego (177 pozytywnie rozpatrzonych wniosków).

2.8. Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2018 r.

Zgodnie z art. 20 ust. 1 ugnrSP prowadzono odrębnie własną gospodarkę finansową KOWR oraz gospodarkę finansową Zasobu WRSP. Koszty związane z wykonywaniem zadań wynikających z ugnrSP oraz ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego pokrywane są z przychodów uzyskiwanych z rozdysponowania mienia Zasobu WRSP oraz gospodarowania nim.

2.8.1. Wpływy i wydatki związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP w 2018 r.

Wpływy z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP w 2018 r. wyniosły 1 611 459 tys. zł. Główną pozycję stanowiły wpływy ze sprzedaży mienia Zasobu, które wyniosły 1 209 498 tys. zł (tj. 75% wpływów z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP), a następnie wpływy z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu w kwocie 378 065 tys. zł (23%). Wpływy z odsetek od środków na rachunkach bankowych wyniosły 10 560 tys. zł. Pozostałymi wpływami w kwocie 13 336 tys. zł były wpływy z oprocentowania pożyczek oraz wpływy z innych źródeł (np. odsetki za zwłokę w zakresie wpływów z rozdysponowania mienia Zasobu WRSP i wadia przepadające na rzecz Zasobu).

Tabela 11. **Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2018 r.**

Lp.	Wyszczególnienie	tys. zł
I.	Wpływy ogółem związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP	1 611 459
-	Wpływy ze sprzedaży mienia Zasobu WRSP	1 209 498
-	Wpływy z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu WRSP	378 065
-	Wpływy z odsetek od środków na rachunkach bankowych	10 560
-	Pozostałe wpływy (m.in. z oprocentowania pożyczek i innych źródeł)	13 336
II.	Wydatki ogółem	1 588 806
1.	Przekazy zewnętrzne	1 105 400
2.	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	234 983
3.	Wydatki związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP	248 423
-	Inwestycje i remonty	72 903
-	Bezzwrotna pomoc finansowa	20 953
-	Utrzymanie mienia niezagospodarowanego	45 476
-	Wydatki związane z rozdysponowaniem mienia Zasobu	10 582
-	Pozostałe wydatki	98 509

Źródło: dane KOWR.

Wydatki ogółem w 2018 r. wyniosły łącznie 1 588 806 tys. zł, z tego:

- **1 105 400 tys. zł** stanowiły przekazy zewnętrzne w 2018 r. (69,6% wydatków ogółem), na które złożyły się:
 - 890 489 tys. zł – zrealizowany w 2018 r. przekaz do budżetu państwa, z tego:
 - 855 739 tys. zł jest różnicą między wysokością zobowiązania wobec budżetu ustaloną za 2017 r., a kwotą odprowadzonych zaliczek za ten rok oraz
 - 34 750 tys. zł to zaliczkowe wpłaty do budżetu tytułem rozliczenia za 2018 r.;

- 214 911 tys. zł – środki, które KOWR przekazał do Funduszu Rekompensacyjnego (w styczniu 2019 r. przekazana została kolejna płatność za IV kwartał 2018 r. w wysokości 149 200 tys. zł). Łącznie od 2006 r. do 31 grudnia 2018 r. Fundusz Rekompensacyjny został zasilony kwotą 5 000 332 tys. zł;
- **234 983 tys. zł** – wydatki na koszty funkcjonowania KOWR (14,8% wydatków ogółem);
- **248 423 tys. zł** – wydatki związane z działalnością w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu (15,6% ogółu wydatków). Były to m.in. wydatki na: inwestycje i remonty mienia Zasobu, bezzwrotną pomoc finansową dla gmin i spółdzielni mieszkaniowych na budowę, remonty oraz przebudowę budynków i lokali, obiektów infrastruktury technicznej oraz innego majątku przekazanego przez KOWR bez uprzedniego doprowadzenia do należytego stanu technicznego, a także wydatki związane z rozdysonowaniem mienia oraz utrzymaniem mienia niezagospodarowanego.

2.8.2. Windykacja należności z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Na mocy art. 46 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. wprowadzającej ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa z dniem 1 września 2017 r. w ogół praw i obowiązków znoszonej Agencji Nieruchomości Rolnych wstąpił Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Wierzytelności i zobowiązania Agencji Nieruchomości Rolnych stały się wierzytelnościami i zobowiązaniami KOWR. W rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych KOWR wykonuje zadania jako agencja wykonawcza. Skarb Państwa powierzył KOWR wykonywanie prawa własności i innych praw rzeczowych na jego rzecz w stosunku do mienia, o którym mowa w art. 1 i 2 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP).

Głównym źródłem wpływów KOWR, z których są finansowane nałożone ustawowo na KOWR zadania, są wpływy uzyskiwane z dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP. Zasady, warunki oraz tryb dzierżawy i sprzedaży mienia regulują przepisy ugnrSP oraz akty wykonawcze w postaci odpowiednich rozporządzeń Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Na podstawie wyżej wymienionych przepisów ustawowych, przepisów ustawy o finansach publicznych oraz przepisów Kodeksu cywilnego, prowadzona jest windykacja należności Zasobu WRSP oraz stosowane są ulgi w spłacie należności w formie odraczania, rozkładania na raty i umarzania należności KOWR.

2.8.3. Spłacalność należności bieżących z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Należności bieżące z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży, których termin płatności przypadał w 2018 r. wynosiły 1 567 449 tys. zł. Na podstawie art. 700 Kodeksu cywilnego obniżono czynsz dzierżawny o kwotę 14 649 tys. zł. Dzierżawcy i nabywcy w terminie uregulowali 1 375 900 tys. zł. Odroczone zostały płatności należności w kwocie 17 581 tys. zł, rozłożono do spłaty w ratach należności na kwotę 36 672 tys. zł oraz umorzono 385 tys. zł.

Tabela 12. **Wskaźniki spłacalności należności bieżących (w %)**

Wyszczególnienie	Spłaty należności	Odroczenia	Rozłożenia na raty	Umorzenia
- z tytułu dzierżawy	82,73	2,17	0,42	0,11
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	90,23	0,85	2,89	0,00
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	73,98	0,00	1,37	0,02
Ogółem	88,61	1,13	2,36	0,02

Źródło: dane KOWR.

Wskaźnik spłacalności należności bieżących ogółem w 2018 r. wyniósł 88,6%, wskaźnik spłacalności należności bieżących z tytułu dzierżawy – 82,7%, a wskaźnik spłacalności należności bieżących z tytułu sprzedaży nieruchomości ZWRSP – 90,2%.

2.8.4. Windykacja należności zaległych z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Zaległe należności, których termin płatności przypadał w okresach poprzednich wynosiły 1 255 650 tys. zł, w tym na podstawie art. 700 Kodeksu cywilnego obniżono należności z tytułu czynszu dzierżawnego w kwocie 2 408 tys. zł. W 2018 r. spłacono 117 442 tys. zł, odroczone spłatę 334 tys. zł, rozłożono na raty 11 618 tys. zł. W stosunku do 11 656 tys. zł należności nieściągalnych podjęto decyzję o umorzeniu, w tym umorzenie należności w łącznej kwocie 4 875 tys. zł nastąpiło na podstawie zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Ponadto w kwocie należności umorzonych ujęte zostały zaksięgowane w 2018 r. należności z tytułu rozwiązanych i wypowiedzianych umów, które wygasły z dniem 1 stycznia 2017 r. z mocy prawa na podstawie art. 9 ust. 2c ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. Nr 121, poz. 770, z późn. zm.).

Tabela 13. Wskaźniki windykacji należności zaległych (w %)

Wyszczególnienie	Spłaty należności	Odroczenia	Rozłożenia na raty	Umorzenia
- z tytułu dzierżawy	5,08	0,00	0,31	0,50
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	23,80	0,18	2,20	0,82
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	0,12	0,00	0,00	1,63
Ogółem	9,37	0,06	0,82	0,93

Źródło: dane KOWR.

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. zaległe należności z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu, które nie zostały uregulowane w terminie, wynosiły 1 235 365 tys. zł i zwiększyły się w stosunku do końca 2017 r. o 48 500 tys. zł (o 3,93%).

Struktura zaległych należności przy 55% udziale należności z tytułu odsetek odzwierciedlają niską efektywność zarówno postępowań sądowych, jak i komorniczych (w takim trybie dochodzonych jest ponad 95% zaległości), przy wykorzystaniu w pełni przyjętych w umowach zabezpieczeń. Konieczność naliczania odsetek ustawowych na poziomie 7% w skali roku skutkuje corocznym przyrostem należności, których nieściągalność została już wcześniej stwierdzona w prowadzonych postępowaniach windykacyjnych.

Tabela 14. Struktura należności zaległych wg stanu prawnego umowy

Wyszczególnienie	Wymagalne w 2018 r. (tys. zł)	Uregulowane w 2018 r. (tys. zł)	Wskaźnik windykacji (%)
- w umowach czynnych	130 646	77 841	59,58
- w umowach rozwiązanych i wypowiedzianych	1 122 596	39 601	3,53
Ogółem	1 253 242	117 442	9,37

Źródło: dane KOWR.

Wskaźnik windykacji należności zaległych ogółem w 2018 r. wyniósł 9,4%, przy czym wskaźnik windykacji zaległości w umowach czynnych kształtował się na poziomie 59,6%, natomiast w umowach rozwiązanych i wypowiedzianych na poziomie 3,5%.

2.8.5. Windykacja należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego

W 2018 r. wymagalne należności z tytułu bezumownego użytkowania, powstałe w związku z użytkowaniem nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego przez osoby trzecie, wynosiły 292 984 tys. zł. Bezumowni użytkownicy uregulowali łącznie 11 057 tys. zł należności wymagalnych. Odroczone termin płatności należności w kwocie 2 tys. zł, rozłożono na raty – 1 377 tys. zł należności. W stosunku do należności nieściągalnych w kwocie 699 tys. zł podjęto decyzję o umorzeniu.

Tabela 15. **Wskaźniki windykacji wg okresów zapadalności należności**

Wyszczególnienie	Wymagalne w 2018 r. (tys. zł)	Uregulowane w 2018 r. (tys. zł)	Wskaźnik windykacji (%)
- należności bieżące – zapadłe w okresie sprawozdawczym (w 2018 r.)	54 050	5 064	9,37
- należności zaległe – zapadłe w okresach poprzednich (przed 1 stycznia 2018 r.)	238 934	5 993	2,51
Ogółem	292 984	11 057	3,77

Źródło: dane KOWR.

Wskaźnik windykacji wg okresów zapadalności należności ogółem w 2018 r. wyniósł 3,8%, przy czym wskaźnik windykacji należności bieżących kształtował się na poziomie 9,4%, natomiast należności zaległych – 2,5%.

Bezumownymi użytkownikami nieruchomości Zasobu WRSP są przede wszystkim byli dzierżawcy, którzy uchylają się od wydania nieruchomości, niejednokrotnie kwestionujący prawo KOWR do rozwiązania umowy i dochodzący swych racji w procesach sądowych. Problemy w przymusowym dochodzeniu należności z tytułu bezumownego użytkowania w przypadku odmowy wydania nieruchomości wiążą się również z koniecznością wszczęcia przez KOWR długotrwałej procedury sądowej o wydanie nieruchomości, a następnie o zapłatę należności z tytułu bezumownego użytkowania. Po uzyskaniu prawomocnego tytułu wykonawczego możliwe jest skierowanie sprawy do egzekucji.

Szczegółowe tabele dotyczące gospodarowania przez KOWR Zasobem WRSP zamieszczono w aneksie nr 2.

3. REALIZACJA ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY O KSZTAŁTOWANIU USTROJU ROLNEGO

Ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1405, z późn. zm.) – zwaną dalej ukur – została uchwalona w celu wzmocnienia ochrony i rozwoju gospodarstw rodzinnych, które w myśl Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowią podstawę ustroju rolnego Rzeczypospolitej Polskiej³⁰, dla zapewnienia właściwego zagospodarowania ziemi rolnej w Polsce, w trosce o zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego obywateli i dla wspierania zrównoważonego rolnictwa prowadzonego w zgodzie z wymogami ochrony środowiska i sprzyjającego rozwojowi obszarów wiejskich. Zgodnie z art. 5 ust. 1 ww. ustawy za gospodarstwo rodzinne uważa się prowadzone przez rolnika indywidualnego gospodarstwo rolne, w którym łączna powierzchnia użytków rolnych jest nie większa niż 300 ha.

Zadania określone w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego realizowane przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związane są z:

- poprawą struktury obszarowej gospodarstw rolnych,
- przeciwdziałaniem nadmiernej koncentracji nieruchomości rolnych,
- zapewnieniem prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach³¹.

W odróżnieniu od zadań określonych ustawą z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 91, z późn. zm.), związanych z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP (w tym powierzonymi gruntami państwowymi), **działania w zakresie kształtowania ustroju rolnego dotyczą głównie nieruchomości rolnych na rynku prywatnym** (transakcje dotyczące obrotu nieruchomościami rolnymi – poza wyjątkami określonymi w ustawie – objęte są kontrolą państwa) oraz **akcji i udziałów w spółkach posiadających nieruchomości rolne**.

Na podstawie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR może m.in. nabywać nieruchomości rolne na rynku prywatnym. Nabyte nieruchomości rolne wchodzą w skład Zasobu WRSP, a następnie przeznaczane są przede wszystkim na powiększanie przez rolników indywidualnych gospodarstw rodzinnych. Przepisy ww. ustawy umożliwiają również wykorzystanie gruntów rolnych pochodzących z obrotu prywatnego do wspierania pozytywnych przemian strukturalnych w rolnictwie oraz wprowadzają mechanizmy wspierające rozwój gospodarstw rodzinnych.

Ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego reguluje m.in. obrót określonymi ustawą nieruchomościami rolnymi na rynku prywatnym, tj. jeśli nabycie takich nieruchomości rolnych następuje między osobami fizycznymi oraz osobami prawnymi. Pod pojęciem „nabycie nieruchomości rolnej” należy rozumieć przeniesienie własności nieruchomości rolnej lub nabycie własności nieruchomości rolnej w wyniku dokonania czynności prawnej lub orzeczenia sądu albo organu administracji publicznej,

³⁰ W myśl art. 23 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.) gospodarstwo rodzinne stanowi podstawę ustroju rolnego państwa.

³¹ Zgodnie z ustawą z dnia 5 września 2008 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wejściem w życie Protokołu do Umowy między Wspólnotą Europejską i jej Państwami Członkowskimi, z jednej strony, a Konfederacją Szwajcarską, z drugiej strony, w sprawie swobodnego przepływu osób (Dz. U. z 2008 r. Nr 180, poz. 1112), do dowodów potwierdzających posiadanie kwalifikacji rolniczych zaliczono także odpowiednie dokumenty wydane przez właściwe organy lub instytucje państw członkowskich Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) oraz Konfederacji Szwajcarskiej.

a także innego zdarzenia prawnego. Do nabycia nieruchomości rolnej może dochodzić m.in. w wyniku: sprzedaży, zamiany, darowizny, zasiedzenia, zniesienia współwłasności, stwierdzenia nabycia spadku, działu spadku, podziału majątku wspólnego, przysądzenia własności, wniesienia nieruchomości jako aport do spółki prawa handlowego, podziału spółki, przekształcenia spółki cywilnej w spółkę kapitałową, łączenia spółek kapitałowych.

Przepisy ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego dotyczące nabycia nieruchomości rolnej stosuje się odpowiednio do nabycia:

- użytkownika wieczystego nieruchomości rolnej albo udziału lub części udziału w użytkowaniu wieczystym nieruchomości rolnej,
- udziału lub części udziału we współwłasności nieruchomości rolnej,
- gospodarstwa rolnego.

Zgodnie z ustawą o kształtowaniu ustroju rolnego nabywcami nieruchomości rolnych mogą być, co do zasady, tylko rolnicy indywidualni, za których uważa się osoby fizyczne będące właścicielami, użytkownikami wieczystymi, samoistnymi posiadaczami lub dzierżawcami nieruchomości rolnych, których łączna powierzchnia użytków rolnych nie przekracza 300 ha, posiadające kwalifikacje rolnicze oraz co najmniej od 5 lat zamieszkałe w gminie – na obszarze której jest położona jedna z nieruchomości rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego – i prowadzące przez ten okres osobiście to gospodarstwo.

Określone ustawą wyjątki od powyższej reguły dotyczą m.in.: osób bliskich zbywcy, jednostek samorządu terytorialnego oraz Skarbu Państwa. Inne podmioty mogą nabywać nieruchomości rolne po uzyskaniu stosownej **zgody Dyrektora Generalnego KOWR wyrażonej w drodze decyzji administracyjnej**. W tych sprawach organem wyższego stopnia jest minister właściwy do spraw rozwoju wsi.

Ustawodawca jednocześnie określił, jakie nieruchomości rolne zostały wyłączone spod działania ukur, tj.:

- a) nieruchomości rolne o powierzchni mniejszej niż 0,3 ha,
- b) nieruchomości rolne będące drogami wewnętrznymi,
- c) nieruchomości rolne położone na obszarach przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego w całości na cele inne niż rolne,
- d) grunty rolne zabudowane o powierzchni nieprzekraczającej 0,5 ha, które w dniu 30 kwietnia 2016 r. zajęte były pod budynki mieszkalne oraz budynki, budowle i urządzenia niewykorzystywane obecnie do produkcji rolniczej, wraz z gruntami do nich przyległymi umożliwiającymi ich właściwe wykorzystanie oraz zajęte na urządzenie ogródka przydomowego – jeżeli grunty te tworzyły zorganizowaną całość gospodarczą oraz nie zostały wyłączone z produkcji rolnej w rozumieniu ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1161, z późn. zm.),
- e) nieruchomości rolne, które w dniu 30 kwietnia 2016 r. w ostatecznych decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu przeznaczone były w całości na cele inne niż rolne, a decyzje te: nie wygasły, nie zostały zmienione albo nie zostały uchylone,
- f) nieruchomości rolne wchodzące w skład Zasobu WRSP, o którym mowa w ustawie o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa,
- g) nieruchomości rolne położone w granicach administracyjnych miast, jeżeli:

- w stosunku do tych nieruchomości została podjęta uchwała o ustaleniu lokalizacji mieszkaniowej w rozumieniu ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących (Dz. U. poz. 1496, z późn. zm.),
- w stosunku do tych nieruchomości została podjęta uchwała o ustaleniu lokalizacji inwestycji towarzyszącej w rozumieniu ww. ustawy,
- ich zbycie następuje w celu realizacji inwestycji mieszkaniowej lub inwestycji towarzyszącej w rozumieniu ww. ustawy.

Ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego dotyczy także nieruchomości tzw. mieszanych, tj. takich nieruchomości gruntowych, gdzie tylko część jest rolna (przy czym określony w ustawie limit „mniej niż 0,3 ha” odnosi się do powierzchni całej nieruchomości, a nie do powierzchni części rolnej). Przepisy ww. ustawy nie dotyczą natomiast nieruchomości gruntowych innych niż rolne (budowlanych, przemysłowych, leśnych itp.) oraz nieruchomości lokalowych (samodzielnych lokali wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej).

Ustawodawca przyznał KOWR **uprawnienia** służące do realizacji zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego w zakresie:

- 1) wydawania decyzji administracyjnych dotyczących zgód na nabycie nieruchomości rolnych – na wniosek zbywcy lub na wniosek osoby fizycznej posiadającej kwalifikacje rolnicze zamierzającej utworzyć gospodarstwo rodzinne (nabywcy),
- 2) prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnych – w przypadku zbywania nieruchomości rolnej,
- 3) prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych – w przypadku zmiany wspólnika lub przystąpienia nowego wspólnika do spółki,
- 4) prawa pierwokupu oraz prawa nabycia udziałów i akcji spółek prawa handlowego, które są właścicielami nieruchomości rolnych – w przypadku zbywania udziałów lub akcji takich spółek,
- 5) wnioskowania do sądu o orzeczenie nabycia własności nieruchomości rolnej przez KOWR działający na rzecz Skarbu Państwa – w przypadku niewywiązania się nabywcy z obowiązków określonych ustawą,
- 6) występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej, jeżeli została ona dokonana niezgodnie z przepisami ukur.

Równolegle KOWR realizuje nałożone przez ustawodawcę **obowiązki**, do których należały m.in.:

- 1) nabycie przez KOWR nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy – w przypadku niewyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej,
- 2) sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie, tj.:
 - a) zobowiązania do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego, jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek nabywcy,
 - b) obowiązku prowadzenia przez nabywcę nieruchomości rolnej gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 10 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej – prowadzenia tego gospodarstwa osobiście,

- c) przestrzegania zakazu zbycia nabytej nieruchomości rolnej oraz zakazu oddania jej w posiadanie innym podmiotom w okresie 10 lat od nabycia tej nieruchomości rolnej.

3.1. Zmiany przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadzone w życie w 2018 r.

Zmiany w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego w 2018 r. wynikały z wprowadzenia następujących aktów prawnych:

- ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o Centralnym Porcie Komunikacyjnym (Dz. U. poz. 1089, z późn. zm.)
 - ustawa weszła w życie 21 czerwca 2018 r. i znówelizowała ustawę o kształtowaniu ustroju rolnego przez rozszerzenie katalogu podmiotów, których przy nabywaniu nieruchomości rolnej nie dotyczy ograniczenie związane z ogólną zasadą, że nabywcą takiej nieruchomości może być wyłącznie rolnik indywidualny, a powierzchnia nabywanej przez niego nieruchomości rolnej wraz z powierzchnią nieruchomości rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rodzinnego nabywcy nie może przekraczać powierzchni 300 ha użytków rolnych. Rozszerzenie to dotyczy:
 - osoby, która zbyła nieruchomość rolną na cele związane z realizacją inwestycji lub inwestycji towarzyszącej w rozumieniu ustawy o Centralnym Porcie Komunikacyjnym w okresie 3 lat od dnia zawarcia umowy albo została z niej wyłączone na te same cele,
 - Spółki Celowej, o której mowa w ww. ustawie;
- ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących (Dz. U. poz. 1496, z późn. zm.) – z dniem 7 września 2018 r. w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadzono wyłączenie stosowania przepisów ustawy w stosunku do gruntów rolnych w miastach w sytuacji, gdy zbycie następuje w celu realizacji inwestycji mieszkaniowej lub inwestycji towarzyszącej oraz zobligowanie notariusza sporządzającego umowę przeniesienia własności nieruchomości do przekazania wypisu aktu notarialnego obejmującego umowę przenoszącą własność nieruchomości rolnej albo jej części do właściwego ze względu na położenie nieruchomości dyrektora OT KOWR w terminie 14 dni od dnia zawarcia umowy. Umowa ma zawierać pouczenie, że w przypadku gdy w określonych terminach nabywca nie uzyska pozwolenia na budowę lub nie zrealizuje i nie odda do użytkowania określonej części inwestycji, KOWR może złożyć w formie aktu notarialnego oświadczenie o nabyciu przedmiotowych nieruchomości. Wprowadzono również rozwiązanie regulujące sytuację, w której niedotrzymanie terminów na uzyskanie pozwolenia na budowę albo zrealizowanie określonych etapów inwestycji nastąpiło z przyczyn niezależnych od inwestora. W takim przypadku, na wniosek inwestora, KOWR może wydłużyć – nie dłużej jednak niż o rok – terminy na dokonanie tych czynności;
- ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1637) – ustawa weszła w życie 4 września 2018 r. i w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadziła zmiany, które mają charakter porządkowy oraz dotyczą przypisania właściwego ustępu oraz aktualnego publikatora.

3.2. Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z postanowieniami **art. 2a** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego **nabycie nieruchomości rolnej przez podmioty inne niż rolnik indywidualny** oraz podmioty wymienione w **art. 2a ust. 3** ww. ustawy, tj.:

- a) osobę bliską zbywcy (zstępnych, wstępnych, rodzeństwo, dzieci rodzeństwa, małżonka, osoby przysposabiające i przysposobione),
- b) jednostkę samorządu terytorialnego,
- c) Skarb Państwa lub działający na jego rzecz KOWR,
- d) spółkę prawa handlowego, której wyłącznym udziałowcem albo akcjonariuszem jest Skarb Państwa, będącą operatorem systemu przesyłowego albo posiadającą koncesję na przesyłanie paliw ciekłych w rozumieniu ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz. U. z 2018 r. poz. 755, z późn. zm.),
- e) osoby prawne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania,
- f) parki narodowe, w przypadku zakupu nieruchomości rolnej na cele związane z ochroną przyrody,
- g) przez osobę, która zbyła nieruchomość rolną na cele związane z realizacją inwestycji lub inwestycji towarzyszącej w rozumieniu ustawy o Centralnym Porcie Komunikacyjnym w okresie 3 lat od dnia zawarcia umowy albo została z niej wyłączona na te same cele,
- h) przez Spółkę Celową, o której mowa w ustawie o Centralnym Porcie Komunikacyjnym,
- i) podmioty, które nabywają:
 - w wyniku dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego,
 - na podstawie art. 151 lub art. 231 Kodeksu cywilnego,
 - w toku postępowania restrukturyzacyjnego w ramach postępowania sanacyjnego

może nastąpić jedynie za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR, wyrażoną w drodze decyzji administracyjnej.

Wydanie takiej decyzji następuje na wniosek zbywcy albo osoby fizycznej zamierzającej utworzyć gospodarstwo rodzinne i posiadające kwalifikacje rolnicze (**art. 2a ust. 4** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego). Ustawodawca określił, że przy wydawaniu ww. zgód priorytetem ma być zapewnienie należytego prowadzenia działalności rolniczej oraz przeciwdziałanie nadmiernej koncentracji gruntów rolnych w rękach jednego podmiotu. Stąd też ustawowe warunki, jakie muszą zostać spełnione, aby otrzymać ww. zgodę, dotyczą w głównej mierze osoby nabywcy.

Jeżeli **z wnioskiem występuje zbywca** nieruchomości rolnej, zgoda Dyrektora Generalnego KOWR wydawana jest w przypadku, gdy:

- wykaże on, że nie było możliwości nabycia przedmiotowej nieruchomości przez podmioty ustawowo uprawnione (w tym: rolnika indywidualnego, osoby bliskie zbywcy, jednostkę samorządu terytorialnego itd.) oraz
- nabywca daje rękojmię należytego prowadzenia działalności rolniczej oraz
- w wyniku nabycia nie dojdzie do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych.

Na wniosek zbywcy – za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wydawaną, jeżeli spełnione będą ww. warunki – nieruchomość rolną **może nabyć każdy podmiot**, zarówno osoba fizyczna, jak i prawna.

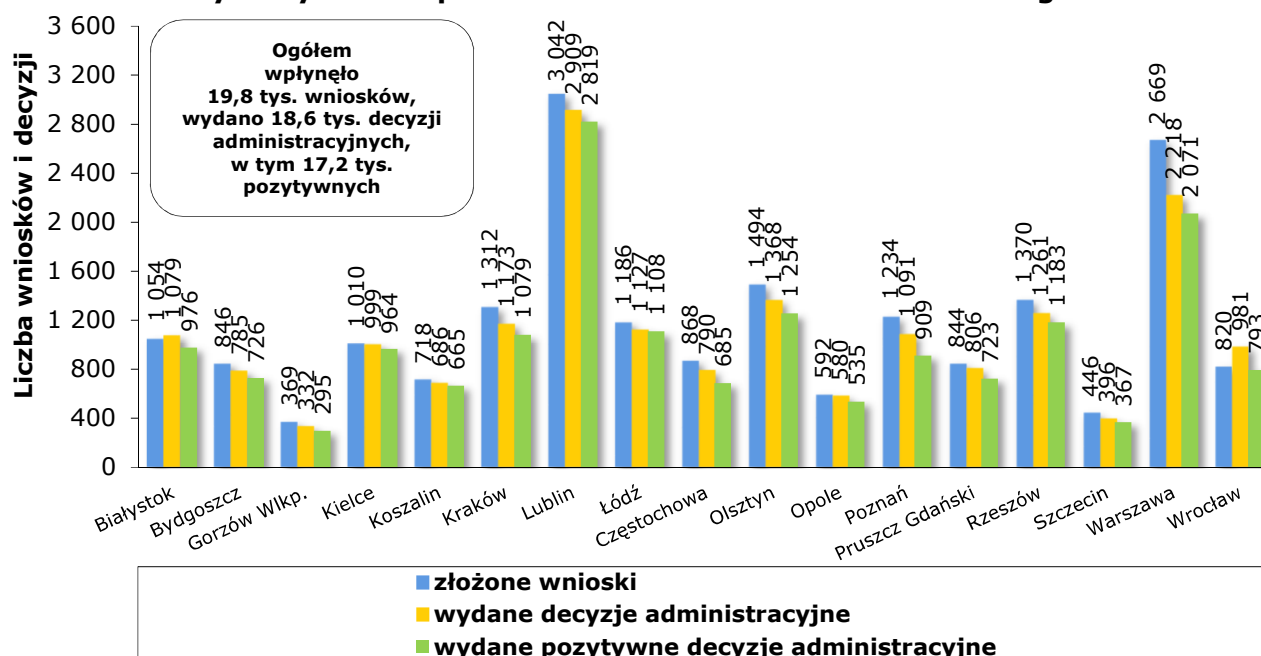
Ponadto **z wnioskiem może wystąpić również osoba fizyczna zamierzająca utworzyć gospodarstwo rodzinne – nabywca**. Wówczas uzyskanie zgody Dyrektora Generalnego KOWR na nabycie nieruchomości rolnej możliwe jest przez osobę, która:

- posiada kwalifikacje rolnicze albo której, pod warunkiem uzupełnienia kwalifikacji zawodowych, **przyznano pomoc**, o której mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 marca 2007 r.

o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (Dz. U. z 2018 r. poz. 1936) albo w art. 3 ust. 1 pkt 6 lit. a ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2018 r. poz. 627, z późn. zm.), a termin na uzupełnienie tych kwalifikacji jeszcze nie upłynął,

- daje rękojmię należytego prowadzenia działalności rolniczej,
- zobowiąże się do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego.

Wykres 14. **Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2018 r. wg OT KOWR**

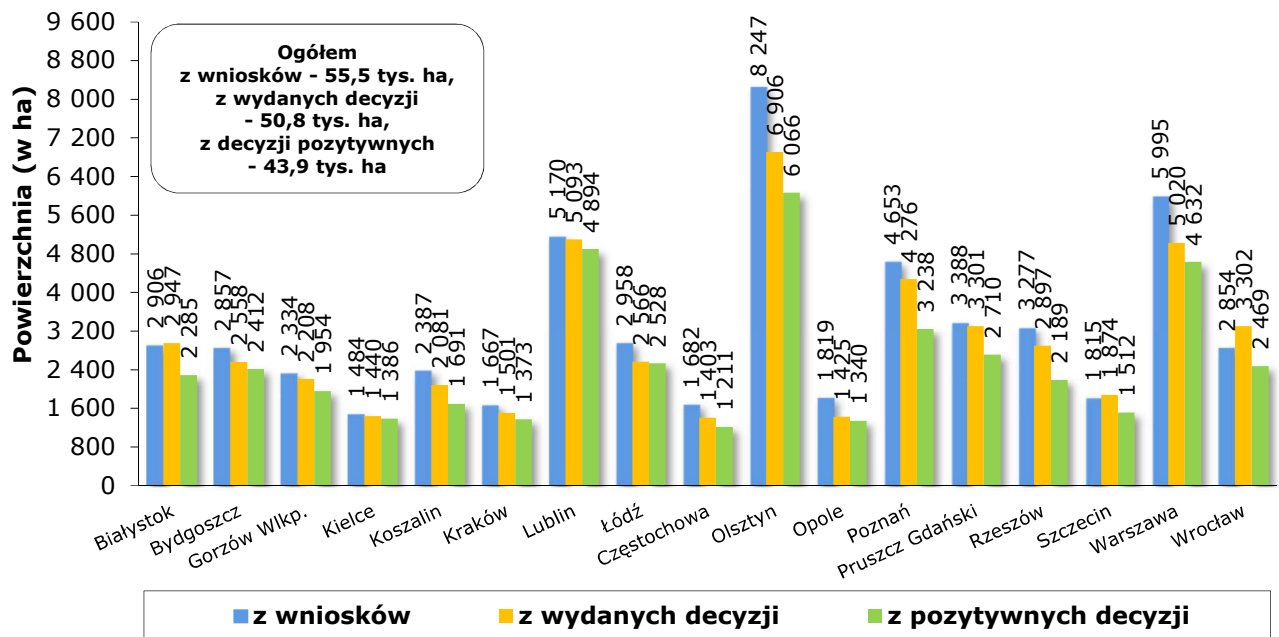
Źródło: dane KOWR.

Ustawowe warunki uzyskania zgody na nabycie nieruchomości rolnej wiążą się nierozdzielnie zarówno z przedmiotem nabycia, jak również z osobą nabywcy. Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie konkretnej nieruchomości rolnej przez określoną osobę rozpatrywane są w oddziałach terenowych KOWR właściwych ze względu na położenie nieruchomości rolnej.

W 2018 r. do OT KOWR wpłynęły łącznie **19 874 wnioski** o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **55,5 tys. ha**. W OT KOWR wydano łącznie **18 581 decyzji administracyjnych** (wobec 15 176 decyzji w 2017 r.), które dotyczyły nieruchomości rolnych o powierzchni **50,8 tys. ha** (wobec 44,4 tys. ha w 2017 r.), z tego:

- 17 152 decyzje pozytywne (dla nieruchomości o powierzchni 43,9 tys. ha), co stanowi 92,3% wszystkich wydanych decyzji,
- 1 136 decyzji o umorzeniu postępowania (dla nieruchomości o powierzchni 4 tys. ha),
- 293 decyzje negatywne (dla nieruchomości o powierzchni 2,9 tys. ha).

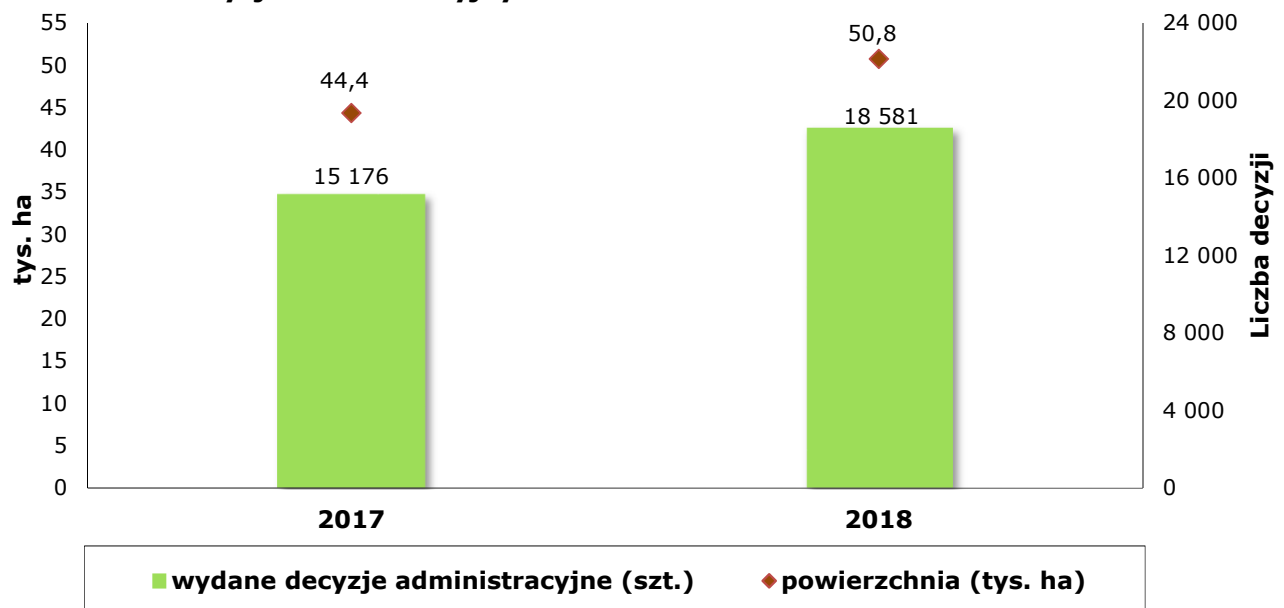
Wykres 15. **Powierzchnia wynikająca z wniosków i wydanych decyzji administracyjnych na nabycie nieruchomości rolnych na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2018 r. wg OT KOWR**

Źródło: dane KOWR.

W 2018 r. spośród wydanych decyzji pozytywnych, 491 decyzji (3% wszystkich pozytywnych decyzji) dotyczyło zgody na nabycie nieruchomości rolnych przez osoby prawne. Ponad 97% udzielonych przez Dyrektora Generalnego KOWR zgód w 2018 r. dotyczyło nabycia nieruchomości rolnych przez osoby fizyczne.

Wykres 16. **Decyzje administracyjne na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur oraz powierzchnia wynikająca z wydanych decyzji administracyjnych w latach 2017–2018**

Źródło: dane KOWR.

Tabela 16. **Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2018 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych, które wpłynęły do KOWR (art. 2a ust. 4 ukur), z tego:						Liczba spraw zakończonych w sposób inny niż wydanie decyzji administracyjnych, tj.:	
	Ogółem		Od zbywców (art. 2a ust. 4 pkt 1 ukur)		Od nabywców (art. 2a ust. 4 pkt 2 ukur)		Pismem o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania	Postanowieniem o odmowie wszczęcia postępowania
	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości		
	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w szt.)
Białystok	1 054	2 906	596	1 244	458	1 662	60	7
Bydgoszcz	846	2 857	373	1 094	473	1 763	9	18
Gorzów Wlkp.	369	2 334	257	1 300	112	1 034	21	2
Kielce	1 010	1 484	703	951	307	533	7	17
Koszalin	718	2 387	680	2 080	38	307	16	4
Kraków	1 312	1 667	1 073	1 348	239	319	32	10
Lublin	3 042	5 170	1 988	3 120	1 054	2 050	26	44
Łódź	1 186	2 958	630	1 454	556	1 504	2	37
Częstochowa	868	1 682	728	1 371	140	311	13	19
Olsztyn	1 494	8 247	1 228	5 849	266	2 398	45	27
Opole	592	1 819	316	1 025	276	794	5	24
Poznań	1 234	4 653	636	2 295	598	2 358	70	27
Pruszcz Gdański	844	3 388	634	2 183	210	1 205	17	30
Rzeszów	1 370	3 277	961	2 544	409	733	71	24
Szczecin	446	1 815	285	1 356	161	459	23	5
Warszawa	2 669	5 995	1 645	3 323	1 024	2 672	0	154
Wrocław	820	2 854	481	1 377	339	1 477	18	13
Ogółem	19 874	55 493	13 214	33 914	6 660	21 579	435	462

Źródło: dane KOWR.

Tabela 17. **Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2018 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych (art. 2a ust. 4 ukur), z tego:											
	Ogółem		Decyzje pozytywne				Decyzje negatywne				Decyzje o umorzeniu postępowania	
			Ogółem		Z tego dla nabywców - osób prawnych		Ogółem		Z tego na wniosek zbywcy			
	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości
(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	
Białystok	1 079	2 947	976	2 285	19	40	4	11	4	11	99	651
Bydgoszcz	785	2 558	726	2 412	6	13	4	7	2	1	55	139
Gorzów Wlkp.	332	2 208	295	1 954	11	107	9	16	4	7	28	238
Kielce	999	1 440	964	1 386	27	59	3	8	2	6	32	46
Koszalin	686	2 081	665	1 691	17	258	3	172	3	172	18	218
Kraków	1 173	1 501	1 079	1 373	33	167	2	26	0	0	92	102
Lublin	2 909	5 093	2 819	4 894	45	277	7	32	3	27	83	167
Łódź	1 127	2 566	1 108	2 528	24	156	16	29	11	25	3	9
Częstochowa	790	1 403	685	1 211	55	232	14	33	13	32	91	159
Olsztyn	1 368	6 906	1 254	6 066	50	1 045	22	410	14	405	92	430
Opole	580	1 425	535	1 340	10	96	7	34	6	15	38	51
Poznań	1 091	4 276	909	3 238	40	483	68	632	31	517	114	406
Pruszcz Gdański	806	3 301	723	2 710	26	270	4	141	3	140	79	450
Rzeszów	1 261	2 897	1 183	2 189	30	111	18	611	10	35	60	97
Szczecin	396	1 874	367	1 512	12	115	8	296	6	30	21	66
Warszawa	2 218	5 020	2 071	4 632	73	262	34	156	16	99	113	232
Wrocław	981	3 302	793	2 469	13	75	70	262	15	68	118	571
Ogółem	18 581	50 798	17 152	43 890	491	3 766	293	2 876	143	1 590	1 136	4 032

Źródło: dane KOWR.

Zgoda Dyrektora Generalnego KOWR na nabycie nieruchomości rolnej wyrażana jest w drodze decyzji administracyjnej. Od wydanej decyzji stronom przysługuje odwołanie do organu wyższego stopnia w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 2096, z późn. zm.), którym jest w takich przypadkach minister właściwy do spraw rozwoju wsi. W 2018 r. wniesiono łącznie **76 odwołań** do organu wyższego stopnia od decyzji dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **851 ha**. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jako organ II instancji, utrzymał w mocy 38 decyzji Dyrektora Generalnego KOWR.

Osobie niezadowolonej z rozstrzygnięć organu odwoławczego w powyższym zakresie przysługuje prawo wniesienia skargi do sądu administracyjnego. W 2018 r. do wojewódzkiego sądu administracyjnego zostało zaskarżonych 6 decyzji administracyjnych dotyczących zgody na nabycie nieruchomości rolnych (o łącznej powierzchni 40 ha).

3.3. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia nieruchomości rolnych przysługujące na podstawie art. 3 ust. 4 i art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Prawo pierwokupu nieruchomości rolnej przysługuje KOWR w przypadku sprzedaży nieruchomości rolnej w sytuacjach określonych w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego. Jeżeli następuje sprzedaż nieruchomości rolnej, w stosunku do której KOWR przysługuje prawo pierwokupu – o którym mowa w **art. 3 ust. 4** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego – strony transakcji (tj. sprzedający i kupujący) zawierają u notariusza w pierwszej kolejności warunkową umowę sprzedaży, która przesyłana jest niezwłocznie do KOWR. Wówczas KOWR może w ciągu miesiąca od otrzymania warunkowej umowy sprzedaży wykonać przysługujące mu prawo pierwokupu danej nieruchomości rolnej. Przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio. Oświadczenie KOWR o nabyciu danej nieruchomości rolnej na podstawie przysługującego prawa pierwokupu składane jest w formie aktu notarialnego.

Prawo pierwokupu nieruchomości rolnej **nie przysługuje KOWR**, jeżeli:

- 1) nabywcą jest:
 - a) rolnik indywidualny i w wyniku nabycia następuje powiększenie gospodarstwa rodzinnego do powierzchni nie większej niż 300 ha użytków rolnych, a nabywana nieruchomość rolna położona jest w gminie, w której nabywca posiada miejsce zamieszkania, lub w gminie graniczącej z tą gminą,
 - b) osoba bliska zbywcy,
 - c) jednostka samorządu terytorialnego,
 - d) Skarb Państwa,
 - e) spółka prawa handlowego, której wyłącznym udziałowcem albo akcjonariuszem jest Skarb Państwa, będąca operatorem systemu przesyłowego albo posiadająca koncesję na przesyłanie paliw ciekłych w rozumieniu ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne,
- 2) nabycie następuje za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w drodze decyzji administracyjnej, o której mowa w art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, albo za zgodą, o której mowa w art. 29a ust. 3 pkt 1 lit. b ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (dotyczy nieruchomości rolnych nabytych z Zasobu WRSP po 30 kwietnia 2016 r.),

- 3) sprzedaż następuje między osobami prawnymi działającymi na podstawie przepisów stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania – tego samego kościoła lub związku wyznaniowego.

Prawo nabycia nieruchomości rolnej przysługuje KOWR w wypadku, jeżeli nabycie danej nieruchomości rolnej następuje w wyniku:

- zawarcia umowy innej niż umowa sprzedaży lub
- jednostronnej czynności prawnej lub
- orzeczenia sądu albo organu administracji publicznej albo orzeczenia sądu lub organu egzekucyjnego wydanego na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym lub
- innej czynności prawnej lub innego zdarzenia prawnego (w tym: zasiedzenia, dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego, podziału, przekształcenia, bądź łączenia spółek handlowych).

Jeżeli następuje nabycie nieruchomości rolnej, w stosunku do której zgodnie z **art. 4 ust. 1** ukur KOWR przysługuje prawo nabycia, niezwłocznie zawiadamia się o tym KOWR. Zawiadomienia dokonuje nabywca nieruchomości rolnej albo sąd, organ administracji publicznej lub organ egzekucyjny. Do zawiadomienia, obok dokumentu potwierdzającego nabycie nieruchomości rolnej, dołącza się wypisy z ewidencji gruntów i budynków dla wszystkich działek będących przedmiotem nabycia.

Prawo nabycia nieruchomości rolnej KOWR może wykonać w ciągu miesiąca od otrzymania skutecznego zawiadomienia. Przepisy dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio.

Jeżeli równowartość pieniężna nie wynika z treści czynności prawnej (orzeczenia sądu lub orzeczenia organu administracji publicznej) określenia tej równowartości dokonuje KOWR przy zastosowaniu sposobów ustalenia wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami, tj. na podstawie operatu szacunkowego sporządzonego przez rzeczoznawcę majątkowego. Zgodnie z przepisami ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR musi wykonać powyższe czynności (tj. określić równowartość i złożyć oświadczenie) w terminie miesiąca od otrzymania ww. zawiadomienia, jeżeli chce skorzystać z przysługującego prawa.

Prawo nabycia nieruchomości rolnej **nie przysługuje KOWR**, jeżeli nabycie następuje:

- 1) na powiększenie gospodarstwa rodzinnego,
- 2) przez rolnika indywidualnego w wyniku zapisu windykacyjnego,
- 3) przez osobę bliską zbywcy,
- 4) w wyniku dziedziczenia ustawowego albo dziedziczenia przez rolnika indywidualnego,
- 5) za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w drodze decyzji administracyjnej, o której mowa w art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego albo za zgodą, o której mowa w art. 29a ust. 3 pkt 1 lit. b ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (dotyczy nieruchomości rolnych nabytych z Zasobu WRSP po 30 kwietnia 2016 r.),
- 6) przez spółkę prawa handlowego, której wyłącznym udziałowcem albo akcjonariuszem jest Skarb Państwa, będącą operatorem systemu przesyłowego albo posiadającą koncesję na przesyłanie paliw ciekłych w rozumieniu ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne,
- 7) w wyniku umowy z następcą, o której mowa w art. 84 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników,

- 8) pomiędzy osobami prawnymi działającymi na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania – tego samego kościoła lub związku wyznaniowego.

Tabela 18. **Prawo pierwokupu nieruchomości rolnych przysługujące KOWR (zgodnie z art. 3 ust. 4 ukur) – dane dotyczące warunkowych umów sprzedaży nieruchomości rolnych w 2018 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Akty notarialne (umowy warunkowe), które wpłynęły do KOWR		Akty notarialne, w których KOWR oświadczył wolę skorzystania z prawa pierwokupu (art. 3 ust. 4 ukur)		
	Liczba aktów notarialnych	Powierzchnia nieruchomości wymieniona w aktach notarialnych	Liczba aktów notarialnych	Powierzchnia nieruchomości wymieniona w aktach notarialnych	Kwota wymieniona w aktach notarialnych
	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w zł)
Białystok	78	323	1	28,2100	556 000
Bydgoszcz	37	298	0	0	0
Gorzów Wlkp.	23	222	1	3,7000	70 000
Kielce*	92	209	1	45,4500	1 250 000
Koszalin	17	642	0	0	0
Kraków	102	184	1	0,9693	65 000
Lublin	182	500	2	19,6844	386 000
Łódź	77	470	0	0	0
Częstochowa	49	135	0	0	0
Olsztyn	59	488	3	74,4353	1 905 974
Opole	40	246	1	0,9427	20 000
Poznań	102	587	5	71,1310	4 539 420
Pruszcz Gdański	40	238	6	87,9654	3 964 166
Rzeszów	113	417	1	2,0399	20 000
Szczecin	15	146	0	0	0
Warszawa	158	747	0	0	0
Wrocław	95	625	6	340,1687	13 200 174
Ogółem	1 279	6 477	28	674,6967	25 976 734

* Na podstawie art. 3 ust. 8 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR wystąpił do sądu o ustalenie ceny przedmiotowej nieruchomości.

Źródło: dane KOWR.

Nie złożenie w terminie miesiąca przez KOWR stosownego notarialnego oświadczenia o nabyciu danej nieruchomości lub pisemne poinformowanie właściciela nieruchomości o niekorzystaniu przez KOWR z prawa pierwokupu czy prawa nabycia lub też upływ określonego terminu bez reakcji ze strony KOWR, oznacza dla zainteresowanych, że KOWR nie skorzystał z możliwości nabycia danej nieruchomości.

W 2018 r. do **OT KOWR** wpłynęło:

- **1 279 warunkowych umów sprzedaży** dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **6 477 ha**, w stosunku do których KOWR przysługiwało prawo pierwokupu na podstawie **art. 3 ust. 4** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego,
- **221 zawiadomień** dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **644 ha**, w stosunku do których KOWR przysługiwało prawo nabycia na podstawie **art. 4 ust. 1** ww. ustawy.

W 2018 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa złożył **28 oświadczeń** o skorzystaniu z prawa pierwokupu w stosunku do nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni około **675 ha**. Nie złożono natomiast żadnych oświadczeń o skorzystaniu z prawa nabycia nieruchomości rolnych.

Tabela 19. **Prawo pierwokupu nieruchomości rolnych przysługujące KOWR (zgodnie z art. 4 ust. 1 ukur) – dane dotyczące powiadomień i zawiadomień w zakresie przysługującego prawa nabycia nieruchomości rolnych w 2018 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Zawiadomienia, które wpłynęły do KOWR	
	Liczba zawiadomień	Powierzchnia nieruchomości, których dotyczą zawiadomienia
	(w szt.)	(w ha)
Białystok	11	44
Bydgoszcz	17	56
Gorzów Wlkp.	2	2
Kielce	9	46
Koszalin	10	4
Kraków	13	18
Lublin	5	8
Łódź	45	141
Częstochowa	3	3
Olsztyn	19	120
Opole	9	24
Poznań	19	50
Pruszcz Gdański	18	52
Rzeszów	26	32
Szczecin	10	32
Warszawa	2	4
Wrocław	3	8
Ogółem	221	644

Źródło: dane KOWR.

Złożenie przez KOWR notarialnego oświadczenia o nabyciu nieruchomości w trybie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nie jest równoznaczne z faktycznym przejęciem nieruchomości przez KOWR. Przejęcie nieruchomości od dotychczasowego właściciela następuje na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego lub w razie sporu z zainteresowanym, na drodze postępowania sądowego.

3.4. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych przysługujące na podstawie art. 3b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

W myśl przepisu określonego w **art. 3b ust. 1** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR przysługuje **prawo nabycia nieruchomości rolnej w przypadku zmiany wspólnika lub przystąpienia nowego wspólnika do spółki osobowej** (za wyjątkami określonymi w art. 3b ust. 6 ww. ustawy, tj. gdy zmiany te dotyczą osób bliskich). Powyższe prawo jest specyficznym uprawnieniem różniącym się od prawa nabycia nieruchomości rolnej, o którym mowa w art. 4 ust. 1 ww. ustawy. W takiej sytuacji KOWR, wykonując swoje uprawnienie, może nabyć nieruchomość rolną, mimo że nie była ona przedmiotem obrotu. Wówczas zachodzi konieczność określenia równowartości pieniężnej odpowiadającej wartości rynkowej nabywanej nieruchomości rolnej. Określenie równowartości dokonuje się przy zastosowaniu sposobów ustalenia wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami (**art. 3b ust. 2**

ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego), tj. na podstawie operatu szacunkowego sporządzonego przez rzeczoznawcę majątkowego.

W przypadku otrzymania powiadomienia, o którym mowa w **art. 3b ust. 3** ww. ustawy, KOWR może złożyć oświadczenie o nabyciu nieruchomości rolnej tej spółki za zapłatą równowartości pieniężnej odpowiadającej jej wartości rynkowej. Zgodnie z przepisami KOWR musi wykonać powyższe czynności (tj. określić równowartość i złożyć oświadczenie) w terminie miesiąca od otrzymania ww. powiadomienia.

Złożenie przez KOWR notarialnego oświadczenia o nabyciu nieruchomości w trybie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nie jest równoznaczne z faktycznym przejęciem nieruchomości. Przejęcie nieruchomości od dotychczasowego właściciela następuje na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego lub w razie sporu z zainteresowanym – na drodze postępowania sądowego.

W 2018 r. do OT KOWR wpłynęło **14 powiadomień o zmianie lub przystąpieniu nowego wspólnika do spółki osobowej**, która jest właścicielem nieruchomości rolnej. Na podstawie art. 3b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR przysługiwało prawo nabycia nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **438 ha**. KOWR nie złożył żadnych oświadczeń o skorzystaniu z prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych na podstawie art. 3b ust. 1 ww. ustawy.

3.5. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce prawa handlowego, która jest właścicielem nieruchomości rolnej, przysługujące na podstawie art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z przepisami **art. 3a ust. 1** oraz **art. 4 ust. 6** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR przysługuje **prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce prawa handlowego, która jest właścicielem nieruchomości rolnej** (poza wyjątkami określonymi w ustawie, np. zbyciem udziałów lub akcji na rzecz osoby bliskiej). W przypadku zbywania udziałów lub akcji takich spółek KOWR może nabyć udziały lub akcje tych spółek. Upnień KOWR w powyższym zakresie nie można jednak postrzegać jako mechanizmu dotyczącego obrotu nieruchomościami rolnymi.

Prawo pierwokupu przysługujące KOWR dotyczy sytuacji, gdy sprzedawane są udziały oraz akcje spółek prawa handlowego określonych ustawą o kształtowaniu ustroju rolnego.

Z kolei z **prawem nabycia** przysługującym KOWR mamy do czynienia w sytuacji, gdy doszło do nabycia udziałów oraz akcji w takiej spółce, na podstawie innego tytułu niż sprzedaż.

Przed nabyciem udziałów i akcji spółki KOWR przysługuje prawo przeglądania ksiąg i dokumentów spółki. Uzyskane przez KOWR informacje stanowią w takich przypadkach tajemnicę przedsiębiorstwa w rozumieniu ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

Do wykonania ww. praw stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące skorzystania przez KOWR z prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnej. Od wpływu warunkowej umowy sprzedaży udziałów/akcji lub stosownego zawiadomienia KOWR ma miesiąc na złożenie notarialnego oświadczenia o skorzystaniu z przysługującego prawa pierwokupu lub prawa nabycia udziałów/akcji.

Nabyte udziały/akcje wchodzi w skład Zasobu WRSP. Następnie KOWR realizuje zadania związane z wykonywaniem praw z nabytych udziałów i akcji w spółce kapitałowej. W takich przypadkach właścicielem nieruchomości rolnej pozostaje nadal spółka, która jest samodzielnym podmiotem

prawnym. KOWR, nabywając udziały czy akcje danej spółki, staje się jej współnikiem, a nie właścicielem gruntów. Nabycie przez KOWR udziałów lub akcji w spółce, a następnie wykonywanie uprawnień właścicielskich z tym związanych, należy postrzegać w kategoriach polityki długofalowej związanej z kształtowaniem ustroju rolnego.

W 2018 r. do **OT KOWR** od spółek prawa handlowego, które są właścicielami nieruchomości rolnych, wpłynęło **2 918 zawiadomień**, z tego:

- **2 837 zawiadomień** dotyczyło sprzedaży udziałów/akcji (na łączną kwotę około 1 418 mln zł), tj. przypadków, w których KOWR przysługiwało prawo pierwokupu udziałów/akcji (**art. 3a ust. 1** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego),
- **81 zawiadomień** dotyczyło nabycia udziałów/akcji (na kwotę ogółem 844 mln zł), tj. przypadków, w których KOWR przysługiwało prawo nabycia udziałów/akcji (**art. 4 ust. 6** ww. ustawy).

W 2018 r. KOWR złożył **926 oświadczeń o skorzystaniu z prawa pierwokupu akcji** na łączną kwotę ponad 30 mln zł. KOWR nie złożył żadnych oświadczeń o skorzystaniu z prawa nabycia udziałów/akcji.

3.6. Realizacja obowiązku nabycia nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy określonego w art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca, dopuszczając możliwości niewyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej, nałożył na KOWR **obowiązek nabycia nieruchomości rolnej na pisemne żądanie zbywcy**. Żądanie dotyczy przypadków, gdy decyzja negatywna wydana została po przeprowadzeniu postępowania wszczętego na wniosek zbywcy. Ustawodawca, ograniczając właścicielowi nieruchomości rolnej możliwości zbycia swojej własności, jednocześnie dał mu możliwość żądania, aby KOWR nabył tę nieruchomość. Powyższe dotyczy sytuacji, gdy nie było chętnych do nabycia danej nieruchomości rolnej wśród podmiotów ustawowo uprawnionych (przede wszystkim rolników indywidualnych) oraz gdy nie została wyrażona zgoda na nabycie tej nieruchomości przez osoby wskazane przez zbywcę w jego wniosku. Nałożony na KOWR obowiązek nabycia nieruchomości rolnej w ww. okolicznościach jest więc swoistego rodzaju „rekompensatą” dla właściciela, który tym samym „zachowuje” jeden z podstawowych atrybutów swojego prawa własności, tj. prawo do rozporządzania nieruchomością. Jeżeli właściciel chce zbyć swoją nieruchomość, to ma taką możliwość.

W przypadku wpłynięcia ww. żądania KOWR obowiązany jest do złożenia oświadczenia o nabyciu nieruchomości rolnej za zapłatą równowartości pieniężnej odpowiadającej jej wartości rynkowej określonej przy zastosowaniu sposobów ustalenia wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami (**art. 2a ust. 6** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego). KOWR powiadamia zbywcę o wysokości równowartości pieniężnej w terminie miesiąca od otrzymania od niego żądania (**art. 2a ust. 7** ww. ustawy). Zbywca może wówczas w terminie miesiąca wystąpić do sądu o ustalenie ww. równowartości lub złożyć pisemne oświadczenie o cofnięciu żądania nabycia tej nieruchomości przez KOWR (**art. 2a ust. 8** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego).

W 2018 r. do OT KOWR wpłynęły **34 żądania zbywców** o nabycie nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni około **600 ha**. W tym czasie **4 zbywców** złożyło oświadczenie o cofnięciu swojego żądania, natomiast w **10 przypadkach** zbywcy wystąpili do sądu o ustalenie równowartości pieniężnej nieruchomości rolnej nabywanej przez KOWR. Na podstawie art. 2a ust.

6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nabytych zostało przez KOWR **11 nieruchomości rolnych** o powierzchni ponad **145 ha**, za kwotę ponad 3 mln zł.

3.7. Sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie (art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)

Stosownie do postanowień **art. 8a** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR sprawuje nadzór nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych:

- 1) zobowiązania, o którym mowa w art. 2a ust. 4 pkt 2 lit. c ww. ustawy (tj. zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego), jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek nabywcy oraz
- 2) warunków, o których mowa w art. 2b ust. 1 i 2 ww. ustawy, tj.:
 - a) obowiązku prowadzenia przez nabywcę nieruchomości rolnej gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 10 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej – prowadzenia tego gospodarstwa osobiście,
 - b) przestrzegania zakazu zbycia nabytej nieruchomości rolnej oraz zakazu oddania jej w posiadanie innym podmiotom.

Należy podkreślić, że obowiązek spełnienia przez nabywców warunków, o których mowa w art. 2b ust. 1 i 2 ustawy, dotyczy nieruchomości rolnych nabytych po 30 kwietnia 2016 r.

Zgodnie z postanowieniami art. 2b ust. 4 ww. ustawy przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do podmiotów, o których mowa w art. 2a ust. 3 pkt 1 oraz do nabywców nieruchomości rolnej w przypadkach, o których mowa w art. 2a ust. 3 pkt 2 i 3 ustawy. Ponadto sąd na wniosek nabywcy nieruchomości rolnej może wyrazić zgodę na zbycie nieruchomości lub oddanie jej w posiadanie innej osobie przed upływem okresu 10 lat od dnia przeniesienia własności tej nieruchomości, jeżeli konieczność dokonania takiej czynności wynika z przyczyn losowych, niezależnych od nabywcy.

W ramach sprawowania ww. nadzoru przeprowadzane są kontrole przez jednostki terenowe KOWR zgodnie z przyjętym i zatwierdzonym planem kontroli. Kontrole te przeprowadzane są przez pracowników oddziałów terenowych na podstawie imiennych upoważnień. W ramach prowadzonej kontroli osoby upoważnione do jej przeprowadzenia mają prawo wstępu na teren nieruchomości rolnych kontrolowanych podmiotów oraz prawo żądania: pisemnych lub ustnych informacji oraz okazania i udostępniania dokumentów związanych z przedmiotem kontroli. Z przebiegu kontroli sporządzany jest protokół, który przedstawia się osobie kontrolowanej. Osoba kontrolowana ma prawo wnieść swoje uwagi do protokołu. Protokół kontroli podpisuje osoba kontrolowana oraz kontrolujący. W razie odmowy złożenia podpisu przez osobę kontrolowaną przeprowadzający kontrolę zamieszcza o tym informację w protokole. Jeden egzemplarz protokołu pozostawia się osobie kontrolowanej.

Za niewywiązywanie się z ww. obowiązków ustawodawca przewidział sankcje. W określonych ustawą przypadkach **sąd, na wniosek KOWR, może orzec o nabyciu własności danej nieruchomości rolnej przez KOWR działający na rzecz Skarbu Państwa**, za zapłatą

równowartości pieniężnej odpowiadającej jej wartości rynkowej ustalonej stosownie do przepisów o gospodarce nieruchomościami. KOWR występuje do sądu ze stosownym wnioskiem, jeżeli nabywca nieruchomości rolnej:

- w okresie, o którym mowa w art. 2b ust. 1 ustawy, nie podjął lub zaprzestał prowadzenia gospodarstwa rolnego, a w przypadku osoby fizycznej – osobistego prowadzenia gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna,
- nie wykonuje zobowiązania, o którym mowa w art. 2a ust. 4 pkt 2 lit. c ustawy.

Z kolei sąd orzeka o nabyciu własności tej nieruchomości, chyba że ważne względy gospodarcze, społeczne lub losowe stoją temu na przeszkodzie.

W 2018 r. KOWR przeprowadził **967 kontroli** w zakresie wywiązywania się przez nabywców nieruchomości rolnych z ww. zobowiązań ustawowych. W 6 przypadkach stwierdzono uchybienia, tj. ustalono, że kontrolowani nabywcy nieruchomości rolnych nie wywiązali się z ciężących na nich zobowiązań. W 2 przypadkach – sprawy zostały przekazane do sądu, a kolejne 4 były analizowane przez KOWR w celu podjęcia dalszych działań.

3.8. Uprawnienie w zakresie występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nabycie nieruchomości rolnej, udziału bądź części udziału we współwłasności nieruchomości rolnej, nabycie akcji i udziałów w spółce prawa handlowego, będącej właścicielem nieruchomości rolnej, dokonane niezgodnie z przepisami ustawy jest nieważne. W szczególności nieważne jest:

- 1) dokonanie czynności prawnej bez zawiadomienia uprawnionego do prawa pierwokupu lub bez powiadomienia KOWR, w przypadku określonym w art. 3b i art. 4 ust. 1 ustawy,
- 2) zbycie albo oddanie w posiadanie nieruchomości rolnej bez zgody sądu, o której mowa w art. 2b ust. 3 ustawy,
- 3) nabycie nieruchomości rolnej w oparciu o nieprawdziwe oświadczenia albo fałszywe lub potwierdzające nieprawdę dokumenty.

Z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej z przyczyn, o których mowa powyżej – oprócz osób mających w tym interes prawny – może wystąpić również Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa.

4. NADZÓR WŁAŚCICIELSKI NAD SPÓLKAMI

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa sprawuje nadzór właścicielski nad spółkami m.in. na podstawie:

- art. 9 ust. 2 pkt 9 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154),
- art. 5 ust. 6 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 91, z późn. zm.),
- art. 46 ust. 5 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.),
- art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1405, z późn. zm.).

W 2018 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wykonywał prawa z udziałów i akcji oraz sprawował nadzór właścicielski nad działalnością **48 spółek** (z tego: 41 spółek hodowli roślin i zwierząt, ELEWARR Sp. z o.o. oraz 6 spółek w ramach wykonywania ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego).

4.1. Nadzór właścicielski nad spółkami hodowlanymi

Przejmowane do Zasobu WRSP nieruchomości po byłych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej – przed objęciem ich procesami prywatyzacji – podlegały daleko idącej restrukturyzacji, m.in. w celu wyodrębnienia z nich jednostek gospodarczych zajmujących się działalnością hodowlaną. W części tych jednostek zlikwidowano działalność hodowlaną i przeznaczono je do prywatyzacji. Natomiast na bazie majątku tych gospodarstw, w których prowadzona była działalność hodowlana (uznana przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej³² za szczególnie ważną dla postępu biologicznego w całym rolnictwie), oraz tych gospodarstwach, które charakteryzowały się dużym i trudno podzielny majątkiem (gdzie podział mógłby prowadzić do spadku efektywności ekonomicznej, np. gospodarstw rybackich i szklarniowych), tworzone były **jednoosobowe spółki Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa** (obecnie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa). Łącznie utworzono 150 jednoosobowych spółek, w tym 104 spółki specjalizujące się w hodowli roślin (38) lub zwierząt (66) oraz 3 spółki związane z treningiem koni³³. Pozostałe (tzw. komercyjne) spółki (43) zajmowały się działalnością produkcyjną, w tym rolniczą w zakresie przetwórstwa rolnego, handlu i usług. Zgodnie z ustawą z dnia 20 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 64, z późn. zm.)³⁴ akcje i udziały w spółkach nabyte przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa, jako mienie Skarbu Państwa oraz pozostałe po likwidacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej, zostały przekazane ministrowi właściwemu do spraw Skarbu Państwa. Jednocześnie Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi określił w drodze rozporządzenia wykaz spółek hodowli roślin uprawnnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich **„o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej”**, których prawa z akcji lub udziałów wykonywać miała Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa, biorąc pod uwagę strategiczne znaczenie tych spółek w pracach na rzecz postępu biologicznego w rolnictwie. Zbycie udziałów w tych spółkach wymagało zgody Rady Ministrów.

³² Obecnie – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

³³ Były to: Tory Wyścigów Konnych (w Warszawie), Centrum Wyszkozenia Jeździeckiego – Hipodrom Wola (w Poznaniu) i Hipodrom Sopot (w Sopocie).

³⁴ Ustawa weszła w życie 6 lutego 2003 r.

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wykonywał uprawnienia właścicielskie w stosunku do **41 spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej**, wyszczególnionych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 roku³⁵.

Wykaz spółek hodowlanych nadzorowanych przez KOWR zamieszczono w aneksie nr 3.

Ze względu na wiodący kierunek hodowli, rodzaj prowadzonych prac hodowlanych oraz zakres prowadzonej działalności wydzielono 3 grupy spółek: spółki hodowli roślin – 8 spółek, spółki hodowli koni i stada ogierów – 14 spółek, spółki hodowli zwierząt – 19 spółek.

Zadania KOWR w zakresie nadzoru właścicielskiego nad spółkami hodowlanymi polegały m.in. na:

- wykonywaniu praw z udziałów w rozumieniu ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 505, z późn. zm.) i aktów założycielskich spółek,
- określeniu zadań i wytyczeniu kierunków działalności poszczególnym spółkom,
- analizie wyników w zakresie hodowli roślin i zwierząt gospodarskich uzyskanych w danym roku,
- analizie sytuacji ekonomiczno-finansowej spółek,
- prowadzeniu działań restrukturyzacyjnych i promocyjnych.

Spółki odgrywają wiodącą rolę w kreowaniu i upowszechnianiu postępu biologicznego w polskim rolnictwie, który jest uważany za najważniejszy czynnik oddziałujący na wzrost efektywności rolniczej, zarówno z punktu widzenia wzrostu ilości, jak i jakości produktów rolnych. Spółki dysponują wartościowym materiałem genetycznym roślin i zwierząt gospodarskich. Stanowi on bazę dla osiąganego postępu biologicznego, który w postaci nowych odmian roślin oraz kolejnych pokoleń zwierząt hodowlanych, dostępny jest dla krajowego rolnictwa.

Spółki **hodowli roślin** KOWR oferują rolnikom najwyższej jakości materiał siewny polskich odmian: **zbóż, roślin bobowatych, ziemniaków, buraków cukrowych, buraków pastewnych, traw** oraz **warzyw i kwiatów**.

Podstawowym celem pracy hodowlanej prowadzonej w nadzorowanych przez KOWR spółkach zajmujących się **hodowlą zwierząt** jest produkcja materiału zarodowego dla doskonalenia populacji masowej zwierząt gospodarskich. Doskonalenie ras zwierząt gospodarskich prowadzone jest zgodnie z wewnętrznymi programami hodowli opracowanymi w oparciu o krajowe programy doskonalenia ras: **bydła, trzody chlewnej, owiec** oraz **koni**. Rola i znaczenie spółek w realizacji tych programów, ze względu na wysoki potencjał genetyczny utrzymywanych zwierząt, jest bardzo duża.

Na koniec 2018 r.³⁶ spółki dysponowały powierzchnią gruntów własnych wynoszącą **4,86 tys. ha** oraz dzierżawiły grunty o powierzchni **107,6 tys. ha**. Łączna nominalna wartość udziałów w spółkach, zgodnie z Krajowym Rejestrem Sądowym, wyniosła **665 007,4 tys. zł**. Łączny majątek spółek w 2018 r., zgodnie z informacjami pochodzącymi z formularzy sprawozdawczych GUS F-01, wyniósł **2 124 476,04 tys. zł** i zwiększył się o 0,38% w stosunku do 2017 r., z tego

³⁵ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1525).

³⁶ Dane finansowe dotyczące spółek o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów wykonuje KOWR, pochodzą z formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2018 r. Informacje ekonomiczno-finansowe spółek za rok obrachunkowy 2018 mogą ulec zmianie po zatwierdzeniu przez zgromadzenia wspólników wszystkich sprawozdań finansowych spółek KOWR.

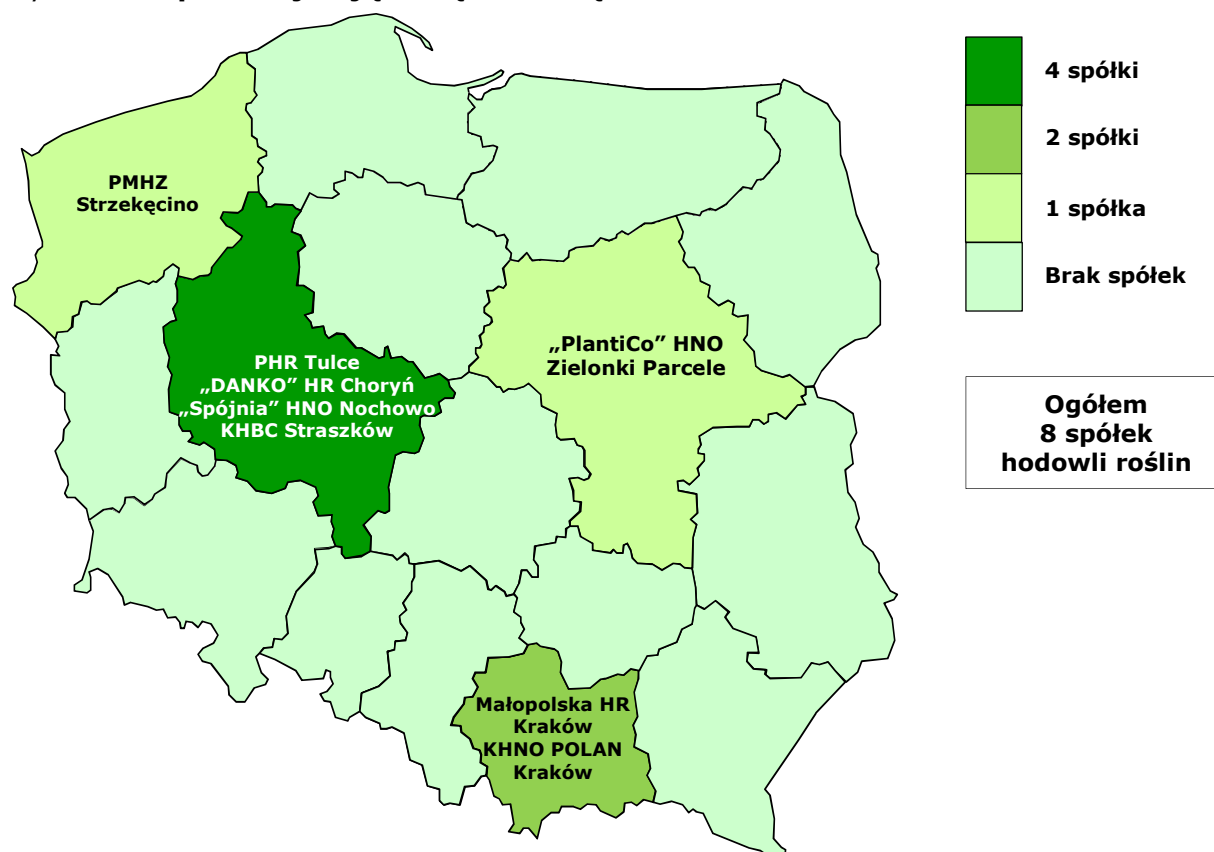
majątek trwały wzrósł o 2,9%, a majątek obrotowy spadł o 4,3%. Jednocześnie łączna wartość zobowiązań wraz z rezerwami i rozliczeniami wzrosła w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego o 3,7%, z tego zobowiązania długoterminowe wzrosły o 10,4%, natomiast zobowiązania krótkoterminowe – o 2,6% (w tym kredyty krótkoterminowe wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o 8,2%).

Łączny wynik finansowy netto za 2018 r. (wg formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2018 r.) osiągnął wartość **4 934,08 tys. zł.** Na zbiorczy wynik finansowy netto kluczowy wpływ miała susza występująca w roku 2018, która spowodowała straty w przychodach spółek nadzorowanych przez KOWR, oszacowane protokolarnie na poziomie ponad 86,4 mln zł. W 2018 r. suma przychodów spółek osiągnęła wartość 1 152 429,9 tys. zł, natomiast suma kosztów – 1 147 495,8 tys. zł. Rentowność netto (zysk do przychodów) w spółkach wyniosła 0,43% i obniżyła się w stosunku do 2017 r. o 3,9%.

4.1.1. Hodowla roślin

Wynik finansowy netto 8 spółek hodowli roślin za IV kwartał 2018 r. wykazał zysk na poziomie **6 305,01 tys. zł.** Przychody ogółem w grupie spółek hodowli roślin wyniosły 398 859,44 tys. zł, natomiast koszty ogółem osiągnęły poziom 392 554,43 tys. zł.

Wykres 17. **Spółki zajmujące się hodowlą roślin**

Źródło: dane KOWR.

W 2018 r. – spośród **8 spółek hodowli roślin**, w których KOWR wykonywał prawa właścicielskie – **3 spółki prowadziły hodowlę roślin ogrodniczych**, natomiast **5 spółek – hodowlę roślin rolniczych. Spółki prowadziły zarówno hodowlę twórczą, jak i hodowlę zachowawczą.** W spółkach hodowli roślin ogrodniczych zgrupowany był najcenniejszy materiał genetyczny

warzyw, kwiatów i roślin ozdobnych, natomiast w spółkach hodowli roślin rolniczych – najcenniejszy materiał genetyczny: **zboż, roślin bobowatych, traw, buraka cukrowego, buraka pastewnego oraz ziemniaka.**

W 2018 r. w spółkach hodowli roślin ogrodniczych hodowla twórcza prowadzona była w **14 taksonach**, a do rejestru odmian wpisano **12 nowych odmian**. W grupie roślin rolniczych prowadzono hodowlę w **34 taksonach**, a do rejestru odmian wpisano **12 odmian**. W badaniach rejestrowych znajdowały się 142 odmiany roślin rolniczych i 13 odmian roślin warzywnych. W 2018 r. hodowla zachowawcza prowadzona była dla 39 taksonów warzyw oraz 44 taksonów roślin rolniczych.

Wśród spółek ogrodniczych największa skala hodowli zachowawczej warzyw była prowadzona w spółkach „PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” oraz Krakowska Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze POLAN.

W 2018 r. w grupie spółek prowadzących hodowlę roślin rolniczych największa skala hodowli zachowawczej prowadzona była w „DANKO” Hodowla Roślin Sp. z o.o. w Choryni (prowadziła hodowlę zachowawczą 122 odmian) i w Małopolskiej Hodowli Roślin Sp. z o.o. w Krakowie (prowadziła hodowlę zachowawczą 84 odmian).

Własnością spółek było 320 odmian roślin rolniczych i 371 odmian roślin warzywnych. Spółki odgrywają dominującą rolę w hodowli roślin w Polsce – posiadają 48,2% odmian roślin rolniczych i 59,5% odmian roślin warzywnych, pochodzących z krajowej hodowli wpisanych do Rejestru Odmian. Natomiast udział odmian spółek we wszystkich odmianach wpisanych do Rejestru Odmian wynosi 30,6% (rośliny rolnicze – 22,6% i warzywne – 44,3%).

Spółki nadzorowane przez KOWR zarejestrowały 171 odmian roślin rolniczych w 33 krajach i 102 odmiany roślin warzywnych w 6 krajach. Są to odmiany zarejestrowane w krajowych rejestrach odmian, których sprzedaż miała miejsce w ostatnich 5 latach. W 2018 r. zarejestrowano 18 odmian roślin rolniczych w 7 krajach.

Prowadzone w spółkach kierunki hodowli roślin uprawnych są zróżnicowane w zależności od specyfiki gatunku. Głównymi priorytetami są: plonowanie, odporność na stresy biotyczne i abiotyczne, specyficzne dla gatunku cechy jakościowe oraz cenne właściwości użytkowe. W związku ze wzrastającą dynamiką zmian klimatycznych, coraz większego znaczenia nabiera hodowla odmian o zwiększonej tolerancji na suszę oraz o wyższym, niż dotychczas akceptowanym, poziomie zimotrwałości. Rolnictwo zrównoważone oraz integrowana produkcja wymaga odmian o większej polowej odporności na choroby oraz lepiej wykorzystujących składniki pokarmowe, w szczególności azot.

Koszty hodowli roślin w spółkach w 2018 r. wyniosły **44,4 mln zł**. Źródłami finansowania kosztów hodowli były: opłaty hodowlane i licencyjne, opłaty od rozmnożeń własnych w spółkach hodowli roślin rolniczych oraz inne przychody. W strukturze finansowania kosztów hodowli w 2018 r. opłaty licencyjne stanowiły 53,5% kosztów hodowli i ich udział w porównaniu z 2017 r. zwiększył się o 1,3%. Całkowita kwota opłat hodowlanych i licencyjnych zebranych przez spółki w 2018 r. wyniosła 28,2 mln zł. Należy jednak zauważyć, że prawie 90% wpływów z opłat hodowlanych i licencyjnych wszystkich spółek wygenerowała spółka „DANKO” Hodowla Roślin Sp. z o.o., uzyskanych za odmiany zarejestrowane zarówno w Polsce, jak i za granicą. Pozostałe 44,2% kosztów hodowli spółki pokryły z innych przychodów, w tym z marży handlowej sprzedawanego

materiału siewnego. Około 2,3% kosztów hodowli w spółkach hodowli roślin rolniczych zostało pokryte z opłat od rozmnożeń własnych.

Produkcja nasienna była prowadzona na powierzchni blisko **15,7 tys. ha**. Ponad 70% powierzchni upraw nasiennych przypadało na grunty użytkowane przez spółki. Pozostałe nasiona wyprodukowane były poza spółkami, w ramach kontraktacji.

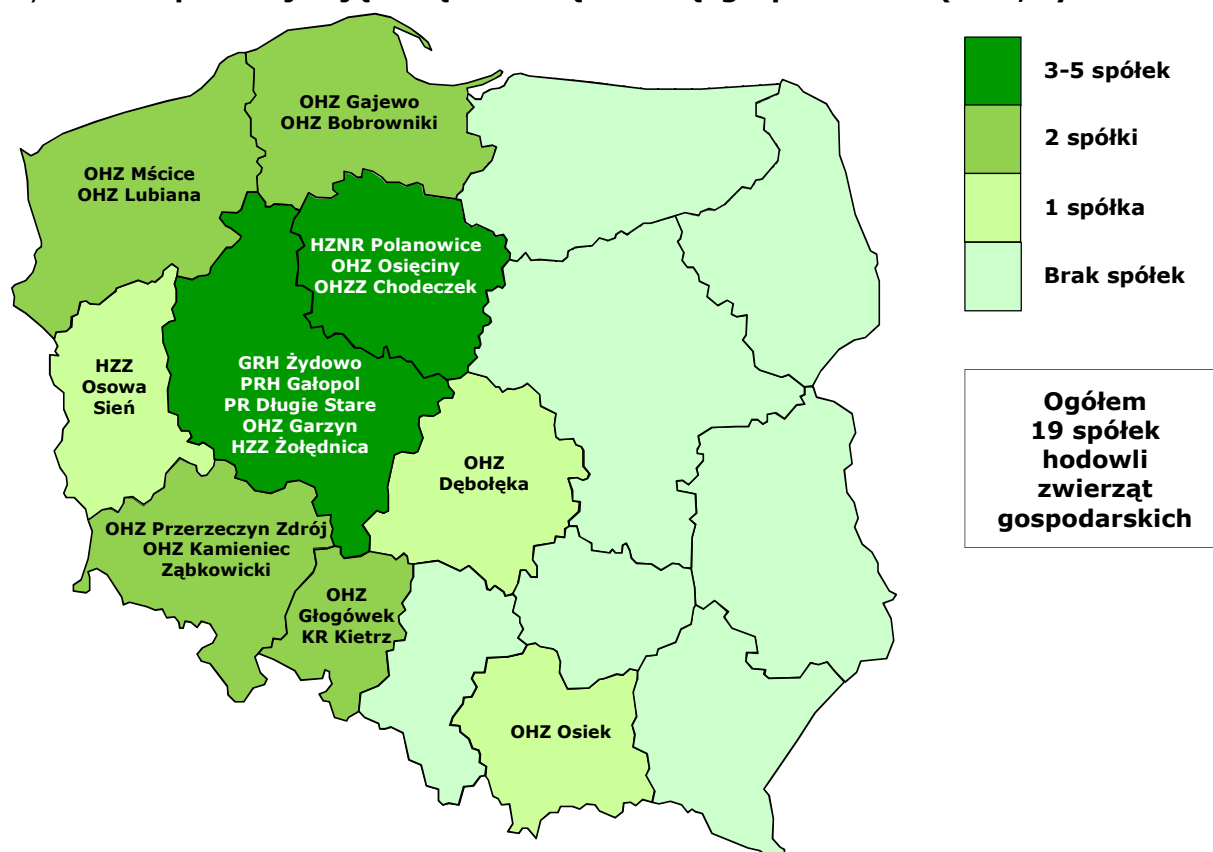
W strukturze gatunkowej upraw nasiennych roślin rolniczych dominowały zboża (67,1%). Motylkowe i trawy stanowiły 12,6%, strączkowe – 12%, a ziemniaki – 2,9%. W strukturze gatunkowej roślin ogrodnich przeważały rośliny warzywne (57,2%). Rośliny rolnicze stanowiły 41,2%, a ozdobne – 1,6%.

W 2018 r. wartość sprzedanego materiału siewnego wyniosła ogółem **187,4 mln zł**, z tego: w spółkach rolniczych – 156,3 mln zł, zaś w spółkach ogrodniczych – 31,1 mln zł.

4.1.2. Hodowla zwierząt

Według danych za IV kwartał 2018 r., wykazanych w formularzach GUS F-01, grupa 19 spółek hodowli zwierząt wygenerowała dodatni wynik finansowy, który wyniósł łącznie **8 564,46 tys. zł**. Przychody ogółem w grupie spółek hodowli zwierząt gospodarskich w 2018 r. wyniosły 547 443,55 tys. zł, natomiast koszty ogółem osiągnęły poziom 538 678,1 tys. zł.

Wykres 18. **Spółki zajmujące się hodowlą zwierząt gospodarskich (świń, bydła i owiec)**

Źródło: dane KOWR.

Hodowla bydła

W 2018 r. hodowlę bydła mlecznego prowadziło **36 spółek**, w których na koniec grudnia utrzymywano **26 985 krów**. W 2018 r. w SK Walewice Sp. z o.o. zlikwidowano hodowlę bydła mlecznego. W spółkach KOWR pogłowie krów zwiększyło się o ponad 250 szt. Najwyższy udział w populacji

krów posiadała rasa polska holsztyńsko-fryzyjska (26 104 szt.) w dwóch odmianach czarno-białej (HO) – 24 225 szt. i czerwono-białej (RW) – 1 879 szt. Ponadto utrzymywane były następujące rasy: simentalaska (SM) – 346 szt., jersey (JE) – 369 szt., polska czerwono-biała (ZR) – 93 szt., polska czerwona (RP) – 39 szt. oraz phf X jersey – 34 szt.

Według informacji Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka (PFHBiPM) w 2018 r. ocenę mleczną w Polsce prowadzono w 20 896 oborach³⁷. Pośród hodowlanych krów najliczniej reprezentowana była rasa polska holsztyńsko-fryzyjska odmiany czarno-białej (HO). W 2018 r. zostało ocenionych ponad 690 tys. krów tej rasy. Przeciętna wydajność krów ocenianych w zakresie wartości użytkowej wyniosła: 8 298 kg mleka, 334 kg tłuszczu (4,03% tłuszczu w ogólnej masie mleka) i 281 kg białka (3,39% białka w ogólnej masie mleka).

Na koniec 2018 r. w stadach spółek nadzorowanych przez KOWR znajdowały się 26 104 krowy rasy phf (tj. o 1 025 krów więcej w porównaniu z poprzednim rokiem) oraz 881 krów w pozostałych rasach mlecznych. Przeciętna wydajność mleczna krów w 2018 r. (w 36 spółkach KOWR) w rasie phf wyniosła 10 462 kg. W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością mleczną wydajność ta była wyższa o 2 164 kg. Średnia wydajność tłuszczu ukształtowała się na poziomie 405 kg (3,81% tłuszczu w ogólnej masie mleka). W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością tłuszczu była wyższa o 71 kg. Przeciętna wydajność białka wyniosła 352 kg (3,36% białka w ogólnej masie mleka). W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością białka była wyższa o 71 kg.

W 2018 r. najwyższą przeciętną wydajność mleczną krów rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej uzyskała spółka SK „Nowe Jankowice” Sp. z o.o. (13 077 kg), a następnie: OHZ Lubiana Sp. z o.o. (13 018 kg), HZZ „Żołędnica” Sp. z o.o. (12 909 kg), OHZ Osiecin Sp. z o.o. (12 852 kg), SK w Dobrzyniewie Sp. z o.o. (12 335 kg), OHZ Garzyn Sp. z o.o. (12 121 kg). Poza wymienionymi, w sześciu kolejnych spółkach przekroczone 11 tys. kg mleka: OHZZ Chodeczek Sp. z o.o., OHZ Dębówka Sp. z o.o., OHZ Kamieniec Ząbkowicki Sp. z o.o., SK Racot Sp. z o.o., HZZ Osowa Sień Sp. z o.o., HR „DANKO” Sp. z o.o. Kolejnych 11 spółek uzyskało wydajność powyżej 10 tys. kg mleka: SK Pępowo Sp. z o.o. (10 935 kg), OHZ Przerzeczyn Zdrój Sp. z o.o. (10 901 kg), PR Długie Stare Sp. z o.o. (10 868 kg), OHZ Głogówek Sp. z o.o. (10 687 kg), HZiNR Polanowice Sp. z o.o. (10 652 kg), KR Kietrz Sp. z o.o. (10 611 kg), PR-H Gałopol Sp. z o.o. (10 585 kg), GR-H Żydowo Sp. z o.o. (10 535 kg), OHZ Osiek Sp. z o.o. (10 462 kg), SK Iwno Sp. z o.o. (10 113 kg), SK Michałów Sp. z o.o. (10 087 kg). Dziesięć spółek przekroczyło przeciętną wydajność mleka 9 tys. kg: SK Prudnik Sp. z o.o. (9 995 kg), OHZ Mścice Sp. z o.o. (9 901 kg), Kraków Małopolska HR-HBP Sp. z o.o. (9 722 kg), Poznańska HR w Tulcach Sp. z o.o. (9 675 kg), SK Janów Podlaski Sp. z o.o. (9 517 kg), Kraków „Polan” HiNO Sp. z o.o. (9 446 kg), OHZ Gajewo Sp. z o.o. (9 292 kg), SK Krasne Sp. z o.o. (9 165 kg), SO Starogard Gdański Sp. z o.o. (9 117 kg), SK Nowielice Sp. z o.o. (9 077 kg). Najniższą przeciętną wydajność mleka uzyskała: HiNO Nochowo „Spójnia” Sp. z o.o. (8 270 kg) i SK Liski Sp. z o.o. (8 369 kg).

Średnia rzeczywista wydajność mleczna krów w stadach spółek KOWR za 2018 r. wyniosła 9 700 litrów mleka. W 2018 r. najwyższą średnią rzeczywistą wydajność mleczną uzyskała spółka SK „Nowe Jankowice” Sp. z o.o. (12 130 litrów), a następnie: OHZ Lubiana Sp. z o.o. (11 772 litrów), OHZ Osiecin Sp. z o.o. (11 446 litrów), SK w Dobrzyniewie Sp. z o.o. (11 277 litrów), OHZZ Chodeczek Sp. z o.o. (11 030 litrów). Poza wymienionymi, w 13 kolejnych spółkach przekroczone

³⁷ <http://pfhb.pl/articles/ocena-2018-podsumowanie> (odczyt – maj 2019 r.).

10 tys. litrów mleka: SK Racot Sp. z o.o. (10 960 litrów), HZZ „Żołędnica” Sp. z o.o. (10 857 litrów), OHZ „Garzyn” Sp. z o. o. (10 718 litrów), HZZ Osowa Sień Sp. z o.o. (10 591 litrów), OHZ w Osieku Sp. z o.o. (10 425 litrów), OHZ Kamieniec Ząbkowicki Sp. z o.o. (10 374 litrów), PR Długie Stare Sp. z o.o. (10 367 litrów), KR Kietrz Sp. z o. o. (10 309 litrów), HZiNR Polanowice Sp. z o.o. (10 293 litrów), OHZ Dębołęka Sp. z o.o. (10 254 litrów), „DANKO” HR Sp. z o.o. (10 230 litrów), PR-H Gałopol Sp. z o.o. (10 196 litrów), OHZ Głogówek Sp. z o.o. (10 034 litrów). Dziewięć spółek uzyskało wydajność powyżej 9 tys. litrów mleka, a kolejnych 8 uzyskało wydajność powyżej 8 tys. litrów. Jedna spółka uzyskała średnią rzeczywistą wydajność mleka powyżej 7 tys. litrów, tj. „Spójnia” HiNO Sp. z o.o. (7 751 litrów) i była to najniższa osiągnięta średnia wydajność mleka wśród spółek hodowlanych KOWR.

W 2018 r. zwiększyła się globalna produkcja i sprzedaż mleka. Ogólna produkcja mleka we wszystkich spółkach wyniosła ponad **273 mln litrów** i była większa niż w poprzednim roku o ponad 10 mln litrów. W 2018 r. ze wszystkich spółek KOWR sprzedano ponad 262 mln litrów mleka, co w porównaniu z poprzednim rokiem stanowiło wzrost o ponad 9 mln litrów. Ilość sprzedanego mleka w stosunku do udojonego zwiększyła się do 96,1% z 95,9% w 2017 r. Sprzedane mleko było najwyższej jakości.

Istotnym wskaźnikiem charakteryzującym potencjał genetyczny stada jest liczba buhajów pozytywnie wycenionych i proponowanych do wykorzystania w sztucznym unasiennianiu. Na koniec 2018 r. spółki posiadały **414 buhajów** zakwalifikowanych do hodowli. Do stacji unasienniania przekazano 51 buhajów (o 13 szt. więcej niż w 2017 r.). Do krycia naturalnego w 2018 r. sprzedano 231 buhajów (o 19 szt. więcej porównując sprzedaż z 2017 r.). Do sztucznej inseminacji, na podstawie wyceny tradycyjnej dopuszczono 37 buhajów (o 7 szt. więcej niż w roku poprzednim). Na podstawie wyceny genomowej do sztucznej inseminacji dopuszczonych zostało 85 buhajów (o 8 szt. więcej niż w 2017 r.). Spółki sprzedały 375 krów, o 168 szt. więcej niż w poprzednim roku. Spółki w 2018 r. sprzedały 1 471 jałowic cielných. Dla zwiększenia efektywności pracy hodowlanej nad doskonaleniem bydła mlecznego w spółkach realizowany jest strategiczny program hodowli bydła mlecznego rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej z 2013 r. Program ten uwzględnia zmiany jakie zachodzą w hodowli światowej i na rynku mleka, dlatego główny nacisk skierowany jest na poprawę cech funkcjonalnych (zdrowie i płodność), które decydują o długowieczności krów. Stada dostarczają polskim hodowcom materiał hodowlany gwarantujący jak najlepszą opłacalność prowadzonych gospodarstw, co związane jest z obniżeniem kosztów produkcji oraz jednoczesną poprawą wydajności i jakości mleka. Realizowana w spółkach strategia hodowlana zakłada optymalizację i przyspieszenie postępu genetycznego poprzez jak największe wykorzystanie selekcji genomowej oraz biotechnologii. Selekcja genomowa stwarza dużo większe możliwości dla postępu genetycznego na ścieżce żeńskiej. Techniki MOET w połączeniu z selekcją genomową są skutecznym narzędziem dla uzyskania zamierzonych celów w pracy hodowlanej bydła mlecznego. Ocena wartości hodowlanej materiału żeńskiego na podstawie genomu oraz stosowanie superowulacji i przenoszenia zarodków w celu lepszego wykorzystania potencjału genetycznego najwartościowszych samic przyczynia się do przyspieszenia postępu hodowlanego. W ostatnich kilku latach w spółkach prowadzony jest rozwój tej metody rozrodu. W 2018 r. w 22 spółkach poddano superowulacji i pługaniu 210 dawczyń, pozyskując ogółem 1 686 zarodków, w tym 1 171 (69,4%) przydatnych do transplantacji. Ogółem dokonano transferu 998 zarodków, a skuteczność przenoszenia wyniosła 52%. W porównaniu z 2017 r. liczba spółek, w których dokonano transplantacji, zmniejszyła się

o jedną spółkę. Procent przydatnych do transplantacji zarodków zmniejszył się z 71 do 69,4 (tj. o 1,6 p.p.). W 2018 r. po transplantacjach urodziło się 448 cieląt.

Spółki w ostatnich latach stosowały nową technologię do intensyfikacji prac hodowlanych i przyspieszenia postępu, a tym samym zwiększyły swój wpływ na hodowlę masową w kraju. W 2014 r. został zmodyfikowany polski indeks selekcyjny dla rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej „Produkcja i funkcjonalność” (PF). Indeks został dostosowany do aktualnych potrzeb hodowców. Nastąpiło zmniejszenie wagi cech produkcyjnych z 50% do 40% oraz pokroju z 30% do 25%. Wzrosła natomiast waga podindeksu płodności z 10% do 15%. Ponadto wprowadzono nową cechę – długowieczność – z 10% udziałem w indeksie. Po wielu latach oczekiwań indeks PF wprowadzono również dla krów zastępując stary indeks produkcyjny. W 2018 r. w spółkach KOWR średni stan krów mlecznych w rasie phf wynosił 26 375 szt. Indeks PF obliczono dla 22 798 krów. W 2018 r. w spółkach KOWR średni indeks PF wyniósł 108 pkt. Indeks PF powyżej 120 uzyskało 3 475 krów. Średnia 10% ocenianych krów o najwyższym indeksie PF wynosi 124 pkt.

Hodowla świń

Podstawowym założeniem programu doskonalenia ras świń w chlewniach spółek jest dostarczanie hodowli terenowej najlepszego materiału reprodukcyjnego. Między innymi prowadzony jest program hybrydyzacji umożliwiający hodowcom zakup mieszańców, knurków i loszek w odpowiednich zestawach genotypowych. Na koniec 2018 r. hodowla świń prowadzona była w **3 spółkach**, w których znajdowało się **358 loch** objętych oceną. W stadach spółek hodowane są rasy świń wykorzystywane w programie doskonalenia wielka biała polska (wbp), polska biała zwisłoucha (pbz) oraz duroc. Wyniki hodowlane w chlewniach spółek są zbliżone do średnich krajowych. Potwierdzeniem wartości genetycznej świń jest bardzo dobra mięsność tuczników pochodzących z tych hodowli. W 2018 r. sprzedaż materiału hodowlanego z chlewni spółek wyniosła 207 knurków i 1 220 loszek. W 2018 r. ogólna liczba sprzedanych świń wyniosła 10 386 szt., w tym sprzedaż tuczników – 7 148 szt.

Hodowla owiec

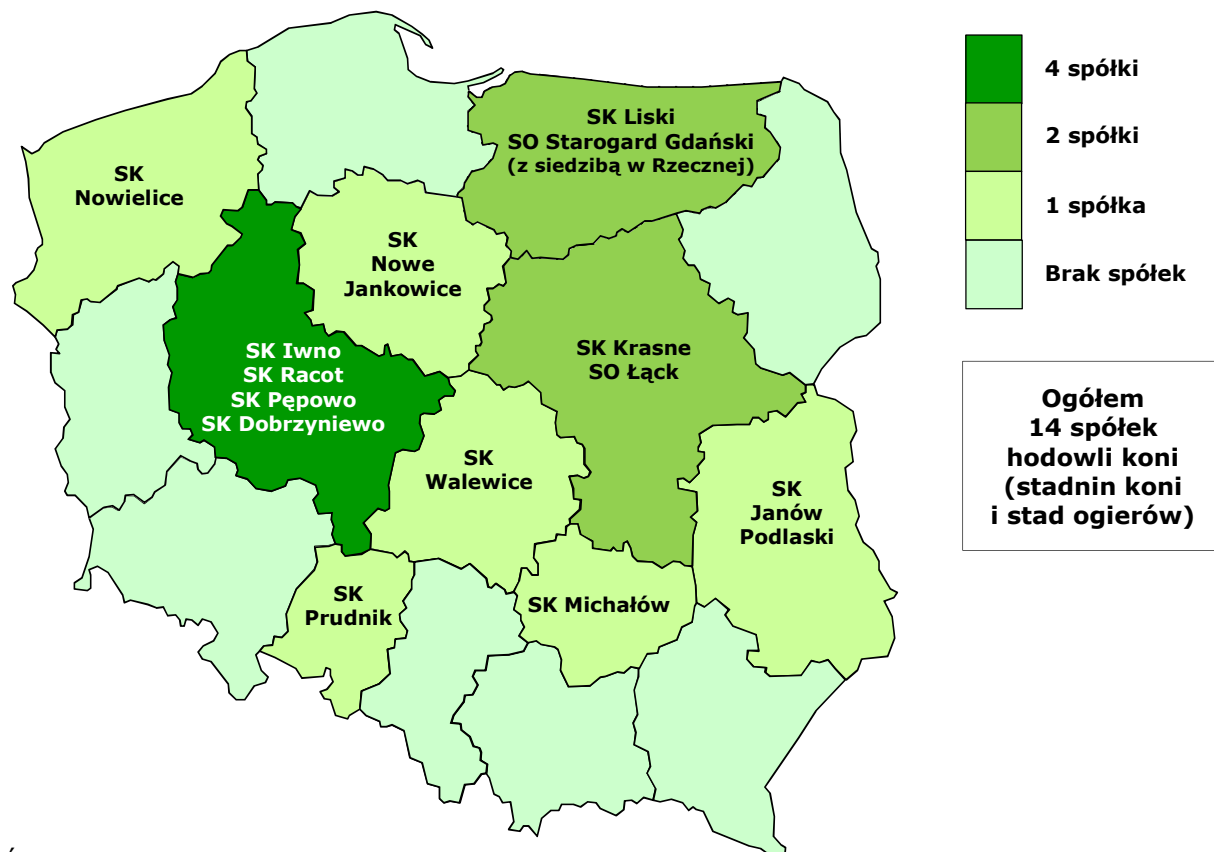
W 2018 r. hodowla owiec i produkcja owczarska prowadzona była w **5 spółkach** nadzorowanych przez KOWR. W okresie tym średnia liczba matek wyniosła **1 355 szt.** Na koniec 2018 r. liczba matek, które co najmniej raz się wykociły, wyniosła 1 407 szt. W spółkach hodowane są następujące rasy owiec: merynos polski, merynos polski w starym typie, berrichon du cher, suffolk, charolaise oraz krzyżówki. Najbardziej liczną grupą są owce merynosowe – 745 matek owczych. Stada owiec utrzymywane są w następujących spółkach: OHZ Lubiana Sp. z o.o. (472 maciorki), „Spójnia” HiNO Sp. z o.o. (362 maciorki), OHZ „Garzyn” Sp. z o.o. (211 maciurek), HZZ „Żołędnicza” Sp. z o.o. (150 maciurek) i GRH Żydowo Sp. z o.o. (212 maciurek). W 2018 r. sprzedano łącznie 24 tryki hodowlane oraz 1 450 jagniąt.

4.1.3. Stadniny koni i stada ogierów

Uzyskany w 2018 r. łączny wynik finansowy netto (wg formularzy sprawozdawczych F-01 GUS) wyniósł **(-) 9 935,38 tys. zł** i był niższy od uzyskanego w roku poprzednim [2017 r. = (+) 3 322,74 tys. zł]. Zmiana łącznego wyniku finansowego netto dla grupy podyktowana była w dużej mierze stratami wywołanymi suszą występującą w roku 2018 oraz zmniejszeniem liczby i wartości

sprzedanych koni. Przychody ogółem w grupie spółek hodowli koni wyniosły 206 126,87 tys. zł, natomiast koszty ogółem osiągnęły poziom 216 025,33 tys. zł.

Wykres 19. **Spółki zajmujące się hodowlą koni**

Źródło: dane KOWR.

Spółki, w których nadzór właścicielski sprawuje KOWR, hodują ogółem **9 ras koni**, z tego: 7 ras koni, dla których księgi stadne prowadzi Polski Związek Hodowców Koni oraz 2 rasy, których księgi prowadzi Polski Klub Wyścigów Konnych. W 2018 r. hodowlę koni prowadziło **14 spółek** i **6 zakładów** wchodzących organizacyjnie do innych spółek hodowlanych, których działalnością zasadniczą jest hodowla roślin lub innych zwierząt gospodarskich. Na 31 grudnia 2018 r. łączna liczba koni w spółkach hodowli roślin i zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej wynosiła **2 844 szt.**, w tym 2 355 koni hodowlanych. Liczba klaczy elitarnych w stadninach wyniosła 938 szt. wobec 913 szt. w 2017 r. Ze względu na zmniejszenie zapotrzebowania na reproduktory oraz na trudną sytuację na rynku koni użytkowych, niektóre stadniny nie zażebiają wszystkich posiadanych klaczy hodowlanych.

Hodowla koni pełnej krwi angielskiej w 2018 r. prowadzona była w dwóch spółkach – SK „Iwno” Sp. z o.o. oraz SK „Krasne” Sp. z o.o. W 2017 r. stanowiono łącznie 65 klaczy rasy pełnej krwi angielskiej i w 2018 r. urodziło się 48 źrebiąt, z których 39 odchowano. Konie hodowli stadnin nadzorowanych przez KOWR wygrały w gonitwach płaskich w kraju 787 615,00 zł. Startowały 585 razy, wygrywając 39 gonitw. W treningu wyścigowym znajdowało się łącznie 113 koni (średnia wygrana na jednego konia wyniosła 6 970,04 zł). W 2018 r. sprzedano ogółem 57 koni pełnej krwi angielskiej, uzyskując kwotę 429 938,35 zł. Średnia cena uzyskana za 1 konia w 2 stadninach wyniosła 7 542,80 zł. Głównym „produktem” stadnin pełnej krwi są konie jednoroczne przeznaczone na wyścigi. W tej kategorii sprzedano 17 koni, uzyskując średnią cenę

w wysokości 10 738,60 zł za konia. Najlepszy wynik sprzedaży koni jednorocznych uzyskała SK „Krasne” Sp. z o.o., sprzedając 6 koni za średnią cenę 14 675,90 zł. Hodowla koni pełnej krwi i cena za nie uzyskiwana są ściśle związane z funkcjonowaniem torów wyścigowych i poziomem nagród w rozgrywanych wyścigach.

W zasobach stadnin koni hodujących konie arabskie czystej krwi – tj. SK Michałów Sp. z o.o., SK Janów Podlaski Sp. z o.o. i Małopolska Hodowla Roślin HBP Sp. z o.o. (SO Białka) – pozostaje 736 koni hodowlanych, w tym 292 klacze i 324 szt. młodzieży. W 2018 r. odchowano 165 źrebiąt, co pozwoliło uzyskać średnią produktywność na poziomie 62,5%. Stadniny hodujące konie arabskie posiadały 36 ogierów używanych do stanowienia klaczy własnych i klaczy będących własnością innych podmiotów (spoza tzw. spółek nadzorowanych przez KOWR). W 2018 r. ww. stadniny sprzedały 87 koni za łączną kwotę 2 711 487,71 zł (średnia cena za konia wyniosła 31 166,53 zł).

Hodowla koni ras szlachejnych półkrwi (tj.: małopolskiej, wielkopolskiej, polski koń szlachejny półkrwi i śląskiej) prowadzona była w 10 spółkach w oparciu o 307 klaczy. Spółki te były również właścicielami 12 ogierów czołowych.

Stadnina Koni „Nowe Jankowice” Sp. z o.o., jako jedyna spółka nadzorowana przez KOWR, prowadziła hodowlę koni rasy polski koń zimnokrwisty. Stado hodowlane w 2018 r. liczyło 70 klaczy i było bardzo dobre pod względem rodowodowym, pokrojowym oraz użytkowym.

W 3 spółkach prowadzona była hodowla zachowawcza konika polskiego – SK Dobrzyniewo Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Rolniczo-Hodowlane Gałopol Sp. z o.o. (SO Sieraków) i Poznańska Hodowla Roślin Sp. z o.o. Tulce (oddział Kobylniki). Łącznie stadniny te posiadały 89 klaczy rasy konik polski. Stadnina Koni Huculskich „Gładyszów”, wchodząca obecnie w skład KR Kietrz Sp. z o.o., posiada bardzo dobre stado hodowlane koni rasy huculskiej. W 2018 r. liczyło ono 76 klaczy. Stadnina posiadała również 16 ogierów hodowlanych, które stanowiły klacze własne oraz udostępniane były innym hodowcom.

Stada ogierów od 2007 r. nie otrzymują dopłat z Funduszu Postępu Biologicznego do utrzymania rozplodników. Odnotowano również zmniejszenie w terenie liczby aktywnych w rozrodzie klaczy. Wymienione czynniki spowodowały zmniejszenie liczby ogierów w stadach ogierów przeznaczonych do stanowienia klaczy indywidualnych właścicieli. Na 1 stycznia 2018 r. utrzymywano 250 ogierów, z których w sezonie 2018 r. w rozrodzie wykorzystano 233 ogiery. Na koniec 2018 r. ich liczba uległa zwiększeniu w stadach ogierów do 252 szt. Ogiery, będące w stadach ogierów, pokryły 3 052 klacze. Obserwowany od 2006 r. systematyczny spadek pokryć klaczy przypadających na ogiera został zatrzymany w 2013 r. i w 2018 r. wyniósł średnio 13,1 klaczy na 1 stanowiącego ogiera, jednak przy zmniejszonej liczbie ogierów czynnych w rozrodzie. Najwyższą średnią pokryć zanotowało Stado Ogierów w Łącku (wynoszącą 16,4 klaczy na 1 stanowiącego ogiera) oraz Stado Ogierów w Gnieźnie (wchodzące w skład spółki GR-H „Żydowo” Sp. z o.o.) – 15,8 klaczy na 1 ogiera. Ogółem na koniec 2018 r. w spółkach utrzymywano **322 ogiery hodowlane**, z których 252 znajdowało się w stadach ogierów, a 70 ogierów używanych w rozrodzie było własnością stadnin koni.

W Stadzie Ogierów Książ, wchodzącym w skład Spółki Ośrodek Hodowli Zarodowej Kamieniec Ząbkowicki Sp. z o.o., prowadzone były zakłady treningowe dla młodych ogierów i klaczy rasy śląskiej. Treningowi poddano 24 ogiery i 16 klaczy. W Stadzie Ogierów w Łącku prowadzono zakład treningowy dla klaczy ras szlachejnych, w którym treningowi poddano 9 klaczy.

W 2018 r. w zakresie nadzoru i wykonywania praw z posiadanych udziałów w stosunku do 41 spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej **zrealizowano następujące zadania:**

- przeprowadzono analizy i zaopiniowano dla zgromadzenia wspólników biznesplany oraz wieloletnie programy inwestycyjne spółek,
- sporządzono analizę wyników w zakresie hodowli roślin i zwierząt gospodarskich uzyskanych w 2017 r. Na tej podstawie przygotowano coroczną „Informację o stanie hodowli roślin i nasiennictwa oraz hodowli zwierząt w spółkach KOWR w 2017 r.”,
- przeprowadzono Zwyczajne Zgromadzenia Wspólników, podczas których zatwierdzono sprawozdania finansowe spółek oraz sprawozdania z działalności zarządów w 2017 r.,
- na podstawie zatwierdzonych sprawozdań finansowych spółek sporządzono dokument pn. „Sytuacja ekonomiczno-finansowa Spółek KOWR za 2017 rok po zatwierdzeniu sprawozdań finansowych przez Zgromadzenie Wspólników”,
- przeprowadzono Nadzwyczajne Zgromadzenia Wspólników, w wyniku których podjęto 311 uchwał w sprawach wynikających z postanowień aktów założycielskich spółek,
- przeprowadzono 15 kontroli, z tego 7 kontroli planowych zgodnie z zatwierdzonym „Planem kontroli na rok 2018”, w tym kontrole planowe w zakresie prowadzonej hodowli koni. Dodatkowo przeprowadzono 8 kontroli doraźnych, a w stadninach koni i stadach ogierów przeprowadzono przeglądy hodowlane,
- zainicjowano proces inkorporacji Stadniny Koni Walewice Sp. z o.o. do Kutnowskiej Hodowli Buraka Cukrowego Sp. z o.o. Planowany termin zakończenia procesu przypada na przełom II i III kwartału 2019 r.,
- uczestniczono w działaniach promocyjnych inicjowanych przez nadzorowane spółki, tj. w wydarzeniach związanych z hodowlą roślin i zwierząt oraz rolnictwem.

4.2. Rejestracja znaku towarowego „Polskie Nasiona”

W 2018 r. KOWR zarejestrował w Urzędzie Patentowym RP znak towarowy „**Polskie Nasiona**”, który zostanie wprowadzony na rynek jako synonim wysokiej jakości krajowych produktów. Jest to przede wszystkim odpowiedź na szeroką gamę nasion odmian roślin rolniczych i ogrodniczych oferowanych przez koncerny zagraniczne, których cena i jakość nie zawsze spełniają oczekiwania polskich rolników.

4.3. Wykonywanie praw z udziałów i akcji wobec spółek nabytych w ramach realizacji przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

W ramach wykonywania przez KOWR zadań dotyczących nabywania udziałów w spółkach o charakterze rolnym, przed dokonaniem zakupu przeprowadzana była analiza ekonomiczna dotycząca zasadności dokonania zakupu w świetle ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1405, z późn. zm.).

Do zadań KOWR w zakresie wykonywania praw z udziałów i akcji należało:

- prowadzenie ewidencji udziałów i akcji spółek zakupionych w ramach realizacji prawa pierwokupu na podstawie ww. ustawy,
- wykonywanie praw z udziałów i akcji w czasie zgromadzeń wspólników lub akcjonariuszy,
- przeprowadzanie w spółkach kontroli doraźnych i planowych oraz ich koordynacja,
- opiniowanie i kontrolowanie programów inwestycyjnych w spółkach,

- prowadzenie procedur kwalifikacyjnych związanych z zatrudnianiem członków organów tych spółek,
- wybór biegłych rewidentów do corocznych badań spółek,
- opiniowanie sprawozdań Rad Nadzorczych oraz zarządów spółek nabytych w ramach wykonywania ww. ustawy,
- wszczynanie procedur likwidacji spółek oraz prowadzenie nadzoru nad strategicznymi działaniami likwidatorów,
- monitorowanie procesów oraz procedur likwidacji spółek,
- przygotowywanie, opiniowanie i nadzorowanie procesów restrukturyzacji w spółkach, w których KOWR posiadał większościowe udziały,
- analiza procesów oraz danych ekonomicznych w nabytych spółkach,
- przygotowywanie okresowych informacji i analiz na temat sytuacji ekonomicznej spółek, których udziały zostały zakupione,
- opracowywanie projektów zmian organizacyjnych i kapitałowych w nadzorowanych spółkach,
- prowadzenie baz danych ekonomiczno-finansowych dotyczących spółek.

Tabela 20. **Nabyte w 2018 r. udziały i akcje spółek**

Lp.	Nazwa spółki	Udział KOWR
1.	Stacja Hodowli i Unasienienia Zwierząt Sp. z o.o. z siedzibą w Bydgoszczy	0,014%
2.	WIDAWA Sp. z o.o. z siedzibą w Biestrzykowicach	100%
3.	Gospodarstwo Agro-Turystyczne KUTY Sp. z o.o. z siedzibą w Kutach	46%
4.	Wielkopolskie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt w Poznaniu z siedzibą w Tulcach Sp. z o. o.	0,0052%
5.	VITRA TRADE Sp. z o.o. z siedzibą w Częstochowie	100%
6.	Krajowa Spółka Cukrowa S.A. z siedzibą w Toruniu	0,22%

Źródło: dane KOWR.

4.4. ELEWARR Sp. z o.o.

Od 1 września 2017 r. KOWR realizuje nadzór właścicielski i jest zaangażowany kapitałowo w spółkę prawa handlowego ELEWARR Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, w której posiada 100% udziałów. ELEWARR Sp. z o.o. zajmuje się głównie obrotem i przechowywaniem zbóż. W skład spółki wchodzi następujące jednostki organizacyjne:

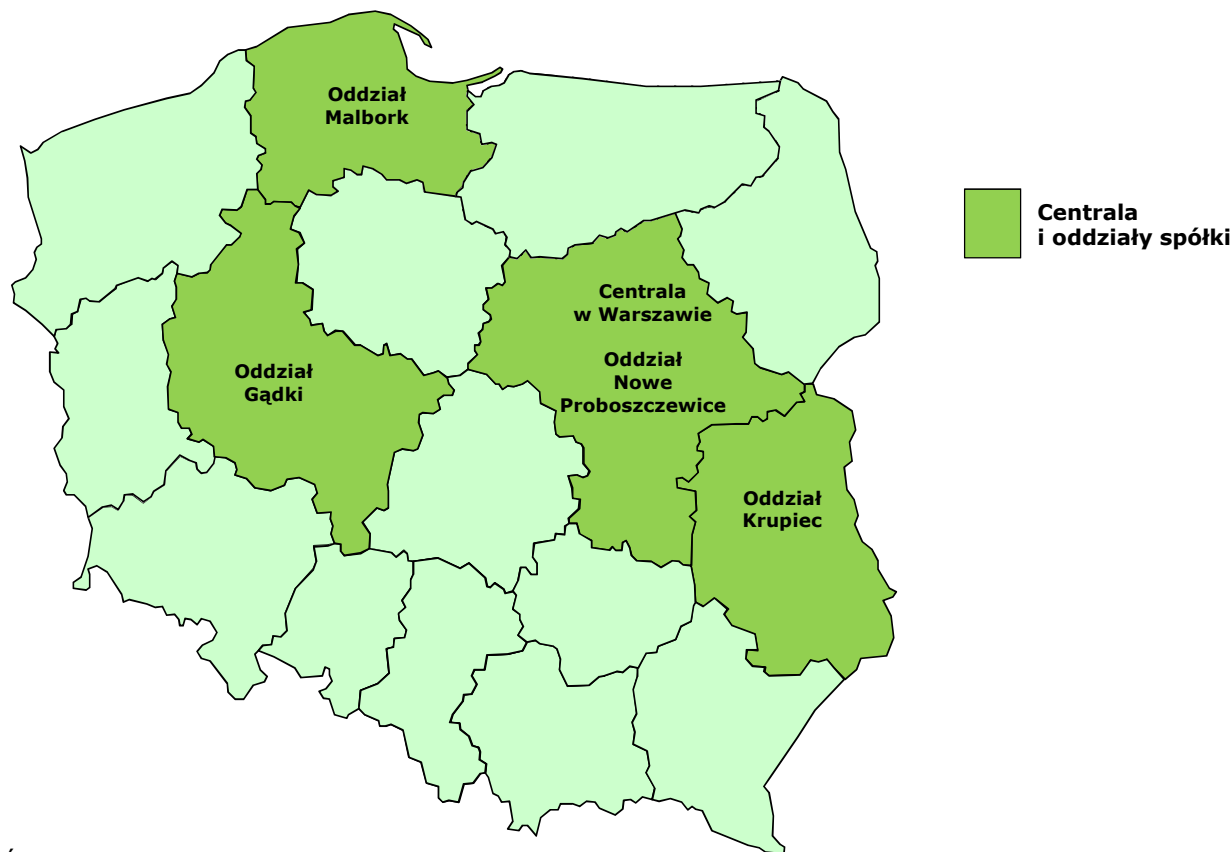
- centrala w Warszawie,
- oddział w Gądkach koło Poznania,
- oddział w Krupcu,
- oddział w Malborku,
- oddział w Nowych Proboszczewicach.

Spółka przechowuje oraz rotuje strategiczne zapasy Agencji Rezerw Materiałowych. Usługi składowania świadczy natomiast głównie na rzecz działających na rynku skupu zbóż dużych podmiotów z kapitałem prywatnym, kierując także ofertę składowania zbóż na preferencyjnych warunkach do producentów indywidualnych i grup producentów rolnych.

Spółka wdrożyła i realizuje standardy ISO oraz HACAP nadzorujące i regulujące procesy przechowywania oraz obrotu ziarnem zbóż i nasionami roślin oleistych. Posiada również certyfikat REDcert-DE gwarantujący obrót gospodarczy materiałem zrównoważonym na potrzeby rynku biopaliw.

Certyfikat odnawiany jest co roku przez audyty przeprowadzane przez jednostkę certyfikującą. Spółka również uzyskała i wdrożyła certyfikat GMP plus konieczny w transakcjach handlowych z przedsiębiorstwami biorącymi udział w obrocie gospodarczym na terenie UE.

Wykres 20. **ELEWARR Sp. z o.o. (centrala i oddziały)**

Źródło: dane KOWR.

Spółka posiadała w poszczególnych oddziałach **31 obiektów przechowalniczych** (elewatorów, baz magazynowo-suszarniczych, magazynów płaskich, silosów, młynów oraz zbiorników).

Tabela 21. **Obiekty magazynowe spółki ELEWARR**

Lp.	Nazwa oddziału spółki	Rodzaj magazynu
1.	Oddział Gądkki	Elewatory w: Gądkach, Kępnie i Nowogrodzie Bobrzańskim. Młyn pszenny Mierków.
2.	Oddział Krupiec	Elewatory w: Krupcu, Lubyczy Królewskiej i Rzeszowie.
3.	Oddział Nowe Proboszczewice	Elewatory w: Nowych Proboszczewicach, Drobinie, Bielsku Podlaskim, Wąbrzeźnie i Koronowie. Baza magazynowo-suszarnicza w Bielsku Podlaskim. Magazyn płaski w Radzynie Chełmińskim.
4.	Oddział Malbork	Elewatory w: Malborku, Bartoszycach, Pieniężnie i Braniewie (2). Magazyny płaskie w: Malborku, Braniewie i Orniecie. Silosy zbożowe w Malborku (8). Zbiorniki metalowe w Orniecie.

Źródło: dane KOWR.

W 2018 r. ELEWARR Sp. z o.o. generowała przychody głównie ze sprzedaży hurtowej zbóż i rzepaku oraz usług magazynowania i przechowywania zbóż, rzepaku i kukurydzy.

5. DZIAŁANIA INTERWENCYJNE W CELU STABILIZACJI RYNKÓW ROLNYCH

W celu przeciwdziałania niestabilnej sytuacji na rynkach rolnych, zapewnienia stabilizacji cen rynkowych oraz równowagi na rynku w państwach członkowskich UE stosowany jest **zakup oraz sprzedaż produktów zgromadzonych w magazynach interwencyjnych** (głównie odtłuszczonego mleka w proszku, masła i pszenicy zwyczajnej) oraz uruchamiane są przez Komisję Europejską **dopłaty do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych**. **Interwencja publiczna i dopłaty do prywatnego przechowywania** są elementem tzw. rynkowej **siatki bezpieczeństwa**.

Zgodnie z art. 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 **interwencja publiczna** jest stała dla pszenicy zwyczajnej, masła i odtłuszczonego mleka w proszku (OMP). Dla pozostałych kwalifikujących się towarów ma charakter fakultatywny³⁸.

Możliwość stosowania **dopłat do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych** przewiduje art. 17 ww. rozporządzenia. Od 2014 r. dopłaty są uruchamiane przez KE po zaistnieniu warunków rynkowych wymaganych przepisami unijnymi (tj. w przypadku wystąpienia trudnej sytuacji rynkowej i spadku cen). Dopłaty do prywatnego przechowywania mogą być przyznawane w UE w odniesieniu do: masła (wyprodukowanego ze śmietanki uzyskanej bezpośrednio i wyłącznie z mleka krowiego), odtłuszczonego mleka w proszku (wyprodukowanego z mleka krowiego), serów – objętych chronioną nazwą pochodzenia lub chronionym oznaczeniem geograficznym na mocy rozporządzenia 1151/2012, wieprzowiny, świeżego lub schłodzonego mięsa z bydła w wieku ośmiu miesięcy i więcej, mięsa baraniego i koziego, cukru białego, włókna lnianego i oliwy z oliwek.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137, z późn. zm.) zakup oraz sprzedaż produktów zgromadzonych w magazynach interwencyjnych oraz dopłaty do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych są od 1 września 2017 r. **zadaniami delegowanymi** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

5.1. Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku

Zgodnie z art. 12 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 zakupy interwencyjne OMP mogą być prowadzone standardowo od 1 marca do 30 września³⁹ danego roku w ramach ustalonego przez KE ograniczenia ilościowego dla całej UE, które – według art. 3 rozporządzenia Rady (UE) nr 1370/2013⁴⁰ – wynosi 109 tys. ton. Zakupy OMP w ramach ww. ograniczenia mogą odbywać się po cenie interwencyjnej równej progowi referencyjnemu wynoszącemu 169,80 EUR/100 kg. Po wykorzystaniu ograniczenia ilościowego zakupy interwencyjne mogą być realizowane w drodze przetargu.

³⁸ Pszenica durum, jęczmień, kukurydza, ryż niełuskany, świeża lub schłodzona wołowina i cielęcina objęte kodami CN 0201 10 00 oraz od 0201 20 20 do 0201 20 50.

³⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁴⁰ Rozporządzenie Rady (UE) nr 1370/2013 z dnia 16 grudnia 2013 r. określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych, z późn. zm.

Mechanizm WPR „Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku” jest realizowany przez KOWR m.in. na podstawie art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 724, z późn. zm.).

Według stanu na 31 grudnia 2017 r. KOWR posiadał w 16 magazynach **38 999,525 tony OMP** (zakupionego w latach 2015–2017).

W dniu 1 lutego 2018 r. opublikowane zostało rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2018/154 otwierające procedurę przetargową zakupu odtłuszczonego mleka w proszku podczas okresu interwencji publicznej od 1 marca do 30 września 2018 roku⁴¹. Na mocy tego rozporządzenia w okresie marzec–wrzesień 2018 r. odbyło się **7 przetargów na zakup odtłuszczonego mleka w proszku**. Przedsiębiorcy w okresie marzec–kwiecień 2018 r. złożyli w KOWR ogółem **29 ofert**. Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej oferty zostały odrzucone z powodu nie ustalenia ceny zakupu OMP. Z kolei przetargi w okresie maj–wrzesień 2018 r. nie zyskały zainteresowania przedsiębiorców (nie złożono ofert zakupu OMP).

W dniu 29 listopada 2016 r. opublikowane zostało rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/2080 z dnia 25 listopada 2016 r. otwierające **sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku w drodze procedury przetargowej**. Na mocy tego rozporządzenia w 2018 r. odbyło się **14 przetargów** w ramach sprzedaży OMP z zapasów interwencyjnych w drodze procedury przetargowej. Przedsiębiorcy złożyli ogółem **280 ofert**. Spośród złożonych ofert KOWR zawarł z przedsiębiorcami **76 umów**. Według stanu na 31 grudnia 2018 r. zrealizowano w całości lub częściowo **60 umów** na sprzedaż z zapasów interwencyjnych **30 830,525 tony OMP**.

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. KOWR posiadał w 8 magazynach **8 169 ton OMP** (zakupionego w latach 2015–2017).

Ponadto KOWR był odpowiedzialny za nadzór nad prawidłowością przechowywania mleka odtłuszczonego w proszku zakupionego na zapasy interwencyjne. W tym celu przeprowadzane były przez OT KOWR kontrole stanów magazynowych OMP zakupionego na zapasy interwencyjne. KOWR zobowiązany został także do wystawiania faktur przedsiębiorcom przechowującym zakupione na zapasy interwencyjne odtłuszczone mleko w proszku, za każdy miesiąc jego przechowywania w magazynach interwencyjnych.

W 2018 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa comiesięcznie wystawiał i przekazywał agencji płatniczej (ARiMR) faktury za przechowanie OMP w magazynach interwencyjnych. Ogółem wystawiono faktury na kwotę **10 732 tys. zł** brutto (z tego: 8 264 tys. zł w ramach środków europejskich i 2 468 tys. zł z budżetu państwa – podatek VAT).

KOWR przeprowadzał także kontrole dotyczące spełniania warunków autoryzacji przez zakłady produkcyjne. W 2018 r. KOWR cofnął autoryzację jednemu zakładowi produkującemu OMP. Łącznie wg stanu na 31 grudnia 2018 r. autoryzację posiadało **36 zakładów produkcyjnych** i **38 magazynów interwencyjnych** OMP.

⁴¹ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2018/154 z dnia 30 stycznia 2018 r. otwierające procedurę przetargową zakupu odtłuszczonego mleka w proszku podczas okresu interwencji publicznej od dnia 1 marca do dnia 30 września 2018 r.

W 2018 r. KOWR wydał ogółem **309 decyzji i innych rozstrzygnięć w zakresie administrowania mechanizmem**⁴².

Po akcesji Polski do UE zakupiono ogółem 60,3 tys. ton odtłuszczonego mleka w proszku: w 2009 r. (20,6 tys. ton), 2015 r. (4,1 tys. ton), 2016 r. (31,7 tys. ton) oraz 2017 r. (3,9 tys. ton).

5.2. Interwencyjny zakup i sprzedaż masła

Zakupy interwencyjne masła, zgodnie z art. 12 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, mogą być prowadzone standardowo od 1 marca do 30 września danego roku w ramach ustalonego przez KE ograniczenia ilościowego dla całej UE, które – według art. 3 rozporządzenia Rady (UE) nr 1370/2013 – wynosi 50 tys. ton. Zakupy masła w ramach ww. ograniczenia mogą się odbywać po cenie interwencyjnej 221,75 EUR/100 kg, stanowiącej 90% prognozy referencyjnej (wynoszącej 246,39 EUR/100 kg). Po wykorzystaniu ograniczenia ilościowego zakupy interwencyjne mogą być realizowane w drodze przetargu.

W 2018 r. unijni przedsiębiorcy nie oferowali w Polsce masła do interwencyjnego zakupu. Według stanu na 31 grudnia 2018 r. KOWR nie posiadał w magazynach interwencyjnych zapasów masła.

KOWR przeprowadzał kontrole dotyczące spełniania warunków autoryzacji przez zakłady produkcyjne. W 2018 r. KOWR cofnął autoryzację jednemu zakładowi produkującemu masło. Łącznie wg stanu na 31 grudnia 2018 r. autoryzację posiadało **25 zakładów produkujących masło i 25 chłodni**.

Po akcesji Polski do UE zakupiono ogółem 6,5 tys. ton masła, z tego 4,6 tys. ton w latach 2005–2006 oraz 1,9 tys. ton w 2009 r.

5.3. Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż

Interwencja publiczna w przypadku zakupów zbóż jest dostępna od 1 listopada do 31 maja następnego roku. W tym okresie jest ona otwarta dla pszenicy zwyczajnej, a jeżeli wymagałaby tego sytuacja na rynku zbóż (spadek cen rynkowych poniżej ceny interwencyjnej), może zostać otwarta przez Komisję Europejską również dla pszenicy durum, jęczmienia i kukurydzy. Interwencyjny zakup pszenicy zwyczajnej może odbywać się w ramach ograniczenia ilościowego wynoszącego 3 mln ton w roku gospodarczym, ustalonego przez KE dla wszystkich krajów członkowskich UE. W ramach tego ograniczenia zakup pszenicy zwyczajnej może być dokonywany po cenie interwencyjnej (równej prognozy referencyjnej) wynoszącej 101,31 EUR/t. Dla pozostałych zbóż (pszenica durum, kukurydza, jęczmień) ograniczenie ilościowe zakupów interwencyjnych ustalono na poziomie zerowym. Gdyby wymagała tego sytuacja rynkowa (w szczególności spadek cen rynkowych), KE może podjąć decyzję o kontynuowaniu interwencji powyżej ograniczenia ilościowego w przypadku pszenicy zwyczajnej i/lub rozpoczęciu zakupów pszenicy durum, kukurydzy i jęczmienia w ramach procedury przetargowej.

⁴² „Liczba wydanych decyzji w zakresie administrowanych mechanizmów” – liczba wydanych dokumentów finalnych (skutkujących i nieskutkujących płatnościami), którymi mogą być: decyzja pozytywna, decyzja odmowna, pozwolenie, umowa, deklaracja, przedsięwzięcie, projekt, rozstrzygnięcie itp. Jeden z mierników stosowanych przez KOWR przy sporządzaniu planu finansowego w układzie zadaniowym.

Mechanizm WPR „Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż” jest realizowany przez KOWR również m.in. na podstawie art. 38h i 38ha ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945).

W 2018 r. KOWR był przygotowany do prowadzenia zakupu interwencyjnego pszenicy zwyczajnej. Z uwagi na sytuację rynkową (poziom średniej ceny rynkowej pszenicy przekraczał poziom ceny interwencyjnej) przedsiębiorcy nie oferowali pszenicy do sprzedaży na zapasy interwencyjne UE.

Po akcesji Polski do UE, w ramach działań interwencyjnych prowadzonych w latach 2004–2006 i 2009–2010, zakupiono ogółem 2 136,6 tys. ton zbóż, z tego: 1 297,2 tys. ton pszenicy (60,7% ogółu zakupionych zbóż), 586,5 tys. ton jęczmienia (27,5%) i 252,9 tys. ton kukurydzy (11,8%).

6. WSPARCIE PRODUKCJI ROLNEJ

6.1. Wsparcie rynku produktów pszczelich

Wsparcie branży pszczelarskiej jest stosowane w Unii Europejskiej od 1997 r. jako ważny element wspólnej polityki rolnej. Dofinansowywanie przez Komisję Europejską działań państw członkowskich na rynku produktów pszczelich podyktowane jest potrzebą: rozwoju terenów wiejskich, ujednoczenia warunków produkcji i zbytu produktów pszczelich, utrzymania równowagi ekologicznej, zapobiegania rozdrobnieniu produkcji i handlu miodem, zwalczania choroby pszczoł (warrozy) oraz równoważenia popytu na miód z jego podażą.

Możliwość udzielania pomocy w sektorze pszczelarstwie w UE przewiduje art. 55 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013. Działania państw członkowskich są realizowane na podstawie zatwierdzanych przez KE trzyletnich krajowych programów wsparcia pszczelarstwa.

Zgodnie z unijnymi zasadami współfinansowanie z budżetu UE może stanowić do 50% wydatkowanych środków. Refundacji podlegają całkowite lub częściowe (w zależności od kierunku wsparcia) koszty netto poniesione na realizację działań określonych w decyzji wykonawczej KE przez podmioty uprawnione, tj.: związki pszczelarskie, stowarzyszenia pszczelarzy, zrzeszenia pszczelarzy, spółdzielnie pszczelarskie, grupy producentów rolnych (w zakresie działalności pszczelarskiej) oraz organizacje producentów. Końcowymi odbiorcami wsparcia są gospodarstwa pasieczne posiadające weterynaryjny numer identyfikacyjny lub pasieki wpisane do rejestrów prowadzonych przez powiatowych lekarzy weterynarii.

Od sezonu 2016/2017 refundacji podlegają koszty poniesione na: zakup sprzętu pszczelarskiego i przeprowadzenie szkoleń, zakup leków do zwalczania warrozy (dopuszczonych do obrotu na terenie Polski), zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrowniej, analizy jakości miodu, a także zakup matek, pakietów i odkładów pszczelich.

W 2018 r. realizowano mechanizm WPR „**Wsparcie rynku produktów pszczelich**” w oparciu o „**Krajowy Program Wsparcia Pszczelarstwa w Polsce na lata 2016/17; 2017/18; 2018/19**” zatwierdzony przez Komisję Europejską decyzją z 5 lipca 2016 roku⁴³.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 7 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137, z późn. zm.) od 1 września 2017 r. mechanizm WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarstwie 2017/2018

Na działania w sektorze pszczelarstwie w sezonie 2017/2018 Polska otrzymała środki finansowe w wysokości **5 924 tys. EUR (24 744 tys. zł⁴⁴)**.

⁴³ Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2016/1102 z dnia 5 lipca 2016 r. zatwierdzająca krajowe programy na rzecz poprawy produkcji i wprowadzania do obrotu produktów pszczelich, przedłożone przez państwa członkowskie na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013.

⁴⁴ Stosownie do przepisów art. 34 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów zarządzania finansami, rozliczenia rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm., przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,1770 PLN/EUR z 29 grudnia 2017 r. Decyzja o przyznaniu pomocy w sezonie pszczelarstwie 2017/2018 została podjęta w 2018 r., a nie w 2017 r. Wynikało to z faktu, że w 2017 r. uprawnione podmioty do końca listopada składały projekty do KOWR, a nie jak dotychczas, do końca pierwszego półrocza danego roku.

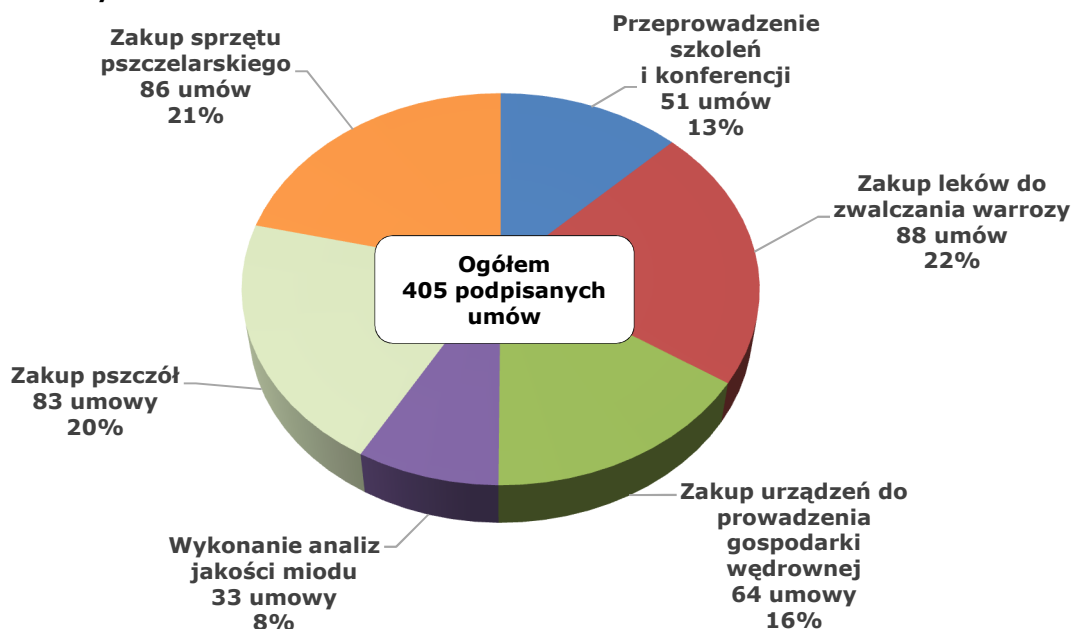
Tabela 22. **Projekty złożone w KOWR, podpisane umowy oraz kwoty wynikające z podpisanych umów w ramach realizacji mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2017/2018 (stan na 31.12.2018 r.)**

Lp.	Nazwa działania	Złożone projekty	Podpisane umowy	Kwota wynikająca z podpisanych umów (tys. zł)
1.	Przeprowadzenie szkoleń i konferencji	52	51	756
2.	Zakup leków do zwalczania warrozy	88	88	6 516
3.	Zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrownej	64	64	1 381
4.	Wykonanie analiz jakości miodu	33	33	137
5.	Zakup pszczoł	83	83	3 723
6.	Zakup sprzętu pszczelarskiego	87	86	12 227
Ogółem		407	405	24 740

Źródło: dane KOWR.

W październiku 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa opublikował zaproszenie do składania projektów w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2017/2018. Ostateczny termin składania projektów upłynął 30 listopada 2017 r. Ogółem złożono do KOWR **407 projektów** na łączną kwotę 44 627 tys. zł. Najwięcej projektów dotyczyło zakupu leków do zwalczania warrozy – 22% wszystkich złożonych projektów, a następnie zakupu sprzętu pszczelarskiego – 21% oraz zakupu pszczoł – 20%. Po rozpatrzeniu projektów i koniecznym podziale dostępnych środków przez komisję dokonującą wyboru projektów, do realizacji przyjęto **405 projektów** na kwotę **24 740 tys. zł** (uwzględniając przyznany Polsce limit środków finansowych).

Wykres 21. **Podpisane umowy przez KOWR w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2017/2018**

Źródło: dane KOWR.

Do końca grudnia 2018 r. w KOWR zostały sporządzone **74 aneksy do umów**. Za sezon 2017/2018 do KOWR zostało złożonych **389 wniosków o refundację** (16 wniosków nie zostało złożonych). Zakończono proces weryfikacji wniosków o refundację złożonych w ramach wszystkich działań. Sporządzono informację o przyznanej kwocie refundacji. Opracowano listę dokumentów płatności, którą przekazano do agencji płatniczej (ARiMR). Do 31 grudnia 2018 r. rozliczono **389 projektów**, dla których kwota refundacji wyniosła **24 483 tys. zł** (po 50% z budżetu unijnego i krajowego).

W 2018 r. KOWR wystawił dokumenty płatności agencji płatniczej (ARiMR) z tytułu realizacji mechanizmu na kwotę **24 487,2 tys. zł**, tj. po 12 243,6 tys. zł z budżetu unijnego i krajowego.

Tabela 23. **Rozliczone wnioski o refundację oraz kwota wsparcia w ramach realizacji mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2017/2018 (stan na 31.12.2018 r.)**

Lp.	Nazwa działania	Rozliczone wnioski	Kwota wynikająca z rozliczonych wniosków (tys. zł)
1.	Przeprowadzenie szkoleń i konferencji	49	673
2.	Zakup leków do zwalczania warrozy	87	7 664
3.	Zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrownej	60	955
4.	Wykonanie analiz jakości miodu	23	66
5.	Zakup pszczoł	83	3 586
6.	Zakup sprzętu pszczelarskiego	87	11 539
Ogółem		389	24 483

Źródło: dane KOWR.

Wykres 22. **Rozliczone przez KOWR wnioski o refundację w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2017/2018 wg stanu na 31 grudnia 2018 r.**

Źródło: dane KOWR.

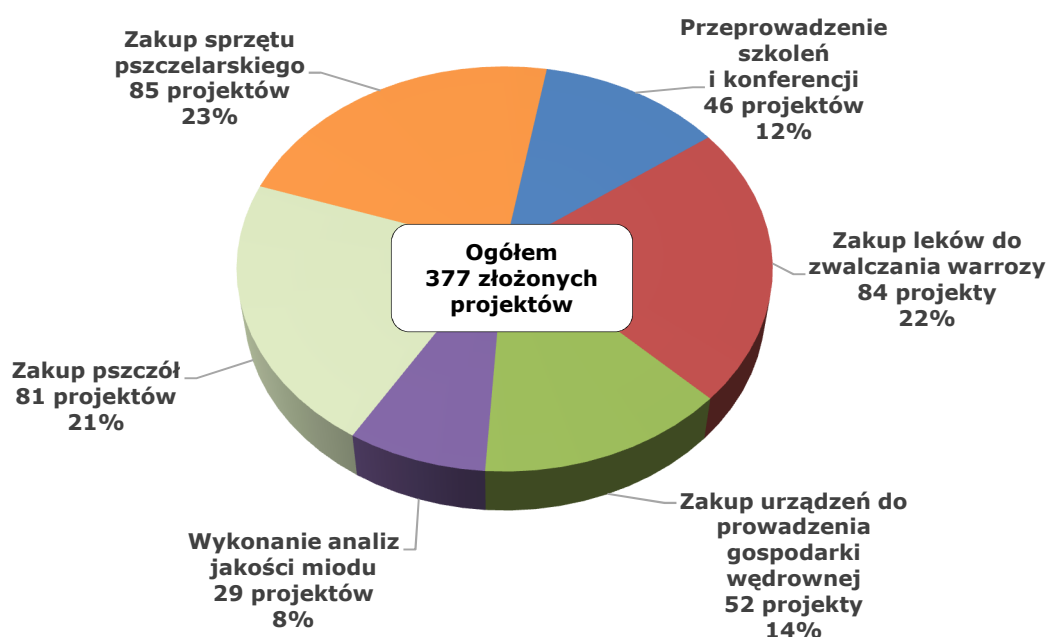
Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2018/2019

Na działania w sektorze pszczelarskim w sezonie 2018/2019 Polska otrzymała środki finansowe w wysokości **5 924 tys. EUR (25 462 tys. zł⁴⁵)**.

⁴⁵ Stosownie do przepisów art. 34 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów zarządzania finansami, rozliczenia rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm., przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany z ostatniego dnia grudnia poprzedzającego dzień podpisania umowy.

W marcu 2018 r. zostało opublikowane zaproszenie do składania projektów w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2018/2019. W dniu 13 kwietnia 2018 r., zgodnie z zarządzeniem Nr 33/2018 Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z 12 kwietnia 2018 r., opublikowano informację o przedłużeniu do 30 maja 2018 r. terminu składania projektów na sezon 2018/2019. Na realizację działań w sezonie 2018/2019 złożono do KOWR **377 projektów**. Najwięcej projektów dotyczyło zakupu sprzętu pszczelarskiego – 23% wszystkich złożonych projektów, a następnie zakupu leków do zwalczania warrozy – 22% oraz zakupu pszczół – 21%. Do 31 grudnia 2018 r. podpisano **39 umów** na **594 tys. zł**. Ostateczne rozliczenie wsparcia w sezonie pszczelarskim 2018/2019 nastąpi w roku 2019.

Wykres 23. **Projekty złożone do KOWR w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2018/2019**

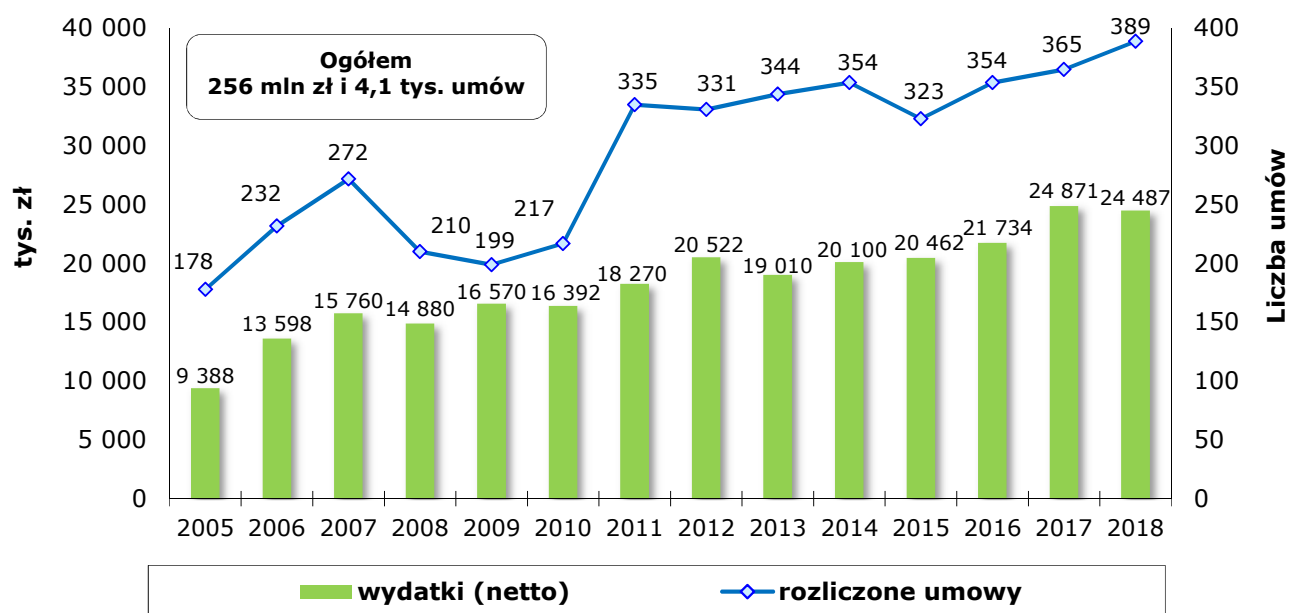
Źródło: dane KOWR.

Tabela 24. **Projekty złożone w KOWR, podpisane umowy oraz kwoty wynikające z podpisanych umów w ramach realizacji mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2018/2019 (stan na 31.12.2018 r.)**

Lp.	Nazwa działania	Złożone projekty	Podpisane umowy	Kwota wynikająca z podpisanych umów (tys. zł)
1.	Przeprowadzenie szkoleń i konferencji	46	39	594
2.	Zakup leków do zwalczania warrozy	84	0	0
3.	Zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrownej	52	0	0
4.	Wykonanie analiz jakości miodu	29	0	0
5.	Zakup pszczół	81	0	0
6.	Zakup sprzętu pszczelarskiego	85	0	0
Ogółem		377	39	594

Źródło: dane KOWR.

Wykres 24. **Realizacja wsparcia rynku produktów pszczelich w latach 2005–2018**

Źródło: dane KOWR.

Po akcesji Polski do UE do końca 2018 r. – realizując mechanizm wsparcia rynku produktów pszczelich – **rozliczono 4,1 tys. umów**, w ramach których wydatkowano łącznie **256 mln zł**, w tym 128 mln zł (50%) z budżetu unijnego.

6.2. Dopłaty do materiału siewnego

Celem udzielenia dopłat z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany jest zrekompensowanie rolnikom części kosztów zakupu materiału siewnego, a co za tym idzie zwiększenie ilości stosowanego materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany w gospodarstwach. Tym samym zwiększa się jakość płodów rolnych uzyskiwanych z upraw ważnych gospodarczo gatunków roślin uprawnych. Działanie to stanowi wsparcie dla produkcji rolniczej ukierunkowanej na uzyskanie wysokich plonów oraz produkcję żywności wysokiej jakości. Mechanizm ma istotne znaczenie w kontekście upowszechniania postępu biologicznego w rolnictwie i jego wykorzystania do podniesienia jakości oraz efektywności produktów roślinnych. Dopłaty do materiału siewnego mają charakter pomocy *de minimis* w rolnictwie⁴⁶.

Od 2018 r. organem właściwym w sprawach dotyczących przyznania dopłat z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa⁴⁷. Jednak KOWR wypłaca dopłaty, do których prawo do udzielenia posiadał w 2017 r., z tytułu postępowań spadkowych oraz zwrotu środków finansowych z rachunków bankowych. Zgodnie z art. 47a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r.

⁴⁶ Zgodnie z art. 107-109 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej wszelka pomoc udzielana przez państwo podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą (w tym w zakresie rolnictwa lub rybołówstwa), bez względu na formę organizacyjno-prawną, jest z reguły zastrzeżona i wymaga zgody Komisji Europejskiej. Niemniej jednak Rada Europejska uznała, że niektóre kategorie pomocy nie spełniają wszystkich kryteriów określonych w art. 107 Traktatu i w związku z tym nie muszą uzyskać zgody KE pod warunkiem, że pomoc przyznana temu samemu przedsiębiorstwu w ciągu danego okresu nie przekroczy pewnej stałej wielkości. Taką pomocą jest pomoc *de minimis* w rolnictwie.

⁴⁷ Zgodnie z art. 40d ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945).

– Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.) organem właściwym w sprawach dotyczących przyznania dopłat z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany za 2017 r. jest dyrektor oddziału terenowego KOWR, zaś odwołanie przysługuje do Dyrektora Generalnego KOWR.

W 2018 r. w ramach realizacji dopłat do materiału siewnego dla wniosków złożonych w 2017 r. KOWR wypłacił **135 tys. zł** z tytułu postępowań odwoławczych, postępowań spadkowych oraz z powodu zwrotu środków finansowych z podanych przez beneficjentów błędnych numerów rachunków bankowych. Wydano ogółem **18 decyzji** w zakresie administrowania mechanizmem.

7. MONITOROWANIE RYNKÓW ROLNYCH I DZIAŁANIA KONTROLUJĄCE PROCESY PRODUKCJI ORAZ PRZETWÓRSTWA

7.1. Monitorowanie umów na dostarczanie produktów rolnych

Zgodnie z art. 38q ust. 1 ustawy o organizacji niektórych rynków rolnych⁴⁸ **każde dostarczenie produktów rolnych** należących do sektorów, o których mowa w art. 1 ust. 2 lit. a, lit. c wyłącznie w zakresie buraków cukrowych, lit. f, h, i, n, o, lit. p wyłącznie w zakresie mleka surowego, lit. q, r, s oraz t rozporządzenia nr 1308/2013⁴⁹, **z wyłączeniem dostaw bezpośrednich i rolniczego handlu detalicznego**⁵⁰ oraz **sprzedaży bezpośredniej**⁵¹, przez producenta będącego rolnikiem⁵², którego gospodarstwo rolne jest położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, do pierwszego nabywcy będącego przetwórcą lub dystrybutorem, który nie zbywa tych produktów rolnych bezpośrednio konsumentom finalnym, **wymaga zawarcia umowy** spełniającej warunki określone w ww. rozporządzeniu. Warunek zawarcia pisemnej umowy jest spełniony również w przypadku zawarcia umowy w formie dokumentowej albo elektronicznej.

Obowiązek zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych został wprowadzony w celu **wzmocnienia współpracy w łańcuchu dostaw żywności i wyeliminowania nieuczciwych praktyk handlowych**.

Zgodnie z ustawą z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945) do kompetencji dyrektorów oddziałów terenowych KOWR właściwych ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę nabywcy należy **przeprowadzanie kontroli sprawdzających spełnianie obowiązku zawierania umów i wymierzanie ewentualnych kar pieniężnych** za nabywanie produktów rolnych bez umowy lub na podstawie umowy niespełniającej warunków określonych w przepisach wspólnotowych i krajowych. Egzekucja nałożonych kar pieniężnych następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. **Monitorowanie umów odbywa się na podstawie zawiadomienia zgłoszonego do OT KOWR oraz w oparciu o analizę ryzyka**.

Do końca grudnia 2018 r. wpłynęło łącznie **28 zawiadomień** o podejrzeniu naruszenia przepisów dotyczących obowiązku zawierania umów, w tym w **dziwięciu przypadkach wymierzono karę pieniężną**, natomiast w dwóch – odstąpiono od wymierzenia kary pieniężnej pouczając strony, co do wymogu zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych.

KOWR wraz z UOKIK w 2018 r. poddali **szczegółnej analizie i kontroli rynek owoców miękkich**, w ramach kompetencji przypisanych prawem. W oparciu o analizę ryzyka KOWR wytypował 28 podmiotów do kontroli na miejscu. Ponadto dyrektor OT KOWR w Lublinie zlecił

⁴⁸ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945).

⁴⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁵⁰ W rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2018 r. poz. 1541, z późn. zm.).

⁵¹ W rozumieniu ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. z 2017 r. poz. 242, z późn. zm.).

⁵² W rozumieniu przepisów art. 4 pkt 1 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1307/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009, z późn. zm.

dotatkowo 5 kontroli na miejscu u podmiotów dokonujących skupu owoców miękkich. W 6 przypadkach wykazano nieprawidłowości (brak umowy lub zawarte umowy nie posiadały wszystkich wymaganych elementów). W stosunku do 4 podmiotów wydano decyzje o wymierzeniu kary pieniężnej. Do Dyrektora Generalnego KOWR wpłynęły 3 odwołania od decyzji w sprawie wymierzenia kary pieniężnej za nabycie produktów rolnych na podstawie wadliwej umowy.

W 2018 r. KOWR wydał ogółem **28 decyzji i innych rozstrzygnięć** w zakresie administrowania mechanizmem.

7.2. Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje **zadania w zakresie monitorowania krajowej uprawy tytoniu oraz produkcji i zbytu surowca tytoniowego, a także sprawuje nadzór nad tymi uprawami**. W ramach realizowanych działań, zgodnie z art. 40ha–40hi i art. 40k–40l ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945), KOWR jest odpowiedzialny za **prowadzenie „Rejestru producentów surowca tytoniowego”** oraz **gromadzenie danych z rynku** m.in. dotyczących powierzchni uprawy tytoniu oraz produkcji i zbycia surowca tytoniowego. Warunkiem prowadzenia przez **producenta rolnego działalności w zakresie uprawy tytoniu, produkcji lub zbytu surowca tytoniowego** jest uzyskanie wpisu do „Rejestru producentów surowca tytoniowego” prowadzonego przez dyrektora OT KOWR właściwego ze względu na miejsce zamieszkania i adres albo siedzibę oraz adres producenta rolnego.

Mechanizm ma na celu m.in. wyeliminowanie dopływu surowca tytoniowego krajowej produkcji do nielegalnych wytwórni wyrobów tytoniowych nieodprowadzających podatków do budżetu państwa.

Ustawa o organizacji niektórych rynków rolnych nakłada także na **producenta surowca tytoniowego** obowiązek przekazywania **do 15 maja każdego roku** dyrektorowi OT KOWR, który wydał decyzję w sprawie wpisu do „Rejestru producentów surowca tytoniowego”, informacji dotyczących m.in.:

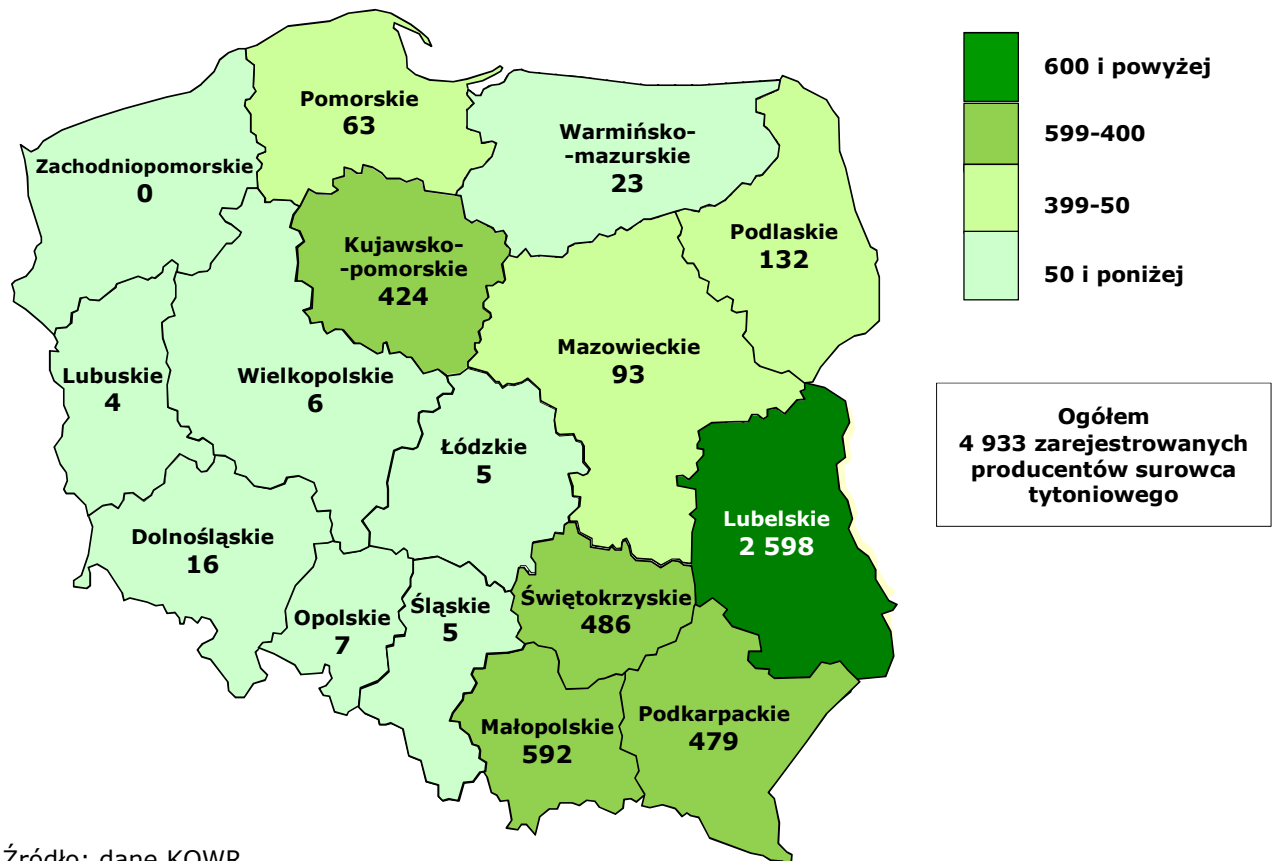
- powierzchni i lokalizacji uprawy poszczególnych grup odmian tytoniu,
- zawartych umów zbycia surowca tytoniowego ze wskazaniem masy surowca tytoniowego objętego umowami,
- masy wyprodukowanego surowca tytoniowego,
- masy surowca tytoniowego dostarczonego nabywcy w podziale na zawarte umowy,
- stanu magazynowego.

Nabywcy surowca tytoniowego mają obowiązek przekazywania Dyrektorowi Generalnemu KOWR informacji o masie suszu tytoniowego pochodzącego z poprzedniego roku zbiorów i skupionego od producentów surowca tytoniowego, a także wykazu tych producentów.

KOWR prowadzi również **rejestr informacji o nabyciu surowca tytoniowego** oraz weryfikuje i analizuje informacje składane przez **pośredniczące podmioty tytoniowe**. Ponadto – na wnioski urzędów celno-skarbowych, Straży Granicznej, urzędów gmin itp. – udostępnia dane znajdujące się w „Rejestrze producentów surowca tytoniowego” oraz udziela wszelkich informacji i wyjaśnień producentom surowca tytoniowego, a także innym podmiotom uczestniczącym w mechanizmie.

Na 31 grudnia 2018 r. do rejestru producentów surowca tytoniowego zostało wpisanych **4 933 producentów tytoniu**. Wykreślono 138 producentów surowca tytoniowego. Najwięcej producentów surowca tytoniowego zarejestrowano w województwie lubelskim (2 598 producentów, 53% ogółu zarejestrowanych), a następnie: małopolskim (592 producentów, 12%) i świętokrzyskim (486 producentów, 10%).

Wykres 25. **Liczba producentów surowca tytoniowego wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2018 r.**

Źródło: dane KOWR.

Dyrektor Generalny KOWR, jako organ II instancji, wydaje decyzje w trybie odwoławczym oraz decyzje w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji wydanych przez OT KOWR. Do końca grudnia 2018 r. na podstawie decyzji Dyrektora Generalnego KOWR wpisano do „Rejestru producentów surowca tytoniowego” 2 producentów oraz w stosunku do 8 producentów wydano decyzje w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji wydanych przez OT KOWR.

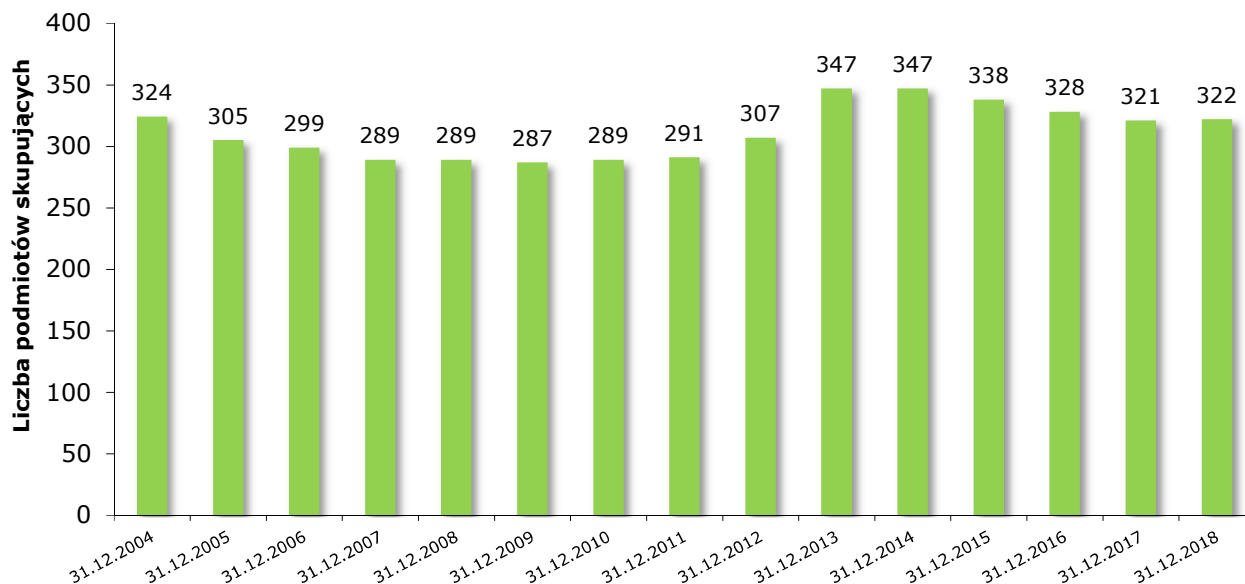
Do 31 grudnia 2018 r. OT KOWR zakończyły kontrole u 5% producentów surowca tytoniowego. Do kontroli wytypowano 255 producentów, u których przeprowadzono kontrole poprawności sporządzenia i zgodności ze stanem faktycznym informacji zawartych we wniosku o wpis do rejestru producentów surowca tytoniowego oraz informacji rocznej za 2017 r. W przypadku 245 kontroli nie stwierdzono uchybień, natomiast 10 kontroli zakończyło się negatywnie (m.in. złożeniem zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia wykroczenia do organów ścigania).

W 2018 r. w zakresie administrowania mechanizmem KOWR wydał **5 498 decyzji i innych rozstrzygnięć oraz dokumentów kończących sprawę**.

7.3. Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka

Do zadań KOWR należy **monitorowanie skupu mleka w kraju** oraz **prowadzenie rejestru pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie**, w związku z art. 151 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 oraz zgodnie z art. 2a ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 724, z późn. zm.).

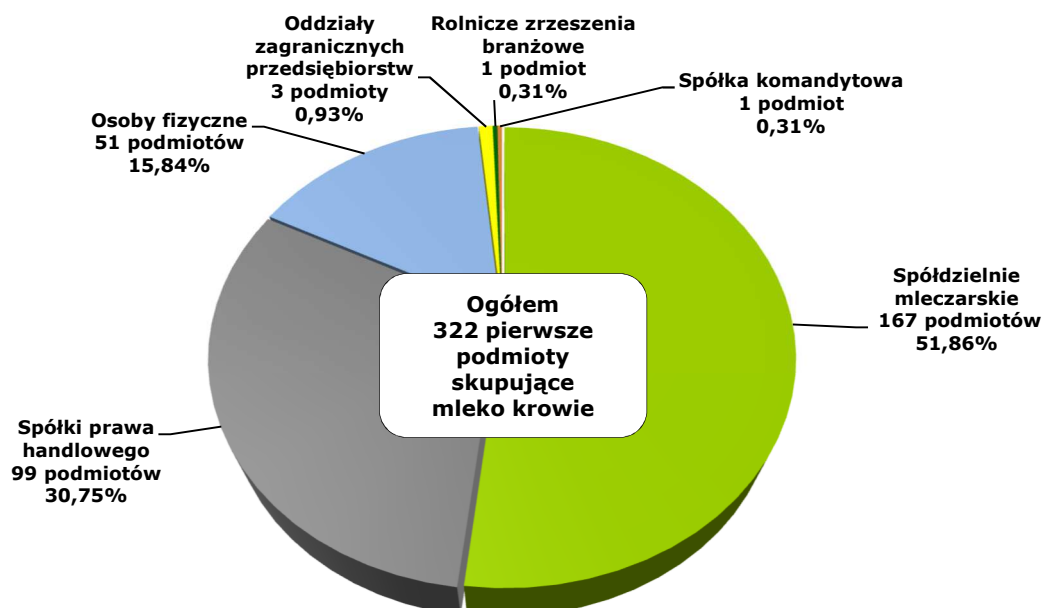
Wykres 26. **Podmioty skupujące mleko w Polsce**

Źródło: dane KOWR.

Pierwsze podmioty skupujące mleko krowie były zobowiązane do przekazywania informacji o ilości skupionego mleka w terminie do 15. dnia każdego miesiąca następującego po miesiącu, którego informacja dotyczyła, dyrektorowi OT KOWR właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę podmiotu.

Wykres 27. **Struktura pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie (wg stanu na 31 grudnia 2018 r.)**

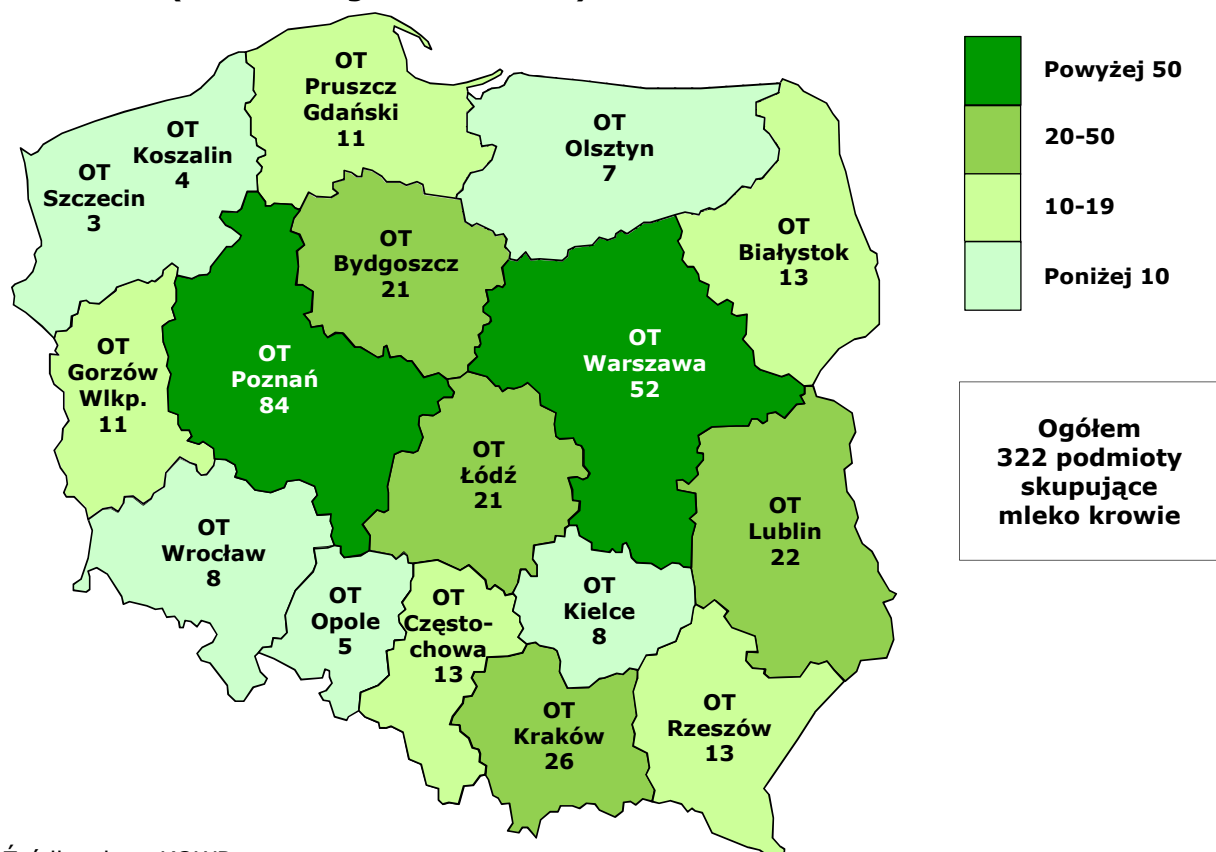

Źródło: dane KOWR.

Dyrektor Generalny KOWR prowadził rejestr pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie oraz przekazywał do Komisji Europejskiej (za pośrednictwem systemu ISAMM⁵³) informacje (w terminie do 25. dnia każdego miesiąca za poprzedni miesiąc) o łącznej ilości mleka surowego, którą dostarczono do pierwszych podmiotów skupujących. Przykładowo w grudniu 2018 r. KE została poinformowana o łącznej ilości dostarczonego mleka w listopadzie 2018 r. do pierwszych podmiotów skupujących mleko surowe w Polsce, która wyniosła **923 162 747 kg**. Roczna wielkość skupionego mleka w 2018 r. przez podmioty wpisane do rejestru (z uwzględnieniem zgłoszonych korekt) wyniosła **11 960 193 354 kg**. OT KOWR przeprowadzały kontrole pierwszych podmiotów skupujących mleko zobligowanych do przekazywania ww. informacji.

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. w prowadzonym przez KOWR rejestrze wpisane były **322 podmioty**, z tego: 167 spółdzielni mleczarskich, 99 spółek prawa handlowego, 51 osób fizycznych prowadzących działalność w zakresie skupu mleka, 3 oddziały zagranicznych przedsiębiorstw, jedno rolnicze zrzeszenie branżowe oraz jedna spółka komandytowa. W 2018 r. Dyrektor Generalny KOWR dokonał rejestracji 21 nowych podmiotów skupujących oraz wykreślił 20 podmiotów.

Wykres 28. **Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie wg OT KOWR (stan na 31 grudnia 2018 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Najwięcej podmiotów skupujących mleko znajdowało się w województwie wielkopolskim (84 podmioty, 26% ogółu zarejestrowanych), a następnie: mazowieckim (52 podmioty, 16%), małopolskim (26 podmiotów, 8%) i lubelskim (22 podmioty, 7%). Najmniej podmiotów miało siedzibę w województwie opolskim (5 podmiotów, 2%), warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim (po 7 podmiotów, 2%).

⁵³ Informatyczny System Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym opracowany przez KE w celu automatyzacji sprawozdawczości w ramach mechanizmów wspólnej polityki rolnej w państwach członkowskich Unii Europejskiej.

W 2018 r. KOWR przeprowadził **136 kontroli pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie**, które dotyczyły zgodności ze stanem faktycznym danych zawartych w informacjach przekazywanych dyrektorom OT KOWR o ilości mleka dostarczonego do podmiotów skupujących.

Z dniem 1 września 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. poz. 1578), na podstawie których dyrektorzy OT KOWR wymierzają pierwszym podmiotom skupującym mleko kary pieniężne, o których mowa w art. 54ne ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych.

W 2018 r. w zakresie monitorowania rynku mleka KOWR wydał **4 170 decyzji, rozstrzygnięć i innych dokumentów finalnych**.

7.4. Rozliczanie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka

Do zadań KOWR na rynku mleka i przetworów mlecznych należało kontynuowanie działań związanych z końcowym rozliczeniem roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015, zgodnie z art. 54 oraz art. 59a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.).

Opłata za przekroczenie kwoty krajowej w roku kwotowym 2014/2015 wyniosła ponad 161,5 mln EUR (659,8 mln zł). Kwotę I raty opłaty wymaganej do 30 września 2015 r. określono na poziomie 275,7 mln zł. Wysokość II raty, którą producenci mleka byli zobowiązani uiścić do 30 września 2016 r., wynosiła 193,6 mln zł, a III raty (płatnej do 30 września 2017 r.) – 190,5 mln zł.

W związku z rozliczeniem roku kwotowego 2014/2015 do 31 grudnia 2018 r.:

- KOWR przekazał do MRiRW ogółem 652 mln zł, z tego:
 - 274 mln zł w ramach I raty należnej opłaty,
 - 191 mln zł – II raty opłaty,
 - 187 mln zł – III raty opłaty,
- dyrektorzy OT KOWR wydali w stosunku do podmiotów skupujących łącznie 169 decyzji o odpowiedzialności płatnika w związku z uchybieniem obowiązkowi określonemu w ustawie o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych,
- do Dyrektora Generalnego KOWR wpłynęły 54 odwołania od decyzji o odpowiedzialności płatnika,
- podmioty skupujące złożyły 27 skarg od decyzji o odpowiedzialności płatnika do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego za pośrednictwem Dyrektora Generalnego KOWR.

Wpływy z tytułu wpłaty należnej opłaty KOWR niezwłocznie przekazywał na rachunek dochodów budżetu państwa.

W 2018 r. KOWR wydał **175 dokumentów kończących sprawę** w zakresie rozliczania mechanizmu kwotowania produkcji mleka.

7.5. Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina

Mechanizm WPR „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina” jest realizowany przez KOWR m.in. na podstawie art. 5a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina (Dz. U. z 2018 r. poz. 1159, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137, z późn. zm.) od 1 września 2017 r. realizacja mechanizmu

WPR „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z unijnej agencji płatniczej (ARiMR).

Producenci i przedsiębiorcy – wyrabiający wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli znajdujących się na terenie Polski przeznaczone do wprowadzenia do obrotu – muszą uzyskać wpis do ewidencji prowadzonej przez KOWR na każdy rok gospodarczy⁵⁴. Podmioty te zobowiązane są do składania deklaracji o zapasach wina na koniec poprzedniego roku gospodarczego, ilości wina wprowadzonego do obrotu, szacunkach produkcji oraz deklaracji o zbiorach winogron oraz o produkcji wina, na podstawie których ustalana jest produkcja wina w danym roku gospodarczym.

Ponadto do złożenia deklaracji o zapasach win moszczów winogronowych na dzień 31 lipca poprzedniego roku gospodarczego zobowiązani są przedsiębiorcy posiadający zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości alkoholu od 4,5% do 18%.

W 2018 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa kontynuował działania na rynku wina, tj.:

- prowadził ewidencję producentów i przedsiębiorców wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Polski,
- gromadził dane dotyczące szacunków i ostatecznych wyników zbiorów winogron, produkcji i zapasów wina pozyskiwane przez podmioty działające na rynku wina w Polsce.

Rok gospodarczy 2017/2018

Według stanu na 31 lipca 2018 r. (tj. w ostatnim dniu roku gospodarczego 2017/2018) w ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR wpisanych było **201 producentów i przedsiębiorców** wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Polski, którzy uprawiali winogrona na powierzchni **332 ha**.

Podmioty wpisane do ewidencji zobowiązane były do złożenia w styczniu 2018 r. deklaracji o zbiorach winogron oraz o produkcji wina lub moszczu winogronowego. Na podstawie tych deklaracji ustalono, że produkcja wina w roku gospodarczym 2017/2018 wyniosła **5 207 hektolitrow**.

W I półroczu 2018 r. przeprowadzono kontrole fizyczne u 61 producentów i przedsiębiorców wpisanych do ewidencji, mające na celu weryfikację spełniania kryteriów uzyskania wpisu do ewidencji oraz zgodności danych z deklaracji z prowadzonymi przez te podmioty rejestrami, a także u 21 przedsiębiorców posiadających zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości alkoholu od 4,5% do 18%, z wyjątkiem piwa, mające na celu weryfikację zgodności stanu zapasów wyrobów winiarskich posiadanych 31 lipca 2017 r.

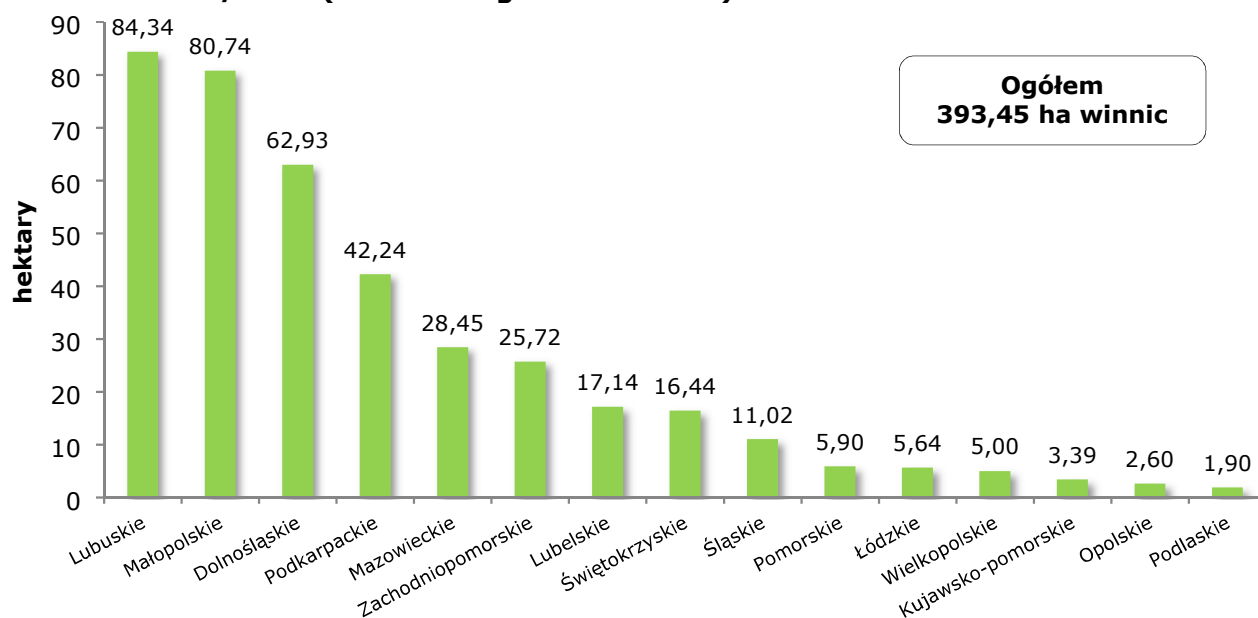
Rok gospodarczy 2018/2019

W 2018 r. do KOWR wpływały wnioski o wpis do ewidencji na rok gospodarczy 2018/2019. Według stanu na 31 grudnia 2018 r. w ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR wpisanych było **230 producentów i przedsiębiorców** wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Polski przeznaczone do wprowadzenia do obrotu, którzy uprawiali winogrona na powierzchni **393,45 ha**.

⁵⁴ Rok gospodarczy na rynku wina trwa od 1 sierpnia danego roku do 31 lipca następnego roku kalendarzowego.

Największą powierzchnię upraw winorośli odnotowano u producentów posiadających siedzibę w województwie lubuskim (84,3 ha, 21,4% łącznej powierzchni winnic), a następnie: małopolskim (80,7 ha, 20,5%), dolnośląskim (62,9 ha, 16%) oraz podkarpackim (42,2 ha, 10,7%).

Wykres 29. **Powierzchnia uprawy winorośli według siedziby producenta w roku gospodarczym 2018/2019 (stan na 31 grudnia 2018 r.)**

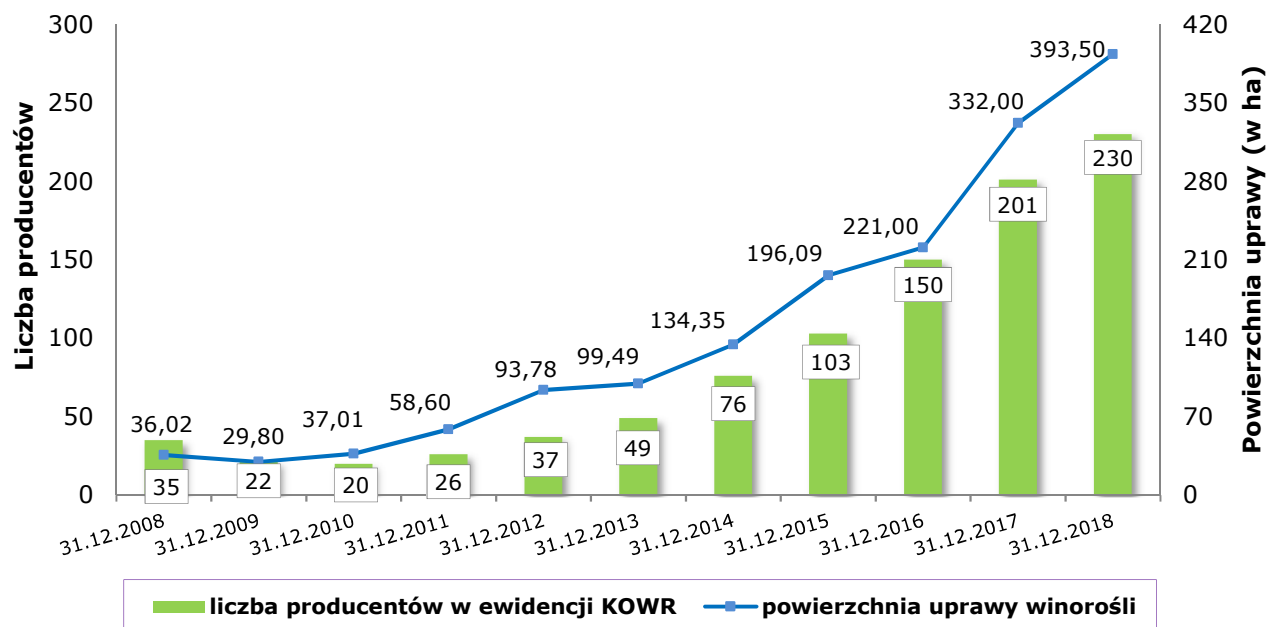
Źródło: dane KOWR.

Do 31 sierpnia 2018 r. podmioty wpisane do ewidencji były zobowiązane do składania w KOWR deklaracji o zapasach win lub moszczów winogronowych wg stanu na 31 lipca 2018 r., o ilościach win wprowadzonych do obrotu w roku gospodarczym 2017/2018, o ilości usuniętych produktów ubocznych, a także o szacunkach wielkości produkcji wina w roku gospodarczym 2018/2019. W 2018 r. do KOWR wpłynęło:

- **237 wniosków** o wpis do ewidencji producentów i przedsiębiorców wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, których procedowanie zostało zakończone wydaniem 230 decyzji w sprawie wpisu do ewidencji oraz 7 postanowień o odmowie wszczęcia postępowania,
- **8 wniosków** o zmianę decyzji o wpisie do ewidencji na rok gospodarczy 2018/2019 (zmiana adresu, zmiana nazwy), których procedowanie zakończone zostało orzeczeniem spełniających żądanie wnioskodawców,
- **2 wnioski** o wpis do ewidencji na rok gospodarczy 2019/2020,
- około **730 deklaracji** o zapasach win lub moszczów winogronowych od przedsiębiorców posiadających zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości alkoholu od 4,5% do 18%, z wyjątkiem piwa,
- około **250 deklaracji** o zbiorach winogron i produkcji wina w roku gospodarczym 2017/2018 od producentów i przedsiębiorców wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wpisanych do ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR, dotyczących wielkości zbiorów winogron oraz wielkości produkcji wina w roku gospodarczym 2017/2018,
- około **300 deklaracji** o zapasach win lub moszczów winogronowych posiadanych w dniu 31 lipca 2018 r., ilości win wprowadzonych do obrotu w roku gospodarczym 2017/2018 oraz

- o szacunkach produkcji wina w roku gospodarczym 2018/2019 od producentów i przedsiębiorców wpisanych do ewidencji na rok gospodarczy 2018/2019,
- około **250 deklaracji** o szacowanej ilości winogron lub moszczu winogronowego, które będą wykorzystane do wyrobu wina w roku gospodarczym 2018/2019.

Wykres 30. Liczba producentów wina i powierzchnia uprawy winorośli w Polsce

Źródło: dane KOWR.

W latach 2008–2018 liczba producentów lub przedsiębiorców niebędących producentami (zarejestrowanych w ewidencji KOWR) zwiększyła się w Polsce około 7-krotnie, a powierzchnia uprawy winorośli wzrosła 11-krotnie.

W 2018 r. w zakresie administrowania potencjałem produkcyjnym winorośli i wina KOWR wydał **245 decyzji i innych rozstrzygnięć**.

7.6. Monitorowanie produkcji na rynku cukru

Od 1 października 2017 r. (tj. od roku gospodarczego 2017/2018⁵⁵) został zniesiony w UE system kwotowania produkcji cukru.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137, z późn. zm.) administrowanie mechanizmem WPR „Monitorowanie produkcji na rynku cukru” w systemie bezkwotowym jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z unijnej agencji płatniczej (ARiMR). Mechanizm jest realizowany przez KOWR również na podstawie art. 30a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945).

Uczestnikami mechanizmu są producenci cukru i izoglukozy. W 2018 r. cukier był produkowany przez 4 producentów (przerób buraków cukrowych odbywał się w 18 zakładach produkcyjnych), a produkcję izoglukozy prowadził jeden producent.

⁵⁵ Rok gospodarczy na rynku cukru trwa od 1 października danego roku do 30 września następnego roku.

Monitorowanie produkcji cukru i izoglukozy w 2018 r. odbywało się na podstawie sprawozdań przekazywanych do KOWR przez producentów cukru i izoglukozy za rok gospodarczy 2017/2018 oraz wyników z przeprowadzanych kontroli. Dane przekazywane były w formie: sprawozdań miesięcznych dotyczących produkcji, stanu zapasów oraz obrotu cukrem i izoglukozą (75 sprawozdań wraz z korektami), sprawozdań rocznych (wstępnych) z wielkości produkcji (10 sprawozdań wraz z korektami), a także sprawozdań z wielkości produkcji i powierzchni zasiewów zakontraktowanych buraków cukrowych (12 sprawozdań wraz z korektami)⁵⁶. Wyniki 5 kontroli przeprowadzonych przez KOWR potwierdziły prawidłowość danych przekazanych przez producentów cukru i izoglukozy.

Producenci cukru przekazali również do KOWR informacje o średnich miesięcznych cenach sprzedaży cukru oraz odpowiadających im ilościach sprzedanych (49 informacji wraz z korektami). Na podstawie otrzymanych danych KOWR wyliczył miesięczne krajowe średnie ważone ceny sprzedaży cukru, łączne sprzedane ilości cukru, a także inne wartości wymagane przez Komisję Europejską (sporządzono 12 zestawień).

Na podstawie danych uzyskanych ze sprawozdań producentów cukru i izoglukozy oraz raportów z kontroli, KOWR przekazywał Komisji Europejskiej następujące informacje:

- miesięczne informacje o stanie zapasów cukru (12 informacji),
- miesięczne informacje o produkcji izoglukozy (12 informacji),
- roczną informację o wstępnej produkcji cukru,
- roczną informację o produkcji buraków cukrowych,
- roczną informację o ostatecznej produkcji cukru,
- roczną informację o ostatecznej produkcji izoglukozy,
- informacje o stanie zapasów izoglukozy na ostatni dzień poprzedniego roku gospodarczego,
- średnie krajowe ważone ceny sprzedaży cukru i łączne ilości sprzedanego cukru (12 informacji).

Ponadto KOWR przygotował i przekazał:

- agencjom płatniczym w innych państwach członkowskich UE – informacje o przechowywaniu cukru przez polskich producentów w magazynach zlokalizowanych na ich terytorium (12 informacji),
- GUS – dane o powierzchni uprawy (232 tys. ha) oraz zbiorach buraków cukrowych (15,73 mln ton) przeznaczonych do produkcji cukru za 2017 r.

W 2018 r. w zakresie monitorowania produkcji na rynku cukru zostało wydanych ogółem **380 decyzji i innych rozstrzygnięć**.

7.7. Monitorowanie produkcji oraz opłaty na rynku cukru

Do 30 września 2017 r. (tj. do końca roku gospodarczego 2016/2017) – w związku z unijną reformą na rynku cukru i zniesieniem systemu kwotowania produkcji cukru – do zadań KOWR należało monitorowanie kwotowej i pozakwotowej produkcji cukru i izoglukozy każdego producenta oraz sprawdzanie prawidłowości wykorzystania produkcji pozakwotowej. Uczestnikami mechanizmu byli zatwierdzeni producenci cukru i izoglukozy, którym minister właściwy do spraw rynków rolnych przyznał w drodze decyzji administracyjnych kwoty produkcyjne cukru i izoglukozy na dany rok gospodarczy.

⁵⁶ Z informacji złożonych do KOWR wynikało, że w roku gospodarczym 2017/2018 produkcja cukru wyniosła 2 314 tys. ton, produkcja izoglukozy – 59,387 tys. ton (ilość wydana z magazynu), powierzchnia uprawy buraków cukrowych – 232 tys. ha, a produkcja buraków cukrowych – 15,73 mln ton.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137, z późn. zm.) od 1 września 2017 r. końcowe rozliczenie mechanizmu WPR „Monitorowanie produkcji oraz opłaty na rynku cukru” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z unijnej agencji płatniczej (ARIMR). Mechanizm był realizowany przez KOWR również na podstawie art. 30a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945).

W 2018 r. trwały końcowe prace w ramach rozliczenia mechanizmu dotyczące:

- analizy raportów z kontroli wielkości produkcji oraz informacji pokontrolnych (6 raportów),
- rozliczenia i uznania cukru pozakwotowego z roku gospodarczego 2016/2017 w ramach dostaw do regionów najbardziej oddalonych UE,
- opracowania dla KE sprawozdania z kontroli przeprowadzonych u producentów cukru w zakresie roku gospodarczego 2016/2017,
- rozpatrzenia wniosku producenta cukru o uznanie cukru pozakwotowego z roku gospodarczego 2016/2017 za zniszczony bez możliwości jego odzyskania i niepodlegający opłacie za nadwyżki,
- rozliczenia wykorzystania 645 tys. ton produkcji pozakwotowej cukru z roku gospodarczego 2016/2017 oraz określenia wielkości nadwyżek w ilości 1,975 tony cukru podlegającej opłacie,
- wystawienia dla producentów cukru decyzji administracyjnych o opłacie za nadwyżkę w ilości 1,975 tony cukru za rok gospodarczy 2016/2017 na łączną kwotę 4,3 tys. zł,
- przekazania informacji do KE dotyczących niewykorzystanych produktów pozakwotowych w ilości 1,975 tony oraz pobranych opłatach za nadwyżki z roku gospodarczego 2016/2017 na łączną kwotę 4,3 tys. zł (987,50 EUR).

7.8. Przetwarzanie cukru przemysłowego

Przetwarzanie cukru przemysłowego do końca roku gospodarczego 2016/2017 było jednym ze sposobów zagospodarowania cukru i izoglukozy wyprodukowanych w roku gospodarczym ponad przyznane producentom cukru kwoty produkcyjne⁵⁷. Cukier pozakwotowy lub izoglukozę pozakwotową mogły być traktowane jako tzw. surowce przemysłowe, jeśli zostaną przetworzone na produkty końcowe, określone w prawodawstwie unijnym (takie jak m.in.: alkohol, drożdże, produkty przemysłowe, chemiczne lub farmaceutyczne)⁵⁸. W mechanizmie przetwarzania cukru przemysłowego mogli uczestniczyć wyłącznie producenci cukru i przetwórcy surowców przemysłowych zatwierdzeni przez agencje płatnicze UE.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137, z późn. zm.) od 1 września 2017 r. końcowe rozliczenie mechanizmu WPR „Przetwarzanie cukru przemysłowego” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z ARIMR. Mechanizm był realizowany przez KOWR również na podstawie art. 30a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945).

W 2018 r. rozliczano przetwarzanie cukru przemysłowego z roku gospodarczego 2016/2017, tj.:

⁵⁷ Zgodnie z art. 232 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁵⁸ Załącznik do rozporządzenia Komisji (WE) nr 967/2006 z dnia 29 czerwca 2006 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 318/2006 w odniesieniu do pozakwotowej produkcji cukru, z późn. zm.

- analizowano i weryfikowano dane otrzymywane od 4 producentów i 14 aktywnych przetwórców cukru w ramach dostaw oraz przetwarzania cukru przemysłowego (4 korekty sprawozdań z dostaw i 40 sprawozdań z przetwarzania dostaw wraz z korektami oraz rozliczeniami wykonania umowy),
 - w ramach udzielonych decyzji w sprawie zatwierdzenia przetwórcy monitorowano 24 umowy na dostawy cukru przemysłowego zawarte na łączną ilość 154,9 tys. ton cukru zmienione 13 aneksami. Umowy zostały zawarte między: krajowymi producentami i krajowymi przetwórcami cukru (12 umów na 28,2 tys. ton cukru), krajowymi producentami cukru i przetwórcami z innych krajów UE (7 umów na 121,2 tys. ton cukru) oraz krajowymi przetwórcami i producentami cukru z innych krajów unijnych (5 umów na 5,5 tys. ton cukru). W ramach zawartych umów dostarczono do przetwórców łącznie 142,6 tys. ton cukru przemysłowego do wykorzystania w przemyśle farmaceutycznym – 1,3 tys. ton, spożywczym – 29 tys. ton i budowlanym – 2,9 tys. ton oraz pozostałe – 109,4 tys. ton.
 - przeprowadzono 10 kontroli u przetwórców,
 - analizowano raporty z 13 kontroli przetwarzania,
 - wystawiono 16 informacji o uznanych ilościach cukru (33 tys. ton),
 - przekazano do KE informacje o 52 przetwórcach zatwierdzonych w latach 2007–2017 i 13 kontrolach.
- Dyrektor Generalny KOWR w 2018 r. wydał 2 decyzje administracyjne o wysokości opłaty za opóźnienie w udokumentowaniu przetworzenia cukru jednemu przetwórcy na kwotę 45,4 tys. zł.

W 2018 r. w zakresie administrowania mechanizmem WPR „Przetwarzanie cukru przemysłowego” KOWR wydał **2 decyzje administracyjne oraz 127 innych rozstrzygnięć**.

7.9. Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE

W ramach realizacji mechanizmu, po przeprowadzeniu kontroli, rozlicza się dokonanie rafinacji surowego cukru trzcinowego (w przeliczeniu na cukier biały) przywiezionego przez przedsiębiorcę na podstawie pozwoleń w danym roku gospodarczym spoza Unii Europejskiej.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137, z późn. zm.) od 1 września 2017 r. rozliczenie mechanizmu WPR „Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z unijnej agencji płatniczej (ARiMR). Mechanizm jest realizowany przez KOWR również na podstawie art. 30a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945).

W 2018 r. KOWR kontynuował działania w ramach rozliczenia mechanizmu, tj.:

- przygotowano dla KE informacje o ilościach cukru faktycznie poddanych rafinacji przywiezionych w roku gospodarczym 2016/2017,
- przygotowano dla urzędu celnego w Niemczech, po przeprowadzeniu kontroli, potwierdzenie dokonania przez polskiego producenta rafinacji cukru dla niemieckiego producenta,
- wydano dla producenta cukru decyzję o wysokości opłaty za nieudokumentowanie rafinacji cukru z roku gospodarczego 2013/2014,
- procedowano złożone przez producenta cukru odwołanie od decyzji o wysokości opłaty za nieudokumentowanie rafinacji cukru z roku gospodarczego 2013/2014.

Żaden z polskich przedsiębiorców nie wystąpił w 2018 r. do KOWR z wnioskiem o wydanie pozwolenia na przywóz cukru do rafinacji spoza UE.

W 2018 r. w zakresie administrowania mechanizmem WPR „Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE” KOWR wydał **26 rozstrzygnięć**.

8. RESTRUKTURYZACJA ZADŁUŻENIA PODMIOTÓW PROWADZĄCYCH GOSPODARSTWA ROLNE

Według art. 3 ust. 1 ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (Dz. U. z 2019 r. poz. 33) przewidziano 4 formy pomocy dla zadłużonych gospodarstw rolnych, w tym **dwa programy pomocy** dotyczące Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

1) **Udzielanie przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa podmiotowi prowadzącemu gospodarstwo rolne pomocy publicznej w formie gwarancji zabezpieczającej spłatę kredytu restrukturyzacyjnego** (art. 3 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy) – gwarancja spłaty kredytu restrukturyzacyjnego będzie udzielana przez KOWR bankowi, z którym podmiot prowadzący gospodarstwo rolne zawarł warunkową umowę kredytu restrukturyzacyjnego. Warunkiem udzielenia gwarancji jest:

- zawarcie umowy o udzielenie gwarancji z podmiotem prowadzącym gospodarstwo rolne,
- ustanowienie hipoteki na rzecz KOWR na nieruchomości rolnej, której właścicielem jest podmiot prowadzący gospodarstwo rolne, która będzie stanowiła zabezpieczenie na rzecz KOWR na wypadek jego roszczeń wynikających z tytułu wykonania obowiązków gwaranta,
- wpisanie hipoteki do księgi wieczystej,
- wniesienie prowizji z tytułu gwarancji.

Gwarancja będzie terminowa i może być udzielona do wysokości kwoty przyznanego kredytu restrukturyzacyjnego wraz z odsetkami od tej kwoty, z wyłączeniem kwoty odsetek dopłat udzielanych przez ARiMR do oprocentowania kredytów udzielonych przez banki, jeżeli takie zostały udzielone, przy czym kwota tej gwarancji nie może być większa niż suma hipoteki stanowiącej zabezpieczenie roszczeń KOWR wynikających z tytułu wykonania obowiązków gwaranta i nie większa niż wartość nieruchomości, na której hipoteka ta będzie ustanowiona.

2) **Przejęcie przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa** (art. 3 ust. 1 pkt 3 ww. ustawy) – przejęcie długu nastąpi za zgodą wierzycieli, pod warunkiem przeniesienia przez ten podmiot własności całości albo części nieruchomości rolnej, wchodzącej w skład gospodarstwa rolnego prowadzonego przez ten podmiot, na rzecz Skarbu Państwa. Przejęcie długu nastąpi na wniosek podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne. Przejmowane do Zasobu WRSP zadłużenie nie będzie mogło przekroczyć wartości przenoszonych nieruchomości zgodnie z operatem szacunkowym.

Celem pomocy jest rozwiązanie problemu zadłużenia gospodarstw rolnych wynikającego m.in. z powtarzających się szkód powstałych w wyniku niekorzystnych zjawisk atmosferycznych lub sytuacji kryzysowych na rynkach rolnych uniemożliwiających dalsze prowadzenie produkcji rolnej.

W 2018 r. trwały końcowe prace legislacyjne dotyczące projektu ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne oraz nad uruchomieniem wsparcia od 2019 r. Warunki skorzystania z pomocy udostępniane zostały na stronie internetowej KOWR w zakładce „Restrukturyzacja zadłużonych podmiotów”⁵⁹.

⁵⁹ <http://www.kowr.gov.pl/restrukturyzacja-zadluzonych-podmiotow/> (odczyt – maj 2019 r.).

9. MECHANIZMY W RAMACH REGULACJI HANDLU ZAGRANICZNEGO Z KRAJAMI SPOZA UNII EUROPEJSKIEJ

Od przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w Polsce realizowane są mechanizmy WPR regulujące – zgodnie z zasadami prawodawstwa unijnego – handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi, co umożliwia przedsiębiorcom uczestniczenie w światowym obrocie tymi towarami.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137, z późn. zm.) od 1 września 2017 r. administrowanie obrotem z zagranicą towarami rolnymi w ramach wspólnej polityki rolnej oraz towarami przetworzonymi nieobjętymi załącznikiem I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z unijnej agencji płatniczej (ARiMR).

Główne działania KOWR w ramach administrowania obrotem towarowym z zagranicą dotyczą: **weryfikowania składanych przez przedsiębiorców wniosków o wydanie pozwoleń (bez preferencji, z preferencją, w ramach kontyngentów taryfowych) na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów trzecich, wydawania pozwoleń/wyciągów z pozwoleń i ich rozliczania**, a także **weryfikowania wpisów służb celnych w pozwoleniach** oraz **dokumentów** potwierdzających, że towar opuścił obszar celny UE w wymaganym terminie. **Weryfikowane są również dokumenty celne, transportowe i importowe z krajów trzecich**. Powyższe działania pozwalają na bieżące monitorowanie, we współpracy z agencjami płatniczymi innych państw członkowskich UE, wolumenu towarów przywożonych i wywożonych na/z terytorium Wspólnoty.

W ramach obsługi importu towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich KOWR między innymi **administruje kontyngentami taryfowymi** (np. w zależności od kraju importu, jakości produktów czy ich kodów nomenklatury scalonej CN⁶⁰) oraz **przywozem preferencyjnym**.

W przypadku kontyngentów weryfikowane są dokumenty potwierdzające, że dany przedsiębiorca zajmował się handlem zagranicznym produktami objętymi wspólną organizacją rynku w dwóch dwunastomiesięcznych okresach poprzedzających datę złożenia wniosku o pozwolenie na przywóz, a także inne dokumenty (np. pozwolenie na wywóz z kraju importu). Niezależnie od rynku wydawane pozwolenia na przywóz są rozliczane, a wniesione przez przedsiębiorców zabezpieczenia – zwalniane po spełnieniu warunków zawartych w pozwoleniach. W odniesieniu do każdego kontyngentu, w ramach systemu zarządzania kontyngentami AMIS QUOTA⁶¹, wysyłane są do Komisji Europejskiej komunikaty o liczbie złożonych wniosków o wydanie pozwolenia, liczbie wydanych, wycofanych i niewykorzystanych pozwoleń, jak również o ilości przywiezionych towarów.

W zakresie obsługi handlu z krajami spoza Unii Europejskiej KOWR administruje **następującymi mechanizmami WPR**:

1. „Handel zagraniczny na rynku mleka”,
2. „Handel zagraniczny na rynku drobiu i jaj oraz na rynku albumin”,
3. „Handel zagraniczny na rynku cukru”,

⁶⁰ Nomenklatura scalona (ang. Combined Nomenclature, CN) – nomenklatura taryfowa i statystyczna unii celnej, podstawowy element wspólnej taryfy celnej Unii Europejskiej.

⁶¹ Elektroniczny system komunikacji, który przyczynia się do lepszego zarządzania kontyngentami taryfowymi na import po preferencyjnych stawkach, zarządzanych przez Dyрекcję Generalną ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (DG AGRI) Komisji Europejskiej.

4. „Handel zagraniczny na rynku ryżu”,
5. „Handel zagraniczny na rynku zbóż”,
6. „Handel zagraniczny na rynku wieprzowiny”,
7. „Handel zagraniczny w zakresie produktów przetworzonych non-aneks I”,
8. „Handel zagraniczny na rynku wołowiny i cielęciny”,
9. „Handel zagraniczny na rynku świeżych owoców i warzyw”,
10. „Handel zagraniczny na rynku przetworzonych owoców i warzyw”,
11. „Handel zagraniczny na rynku lnu i konopi”,
12. „Handel zagraniczny na rynku olejów i tłuszczów”,
13. „Handel zagraniczny na rynku alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego”,
14. „Handel zagraniczny na rynku baraniny i koziny”,
15. „Handel zagraniczny na rynku wina”,
16. „Handel zagraniczny na rynku bananów”,
17. „Handel zagraniczny na rynku nasion”.

Administrowanie powyższymi mechanizmami WPR, w zależności od rynku, polega zarówno na wystawianiu pozwoleń na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów trzecich, jak również na monitorowaniu bieżącej sytuacji rynkowej oraz zmieniającego się prawodawstwa. Realizacja zadań przez KOWR w ramach ww. mechanizmów jest uzależniona m.in. od stopnia zainteresowania beneficjentów w danym roku.

W 2018 r. KOWR w ramach **obsługi eksportu** towarów rolno-spożywczych do krajów trzecich **wydawał i rozliczał pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na wywóz bez refundacji**: ryżu, serów do Kanady (w ramach umów zawartych pomiędzy UE a Kanadą), serów do USA (w ramach niektórych kontyngentów GATT⁶²), mleka w proszku do Republiki Dominikańskiej (w ramach kontyngentu przewidzianego w dodatku 2 do załącznika III do umowy o partnerstwie gospodarczym pomiędzy państwami CARIFORUM⁶³, a Unią Europejską i jej państwami członkowskimi) oraz syropów cukrowych, a także wydawał **zaświadczenia P2 na wywóz makaronów do USA**. Rozliczane były również pozwolenia **na wywóz bez refundacji syropów cukrowych, cukru wyprodukowanego w ramach kwoty produkcyjnej** oraz **cukru pozakwotowego**.

W ramach **obsługi importu** towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich KOWR **administrował kontyngentami taryfowymi i przywozem preferencyjnym** oraz wydawał i rozliczał **pozwolenia na przywóz bez preferencji** na rynkach: zbóż, ryżu, cukru, olejów i tłuszczów, lnu i konopi, alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego, świeżych owoców i warzyw, przetworzonych owoców i warzyw, mleka i przetworów mlecznych, wołowiny i cielęciny, wieprzowiny oraz drobiu, jaj i albumin. **Według stanu na 31 grudnia 2018 r. KOWR administrował przywozem preferencyjnym na rynku ryżu i 153 kontyngentami taryfowymi na ww. rynkach.**

W 2018 r. KOWR przesłał do Komisji Europejskiej **2 165 komunikatów** w ramach systemu zarządzania kontyngentami AMIS QUOTA. Dodatkowo za pośrednictwem Informatycznego Systemu Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym (ISAMM), służącego do przesyłania dokumentów określonych w prawodawstwie UE w zakresie obsługi mechanizmów handlu zagranicznego WPR, przekazano do KE **1 096 komunikatów**.

⁶² Układ Ogólny w Sprawie Ceł i Handlu.

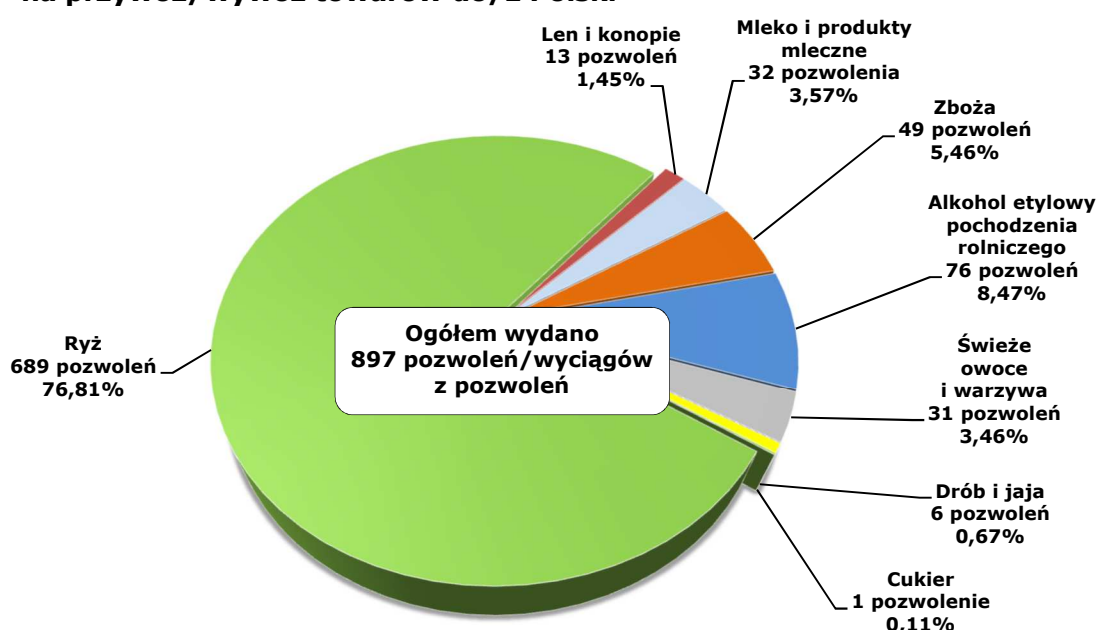
⁶³ Grupa państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku, która jest bazą dla dialogu gospodarczego z Unią Europejską.

9.1. Pozwolenia na przywóz/wywóz i kontyngenty taryfowe

W 2018 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, w ramach regulacji handlu zagranicznego, **wydał** ogółem **897 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz 242 468 ton i 72 070 hektolitrów produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych (z tego: 709 na przywóz oraz 188 na wywóz) w ramach:

- przywozu bez preferencji – 558 pozwoleń (na 109 507 ton i 72 070 hektolitrów),
- wywozu bez refundacji – 173 pozwolenia (na 2 256 ton),
- kontyngentów przywozowych – 119 pozwoleń/wyciągów (na 118 108 ton),
- przywozu preferencyjnego (po obniżonych stawkach celnych) – 32 pozwolenia (na 11 649 ton),
- kontyngentu wywozowego – 15 pozwoleń/wyciągów (na 948 ton).

Wykres 31. **Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych przez KOWR w 2018 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski**

Źródło: dane KOWR.

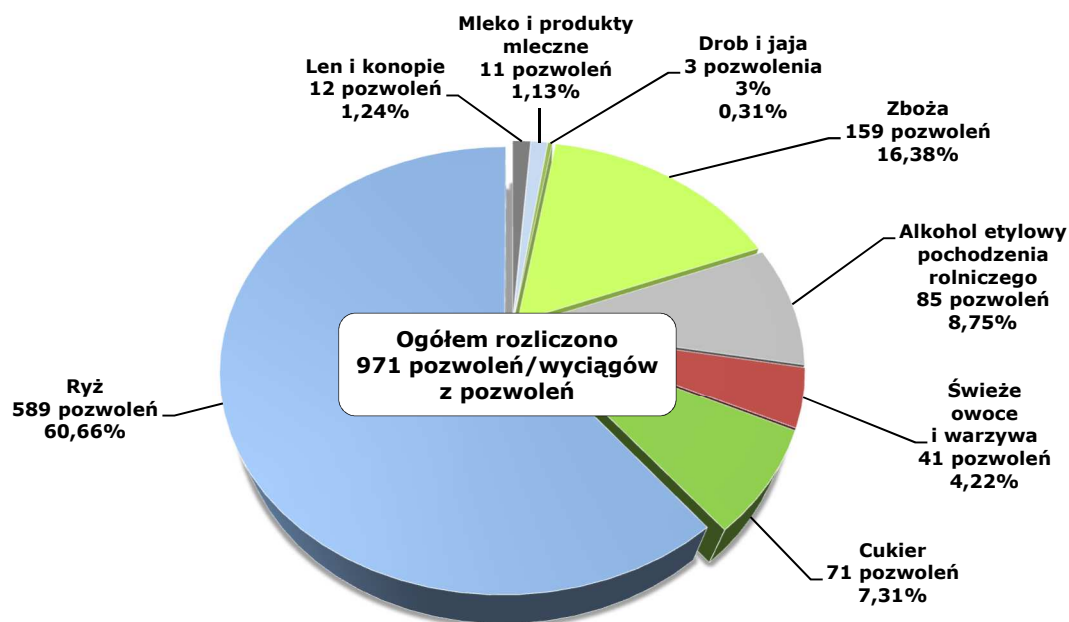
Tabela 25. **Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz wydane oraz rozliczone przez KOWR w 2018 r.**

Lp.	Rynek	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz					
		Na przywóz		Na wywóz		Ogółem	
		Wydane	Rozliczone	Wydane	Rozliczone	Wydane	Rozliczone
1.	Ryż	529	517	160	72	689	589
2.	Świeże owoce i warzywa	31	41	0	0	31	41
3.	Zboża	49	148	0	11	49	159
4.	Cukier	1	2	0	69	1	71
5.	Alkohol etylowy pochodzenia rolniczego	76	85	0	0	76	85
6.	Len i konopie	13	12	0	0	13	12
7.	Mleko i przetwory mleczne	4	1	28	10	32	11
8.	Drób i jaja oraz albuminy	6	3	0	0	6	3
	Ogółem	709	809	188	162	897	971

Źródło: dane KOWR.

Najwięcej pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydano na rynku ryżu – 689 pozwoleń/wyciągów (76,8% wszystkich wydanych pozwoleń/wyciągów z pozwoleń), a następnie alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego – 76 pozwoleń (8,5%) i zbóż – 49 pozwoleń (5,5%).

Wykres 32. **Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń rozliczonych ogółem w 2018 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski**

Źródło: dane KOWR.

W 2018 r. KOWR **rozliczył** ogółem **971 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych (z tego 956 pozwoleń i 15 wyciągów z pozwoleń). W ramach przywozu rozliczono 809 pozwoleń/wyciągów (najwięcej dotyczyło ryżu – 517 pozwoleń i zbóż – 148 pozwoleń/wyciągów), a w przypadku wywozu – 162 pozwolenia/wyciągi (najwięcej na rynku ryżu – 72 pozwolenia/wyciągi oraz cukru – 69 pozwoleń).

KOWR w 2018 r. wydał również **242 zaświadczenia P2 na 988,19 tony** makaronów wywiezionych do Stanów Zjednoczonych.

9.2. Pozostałe działania dotyczące handlu z krajami spoza Unii Europejskiej

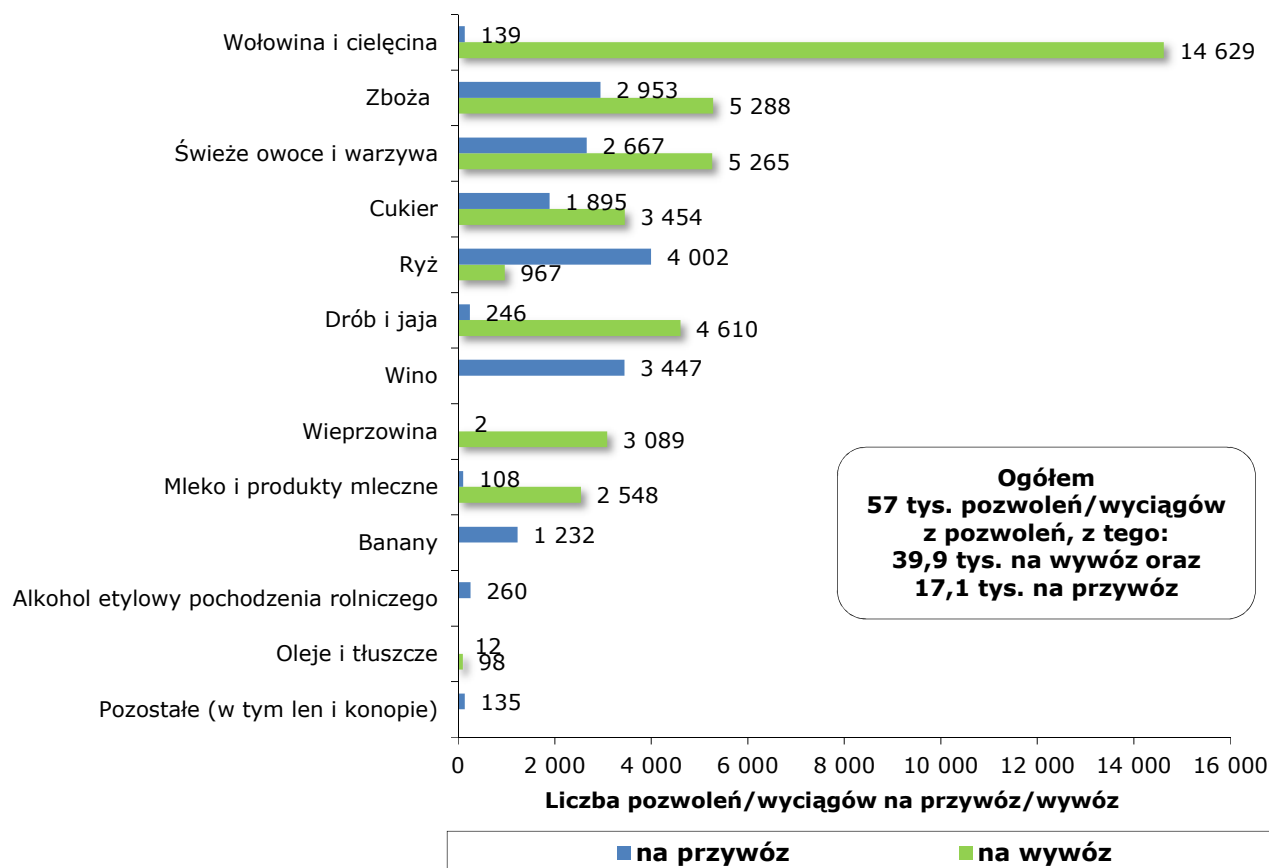
W 2018 r. KOWR wydał również **305 decyzji** o wypłacie refundacji do wywozu **3 177,09 tony** mięsa wołowego do Turcji, które dotyczyły rozliczenia wniosków o refundacje z roku gospodarczego 2012/2013 i wcześniej, wstrzymanych w związku z prowadzonym postępowaniem karnym. W 2018 r. KOWR wystawił agencji płatniczej (ARiMR) zlecenia płatności na kwotę **2 894 tys. zł.**

Ze względu na zerowy poziom stawek refundacji wywozowych, KOWR nie wydawał pozwoleń na wywóz z refundacją⁶⁴.

W ramach obsługi handlu zagranicznego z krajami spoza UE w 2018 r. KOWR wydał ogółem **1 535 decyzji** (pozwoleń i innych rozstrzygnięć).

⁶⁴ Po akcesji Polski do UE wspierano eksporterów produktów i towarów rolno-spożywczych do krajów pozaunijnych przez udzielanie refundacji wywozowych, które miały na celu zwiększenie konkurencyjności towarów unijnych. Refundacje pokrywały częściowo lub całkowicie różnicę pomiędzy cenami światowymi a cenami produktów w UE. Od 1 stycznia 2014 r., zgodnie z art. 196 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, stawki refundacji wywozowych wynosiły 0 EUR.

Wykres 33. **Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów z/do Polski wydane w okresie 1 maja 2004 r. – 31 grudnia 2018 r.**

Źródło: dane KOWR.

Od akcesji Polski do UE do końca 2018 r. w ramach obrotu towarowego z zagranicą wystawiono ogółem ponad **57 tys. pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych oraz **2,6 tys. zaświadczeń P2**, a także **przedłużono ważność 7 tys. receptur** towarów przetworzonych non-aneks I⁶⁵.

Najwięcej pozwoleń/wyciągów z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów rolno-spożywczych do/z Polski dotyczyło wołowiny i cielęciny – 14,8 tys. (26% ogółu wystawionych pozwoleń/wyciągów), a następnie zbóż – 8,2 tys. (14%) oraz świeżych owoców i warzyw – 7,9 tys. (14%).

Po akcesji Polski do UE eksporterom wypłacono ogółem 2,1 mld zł refundacji wywozowych.

⁶⁵ Na wniosek przedsiębiorców przedłużano okres ważności zarejestrowanych receptur towarów przetworzonych.

10. WSPIERANIE KONSUMPCJI I PROPAGOWANIE ZDROWYCH NAWYKÓW ŻYWIENIOWYCH – REALIZACJA „PROGRAMU DLA SZKÓŁ”

Na mocy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej od roku szkolnego 2017/2018 obowiązują nowe wspólne ramy prawne i finansowe (pod nazwą „**Program dla szkół**”) w zakresie pomocy unijnej na rzecz dostarczania dzieciom w placówkach oświatowych świeżych i przetworzonych owoców i warzyw oraz mleka i przetworów mlecznych⁶⁶. Program powstał z połączenia dwóch programów WPR – „Mleko w szkole” (realizowanego w Polsce w latach szkolnych 2004/2005–2016/2017) oraz „Owoce i warzywa w szkole” (realizowanego w Polsce w latach szkolnych 2009/2010–2016/2017).

Zadaniem „Programu dla szkół” jest: promowanie wśród dzieci zdrowej diety bogatej w owoce i warzywa oraz mleko i produkty mleczne, polepszenie nawyków żywieniowych dzieci, a także poprawa dystrybucji produktów rolnych. W ramach realizacji programu finansowane są:

- dostawy owoców i warzyw oraz mleka i produktów mlecznych,
- działania edukacyjne,
- określone koszty związane z promocją oraz oceną programu.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137, z późn. zm.) od 1 września 2017 r. administrowanie „Programem dla szkół” wspólnej polityki rolnej jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z unijnej agencji płatniczej (ARiMR). Program jest realizowany przez KOWR również m.in. na podstawie zapisów rozdziału 7d ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945).

W 2018 r. „Program dla szkół” był realizowany także w oparciu o następujące akty prawne:

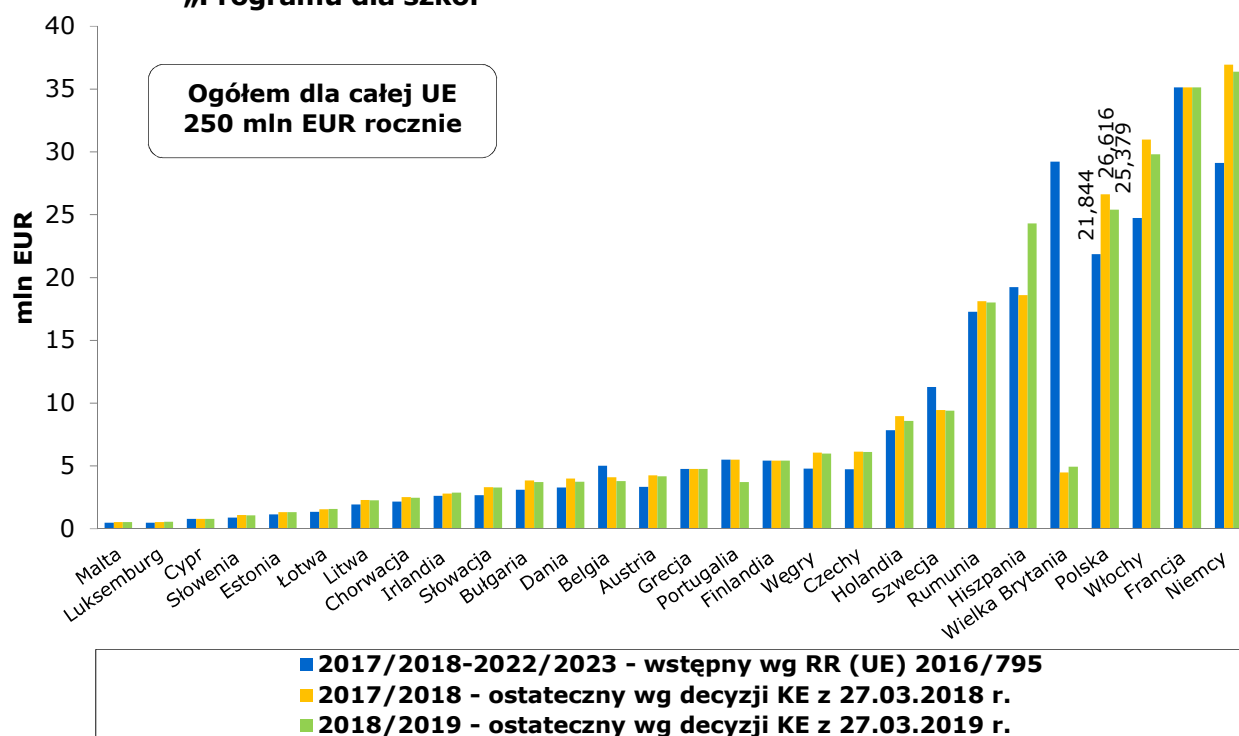
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.,
- rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2017/39 z dnia 3 listopada 2016 r. w sprawie zasad stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy unijnej na dostarczanie owoców i warzyw, bananów oraz mleka do placówek oświatowych,
- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/40 z dnia 3 listopada 2016 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy unijnej na dostarczanie owoców i warzyw, bananów oraz mleka do placówek oświatowych oraz zmieniające rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 907/2014,
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 września 2017 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1713),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej w ramach współfinansowania

⁶⁶ Zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/791 z dnia 11 maja 2016 r. zmieniającym rozporządzenia (UE) nr 1308/2013 i (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do programu pomocy dotyczącej dostarczania owoców i warzyw, bananów oraz mleka w placówkach oświatowych.

- programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2017/2018 (Dz. U. poz. 1598, z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu realizacji w szkołach środków towarzyszących o charakterze edukacyjnym, które służą prawidłowej realizacji programu dla szkół oraz upowszechniają wśród dzieci zdrowe nawyki żywieniowe (Dz. U. poz. 1659, z późn. zm.),
 - rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 lipca 2018 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1468),
 - rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 maja 2018 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2018/2019 (Dz. U. poz. 1056).

Unijny budżet „Programu dla szkół” wynosi 250 mln EUR na rok szkolny, z tego: 150 mln EUR na komponent owocowo-warzywny i 100 mln EUR na komponent mleczny.

Wykres 34. **Przydział środków unijnych dla państw członkowskich na realizację „Programu dla szkół”**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie rozporządzenia Rady (UE) 2016/795 i decyzji wykonawczych KE.

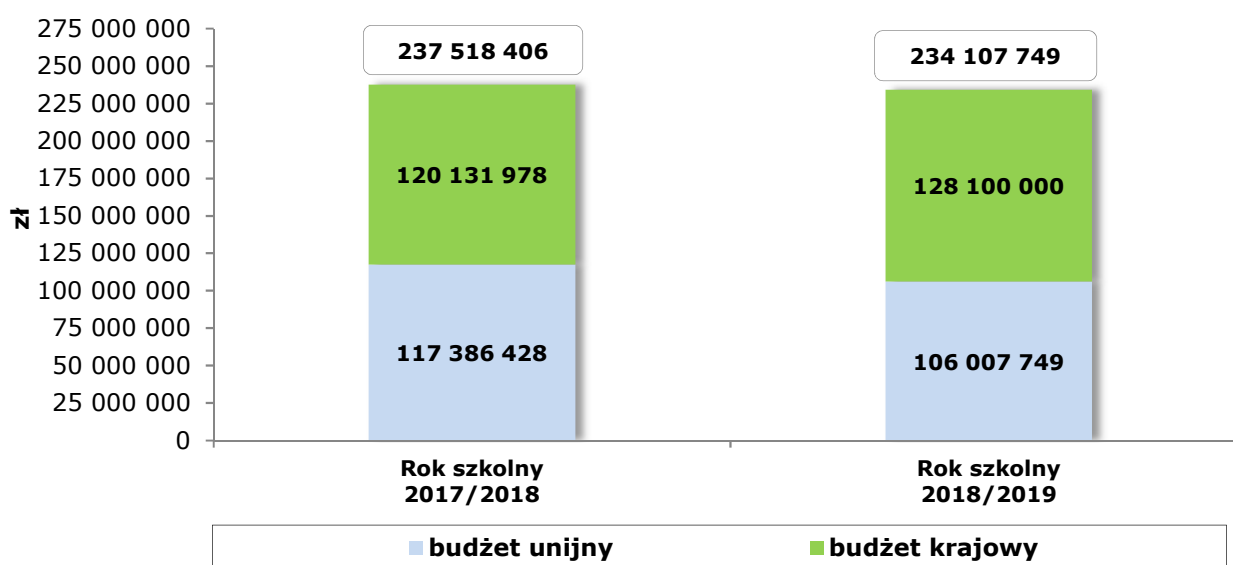
Wstępny roczny przydział unijnej pomocy finansowej dla Polski na okres od 1 sierpnia 2017 r. do 31 lipca 2023 r. na realizację „Programu dla szkół” wynosi **21 844,5 tys. EUR**, z tego 11 640 tys. EUR na owoce i warzywa dla szkół (6. budżet wśród krajów UE) oraz 10 204,5 tys. EUR na mleko dla szkół (3. budżet wśród krajów unijnych)⁶⁷. Polska jest jednym z największych beneficjentów

⁶⁷ Rozporządzenie Rady (UE) 2016/795 z dnia 11 kwietnia 2016 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1370/2013 określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych.

programu w UE – pod względem wstępnie przyznanego całkowitego unijnego budżetu plasuje się na 4. miejscu – za Francją (35 114 tys. EUR), Niemcami (29 101 tys. EUR) oraz Włochami (24 715 tys. EUR).

Państwa członkowskie mogą również **dokonywać płatności krajowych** na rzecz dostarczania dzieciom w placówkach oświatowych kwalifikujących się produktów, a także na rzecz związanych z tym kosztów lub działań towarzyszących o charakterze edukacyjnym. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów pomoc państwa na realizację „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2017/2018 wynosiła **120 132 tys. zł** (60 236,5 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 59 895,5 tys. zł na komponent mleczny)⁶⁸, a w roku szkolnym 2018/2019 – **128 100 tys. zł** (z tego: 58 310 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 69 790 tys. zł na komponent mleczny)⁶⁹.

Wykres 35. **Ostateczny całkowity budżet „Programu dla szkół” w Polsce**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2017/2018 (Dz. U. poz. 1598, z późn. zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 maja 2018 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2018/2019 (Dz. U. poz. 1056).

Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej z 27 marca 2018 r. **ostatecznie przyznany budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2017/2018** wyniósł **26 616 tys. EUR** (117,4 mln zł)⁷⁰, z tego 15 069 tys. EUR na komponent owocowo-warzywny i 11 547 tys. EUR na

⁶⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2017/2018 (Dz. U. poz. 1598, z późn. zm.).

⁶⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 maja 2018 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2018/2019 (Dz. U. poz. 1056).

⁷⁰ Stosownie do przepisów art. 32a rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów zarządzania finansami, rozliczenia rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm., przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,4103 PLN/EUR z 30 grudnia 2016 r.

komponent mleczny⁷¹. Pod względem przyznanego budżetu Polska uplasowała się na 4. miejscu – po Niemczech (36 927 tys. EUR), Francji (35 114 tys. EUR) i Włoszech (30 966 tys. EUR).

Wobec powyższego, sumując przyznane przez KE środki z budżetu unijnego oraz środki przyznane przez Radę Ministrów z budżetu krajowego, łączny **ostateczny budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2017/2018** wynosił **237 518 tys. zł** (z tego: 126 696 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 110 822 tys. zł na komponent mleczny).

Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej z 27 marca 2019 r. **ostatecznie przyznany budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2018/2019** wyniósł **25 379 tys. EUR** (106 mln zł)⁷², z tego 14 532 tys. EUR (60,7 mln zł) na komponent owocowo-warzywny i 10 847 tys. EUR (45,3 mln zł) na komponent mleczny⁷³. Pod względem przyznanego budżetu Polska uplasowała się na 4. miejscu – po Niemczech (35 422 tys. EUR), Francji (35 114 tys. EUR) i Włoszech (29 782 tys. EUR). Łączny ostateczny budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2018/2019, sumując przyznane przez KE środki z budżetu unijnego oraz środki przyznane przez Radę Ministrów z budżetu krajowego, wyniósł **234 108 tys. zł** (z tego: 119 010 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 115 098 tys. zł na komponent mleczny).

W Polsce grupą docelową „Programu dla szkół” są dzieci z klas I–V szkół podstawowych i ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia oraz od roku szkolnego 2018/2019 z klas I–II ogólnokształcących szkół baletowych.

10.1. Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2017/2018

W roku szkolnym 2017/2018 uczniowie **bezpłatnie** otrzymywali **owoce, warzywa i soki** (tj.: jabłka, gruszki, śliwki, truskawki, soki owocowe, warzywne i mieszane, marchewki, rzodkiewki, paprykę słodką, kalarepę, pomidorki) oraz **mleko i produkty mleczne** (mleko białe, serki twarogowe, jogurty i kefir naturalne).

Realizacja „Programu dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2017/2018

Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 45, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 40. W każdym z 10 tygodni I semestru dzieciom udostępniano co najmniej **4 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **3 porcje** mleka i produktów mlecznych. W I semestrze roku szkolnego 2017/2018 w „Programie dla szkół” uczestniczyło⁷⁴:

- w komponencie owocowo-warzywnym – **12 305 szkół podstawowych** oraz **1 805,98 tys. dzieci**, które stanowiły **92,6%** grupy docelowej dzieci w całej Polsce,
- w komponencie mlecznym – **12 560 szkół podstawowych** oraz **1 805,7 tys. dzieci**, które stanowiły **92,6%** grupy docelowej dzieci w całej Polsce.

⁷¹ Decyzja wykonawcza Komisji z 27.3.2018 r. ustalająca ostateczny przydział pomocy Unii Europejskiej państwom członkowskim w ramach owoców i warzyw w szkole oraz mleka w szkole na okres od 1 sierpnia 2018 r. do 31 lipca 2019 r. i zmieniająca decyzję wykonawczą C(2017)1792.

⁷² Stosownie do przepisów art. 32a rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014, przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,1770 PLN/EUR z 29 grudnia 2017 r.

⁷³ Decyzja wykonawcza Komisji z 27.3.2019 r. ustalająca ostateczny przydział pomocy Unii Europejskiej państwom członkowskim w ramach owoców i warzyw w szkole oraz mleka w szkole na okres od 1 sierpnia 2019 r. do 31 lipca 2020 r. i zmieniająca decyzję wykonawczą C(2018)1762.

⁷⁴ Szkoły podstawowe mogą brać udział w jednym z komponentów lub obydwu z nich.

Umowy ze szkołami podpisało **109 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **126** – mleka i produktów mlecznych.

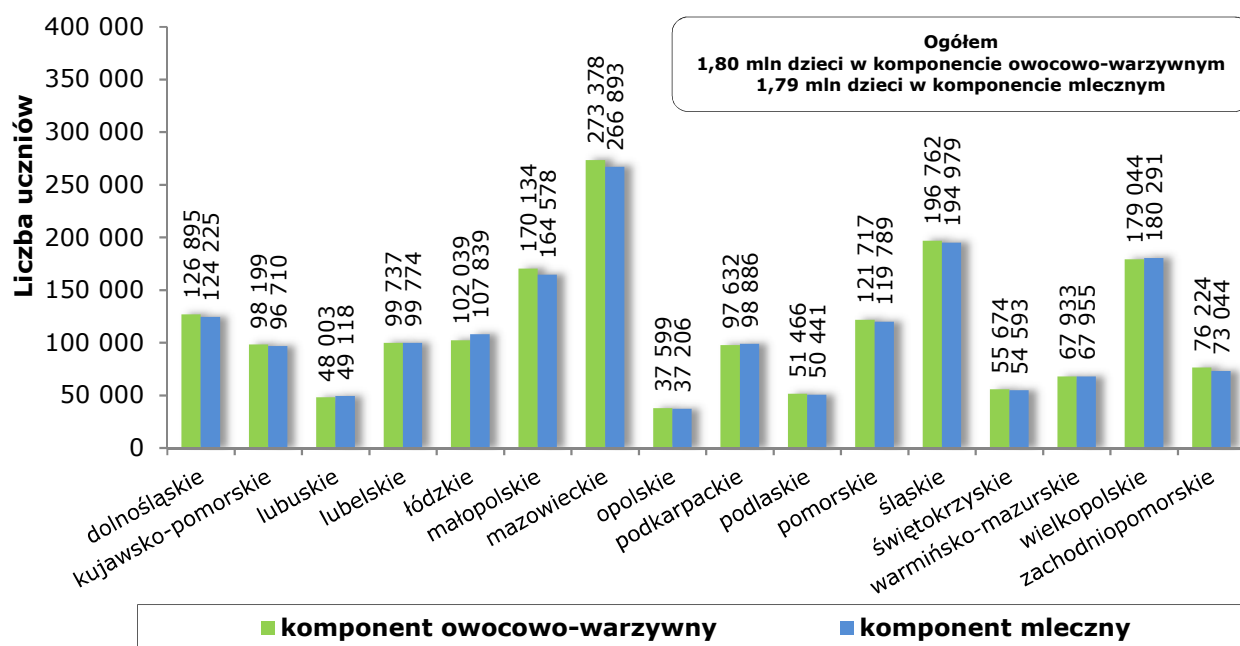
Realizacja „Programu dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2017/2018

Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 45, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 40. W każdym z 10 tygodni II semestru dzieciom udostępniano co najmniej **4 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **3 porcje** mleka i produktów mlecznych. W II semestrze roku szkolnego 2017/2018 w „Programie dla szkół” uczestniczyło:

- w komponentie owocowo-warzywnym – **12 463 szkoły podstawowe** oraz **1 802,4 tys. dzieci**, które stanowiły **92,4%** grupy docelowej dzieci w całej Polsce,
- w komponentie mlecznym – **12 698 szkół podstawowych** oraz **1 786,3 tys. dzieci**, które stanowiły **91,6%** grupy docelowej dzieci w całej Polsce.

Umowy ze szkołami podpisało **106 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **125** – mleka i produktów mlecznych.

Wykres 36. Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2017/2018 wg województw

Źródło: dane KOWR.

Ogółem w roku szkolnym 2017/2018 dzieciom udostępniono około **306 mln porcji** (z tego: 162 mln porcji owocowo-warzywnych oraz 144 mln porcji mlecznych).

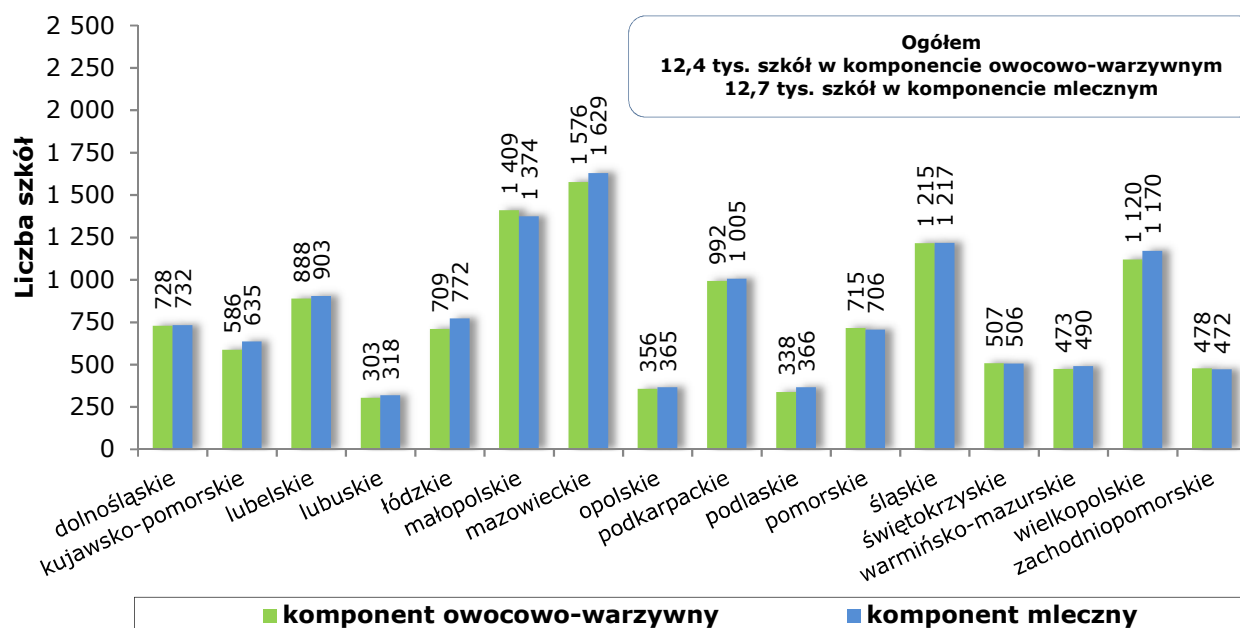
10.2. Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2018/2019

W roku szkolnym 2018/2019 uczniowie **bezpłatnie** otrzymywali **owoce i warzywa** (tj.: jabłka, gruszki, śliwki, truskawki, marchewki, rzodkiewki, paprykę słodką, kalarepę, pomidorki) oraz **mleko i produkty mleczne** (mleko białe, serki twarogowe, jogurty i kefir naturalne).

Realizacja „Programu dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2018/2019

Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 41, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 40. W każdym z 12 tygodni I semestru dzieciom udostępniano co najmniej **3 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **3 porcje** mleka i produktów mlecznych.

Wykres 37. Liczba szkół uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2018/2019 wg województw

Źródło: dane KOWR.

W I semestrze roku szkolnego 2018/2019 w „Programie dla szkół” uczestniczyło:

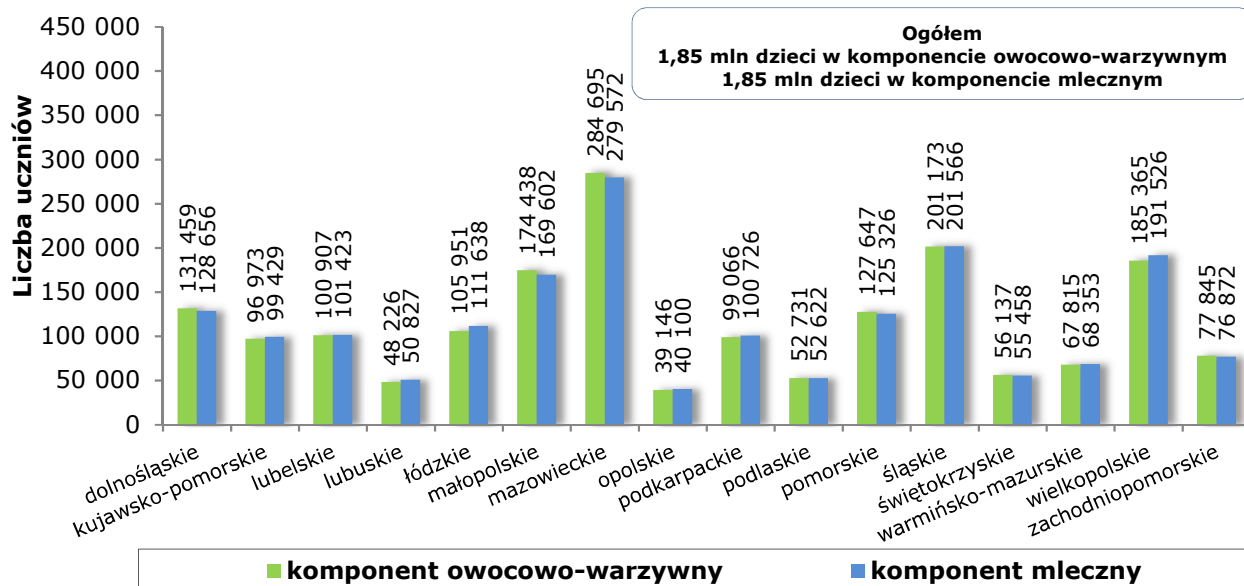
- w komponentie owocowo-warzywnym – **12 393 szkoły podstawowe** oraz **1 849,6 tys. dzieci** (47 tys. więcej niż w II semestrze roku szkolnego 2017/2018), które stanowiły **95,7%** grupy docelowej dzieci w całej Polsce,
- w komponentie mlecznym – **12 660 szkół podstawowych** oraz **1 853,7 tys. dzieci** (67 tys. więcej niż w II semestrze roku szkolnego 2017/2018), które stanowiły **95,9%** grupy docelowej dzieci w całej Polsce.

Umowy ze szkołami podpisało **104 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **121** – mleka i produktów mlecznych.

W 2018 r. do OT KOWR wpłynęło **3 511 wniosków** o pomoc w ramach „Programu dla szkół” (z tego: 3 111 wniosków za rok szkolny 2017/2018 i 400 wniosków za rok szkolny 2018/2019). Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wystawił unijnej agencji płatniczej (ARIMR) zlecenia płatności i faktury na kwotę ogółem **264 306,6 tys. zł** brutto (129 021,3 tys. zł z budżetu unijnego oraz 135 285,3 tys. zł z budżetu państwa), z tego z tytułu:

- dostaw produktów w wysokości 260 449,9 tys. zł (125 885,8 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 134 564,1 tys. zł z budżetu państwa),
- realizacji działań edukacyjnych i oceny programu – 526,8 tys. zł z brutto (428,3 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 98,5 tys. zł z budżetu państwa – podatek VAT),
- realizacji działań promocyjnych programu – 3 329,9 tys. zł brutto (2 707,2 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 622,7 tys. zł z budżetu państwa – podatek VAT).

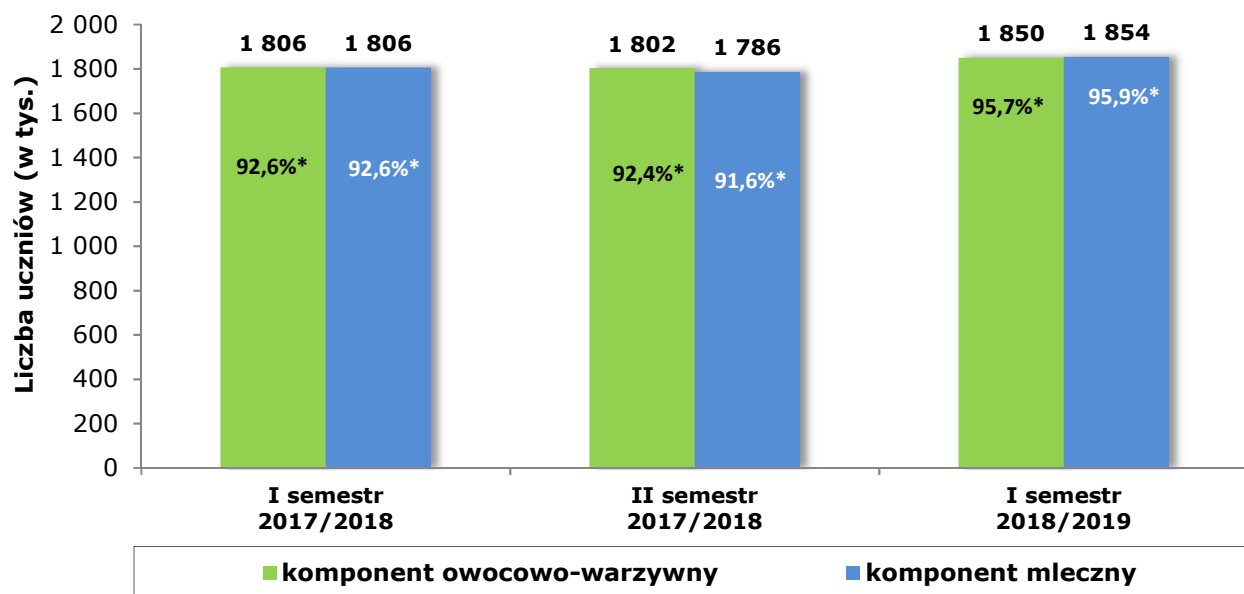
Wykres 38. Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2018/2019 wg województw

Źródło: dane KOWR.

W 2018 r. KOWR wydał ogółem **3 543 decyzje, dokumenty i inne rozstrzygnięcia** w zakresie administrowania „Programem dla szkół”.

Wykres 39. Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół”

* Udział dzieci ze szkół podstawowych uczestniczących w „Programie dla szkół”.

Źródło: dane KOWR.

Ogółem w roku szkolnym 2017/2018 i do końca I semestru roku szkolnego 2018/2019 dzieciom udostępniono około **456 mln porcji** (z tego: 238 mln porcji owocowo-warzywnych oraz 218 mln porcji mlecznych).

Państwa członkowskie, mając na celu zapewnienie skuteczności programu, są zobowiązane do organizacji obowiązkowych **działań edukacyjnych** wspierających program, które mogą obejmować:

- informowanie o zdrowych nawykach żywieniowych oraz właściwej diecie, bogatej w owoce i warzywa oraz mleko,

- przybliżenie dzieciom tematyki związanej z rolnictwem, w tym zapoznanie ich z różnorodnymi produktami i ich pochodzeniem,
- przeciwdziałanie marnotrawieniu żywności, w tym upowszechnianie wiedzy, jak przechowywać i przygotowywać żywność oraz jak postępować z odpadami spożywczymi i kuchennymi.

Działania te mają być skoncentrowane na najmłodszych uczniach, ponieważ w tym okresie kształtują się nawyki żywieniowe, które często utrzymują się przez całe dorosłe życie. Katalog działań edukacyjnych, określonych w Polsce przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, obejmuje:

- organizowanie konkursów i festynów tematycznych,
- organizowanie warsztatów kulinarnych,
- zakładanie i prowadzenie ogródków szkolnych w różnych formach,
- wspólne spożywanie drugiego śniadania połączone z degustacją owoców i warzyw oraz mleka i jego przetworów (w tym produktów ekologicznych i regionalnych),
- organizowanie wycieczek do gospodarstw rolnych, gospodarstw ogrodniczych, zakładów przetwórstwa owoców i warzyw (w tym ekologicznych), zakładów mleczarskich oraz na lokalne rynki,
- stosowanie innych sposobów upowszechniania informacji o korzyściach płynących ze spożywania owoców i warzyw oraz mleka i jego przetworów, w szczególności przez organizowanie wystaw, przygotowywanie prezentacji oraz wydawanie gazetek⁷⁵.

W 2018 r., aby wesprzeć szkoły w realizacji **działań edukacyjnych**, KOWR przygotował **pakiet materiałów edukacyjnych** obejmujący: filmy edukacyjne oparte na warsztatach kulinarnych, broszurę dla dzieci oraz poradniki dla rodziców i nauczycieli. Materiały edukacyjne zostały przekazane do szkół oraz udostępnione na stronie internetowej www.kowr.gov.pl i www.programdlaszkol.org. Pakiet został przygotowany we współpracy z następującymi instytucjami:

- Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi (w obszarze rolnictwa),
- Ministerstwem Edukacji Narodowej (w obszarze edukacji),
- Ministerstwem Zdrowia, Instytutem Żywności i Żywienia oraz Instytutem Matki i Dziecka (w obszarze zdrowia).

Z budżetu unijnego finansowane są także **działania promocyjne** dotyczące propagowania wiedzy o „Programie dla szkół”. W 2018 r. została opracowana księga wizualizacji logotypu programu, którym sygnowane były wszystkie działania edukacyjne i promocyjne. Głównym elementem kampanii promocyjnej był **blog internetowy** www.pamietnikchrumasa.pl, będący kontynuacją kampanii promującej program „Owoce w szkole” pt. „Ekipa Chrumasa” – na którym w formie wpisów przedstawiających perypetie szkolnej grupy przyjaciół lokowane były wątki informacyjne na temat „Programu dla szkół”, a także ciekawe materiały związane m.in. ze zdrowym odżywianiem, atrakcyjnym serwowaniem posiłków czy wspólnym spędzaniem czasu przez rodziców z dziećmi w kuchni. Na blogu „Programu dla szkół” zostały zamieszczone:

- materiały tekstowe nawiązujące do tematyki programu,
- filmy w podziale na następujące kategorie:
 - 3 wywiady z influencerami⁷⁶ dotyczące zdrowego odżywiania i ich czasów szkolnych (m.in. przerwy śniadaniowej),

⁷⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu realizacji w szkołach środków towarzyszących o charakterze edukacyjnym, które służą prawidłowej realizacji programu dla szkół oraz upowszechniają wśród dzieci zdrowe nawyki żywieniowe (Dz. U. poz. 1659, z późn. zm.).

⁷⁶ Influencer – popularna osoba, mająca duży wpływ na opinie odbiorców.

- 3 filmy warsztatowo-poradnikowe na temat wspólnego gotowania przez dziecko i rodzica, dekorowania dań oraz atrakcyjnego pakowania śniadań do szkoły,
 - 3 animowane filmy przygotowane na kanwie serialu „Ekipa Chrumasa”, których akcja rozgrywa się w szkole i traktuje o codziennych wyzwaniach stojących przed dziećmi,
- ciekawostki, porady i przepisy kulinarne.

Blog www.pamietnikchrumasa.pl został uzupełniony działaniami promocyjnymi skierowanymi do dzieci i informacyjnymi dla rodziców. Szeroka komunikacja kampanii miała na celu zachęcanie do odwiedzania portalu. W ramach działań promocyjnych: przeprowadzono 17 konferencji prasowych (jedną ogólnopolską i 16 regionalnych) poświęconych realizacji programu w roku szkolnym 2017/2018, opracowano hasło i plakat promujący kampanię, zrealizowano kampanię w mediach ogólnopolskich i regionalnych w telewizji, prasie, radiu oraz Internecie, przeprowadzono działania PR w mediach elektronicznych i w mediach społecznościowych, zorganizowano konkurs dla dzieci. KOWR prowadził także stronę internetową programu oraz zarządzał profilem na portalu społecznościowym. Wydrukowano również plakat informacyjny (w nakładzie 26,5 tys. egzemplarzy), który został rozdyskrebowany do szkół biorących udział w programie.

11. PROMOCJA PRODUKTÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH

Funkcjonowanie krajowego rolnictwa i przemysłu rolno-żywnościowego na jednolitym rynku unijnym oraz rynku światowym – w warunkach postępującego procesu globalizacji i wzrostu konkurencji – powoduje, że bardzo istotne znaczenie mają działania promocyjne oraz informacyjne realizowane w Polsce i za granicą.

Polska żywność wysokiej jakości została zidentyfikowana w „Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” – SOR jako jeden z **10 sektorów strategicznych polskiej gospodarki** zapewniających zwiększenie wartości dodanej branży rolno-spożywczej i jej konkurencyjności na rynkach zagranicznych. Dodatkowo jednym z głównych obszarów koncentracji działań SOR jest „**ekspansja zagraniczna**”. **Polskie specjalności żywnościowe** zostały jedną z **12 branż eksportowych** stanowiących ważną pozycję eksportową kraju, które mogą w przyszłości decydować o pozycji konkurencyjnej Polski na świecie.

Jednym z zadań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest wspieranie rozwoju polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych oraz promocja i zwiększanie konkurencyjności polskiej żywności w kraju i na świecie.

W „Strategii promocji żywności Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi”, której celem jest zwiększenie konkurencyjności polskiej żywności w kraju i na rynku światowym przez wzrost jej rozpoznawalności oraz pozytywny wizerunek, **Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa został główną instytucją wdrażającą instrumenty polityki promocji w sektorze rolno-spożywczym**, natomiast jednostką koordynującą i sprawującą nadzór nad realizacją strategii jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Silna marka polskich produktów żywnościowych jest **budowana w kraju i za granicą pod wspólnym hasłem/znakiem „Polska smakuje”/„Poland tastes good”** oraz **w oparciu o ogólny i wspólny przekaz, że polska żywność jest: wysokiej jakości, naturalna oraz smaczna.**

Wdrażanie instrumentów polityki promocji w sektorze rolno-spożywczym jest realizowane przy współpracy z: innymi instytucjami administracji publicznej i samorządowej, organizacjami i stowarzyszeniami konsumenckimi, polskimi przedsiębiorcami, organizacjami branżowymi i międzybranżowymi skupiającymi przedsiębiorców (producentów i przetwórców), a także z polskimi placówkami zagranicznymi do spraw gospodarczych, zaangażowanymi w promocję żywności i wspierającymi polskich przedsiębiorców działających w sektorze rolno-spożywczym oraz eksport produktów żywnościowych.

Spójna polityka promocji produktów żywnościowych, przez świadome uczestnictwo i angażowanie podmiotów działających w branży rolno-spożywczej w aktywne promowanie marki polskiej żywności pod wspólnym hasłem/znakiem graficznym „Polska smakuje”/„Poland tastes good” (tzw. branding narodowy i obywatelski), zapewnia lepszą koordynację i synergię działań promocyjnych w sektorze rolno-spożywczym, wpływa na lepsze wykorzystanie dostępnych środków finansowych (unijnych, krajowych i branżowych) oraz koncentruje wsparcie promocji produktów spożywczych na kluczowych rynkach docelowych, co może przyczynić się do zwiększenia rozpoznawalności marki polskiej żywności (efektu skali), a także wzrostu efektywności działań.

W 2018 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z zapisami ustawowymi, uczestniczył w realizacji działań wspierających promocję produktów rolno-spożywczych w kraju oraz za granicą, prowadząc je **w kilku obszarach**, tj. poprzez:

- 1) wsparcie realizacji branżowych i/lub międzybranżowych kampanii informacyjnych i/albo promocyjnych w ramach mechanizmu WPR „**Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych**”,
- 2) **wspieranie rozwoju współpracy handlowej** sektora rolno-spożywczego z zagranicą,
- 3) **realizację branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych** w zakresie projektu systemowego „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe Marka Polskiej Gospodarki – Brand”, finansowanego ze środków Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR),
- 4) **prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych** mających na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych,
- 5) **obsługę dziewięciu funduszy promocji produktów rolno-spożywczych**,
- 6) **wdrażanie poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”** w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,
- 7) **wdrażanie poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”** w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

11.1. Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (w ramach WPR)

Wspólna polityka rolna Unii Europejskiej wspiera działalność promocyjną i informacyjną prowadzoną w sektorze rolno-spożywczym. Pomoc finansową można uzyskać w ramach mechanizmu „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”, a o dofinansowanie mogą się ubiegać organizacje zrzeszające producentów, przetwórców i dystrybutorów, które są reprezentatywne dla danej branży rolnej, jak również organizacje producentów lub ich zrzeszenia oraz inne organy sektora rolno-spożywczego, których celem i przedmiotem działalności jest promocja i informowanie o produktach rolnych. Podmioty te zgłaszają (inicjują) do akceptacji Komisji Europejskiej programy promocyjne i/lub informacyjne.

Celem działań informacyjnych i promocyjnych jest zwiększanie konkurencyjności rolnictwa unijnego, a tym samym osiągnięcie stabilizacji na rynku wewnętrznym.

Działania informacyjne i promocyjne w szczególności sprzyjają: podniesieniu wiedzy konsumentów o zaletach unijnych produktów rolnych, metodach produkcji oraz systemach jakości, jak również poprawie rozpoznawalności tych produktów. Ponadto powinny wpływać na zwiększenie spożycia unijnych produktów rolnych w UE i poza nią, a także na zwiększenie udziału tych produktów w rynku, przy zwróceniu szczególnej uwagi na rynki państw trzecich charakteryzujące się najwyższym potencjałem rozwojowym. W przypadku wystąpienia poważnych zakłóceń na rynku, utraty zaufania konsumentów lub innych szczególnych problemów działania te powinny wspierać poprawę warunków rynkowych oraz uzupełniać i wzmacniać działania realizowane przez państwa członkowskie UE. Dodatkowym celem działań informacyjnych

i promocyjnych jest podkreślanie znaczenia autentyczności produktów unijnych, co poszerza wiedzę konsumentów na temat zalet produktów oryginalnych w porównaniu z imitacjami i towarami podrobionymi. Przyczynia się to znacząco – zarówno w Unii, jak i w państwach trzecich – do podniesienia poziomu znajomości, oznaczeń i skrótów świadczących o uczestnictwie w europejskich systemach jakości.

W 2018 r. KOWR kontynuował realizację mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”. Część programów promocyjnych i/lub informacyjnych była realizowana według zasad obowiązujących dla programów zaakceptowanych przez KE do 30 listopada 2015 r., a część według zasad unijnej polityki promocji obowiązujących dla programów akceptowanych przez KE od 1 grudnia 2015 r.

Według starych zasad wspierano realizację programów informacyjnych i/lub promocyjnych na podstawie rozporządzenia Rady (WE) nr 3/2008⁷⁷. Szczegółowe zasady dotyczące m.in. czasu realizacji programów informacyjnych i/lub promocyjnych, sposobu ich realizacji oraz warunków przeprowadzania kontroli wynikały z rozporządzenia Komisji (WE) nr 501/2008⁷⁸. O dofinansowanie mogły się ubiegać organizacje branżowe i międzybranżowe zrzeszające producentów, przetwórców i dystrybutorów, które były reprezentatywne dla danej branży rolnej. Udział środków z budżetu UE nie mógł przekroczyć 50% rzeczywistych kosztów netto programu bądź 60% – w przypadku działań promocyjnych dotyczących owoców i warzyw przeznaczonych dla dzieci w placówkach szkolnych we Wspólnocie. Wydatki z budżetu państwa członkowskiego stanowiły maksimum 30% faktycznych kosztów netto programu, a pozostałe minimum 20% stanowił wkład własny organizacji proponującej kampanię/program, który mógł pochodzić z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych⁷⁹.

Zasady dotyczące polityki informowania o unijnych produktach rolnych i rolno-spożywczych oraz promowania tych produktów, które obowiązują **od 1 grudnia 2015 r.**, określono w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014⁸⁰. Główne zasady unijnej polityki promocji dotyczą:

- unijnego poziomu finansowania do 70% kosztów kwalifikowalnych w przypadku programów prostych realizowanych na rynku wewnętrznym UE i 80% – w przypadku programów prostych, realizowanych na rynkach krajów trzecich oraz w przypadku programów, w których uczestniczy wiele państw. Jednocześnie przewidziano 85% udział UE w finansowaniu programów kryzysowych. Pozostałą część wydatków ponoszą wyłącznie organizacje inicjujące;
- zniesienia współfinansowania kampanii/programów ze środków budżetu krajowego;
- wprowadzenia europejskiej strategii promocji;
- wprowadzenia jednoetapowego procesu wyboru programów przez KE;

⁷⁷ Rozporządzenie Rady (WE) nr 3/2008 z dnia 17 grudnia 2007 r. w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w krajach trzecich, z późn. zm.

⁷⁸ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 501/2008 z dnia 5 czerwca 2008 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 3/2008 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w krajach trzecich, z późn. zm.

⁷⁹ Zgodnie z ustawą z dnia 22 maja 2009 r. o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2160, z późn. zm.).

⁸⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 3/2008, z późn. zm.

- rozszerzenia zakresu stosowania środków, tj.:
 - włączenia organizacji producentów lub ich zrzeszeń oraz innych organów sektora rolno-spożywczego do grup beneficjentów wsparcia, których celem i przedmiotem działalności są promocja i informowanie o produktach rolnych,
 - rozszerzenia zakresu promowanych produktów, w szczególności o przetworzone produkty rolne (np. chleb, makaron, czekoladę),
 - umożliwienia stosowania oświadczeń o pochodzeniu produktów i wskazywania ich marek (z pewnymi ograniczeniami);
- ułatwionego zarządzania programami, w których uczestniczy wiele państw członkowskich, przygotowanymi wspólnie przez podmioty z kilku państw członkowskich UE przy wykorzystaniu punktu kompleksowej usługi w KE (za pośrednictwem agencji wykonawczej Chafea);
- wprowadzenia unijnego rocznego programu prac.

Dla programów akceptowanych przez KE po 1 grudnia 2015 r., oprócz zapisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, unijnymi aktami prawnymi regulującymi zasady realizacji tego mechanizmu WPR są także rozporządzenia: delegowane Komisji (UE) 2015/1829⁸¹ oraz wykonawcze Komisji (UE) 2015/1831⁸².

Zgodnie z informacjami Komisji Europejskiej wsparcie unijne na programy informacyjne i/lub promocyjne będzie stopniowo wzrastać do poziomu 200 mln EUR w 2020 r. dla całej UE⁸³.

Jednoroczne, dwu- lub trzyletnie programy mogą być realizowane odrębnie na rynku unijnym lub na rynkach krajów spoza UE. Programy obejmują głównie działania dotyczące: public relations, udziału w targach i misjach handlowych, organizacji spotkań B2B⁸⁴, szkoleń, seminariów i konferencji, funkcjonowania serwisu internetowego, a także produkcji i emisji reklam telewizyjnych, radiowych, zewnętrznych (outdoor) oraz w prasie konsumenckiej.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137, z późn. zm.) od 1 września 2017 r. administrowanie mechanizmem WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z unijnej agencji płatniczej (ARiMR).

W 2018 r. KOWR podpisał **jedną umowę o udzielenie dotacji** z organizacją inicjującą na realizację programu promocyjnego „**Mięso o europejskiej jakości**” realizowanego w oparciu o rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014. Umowa o udzielenie dotacji została zawarta 17 kwietnia 2018 r. z Unią Producentów i Pracodawców Przemysłu Mięsnego (UPEMI).

W 2018 r. kontynuowano realizację działań i/lub udzielanie wsparcia organizacjom branżowym i/lub międzybranżowym w ramach realizacji **11 następujących programów informacyjnych i/lub promocyjnych na 4 kontynentach:**

⁸¹ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/1829 z dnia 23 kwietnia 2015 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich.

⁸² Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2015/1831 z dnia 7 października 2015 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich.

⁸³ http://ec.europa.eu/agriculture/promotion/index_en.htm

⁸⁴ B2B (ang. *business to business*) – transakcje/spotkania pomiędzy dwoma lub więcej podmiotami gospodarczymi, określenie relacji występujących pomiędzy przedsiębiorstwami.

- 1) **„Niezwykłe właściwości zwykłych owoców”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego europejskich owoców jagodowych (truskawek, malin, czarnych porzeczek, borówek), skierowanego na rynki: szwedzki, fiński, austriacki, czeski i polski, z budżetem wynoszącym 3 990 tys. EUR (netto). Program zakończył się w styczniu 2018 r., a jego ostateczne rozliczenie nastąpiło w maju 2018 r.
- 2) **„Soki i musy – witaminy w wygodnej formie”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego soków i musów owocowych oraz warzywnych, skierowanego na rynki: litewski, czeski, słowacki, rumuński i polski, z budżetem wynoszącym 4 997 tys. EUR (netto). Program zakończył się w styczniu 2018 r., a jego ostateczne rozliczenie nastąpiło w lipcu 2018 r.
- 3) **„EkoEuropa – jakość i tradycja”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego produktów rolnictwa ekologicznego (w tym: owoców i warzyw, przetworów owocowo-warzywnych, mięsa wieprzowego, wołowego i drobiowego oraz ich przetworów), realizowanego na rynkach: Stanów Zjednoczonych, Japonii i Singapuru, z budżetem wynoszącym 1 734 tys. EUR (netto). Program zakończył się w styczniu 2018 r., a jego ostateczne rozliczenie nastąpiło w lipcu 2018 r.
- 4) **„Zasmakuj w Europie”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego mięsa wołowego (świeżego, schłodzonego lub mrożonego) oraz przetworów spożywczych wytworzonych na jego bazie, skierowanego na rynek turecki, z budżetem wynoszącym 876 tys. EUR (netto). Program zakończył się w styczniu 2018 r., a jego ostateczne rozliczenie nastąpiło w sierpniu 2018 r.
- 5) **„Pokochaj olej rzepakowy”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego oleju rzepakowego, skierowanego na rynek Polski i Słowacji (jest to kontynuacja programu z lat 2011–2014), z budżetem wynoszącym 1 659 tys. EUR (netto). Program zakończył się w lipcu 2018 r., a jego ostateczne rozliczenie nastąpiło w lutym 2019 r.
- 6) **„Smaki Europy – jakość i tradycja”** – 3-letniego programu informacyjno-promocyjnego dotyczącego świeżej, schłodzonej lub mrożonej wołowiny i wieprzowiny oraz przetworów spożywczych wytworzonych na ich bazie, mięsa drobiowego wysokiej jakości (wyprodukowanego w krajowym systemie jakości QAFP), a także świeżych i przetworzonych owoców oraz warzyw, skierowanego na rynki: Algierii, Białorusi i Chin, z budżetem wynoszącym 5 357 tys. EUR (netto). Program zakończył się w lipcu 2018 r., a jego ostateczne rozliczenie nastąpiło we wrześniu 2018 r.
- 7) **„Makarony Europy”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego makaronów, skierowanego na rynek ukraiński i chiński, z budżetem wynoszącym 3 149 tys. EUR (netto), będącego kontynuacją programu realizowanego w latach 2012–2015.
- 8) **„Rozsmakuj się w Europie”** – 3-letniego programu informacyjno-promocyjnego dotyczącego świeżej, schłodzonej lub mrożonej wieprzowiny oraz przetworów spożywczych wytworzonych na jej bazie, skierowanego na rynek Japonii i Kanady, z budżetem wynoszącym 907 tys. EUR (netto). Program zakończył się w lipcu 2018 r., a jego ostateczne rozliczenie nastąpiło w grudniu 2018 r.
- 9) **„Europejski drób – w jakości siła”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego mięsa drobiowego wysokiej jakości (produkowanego w krajowym systemie

jakości QAFP), realizowanego na rynku Wietnamu, Chin (z Hongkongiem) i Zjednoczonych Emiratów Arabskich, z budżetem w wysokości 4 192 tys. EUR (netto).

- 10) **„Czas na jabłka z Europy”** – 2-letniego programu promocyjnego zatwierdzonego przez KE w oparciu o rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, skierowanego na rynek Algierii i Egiptu, z budżetem w wysokości 2 553 tys. EUR (netto). Program dotyczy promocji europejskich jabłek, w tym krajowych jabłek grójeckich objętych unijnym systemem Chronione Oznaczenie Geograficzne.
- 11) **„Mięso o europejskiej jakości”** – 2-letniego programu promocyjnego, zatwierdzonego przez KE w oparciu o rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, skierowanego na rynek USA i Kanady, z budżetem w wysokości 2 382 tys. EUR (netto). Program dotyczy promocji mięsa wołowego i wieprzowego (świeżego, schłodzonego i mrożonego) oraz przetworów mięsnych.

W październiku 2018 r. Komisja Europejska zaakceptowała do realizacji kolejne **4 polskie programy** o łącznym budżecie w wysokości 11 220 tys. EUR (netto)⁸⁵, tj.:

- 1) **„Europa pełna smaków – tradycja i jakość”** – 3-letni program promocyjny dotyczący kilku produktów, tj. mięsa wołowego, wieprzowego, drobiowego (świeżego, schłodzonego i mrożonego), owoców i warzyw oraz przetworów z tych produktów, o łącznym budżecie 4 922 tys. EUR (netto), skierowany na rynki: Chin, Hongkongu, Japonii, Korei Południowej i Wietnamu.
- 2) **„Samo zdrowie – jabłka z CHOG”** – 2-letni program promocyjny dotyczący europejskich jabłek objętych unijnym systemem Chronione Oznaczenie Geograficzne, o łącznym budżecie 2 948 tys. EUR (netto), skierowany na rynki: Niemiec, Szwecji i Danii. Organizacja, która zgłosiła program, nie zawarła z KOWR umowy na jego realizację.
- 3) **„Indyk z Europy – pod skrzydłami jakości”** – 2-letni program promocyjny dotyczący europejskiego mięsa indyczego, o łącznym budżecie w wysokości 1 500 tys. EUR (netto), skierowany na rynki: Republiki Czeskiej, Niemiec i Polski.
- 4) **„Siła smaku, witamin i kolorów – poznaj jakość jabłek z Europy”** – 2-letni program promocyjny dotyczący europejskich jabłek, o łącznym budżecie 1 850 tys. EUR (netto), skierowany na rynek Zjednoczonych Emiratów Arabskich.

W czerwcu 2018 r. w siedzibie KOWR odbyło się **posiedzenie grupy monitorującej realizowane programy informacyjne i/lub promocyjne**. Celem spotkania była przede wszystkim ocena postępu realizacji działań informacyjno-promocyjnych prowadzonych w ramach wdrażanych w I półroczu 2018 r. siedmiu programów, nad którymi nadzór sprawował KOWR (jako zadanie delegowane z ARiMR). Dodatkowo podczas spotkania omówione zostały zagadnienia związane z nową, zatwierdzoną przez Komisję Europejską polityką promocyjną UE realizowaną na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, jak również zagadnienia dotyczące wdrażanych dwóch programów prostych i niektórych zapisów w umowie o udzielenie dotacji na realizację przedmiotowych programów. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele: KE, MRiRW,

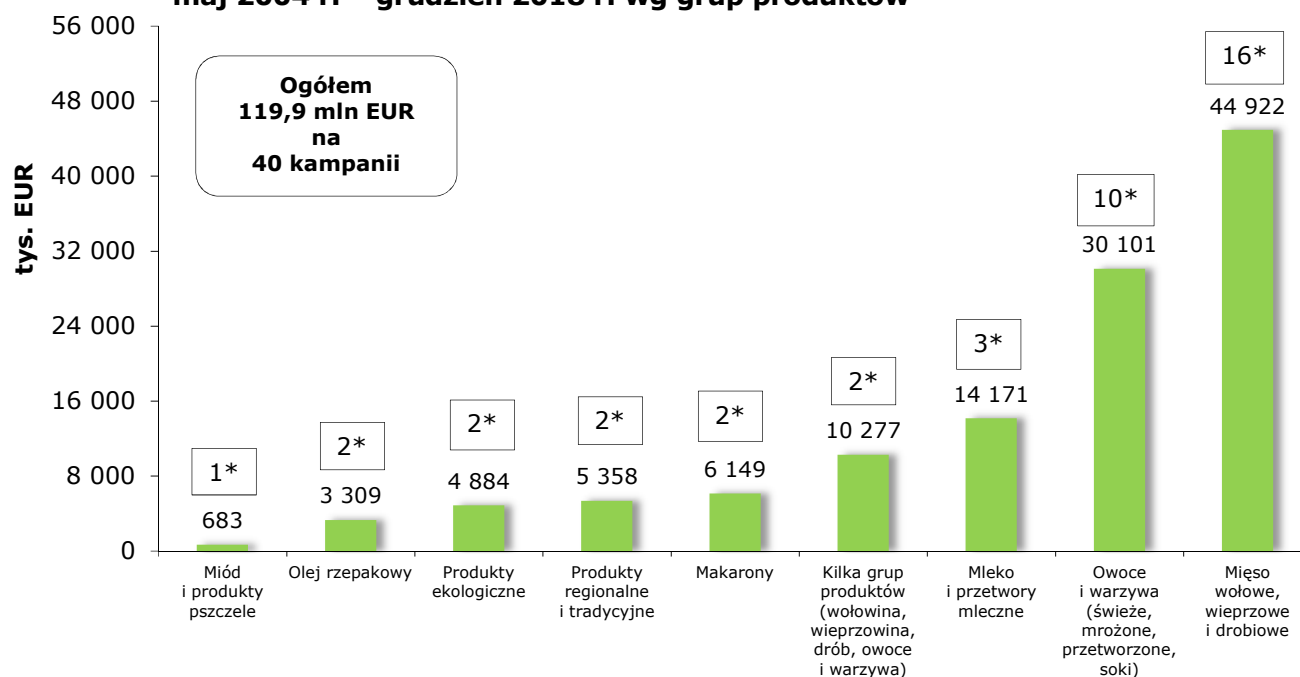
⁸⁵ Decyzja wykonawcza Komisji z dnia 16 października 2018 r. w sprawie wyboru programów prostych dotyczących promocji produktów rolnych w 2018 r. zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 [nr C(2018)6694 final].

ARiMR, KOWR, branżowych organizacji inicjujących oraz organizacji wdrażających odpowiedzialnych za realizację poszczególnych kampanii.

W 2018 r. organizacje proponujące/inicjujące złożyły do KOWR łącznie **21 wniosków o dopłaty**, z tego 11 wniosków o dopłaty częściowe, 9 – wniosków o dopłaty końcowe (wypłaty salda), zaś jeden wniosek dotyczył płatności okresowej. Zweryfikowano i wypłacono wsparcie finansowe znajdujące się w 26 wnioskach o dopłaty (18 z nich zostało złożonych do KOWR i rozliczonych przez KOWR w 2018 r., pozostałe 8 wniosków złożono w KOWR w okresie październik–grudzień 2017 r., zaś rozliczono w 2018 r.). Ponadto 3 wnioski o dopłatę, które zostały złożone do KOWR w październiku i grudniu 2018 r., ze względu na termin ich złożenia oraz konieczność uzupełnienia przez organizacje proponujące, zostały ostatecznie rozliczone w I kwartale 2019 r.

W 2018 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wystawił dokumenty płatności dla agencji płatniczej (ARiMR) na kwotę **24 424 tys. zł** (netto), z tego: **16 600 tys. zł** z budżetu UE i **7 824 tys. zł** z budżetu krajowego.

Wykres 40. **Budżety polskich kampanii branżowych i międzybranżowych w okresie maj 2004 r. – grudzień 2018 r. wg grup produktów**

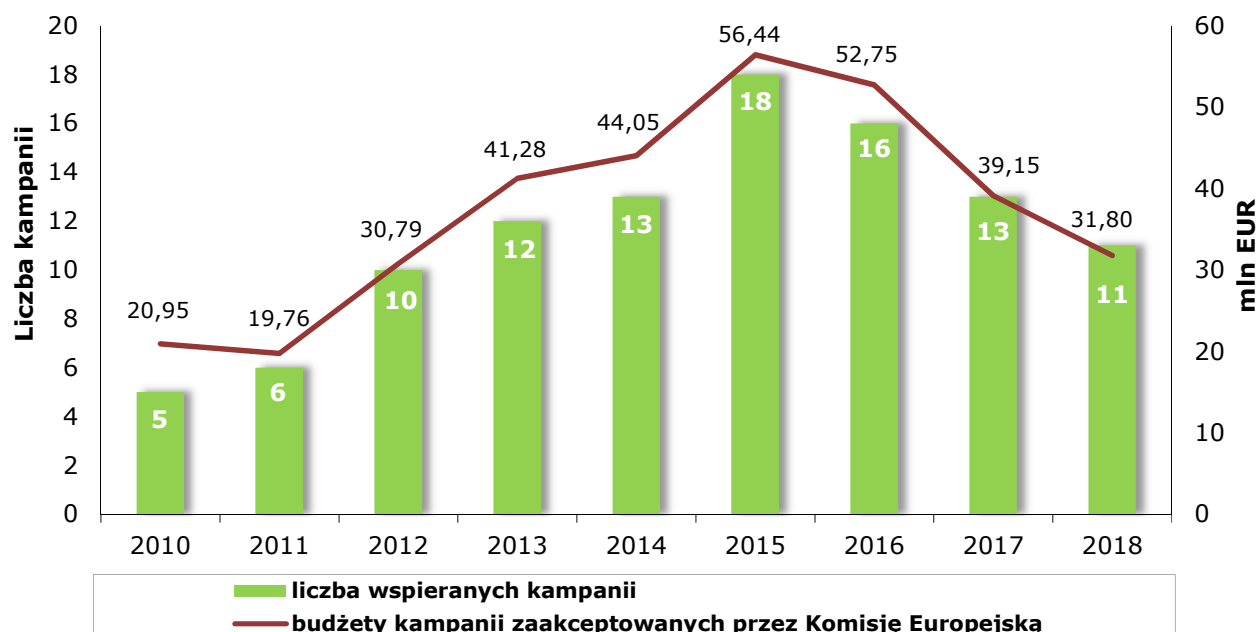
* Liczba kampanii.

Źródło: dane KOWR.

W zakresie realizacji mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych” KOWR w 2018 r. wydał ogółem **27 decyzji i innych rozstrzygnięć**⁸⁶.

⁸⁶ „Liczba wydanych decyzji w zakresie administrowanych mechanizmów” – liczba wydanych dokumentów finalnych (skutkujących i nieskutkujących płatnościami), którymi mogą być np.: decyzja pozytywna, decyzja odmowna, pozwolenie, umowa, deklaracja, przedsięwzięcie, projekt, rozstrzygnięcie. Jeden z mierników stosowanych przez KOWR przy sporządzaniu planu finansowego w układzie zadaniowym. Na liczbę decyzji składają się płatności i podpisane umowy o dotację na realizację programu.

Wykres 41. Liczba wspieranych polskich kampanii branżowych i/lub międzybranżowych w latach 2010–2018 i ich budżety ogółem

Źródło: dane KOWR.

Od akcesji Polski do UE do końca 2018 r. Komisja Europejska zatwierdziła realizację **40 polskich kampanii informacyjnych i/lub promocyjnych** o łącznym budżecie **119,9 mln EUR**⁸⁷. Najwięcej kampanii dotyczyło rynku mięsa czerwonego i drobiowego (16 kampanii), a następnie rynku owoców i warzyw (10 kampanii) oraz mleka i przetworów mlecznych (3 kampanie).

11.2. Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 17 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154) KOWR prowadzi działania finansowane z budżetu krajowego mające na celu wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą poprzez organizowanie udziału uczestników tego sektora w międzynarodowych przedsięwzięciach promocyjnych i informacyjnych.

Polskie produkty rolno-spożywcze są promowane pod wspólnym **hasłem „Poland tastes good”**. Dzięki temu budowana jest za granicą **silna i rozpoznawalna marka polskiej żywności**. Beneficjentami tych działań są polscy przedsiębiorcy z sektora rolno-spożywczego, którzy korzystają przede wszystkim z organizowanych przez KOWR **wystąpień na polskich stoiskach narodowych na targach zagranicznych**, towarzyszących im **misji handlowych** oraz **spotkań biznesowych**.

W ten sposób podejmowane są działania w kierunku **zwiększenia eksportu oraz umacniania pozycji, rozpoznawalności i konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych** (w tym produktów wysokiej jakości), a także w celu **dywersyfikacji i zdobycia nowych perspektywicznych rynków zbytu** (również w państwach trzecich o największym potencjale wywozowym).

⁸⁷ Nie uwzględniono trzech polskich programów, które zostały zaakceptowane przez KE, ale nie zawarto umów na ich realizację z beneficjentami (organizacjami zgłaszającymi programy).

Celem KOWR jest kontynuowanie działań w krajach o dużym potencjale importowym, na których polska żywność jest jeszcze nieobecna lub występuje w niewielkim stopniu, a także w miejscach, w których polska żywność jest już znana, ale wymaga dalszego wsparcia promocyjnego. Dzięki KOWR producenci żywności mogą promować swoje produkty na największych targach branży rolno-spożywczej na świecie, na korzystniejszych warunkach, niż jeśli mieliby uczestniczyć w nich indywidualnie. Polscy przedsiębiorcy są wspierani, począwszy od spraw organizacyjnych (takich jak transport i nocleg), poprzez organizację wizyt w punktach handlowych, a skończywszy na spotkaniach biznesowych.

Wykres 42. **Główne obszary działań w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR.

W ramach wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą są prowadzone następujące działania skierowane do polskich producentów, przetwórców i eksporterów:

- organizacja **narodowych stoisk informacyjno-promocyjnych na zagranicznych targach i wystawach w wybranych krajach**,
- realizacja zagranicznych **misji handlowych** dla polskich przedsiębiorców branży rolno-spożywczej samodzielnych lub powiązanych z udziałem w targach w wybranych krajach trzecich,
- realizacja i obsługa **spotkań biznesowych (B2B)** z przedstawicielami zagranicznych przedsiębiorców, będących potencjalnymi kontrahentami dla polskich przedsiębiorców branży rolno-spożywczej,
- realizacja i obsługa **spotkań informacyjno-szkoleniowych dla polskich przedsiębiorców** w kraju i za granicą w celu przedstawienia warunków prowadzenia biznesu oraz zwyczajów handlowych funkcjonujących na poszczególnych rynkach zagranicznych,
- organizacja i obsługa **pokazów kulinarnych** oraz **degustacji** polskich produktów żywnościowych w kraju i za granicą,
- **publikowanie informacji** w krajowych i zagranicznych mediach branżowych (tradycyjnych, elektronicznych i społecznościowych) promujących polskie produkty i polski sektor rolno-spożywczy,

- **organizacja i obsługa multi- i bilateralnych spotkań, seminariów i konferencji** w kraju oraz za granicą,
- organizacja w Polsce **przyjazdowych misji handlowych** importerów, dystrybutorów i przedstawicieli sieci handlowych, które obejmują rozmowy B2B z polskimi przedsiębiorcami oraz wizyty w zakładach produkcyjnych,
- organizacja **misji przyjazdowych i warsztatów kulinarnych dla zagranicznych dziennikarzy** mediów branżowych i **blogerów kulinarnych, lifestylowych** oraz **podróżniczych**,
- organizacja **misji przyjazdowych zagranicznych kucharzy i szefów kuchni** w celu promocji polskiej kuchni narodowej i produktów wysokiej jakości, ekologicznych oraz tradycyjnych,
- **obsługa spotkań z przedstawicielami polskich i zagranicznych organizacji oraz mediów branżowych**, jak również z przedsiębiorcami sektora rolno-spożywczego w kraju i za granicą (w tym: wizyt w Polsce zagranicznych delegacji biznesowych zainteresowanych rozwojem wymiany handlowej produktami rolno-spożywczymi oraz wizyt polskich dziennikarzy i ekspertów za granicą),
- **realizacja innych działań** mających na celu promowanie polskiej żywności i sektora rolno-spożywczego na rynkach zagranicznych w ramach patronatów oraz **współpracy z innymi instytucjami**, tj. Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwem Spraw Zagranicznych (MSZ), Ministerstwem Przedsiębiorczości i Technologii (MPiT), Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), Polską Agencją Inwestycji i Handlu S.A. (PAIH), Zagranicznymi biurami Handlowymi (ZBH), polskimi placówkami dyplomatycznymi,
- **prowadzenie i aktualizacja bazy polskich przedsiębiorców branży rolno-spożywczej** będących adresatami działań promocyjno-informacyjnych,
- **przygotowywanie opracowań i analiz** dotyczących rynków zagranicznych.

W działania promocyjne włączane są również nadzorowane przez KOWR **spółki o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej** w celu wykorzystania ich potencjału eksportowego. Posiadane przez spółki zasoby i doświadczenie mogą stanowić atut w nawiązywaniu przez KOWR kontaktów handlowych z innymi krajami i instytucjami tych krajów, w tym w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie. Udział w zagranicznych działaniach promocyjnych daje spółkom szansę na pozyskanie nowych rynków zbytu.

W 2018 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zorganizował w **19 krajach** dla polskich przedsiębiorców **22 działania promocyjno-informacyjne** obejmujące organizację stoisk narodowych na targach i/lub misji handlowych:

- 1) misję gospodarczą do **Japonii** podczas 52. edycji targów **Supermarket Trade Show (SMTS)** w Tokio w dniach 14–16 lutego 2018 r. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 54 m² swoją ofertę zaprezentowało 9 polskich firm z branż: słodczy, owoców i warzyw oraz przetworów owocowo-warzywnych, mięsnej, mleczarskiej, produktów zbożowych i liofilizowanych. Podczas misji handlowej przedsiębiorcy uczestniczyli w spotkaniach B2B z przedstawicielami lokalnych i globalnych sieci handlowych oraz dystrybutorami produktów rolno-spożywczych. Przedstawiciele polskich firm mieli także możliwość poznania asortymentu produktów oraz cen na rynku japońskim dzięki udziałowi w „store-check”⁸⁸. Odbyło się także seminarium

⁸⁸ Rozpoznanie asortymentu produktów oraz cen w punktach sprzedaży detalicznej.

na temat specyfiki rynku japońskiego, różnic w kulturze biznesowej oraz zasad i zwyczajów handlowych panujących na rynku japońskim;

- 2) stoisko narodowe podczas targów **Biofach 2018**, które odbyły się w Norymberdze w **Niemczech** w dniach 14–17 lutego 2018 r. Jest to największe wydarzenie targowe żywności ekologicznej w Europie. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 192 m² swoją ofertę eksportową promowało 29 polskich stowarzyszeń, związków i organizacji branżowych oraz przedsiębiorców reprezentujących następujące branże rolnictwa i żywności ekologicznej: świeże i przetworzone owoce i warzywa, soki, syropy, napoje, słodczy i przekąski, makarony i produkty przemiału zbóż, mięso i jego przetwory, dania gotowe oraz miody, zioła i przyprawy;
- 3) misję handlową do **Zjednoczonych Emiratów Arabskich** połączoną z wystąpieniem podczas targów **Gulfood**, które odbyły się w dniach 18–22 lutego 2018 r. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 120 m² swoją ofertę eksportową zaprezentowało 11 przedsiębiorców reprezentujących branże: owoców i warzyw, przetworów owocowo-warzywnych, mleka i wyrobów mlecznych, słodczy, miódów, konserw i wyrobów mięsnych, a także produktów rolnictwa ekologicznego;
- 4) misję handlową do **Meksyku** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Alimentaria Mexico**, które odbyły się w Guadalajarze w dniach 6–8 marca 2018 r. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 54 m² swoją ofertę eksportową promowały firmy z branży słodczy i produktów zbożowych. Polskiemu wystąpieniu na targach towarzyszyła misja zorganizowana przez KOWR we współpracy z Zagranicznym Biurem Handlowym Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu S.A. w Meksyku. Podczas śniadania biznesowego polscy przedsiębiorcy uczestniczyli w spotkaniach B2B z przedstawicielami lokalnych i globalnych sieci handlowych oraz dystrybutorami produktów rolno-spożywczych. Przedstawiciele polskich firm mieli także możliwość poznania asortymentu produktów oraz cen na rynku meksykańskim dzięki udziałowi w „store-check”;
- 5) misję handlową do **Chin** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **China Food & Drink Fair**, które odbyły się w Chengdu w dniach 22–24 marca 2018 r. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 54 m² swoją ofertę zaprezentowało 5 firm produkujących m.in.: wina owocowe, cydrylicy, soki i napoje, dżemy, musy owocowe, makarony, dania gotowe, koncentraty zup, napoje energetyczne, produkty instant, mleko, serwatkę i inne produkty mleczne, a także olej rzepakowy, wódkę, mieszanki do pieczenia ciast i chleba;
- 6) misję handlową do **Algierii** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Djazagro** w Algierze, które odbyły się w dniach 9–12 kwietnia 2018 r. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 36 m² swoją ofertę zaprezentowały przedsiębiorstwa produkujące m.in.: produkty mleczne, słodczy, owoce i warzywa oraz dodatki do żywności. W trakcie targów na stoisku narodowym polscy przedsiębiorcy uczestniczyli w spotkaniach B2B z lokalnymi przedsiębiorcami i dystrybutorami produktów rolno-spożywczych. Podczas pobytu w Algierii polscy przedsiębiorcy wzięli udział w Algiersko-Polskim Dniu Biznesu, który odbył się w Algierskiej Izbie Przemysłowo-Handlowej. Przedstawiciele polskich firm mieli także możliwość poznania asortymentu produktów oraz cen na rynku algierskim, dzięki udziałowi w „store-check”. Odbyło się także seminarium na temat algierskiego rynku rolno-spożywczego i kultury biznesowej w Algierii;

- 7) misję handlową do **Korei Południowej** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Seul Food & Hotel** w Seulu, które odbyły się w dniach 1–4 maja 2018 r. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 72 m² KOWR umożliwił 7 polskim firmom z sektora rolno-spożywczego (produkującym m.in.: soki i inne produkty z owoców i warzyw, liofilizaty oraz słodycze) prezentację oferty potencjalnym zagranicznym kontrahentom. W ramach misji odbyło się spotkanie konsultacyjno-informacyjne na temat specyfiki rynku koreańskiego, podczas którego omówione zostały m.in.: kontekst historyczno-polityczny, specyfika rynku produktów spożywczych w Korei Południowej oraz perspektyw wejścia polskich produktów spożywczych na ten rynek. Ponadto przedstawiciele firm mieli możliwość zapoznania się z asortymentem oraz cenami produktów żywnościowych dostępnych na rynku koreańskim dzięki wizytom w dwóch największych sieciach handlowych (Lotte oraz Shinsegae);
- 8) misję handlową do **Kanady** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Sial Canada** w Montrealu, które odbyły się w dniach 2–4 maja 2018 r. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 54 m² swoją ofertę przedstawiło 5 firm reprezentujących m.in. następujące branże: przekąski mięsne, mieszanki w proszku do wypieków, owoce i warzywa suszone, soki NFC⁸⁹, koncentraty i słodycze, skrobia i płatki ziemniaczane, maltodekstryna, ziemniaczane syropy glukozowe, produkty ze zbóż ekspandowanych i produkty ekologiczne. Oferta eksportowa polskich wystawców cieszyła się dużym zainteresowaniem wśród zwiedzających. Produkty jednego z polskich wystawców zdobyły wyróżnienie w konkursie Sial Innovation, którego celem jest wypromowanie innowacyjnych produktów branży spożywczej. Targom towarzyszyła misja zorganizowana przez KOWR we współpracy z Zagranicznym Biurem Handlowym w Toronto. Przedsiębiorcy mieli możliwość zapoznania się z asortymentem oraz cenami produktów żywnościowych dostępnych na rynku kanadyjskim dzięki wizytom w punktach sprzedaży detalicznej („store-check”). Ponadto w Konsulacie Generalnym RP w Montrealu zostało zorganizowane seminarium na temat kanadyjskiego rynku rolno-spożywczego i kultury biznesowej, rozmowy B2B z lokalnymi przedsiębiorcami, a także spotkanie networkingowe;
- 9) misję handlową do **Chin** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Sial China**, które odbyły się w Szanghaju w dniach 16–18 maja 2018 r. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 300 m² swoją ofertę eksportową promowało 11 polskich firm z sektora rolno-spożywczego produkujących m.in.: owoce w czekoladzie, musy owocowe, płatki kukurydziane, pieczywo chrupkie, zupy instant, krówki, lemoniady, cydry, sery topione, mleko i serwatkę w proszku, jogurty, mięso wieprzowe mrożone, herbaty, syropy, olej rzepakowy, mieszanki do pieczenia ciast i chleba, wypieki oraz słodycze. Dodatkowo polskie firmy spożywcze wystawiające swoją ofertę eksportową poza stoiskiem KOWR miały możliwość zaprezentowania próbek produktów oraz materiałów informacyjno-promocyjnych w specjalnie przeznaczonym do tego celu showroomie. Pierwszego dnia targów stoisko KOWR odwiedził Komisarz Unii Europejskiej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich. W ramach misji handlowej zorganizowanej przez KOWR wspólnie z Zagranicznym Biurem Handlowym Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu S.A. w Szanghaju polscy przedsiębiorcy mieli możliwość wzięcia udziału w warsztatach informujących jak przygotować się do eksportu na rynek chiński oraz w rozmowach B2B z potencjalnymi chińskimi kontrahentami. Ponadto polscy wystawcy

⁸⁹ Sok NFC (z ang. *not from concentrate*) – sok wyprodukowany nie z koncentratu, ale przez tłoczenie lub wyciskanie surowych owoców lub warzyw.

mogli korzystać z porad dwóch ekspertów do spraw rynku chińskiego w zakresie dostosowania oferty swoich firm do potrzeb i oczekiwań chińskich importerów, dystrybutorów i konsumentów;

- 10) misję handlową do **Republiki Południowej Afryki** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Africa's Big Seven**, które odbyły się w Johannesburgu w dniach 24–26 czerwca 2018 r. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 54 m² swoją ofertę zaprezentowało 6 polskich firm z sektora rolno-spożywczego oferujących m.in.: krówki, czekoladki, praliny, cukierki, owoce w czekoladzie oraz przetwory warzywne. W ramach misji handlowej zorganizowanej przez KOWR podczas dwóch dni poprzedzających rozpoczęcie targów polscy przedsiębiorcy wzięli udział w przygotowanych spotkaniach z przedstawicielami sieci handlowych i dystrybutorami w Johannesburgu oraz Kapsztadzie. Polscy przedsiębiorcy odbyli wizyty m.in. w największych miejscowych sieciach handlowych (Shoprite, Pick'n'Pay, Checkers Hyper i Spar);
- 11) misję handlową do **Tajwanu** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Food Taipei**, które odbyły się w Tajpej w dniach 27–30 czerwca 2018 r. Stoisko informacyjno-promocyjne o powierzchni 108 m² zgromadziło 11 producentów polskiej żywności oferujących w swoim asortymencie m.in.: słodczyce, mleko i produkty mleczne, bakalie, wodę, soki, alkohole oraz owoce i produkty owocowe. KOWR we współpracy z Biurem Polskim w Tajpej zorganizował także misję dla polskich przedsiębiorców, w ramach której mieli okazję spotkać się z kluczowymi partnerami handlowymi działającymi na Tajwanie. Dodatkowo w ramach „store-check” przedsiębiorcy mieli możliwość odwiedzenia sieci handlowych (Wellcome Supermarket, City Super, RT-Mart Zhonglun oraz PX Mart). Ponadto Biuro Polskie w Tajpej zorganizowało briefing na temat warunków wprowadzenia polskich produktów na rynek tajwański;
- 12) misję handlową do **Wietnamu** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Vietfood and Beverage**, które odbyły się w Ho Chi Minh w dniach 8–11 sierpnia 2018 r. Stoisko informacyjno-promocyjne o powierzchni 90 m² promujące polskie specjalności żywnościowe pod hasłem „Poland tastes good” zgromadziło 6 producentów polskiej żywności oferujących w swoim asortymencie m.in.: mleko i produkty mleczne, owoce, soki i inne produkty z owoców i warzyw, liofilizaty oraz produkty zbożowe. W ramach misji handlowej przedsiębiorcy wzięli udział w bezpośrednich rozmowach B2B z wietnamskimi partnerami, a także odwiedzili sieci handlowe (Crescent Mall oraz Saigon Centre Takashiyama);
- 13) misję handlową do **Tajlandii** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Food & Hotel Thailand**, które odbyły się w Bangkoku w dniach 5–8 września 2018 r. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 42 m² swoją ofertę zaprezentowali producenci m.in.: produktów zbożowych, bakalii, soków bio oraz aromatów spożywczych. Polskie stoisko odwiedził Ambasador RP w Królestwie Tajlandii, który spotkał się z obecnymi na stoisku przedsiębiorcami. Ambasada RP zorganizowała także wizyty w sklepach wielkopowierzchniowych w ramach „store-check”. Uczestnicy misji mieli możliwość odwiedzenia 4 punktów (Central Food Retail – Central Chidlom, Big C – Rajdamri, Makro Sathorn oraz Robinson, Bangrak). Podczas spotkań z osobami odpowiedzialnymi za zakupy, firmy miały możliwość zapoznania się z asortymentem i cenami oraz warunkami wprowadzenia produktów do danej sieci;
- 14) misję handlową do **Indii** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Annapoorna World of Food India** w Mumbaju, które odbyły się w dniach 27–29 września 2018 r.

Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 72 m² KOWR umożliwił 9 polskim firmom z branż: słodczy, owoców i warzyw, przetworów owocowo-warzywnych, mleczarskiej, produktów zbożowych i alkoholi mocnych prezentację oferty potencjalnym zagranicznym kontrahentom. W ramach misji handlowej zorganizowanej we współpracy z Zagranicznym Biurem Handlowym PAIH S.A. w Mumbaju odbyło się seminarium na temat indyjskiego rynku rolno-spożywczego i kultury biznesowej w Indiach oraz spotkania B2B z przedstawicielami indyjskich kontrahentów. Ponadto przedstawiciele firm mieli możliwość wizyt w dwóch indyjskich sieciach handlowych (Haiko Supermarket oraz Nature Basket), podczas których zapoznali się z asortymentem oraz cenami importowanych produktów;

- 15) wystąpienie targowe podczas targów **Sial Paris**, które odbyły się w Paryżu we **Francji** w dniach 21–25 października 2018 r. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 310 m² swoją ofertę zaprezentowało 26 producentów polskiej żywności oferujących m.in.: słodczy, świeże i przetworzone owoce i warzywa, soki i napoje, produkty mleczne, grzyby, orzechy, miód i jego produkty, zioła i przyprawy oraz dania gotowe. Na stoisku narodowym gościła także Dolnośląska Agencja Współpracy Gospodarczej, razem z którą udział w targach wzięło 10 firm z regionu dolnośląskiego;
- 16) misję handlową do **Zjednoczonych Emiratów Arabskich** połączoną z wystąpieniem podczas targów **Speciality Food Festival** w Dubaju, które odbyły się w dniach 30 października – 1 listopada 2018 r. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 60 m² ofertę zaprezentowało 7 polskich firm z branż: słodczy, przetworów owocowo-warzywnych, zdrowej żywności, mleczarskiej, produktów zbożowych, soków i napojów. Na stoisku odbyło się także spotkanie z przedstawicielami Emiratu Dubaj do spraw licencjonowania oraz oznakowania produktów (Dubai Municipality). W ramach misji handlowej odbyły się indywidualne sesje rozmów B2B dla polskich przedsiębiorców z przedstawicielami lokalnych kontrahentów. Przedstawiciele polskich firm mieli także możliwość poznania asortymentu produktów oraz cen na rynku Zjednoczonych Emiratów Arabskich dzięki zorganizowanym wizytom w punktach sprzedaży detalicznej („store-check”). Przedsiębiorcy odwiedzili dwie emirackie sieci handlowe (Spinneys Umm Suqeim Centre oraz LuLu Hypermarket);
- 17) misję handlową do **Chin** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Anufood China**, które odbyły się w Pekinie w dniach 21–23 listopada 2018 r. Na wspólnym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 108 m² swoją ofertę zaprezentowało 10 firm z branży: słodczy, owocowo-warzywnej, soków oraz napojów, a także mleczarskiej. Pierwszego dnia targów stoisko narodowe otworzył Ambasador RP w Chinach. Drugiego dnia polskie stoisko odwiedzili przedstawiciele Chińskiej Izby Gospodarczej do spraw importu i eksportu środków spożywczych i produktów pochodzenia zwierzęcego. W ramach misji polscy przedsiębiorcy mieli okazję do zapoznania się z ofertą głównych sieci handlowych (Ole oraz Jenny Wang), a także uczestniczyli w spotkaniach B2B z przedstawicielami lokalnych i globalnych sieci handlowych oraz dystrybutorami;
- 18) misję handlową do **Indonezji** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Sial Interfood**, które odbyły się w Dżakarcie w dniach 21–24 listopada 2018 r. Na wspólnym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 54 m² swoje produkty zaprezentowało 8 firm z branż: słodczy, owocowo-warzywnej, soków oraz napojów, a także mleczarskiej.

W ramach targów polscy przedsiębiorcy wzięli udział w misji handlowej, która obejmowała wizyty w trzech sieciach handlowych (Carrefour Mangga Dua, Hero Supermarket Thamrin oraz Grand Lucky);

- 19) misję handlową do **Egiptu** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Food Africa**, które odbyły się w Kairze w dniach 8–10 grudnia 2018 r. KOWR zorganizował polskie stoisko narodowe o powierzchni 57 m², na którym 9 polskich przedsiębiorstw z branży spożywczej prezentowało swoje produkty, tj.: jabłka, słodycze, serwatkę w proszku, produkty mięsne oraz napoje, maszyny i urządzenia do przetwórstwa mlecznego oraz rybnego. Pierwszego dnia targów polskie stoisko odwiedził Minister Zaopatrzenia i Handlu Międzynarodowego Egiptu. Podczas misji zorganizowana została wizyta w sklepach z żywnością („store-check”), w tym do Carrefour, a także ekskluzywnej sieci Oskar Mall Cairo. Odbyło się także spotkanie informacyjne na temat specyfiki rynku egipskiego;
- 20) stoisko narodowe o charakterze informacyjno-promocyjnym (bez indywidualnego udziału przedsiębiorców) podczas targów rolno-spożywczych **Agrofood Nigeria** w Lagos w **Nigerii** w dniach 27–29 marca 2018 r.;
- 21) stoisko narodowe o charakterze informacyjno-promocyjnym (bez indywidualnego udziału przedsiębiorców) podczas targów rolno-spożywczych **Sol & Agrifood** w Weronie we **Włoszech** w dniach 15–18 kwietnia 2018 r.;
- 22) misję handlową polskich przedsiębiorców do **Singapuru** podczas targów **Food & Hotel Asia** w dniach 26–27 kwietnia 2018 r. z udziałem 6 polskich przedsiębiorców oferujących owoce i warzywa oraz ich przetwory, soki, musy i napoje, aromaty spożywcze oraz produkty mleczne.

KOWR zorganizował także stoisko informacyjne na targach **PAIH Export Expo 2018** w Warszawie (25 października 2018 r.).

Ponadto KOWR współfinansował organizację stoiska narodowego dla branży rolno-spożywczej podczas **Chińskiej Międzynarodowej Wystawy Importowej CIIE** w Szanghaju zrealizowanego przez PAIH w ramach wielobranżowego wystąpienia przedstawicieli polskiego biznesu (5–10 listopada 2018 r.).

W przypadku 12 stoisk narodowych podczas zagranicznych wydarzeń targowo-wystawienniczych KOWR zorganizował **pokazy i degustacje** polskich specjalności żywnościowych.

KOWR zorganizował również **misję przyjazdową** 24 zagranicznych kontrahentów ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich, z Chin i Hongkongu, Mongolii, Iranu, Indii, Mołdawii i Ukrainy podczas targów **Warsaw Food Expo**, w ramach której odbyły się sesje spotkań B2B z polskimi producentami żywności (22–27 maja 2018 r.). Zagraniczni przedsiębiorcy spotkali się z 50 polskimi producentami żywności.

Zorganizowana została także misja przyjazdowa 16 zagranicznych dziennikarzy branży rolno-spożywczej z Republiki Południowej Afryki, Chin, Indii, Wietnamu i ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich podczas targów **Polagra Food** w Poznaniu (6–11 maja 2018 r.). Po wizycie dziennikarze opublikowali łącznie 24 artykuły, 2 filmy oraz posty w mediach społecznościowych promujące polską żywność i polski sektor rolno-spożywczy.

KOWR zaangażował się także w realizację **wizyty dziennikarzy telewizji GRT z Kantonu z Chin** (25–29 czerwca 2018 r.). Efektem wizyty była emisja w kantonńskiej telewizji materiałów filmowych i reportaży dotyczących polskiej żywności oraz potencjału polskiego sektora rolno-spożywczego.

Po raz pierwszy została zorganizowana **misja dla blogerek kulinarnych** z Dubaju (6–15 lipca 2018 r.). Blogerki miały okazję zapoznać się z najlepszymi polskimi produktami i potrawami w Warszawie, Krakowie oraz Zakopanem. Efektem wizyty były liczne publikacje materiałów i postów na blogach i portalach społecznościowych promujących polską żywność oraz polskie tradycje kulinarne.

Pod hasłem „Poland tastes good” Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizował również inne działania informacyjno-promocyjne ukierunkowane na budowanie pozytywnego wizerunku polskiej żywności. Działania te zostały zrealizowane podczas **międzynarodowych konferencji, uroczystości okolicznościowych, festiwali, festynów, konkursów kulinarnych oraz wielu innych wydarzeń organizowanych w kraju i za granicą.**

W dniach 10–17 marca 2018 r. KOWR zapewnił wsparcie działań promujących Polskę oraz polską żywność w związku z udziałem polskiej delegacji w największych na świecie symulowanych **Obradach Organizacji Narodów Zjednoczonych** „Harvard World Model United Nations 2018” w Panamie.

W dniu 23 kwietnia 2018 r. KOWR promował polskie produkty żywnościowe podczas Konferencji Otwarcia **V edycji Warsaw – Beijing Forum** na Uniwersytecie Warszawskim.

Po raz kolejny KOWR włączył się w zorganizowany przez Ambasadę RP (30 kwietnia – 13 maja 2018 r.) **II Polish Food Festival w Singapurze** zapewniając prezentację i degustację polskich specjalności żywnościowych. KOWR włączył się również w promocję polskich jabłek w sieci handlowej Fair Price w **Singapurze**.

KOWR współuczestniczył w promocji polskiej żywności podczas m.in. takich wydarzeń jak: **XL Narodowy Pokaz Koni Arabskich Czystej Krwi, V Światowy Zjazd Polonii i Polaków z Zagranicy, XVI Forum Spółdzielczości Mleczarskiej, konferencja COP 24 w Katowicach, Konferencja Agencji Płatniczych Państw Europy Środkowo-Wschodniej, międzynarodowa konferencja szkoleniowa na temat agroterroryzmu.**

W dniu 5 sierpnia 2018 r. KOWR był partnerem specjalnym **„Dnia Polskiego w Mińsku”** organizowanego przez Ambasadę RP. Dla uczestników festynu zorganizowano degustację dań polskiej kuchni polowej.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zaangażował się także w **obchody 100-lecia Niepodległości Polski**, organizując lub współorganizując takie wydarzenia jak:

- promocja polskiej żywności podczas uroczystego przyjęcia zorganizowanego przez Ambasadę RP w Mińsku z okazji Narodowego Święta Niepodległości (12 listopada 2018 r.),
- promocja polskiej żywności podczas dwóch uroczystych przyjęć organizowanych przez Ambasadę RP w Hanoi (13 listopada 2018 r.) i w Ho Chi Minh City (15 listopada 2018 r.) w Wietnamie,
- wsparcie obchodów Święta Niepodległości organizowanego przez Ambasadę RP w Tel Awiwie w Izraelu (11 listopada 2018 r.),
- wsparcie obchodów Święta Niepodległości w Atenach skierowane do społeczności greckiej oraz uczestników odbywającego się w tym czasie Maratonu Ateńskiego (10–11 listopada 2018 r.),
- przyjęcie po Koncercie Niepodległości w Paryżu (2 grudnia 2018 r.).

Ponadto KOWR zorganizował w Brukseli w Belgii, we współpracy ze Stałym Przedstawicielstwem RP przy UE, wydarzenie promocyjne „**Polska Food Festival**”. Przygotowano ekspozycję wystawienniczą dla polskich firm z **branży ekologicznej** w celu promocji ich produktów oraz pokazy kulinarne. Dla gości odwiedzających polską ekspozycję zorganizowano animacje oraz warsztaty dla dzieci i dorosłych utrzymane w tematyce polskich tradycji bożonarodzeniowych (14–16 grudnia 2018 r.).

W dniu 18 października 2018 r. KOWR zorganizował **spotkanie z przedstawicielami Departamentu Bezpieczeństwa Żywności Urzędu Miasta Dubaj** (Dubai Municipality) w celu przedstawienia najważniejszych zasad dostępu towarów rolno-spożywczych na rynek Zjednoczonych Emiratów Arabskich. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele polskich firm branży spożywczej zainteresowanych eksportem na rynek ZEA, a także przedstawiciele Głównego Inspektoratu Weterynarii oraz Wojewódzkich Inspektoratów Weterynarii.

KOWR **współpracował z Ogólnopolskim Stowarzyszeniem Szefów Kuchni i Cukierni (OSSKiC)** w ramach przygotowania i uczestnictwa Narodowej Reprezentacji Kucharzy w Kulinarnym Pucharze Świata w Luksemburgu w dniach 23–27 listopada 2018 r.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa przygotował także **spotkanie informacyjne** w siedzibie MRiRW **dla firm branży rolno-spożywczej na temat planów promocyjnych na 2019 r.** oraz dostępnych instrumentów wsparcia dla eksporterów (5 grudnia 2018 r.).

Jednym z zadań KOWR było rozpowszechnianie informacji o możliwościach nawiązywania kontaktów handlowych przez wykorzystanie **zakładki „Promocja”/„Współpraca międzynarodowa”**, a także skrzynek e-mailowych: eksporter@kowr.gov.pl oraz KOWR-events@kowr.gov.pl. Jednocześnie informacje związane z rozwojem współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą, w tym relacje z wydarzeń promocyjnych, były zamieszczane na administrowanym przez KOWR **profilu „Poland tastes good”** na portalu społecznościowym, jak również na portalu dedykowanym branżowemu programowi promocji polskich specjalności żywnościowych www.food.trade.gov.pl.

W 2018 r. trwały prace nad uruchomieniem **portalu „Poland tastes good”**, którego celem będzie przybliżenie zagranicznym kontrahentom oferty eksportowej polskiego sektora rolno-spożywczego oraz działań realizowanych przez KOWR w zakresie promocji polskiej żywności.

Prowadzono także **bieżącą współpracę międzynarodową z podmiotami zagranicznymi (prywatnymi i publicznymi rangi agencji rządowych lub ministerstw i placówkami dyplomatycznymi) oraz polskimi placówkami za granicą i Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH**. Regularne kontakty miały na celu m.in. pozyskiwanie materiałów dotyczących uwarunkowań rynków trzecich i możliwości współpracy gospodarczej w sektorze rolno-spożywczym, które po analizie były wykorzystywane w bieżącej współpracy z polskimi przedsiębiorcami.

Opracowywano i przekazywano przedsiębiorcom **materiały informacyjne dotyczące rynków zagranicznych** (tj. Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Japonii i Algierii), na których KOWR organizował stoiska wystawiennicze oraz misje handlowe.

Zawierane były również **porozumienia o współpracy z zagranicznymi podmiotami sektora rolno-spożywczego** na rzecz wspólnych działań służących wsparciu wymiany handlowej. Organizowano spotkania Kierownictwa KOWR podczas międzynarodowych wydarzeń o charakterze

targowo-wystawienniczym, w instytucjach, agencjach, izbach handlowych i innych zagranicznych podmiotach, istotnych z punktu widzenia rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego. Organizowano również wizyty delegacji zagranicznych w KOWR (szerzej na ten temat w rozdziale „Współpraca międzynarodowa”).

W październiku 2018 r. **Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa oraz Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A. podpisały porozumienie o współpracy w zakresie promocji polskiego sektora rolno-spożywczego za granicą**. Wspólne działania mają przyczynić się do ekspansji zagranicznej polskich przedsiębiorstw, nawiązywania kontaktów gospodarczych, wzmocnienia pozytywnego wizerunku polskiego sektora spożywczego wśród partnerów międzynarodowych oraz intensyfikacji działań promocyjnych i informacyjnych mających na celu promowanie polskich produktów. Zadeklarowano m.in. współdziałanie w zakresie udziału w międzynarodowych wydarzeniach o charakterze targowo-wystawienniczym, regularną wymianę doświadczeń i dobrych praktyk przy realizacji działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach zagranicznych oraz podejmowanie działań zmierzających do popularyzowania za granicą polskich produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości.

W 2018 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wydał **165 decyzji i innych rozstrzygnięć** w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą, w tym zrealizował **90 przedsięwzięć promocyjnych i informacyjnych**, na których organizację wypłacono z budżetu krajowego **9 998 tys. zł**.

Od 2015 r. do 2018 r. na realizację **159 przedsięwzięć** wspierających rozwój współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą wypłacono ogółem **17,7 mln zł**.

11.3. Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych

Poland
tastes good!

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jest partnerem Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii w realizacji w latach 2016–2019 – na podstawie podpisanej umowy oraz zgodnie z art. 9 ust. 3 i art. 10 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154) – **kolejnego branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych w ramach poddziałania 3.3.2. „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe – Marka Polskiej Gospodarki – Brand”**, finansowanego ze środków Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014–2020 (POIR)⁹⁰. Program finansowany jest z funduszy będących w dyspozycji Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii.

Celem projektu jest upowszechnianie przekazu o innowacyjności i wysokiej jakości polskich produktów, kontynuacja budowania pozytywnego wizerunku Polski, a także promowanie całej branży spożywczej oraz polskiej gospodarki na rynkach zagranicznych.

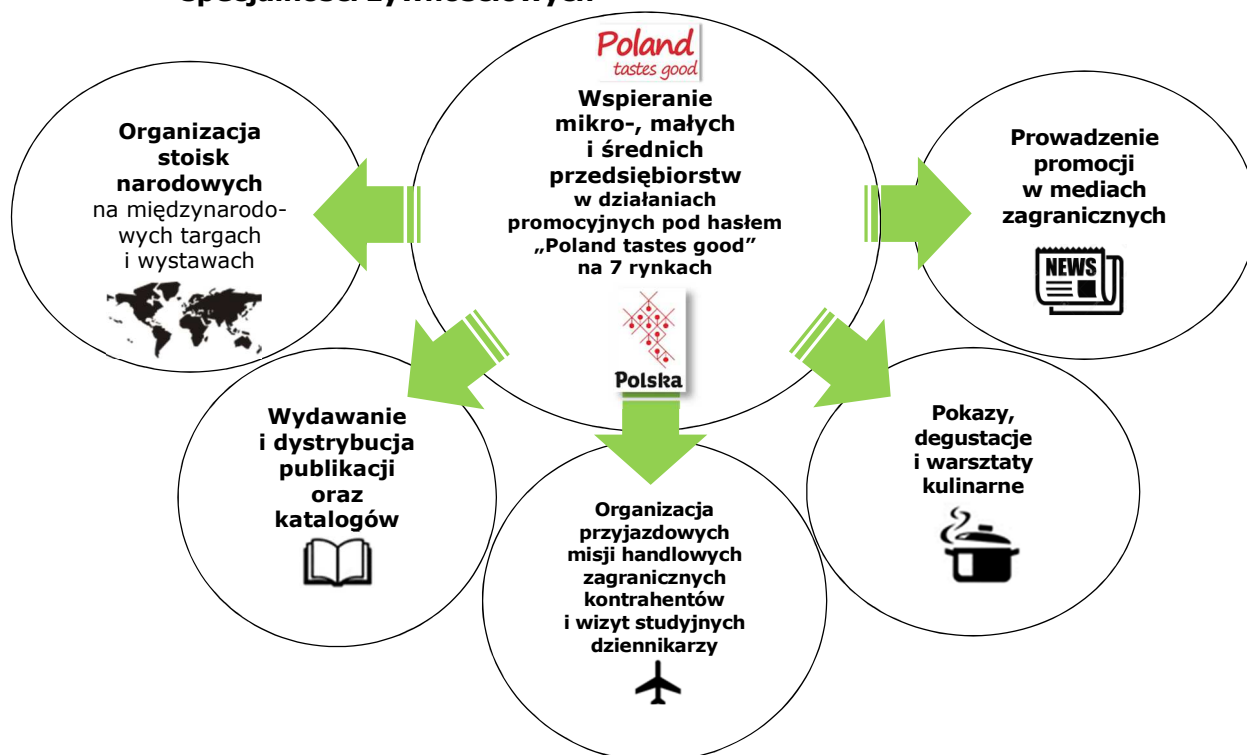
Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wspiera mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa w działaniach promocyjnych prowadzonych na wybranych 5 pozaeuropejskich rynkach perspektywicznych (w: **Chinach, Indiach, Wietnamie, Republice Południowej Afryki i Zjednoczonych Emiratach Arabskich**) oraz w dwóch krajach unijnych (we **Francji i w Niemczech**). **Polskie produkty**

⁹⁰ Jest to kontynuacja „Branżowego programu promocji branży polskich specjalności żywnościowych” realizowanego w latach 2012–2015 w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013.

rolno-spożywcze są promowane pod wspólnym hasłem „Poland tastes good”. Propagowana jest także Marka Polskiej Gospodarki.

Uczestnikami branżowego programu promocji są przedsiębiorcy, którzy prowadzą działalność gospodarczą i mają siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ich podstawowa działalność gospodarcza jest zgodna z wybranymi kodami Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD).

Wykres 43. Działania w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR.

Działania promocyjne branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych obejmują: **organizowanie stoisk narodowych na międzynarodowych targach i wystawach, wydawanie publikacji i katalogów dystrybuowanych podczas tych imprez, prowadzenie promocji w mediach zagranicznych, przyjazdowe misje handlowe zagranicznych kontrahentów, wizyty studyjne zagranicznych dziennikarzy w kraju oraz warsztaty kulinarne dla zagranicznych dziennikarzy i blogerów.** W ramach organizowanych narodowych stoisk informacyjnych KOWR zapewnia przedsiębiorcom:

- bezpłatne korzystanie z miejsc do odbywania spotkań z kontrahentami,
- korzystanie z obsługi stoiska informacyjnego o produktach i lokalizacji firmy,
- zaprezentowanie filmu reklamowego firmy na urządzeniach multimedialnych na stoisku informacyjnym,
- zorganizowanie pokazu/prezentacji oferty firmy na stoisku informacyjnym.

Budżet na realizację branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych na lata 2016–2019 wynosi ogółem 5,4 mln zł.

W 2018 r. w ramach realizacji programu odbyły się następujące działania:

- **stoiska informacyjne** na międzynarodowych targach rolno-spożywczych: **Sial China** w Szanghaju w Chinach, **Africa's Big Seven** w Johannesburgu w Republice Południowej Afryki, **Vietfood & Beverage** w Ho Ci Minh w Wietnamie, **Annapoorna World of Food India** w Mumbaju w Indiach, **Sial Paris** w Paryżu we Francji oraz **Anufood China** w Pekinie w Chinach,
- **pokazy kulinarne i degustacje** polskich specjalności żywnościowych na stoiskach podczas targów,
- **wizyta studyjna dziennikarzy** z Wietnamu, Indii, Chin, RPA oraz ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich,
- **przyjazdowa misja handlowa** zagranicznych przedsiębiorców z Chin, Indii i ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich.

W 2018 r. w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych KOWR wypłacił 1 555 tys. zł, z tego: 1 317 tys. zł z budżetu środków europejskich (Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – EFRR) i 238 tys. zł z budżetu państwa, oraz wydał **30 decyzji oraz innych rozstrzygnięć**.

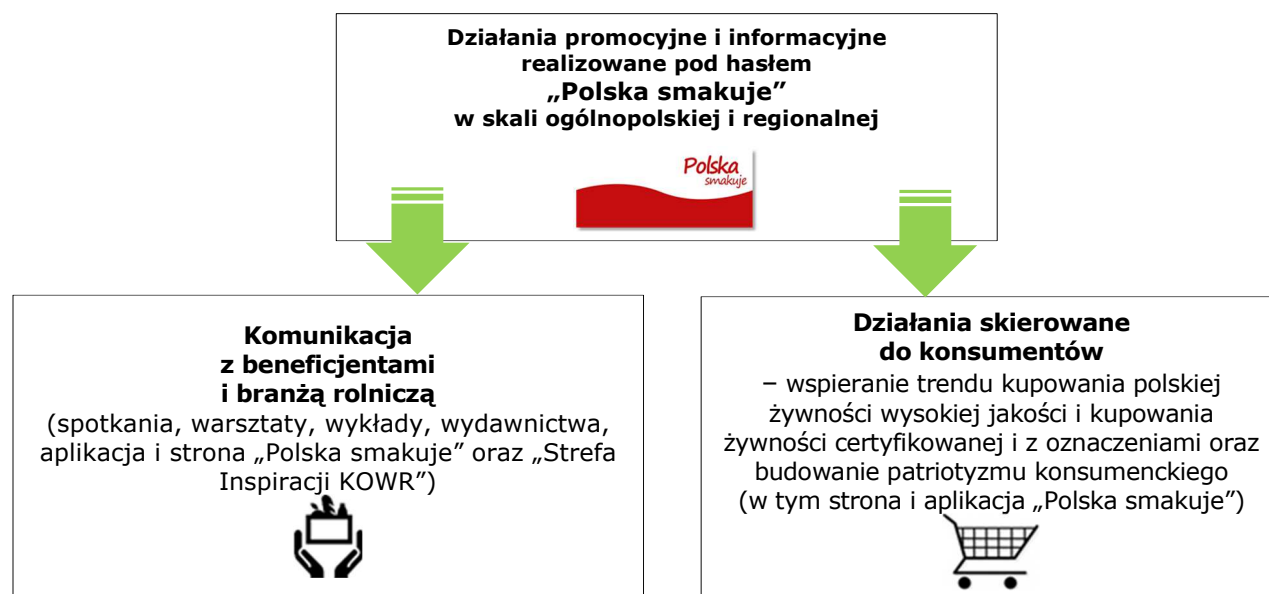
11.4. Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 16 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154) KOWR prowadził działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych (z wyłączeniem działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących rolnictwa i gospodarki żywnościowej realizowanych przez ministrów właściwych do spraw rolnictwa, rynków rolnych, rybołówstwa lub rozwoju wsi).

Głównym zadaniem działań promocyjno-informacyjnych była popularyzacja żywności wysokiej jakości wytwarzanej w ramach uznawanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi systemów jakości oraz oznaczeń (w tym żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej), a także zwiększenie spożycia żywności produkowanej w kraju, a przez to wzrost konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych.

Wszystkie przeprowadzone działania zostały zrealizowane w oparciu o wykorzystanie znaku graficznego/hasła „**Polska smakuje**”, co było odpowiedzią na konieczność **zbudowania jednej rozpoznawalnej dla konsumentów marki polskiej żywności**. Marki, która będzie gwarantem smaku i synonimem produktów spożywczych najwyższej jakości, a także odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie społeczeństwa na żywność zdrową, wytwarzaną w zgodzie ze środowiskiem naturalnym, w oparciu o tradycyjne technologie i sposoby produkcji. Działania KOWR były oparte z jednej strony na **idei zintegrowanej i spójnej promocji** w ramach wyznaczonego w „Strategii promocji żywności Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi” kierunku polityki promocyjnej polskiej żywności, z drugiej strony – **na znajomości panujących trendów**, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb konsumentów oraz producentów i rolników z sektora rolno-spożywczego.

Wykres 44. **Obszary działań w zakresie promowania produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR.

Działania prowadzone na poziomie ogólnopolskim i regionalnym realizowane były w dwóch obszarach.

Pierwszy obszar dotyczył komunikacji z beneficjentami i przedstawicielami sektora rolnego poprzez organizowanie: **spotkań, warsztatów, wykładów i prezentacji** służących podnoszeniu wiedzy i kompetencji producentów żywności oraz rolników w zakresie nowoczesnych działań promocyjnych i skutecznego dotarcia do klientów.

Pod nazwą **„Strefa Inspiracji KOWR”** w całej Polsce realizowano szkolenia i warsztaty dla lokalnych producentów żywności i rolników, które stanowiły okazję do rozmów z regionalnymi liderami produkcji, a także ze specjalistami w dziedzinie promocji. Podczas spotkań prezentowano najnowsze trendy marketingowe, przekazywano wiedzę dotyczącą realizacji kampanii promocyjnych, a także omawiano przykłady regionalnych liderów. Uzupełnieniem wydarzeń organizowanych przez KOWR była strona internetowa www.strefainspiracjikowr.pl, będąca kanałem informacyjnym zachęcającym do korzystania z publikowanych materiałów.

Drugi obszar dotyczył działań skierowanych do konsumentów, których celem było łączenie ich potrzeb w zakresie nabywania wysokiej jakości produktów rolno-spożywczych z określonymi producentami żywności, a także wspieranie trendu kupowania polskiej żywności wysokiej jakości. Szczególną uwagę zwrócono na zmianę postrzegania polskiego sektora spożywczego przez dostarczenie wiedzy o bogactwie kulinarnym wszystkich regionów Polski i rolnictwie ekologicznym, jako odpowiedzi na zapotrzebowanie konsumentów na zdrową żywność, a także wysokiej jakości produktów uzyskiwanych dzięki uczestnictwu w krajowych i europejskich systemach jakości. Zadaniem KOWR było dostarczenie odbiorcom wiedzy na temat bogactwa kulinarnego Polski i upowszechnianie w świadomości polskich konsumentów narzędzi służących lepszemu wyszukiwaniu regionalnych producentów oraz nawiązywania z nimi stałego kontaktu.

W tym celu była kontynuowana rozpoczęta w poprzednich latach **kampania promocyjna pod nazwą „Polska smakuje”**, skutecznie łącząca konsumentów z producentami żywności.

Wszystkie działania realizowane zarówno na poziomie ogólnopolskim, jak i regionalnym miały za zadanie zwiększenie dostępności do oferty produktów spożywczych wytwarzanych w ramach uznawanych przez MRiRW systemów jakości i oznaczeń żywności.

Głównymi narzędziami realizującymi założony cel były **strona internetowa www.polskasmakuje.pl i aplikacja „Polska smakuje”**, które zapewniały dostęp do informacji o regionalnych i ekologicznych produktach spożywczych, wytwarzanych w ramach systemów jakości i bezpośrednio sprzedawanych przez rolników. Strona i aplikacja są bazą producentów i wytwarzanych przez nich produktów, dzięki której konsumenci nabywają wiedzę na temat punktów i miejsc, w których można kupić certyfikowane produkty ekologiczne, regionalne i tradycyjne od rolnika. Za pomocą telefonu komórkowego można np. sprawdzić, którzy producenci znajdują się w najbliższej okolicy, wyszukiwać konkretne produkty, a także sprawdzać, co i gdzie w danym regionie można nabyć. Aplikacja zawiera także informacje o wydarzeniach związanych z rolnictwem.

W 2018 r. prowadzono prace **usprawniające i rozwojowe** strony internetowej www.polskasmakuje.pl i aplikacji mobilnej „Polska smakuje”, m.in.:

- zmodyfikowano proces rejestracji wystawców;
- zaktualizowano bazę danych, dzięki której wszystkie produkty opublikowane na stronie internetowej i w aplikacji „Polska smakuje” posiadają informacje o przyznanych im uznawanych przez MRiRW certyfikatach jakości lub oznaczeniach albo zdefiniowane są jako produkty od rolnika wytwarzającego żywość w ramach rolniczego handlu detalicznego;
- wprowadzono funkcjonalność umożliwiającą komunikację użytkowników portalu i aplikacji z wystawcami za pomocą formularza kontaktowego dostępnego w serwisach „Polska smakuje”. Dzięki formularzowi użytkownicy strony i aplikacji – zarówno ci zalogowani, jak i ci nieposiadający konta w serwisie – mogli bezpośrednio zapoznać się z profilem wystawcy lub jego produktem oraz z nim korespondować.

W 2018 r. wydano **ulotkę dla producentów** zachęcającą do umieszczania swoich wyrobów na stronie i w aplikacji „Polska smakuje”. Dystrybucję 25 tys. ulotek przeprowadziły OT KOWR.

Z myślą o popularyzacji żywności certyfikowanej, regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej oraz zwiększeniu rozpoznawalności oznaczeń systemów jakości wydano również **ulotkę dla konsumentów** w nakładzie 25,3 tys. egzemplarzy.

Wszystkie te działania przyczyniły się do powiększenia zbioru wirtualnych wizytówek lokalnych producentów żywności wytwarzających w ramach uznanych przez MRiRW oznaczeń oraz systemów jakości. Na stronie i w aplikacji, wg stanu na koniec grudnia 2018 r., znajdowało się około **450 producentów żywności i rolników** oraz ponad **4 tys. polskich produktów regionalnych, tradycyjnych, ekologicznych oraz certyfikowanych**.

W 2018 r. KOWR promował polską żywność podczas szeregu ogólnopolskich wydarzeń, m.in.: konkursu dla kół gospodyń wiejskich **„Bitwa Regionów”**, **Narodowej Wystawy Rolniczej** w Poznaniu, **Dożynek Prezydenckich** w Spale, **Championatu Koni Arabskich** w Warszawie, **Warszawskiego Festiwalu Kulinarnego**, gali **„Orły Polskiego Rolnictwa”**, plebiscytu **„Kukbuk Poleca”**, wystawy **Agro Show** w Bednarach, międzynarodowych targów **Polagra Food** w Poznaniu oraz konkursu fotograficznego **„Polskie kadry”**.

Żywność ekologiczna promowana była przez KOWR podczas m.in.: **Targów AgroEkoTurystycznych** w Augustowie, **Forum Rolników Ekologicznych, EKOGALA – Międzynarodowych Targów Produktów i Żywności Wysokiej Jakości**, konkursu „**Najlepsze gospodarstwo ekologiczne**” oraz **VII Dni Sera** (Ludowego Pikniku Ekologicznego).

KOWR – wykorzystując swoje struktury terenowe i szeroki wachlarz nowoczesnych narzędzi komunikacji marketingowej oraz korzystając ze wsparcia specjalistów z różnych dziedzin – prowadził działania promujące jakość polskich produktów rolno-spożywczych w trakcie wydarzeń lokalnych i ogólnopolskich (szczególnie tych, które były poświęcone promocji polskiej żywności, a także zapewniały konsumentom większą dostępność do ekologicznych, lokalnych i regionalnych produktów wysokiej jakości).

Organizowane były także **wykłady, warsztaty, konkursy i pokazy wspierające kształtowanie zdrowych nawyków żywieniowych u dzieci** (m.in. **warsztaty edukacyjne dla dzieci „Lekcje zdrowia”** czy **warsztaty kulinarne dla młodzieży ze szkół ponadpodstawowych**). Zadania te miały na celu wzrost świadomości na temat produktów certyfikowanych i ekologicznych, zwracanie uwagi na jakość żywności oraz zachęcanie do spożywania polskich produktów.

Dodatkowo w 2018 r. zrealizowano **cykl reportaży telewizyjnych „Polska smakuje w agroturystyce”** promujących produkty regionalne i tradycyjne oraz nawiązywanie współpracy pomiędzy gospodarstwami agroturystycznymi, a wytwórcami żywności lokalnej i tradycyjnej z regionów: kujawsko-pomorskiego, mazowieckiego, podlaskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego oraz zachodniopomorskiego. W kolejnych odcinkach prezentowane były gospodarstwa ekologiczne oraz prowadzące integrowaną produkcję, a także wytwarzające produkty wpisane na „Listę Produktów Tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi”.

W 2018 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zrealizował **264 przedsięwzięcia** w powyższym zakresie, na które z budżetu krajowego wydatkowano **5 032 tys. zł**.

Od 2012 r. do końca 2018 r. na działania promujące produkty rolne i żywnościowe – ze szczególnym uwzględnieniem certyfikowanej żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej – wyłacono **20,3 mln zł**, realizując **2,6 tys. przedsięwzięć promocyjno-informacyjnych**.

11.5. Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154) oraz art. 4 ust. 1 ustawy o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2160, z późn. zm.), obsługuje dziewięć funduszy:

- 1) Fundusz Promocji Mleka,
- 2) Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego,
- 3) Fundusz Promocji Mięsa Wołowego,
- 4) Fundusz Promocji Mięsa Końskiego,
- 5) Fundusz Promocji Mięsa Owczego,
- 6) Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych,
- 7) Fundusz Promocji Owoców i Warzyw,
- 8) Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego,
- 9) Fundusz Promocji Ryb.

Fundusze promocji zostały utworzone w celu wspierania marketingu rolnego, wzrostu spożycia i promocji produktów rolno-spożywczych. Do zadań realizowanych w ramach funduszy należą m.in.: finansowanie i/lub współfinansowanie kampanii informacyjnych i promocyjnych (obejmujących promocję spożycia określonych produktów rolno-spożywczych oraz edukację grup docelowych, głównie młodzieży i dzieci), prowadzenie badań naukowych, badań rynkowych i prac rozwojowych w zakresie poprawy jakości produktów spożywczych oraz szkoleń dla producentów i przetwórców, a także wspieranie krajowych organizacji branżowych. Organizacje te mogą również finansować tzw. wkład własny kampanii promocyjnych i informacyjnych prowadzonych w ramach administrowanego przez KOWR mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”.

Do zadań KOWR należy wyłącznie administrowanie funduszami promocji oraz obsługa rachunków bankowych poszczególnych funduszy. Każdy fundusz jest zarządzany przez komisję zarządzającą składającą się z 9 członków (przedstawiciele przetwórców produktów rolnych właściwych dla danego funduszu, producentów oraz izb rolniczych). Do kompetencji komisji zarządzających należy:

- reprezentowanie interesów branż, których dotyczą fundusze promocji, wobec ministra właściwego do spraw rynków rolnych, innych organów administracji publicznej oraz Dyrektora Generalnego KOWR w zakresie zarządzania funduszem promocji właściwym dla danej branży,
- ustalanie zasad gospodarowania środkami finansowymi danego funduszu określających przede wszystkim szczegółowe warunki i tryb przedkładania propozycji programów oraz działań,
- opracowywanie planu finansowego funduszu,
- sporządzanie sprawozdania rzeczowego funduszu,
- uchwalanie regulaminu danej komisji,
- opracowywanie strategii promocji dla branż, których dotyczą fundusze promocji,
- przekazywanie ministrowi właściwemu do spraw rynków rolnych:
 - regulaminu danej komisji,
 - zasad gospodarowania środkami finansowymi danego funduszu i planów finansowych danego funduszu promocji w zakresie realizacji celów,
 - sprawozdania rzeczowego i sprawozdania z wykonania planu finansowego funduszy,
 - strategii promocji opracowanej dla branży.

Dyrektor Generalny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa:

- dysponuje środkami funduszy promocji na podstawie uchwał komisji zarządzających,
- zapewnia obsługę prawną oraz techniczno-biurową funduszy promocji oraz komisji zarządzających,
- sporządza sprawozdania z wykonania planu finansowego funduszy promocji,
- odmawia realizacji uchwał komisji zarządzających niezgodnych z przepisami prawa.

Realizacja zadań przez KOWR polega również m.in. na: obsłudze deklaracji wpłat na fundusze promocji i wydawaniu decyzji w sprawie ustalenia wysokości zobowiązania dla podmiotów skupujących mleko oraz egzekwowaniu obowiązku dokonywania wpłat na fundusze promocji.

Źródłami finansowania funduszy są głównie wpłaty dokonywane przez zobowiązane podmioty z poszczególnych branż. Fundusze promocji są zasilane z wpłat naliczanych i pobieranych od podmiotów skupujących i przetwarzających produkty rolne w wysokości 0,1% wartości netto z faktur zakupu/sprzedaży, a w przypadku Funduszu Promocji Mleka – w wysokości

0,001 zł od każdego skupionego kilograma mleka. Dodatkowym źródłem zasilania funduszy są odsetki bankowe naliczane od środków pieniężnych gromadzonych na rachunkach bieżących funduszy oraz odsetki od należności i koszty upomnień. Szczegółowy wykaz towarów, od których są naliczane wpłaty na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych, określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁹¹.

Tabela 26. **Wpływy na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych w 2018 r.**

Lp.	Wyszczególnienie	Wpływy (tys. zł)
1.	Fundusz Promocji Mleka*	13 605
2.	Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego	12 445
3.	Fundusz Promocji Mięsa Wołowego	6 573
4.	Fundusz Promocji Mięsa Końskiego	149
5.	Fundusz Promocji Mięsa Owczego	14
6.	Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych	3 529
7.	Fundusz Promocji Owoców i Warzyw	8 496
8.	Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego	13 280
9.	Fundusz Promocji Ryb	515
Ogółem		58 606

* Wpływy uwzględniają środki niewykorzystane w ramach mechanizmu „Dofinansowanie z Funduszu Promocji Mleka do spożycia mleka i przetworów mlecznych w przedszkolach i gimnazjach” w kwocie 49 tys. zł.
Źródło: dane KOWR.

W 2018 r. na rachunki funduszy wpłynęło **58 606 tys. zł**. Odbyły się **52 posiedzenia** komisji zarządzających. W planach finansowych na 2018 r. komisje zarządzające przyjęły do realizacji **378 zadań**. Zostało wydanych **786 decyzji** w sprawie udzielenia i wypłaty wsparcia ze środków finansowych funduszy promocji, w wyniku których ze środków zgromadzonych na rachunkach bankowych funduszy promocji produktów rolno-spożywczych, wydatkowano ogółem **46 470 tys. zł**.

Tabela 27. **Wydatki z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2018 r. na zrealizowane zadania***

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
1.	Fundusz Promocji Mleka	10 340
2.	Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego	10 029
3.	Fundusz Promocji Mięsa Wołowego	6 303
4.	Fundusz Promocji Mięsa Końskiego	175
5.	Fundusz Promocji Mięsa Owczego	23
6.	Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych	2 091
7.	Fundusz Promocji Owoców i Warzyw	6 634
8.	Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego	10 511
9.	Fundusz Promocji Ryb	364
Ogółem		46 470

* Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą prawną oraz techniczno-biurową funduszy promocji i komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji).
Źródło: dane KOWR.

Do końca 2018 r. KOWR wydał **3 316 rozstrzygnięć administracyjnych** w ramach wpłat i wypłat (z tego: 786 decyzji w sprawie udzielenia i wypłaty wsparcia, 1 290 decyzji w sprawie ustalenia wysokości zobowiązania podmiotów skupujących względem Funduszu Promocji Mleka

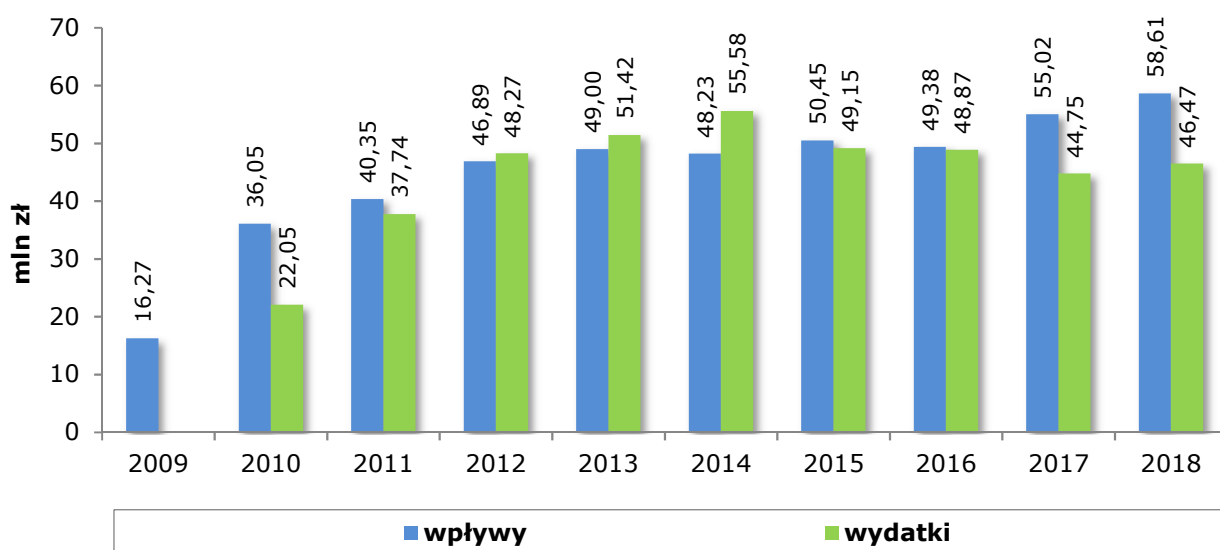
⁹¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 czerwca 2009 r. w sprawie szczegółowego wykazu towarów, od których są naliczane wpłaty na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. Nr 102, poz. 844).

za IV kwartał 2017 r., I kwartał 2018 r., II kwartał 2018 r. oraz III kwartał 2018 r., a także 1 240 innych rozstrzygnięć administracyjnych – decyzji i postanowień).

Przeprowadzono **179 kontroli** podatkowych, **12 kontroli** na miejscu oraz jedną kontrolę księgową. W toku rozpatrywania znajdują się **74 wnioski** o udzielenie i wypłatę wsparcia z funduszy promocji.

W 2018 r. rozpoczęto proces tworzenia planów finansowych na rok 2019. W związku z powyższym KOWR prowadził obsługę techniczno-biurową posiedzeń komisji. Do końca 2018 r. wpłynęły **592 propozycje zadań** do planów finansowych na 2019 r., które KOWR zweryfikował pod kątem formalno-prawnym.

Wykres 45. **Fundusze promocji produktów rolno-spożywczych – wpływy i wydatki***

* Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą prawną oraz techniczno-biurową funduszy promocji i komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji).

Źródło: dane KOWR.

W latach 2009–2018 wpłat na fundusze promocji dokonywało około **17 tys. podmiotów gospodarczych**. Od utworzenia 9 funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2009 r. do końca 2018 r. na konta funduszy wpłynęło ogółem **450 mln zł**, a ze środków zgromadzonych na rachunkach bankowych funduszy na realizację działań informacyjno-promocyjnych wydatkowano ogółem około **404 mln zł**.

11.6. Działanie „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Zgodnie z art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2018 r. poz. 627, z późn. zm.) Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa był podmiotem wdrażającym **delegowane z ARiMR działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych”**. Agencją płatniczą była Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. W zakresie ww. działania realizowane były dwa poddziałania – 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”.

Wspierane było przystępowanie do systemów jakości przez producentów rolnych oraz inicjatywy informacyjne i promocyjne realizowane przez grupy producentów na rynku wewnętrznym w zakresie certyfikowanych produktów żywnościowych wysokiej jakości.

11.6.1. Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości

Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” PROW 2014–2020 było realizowane na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty oraz zwrotu pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2019 r. poz. 449), które weszło w życie 19 sierpnia 2015 r.

Poddziałanie miało na celu zwiększenie uczestnictwa rolników w unijnych i krajowych systemach jakości. Pomoc była związana z refundacją kosztów wynikających z przystąpienia do systemu jakości, m.in. kosztów: kontroli (po której przeprowadzeniu wydaje się stosowny certyfikat), rocznej składki na rzecz grupy producentów posiadającej odpowiednią formę organizacyjną oraz zakupu specjalistycznych publikacji związanych z prowadzeniem produkcji w zakresie danego systemu jakości. Wsparcie skierowane było do rolników aktywnych zawodowo, którzy wytwarzają produkty rolne lub środki spożywcze przeznaczone do spożycia. Aby skorzystać z pomocy, należało wytwarzać produkty:

- których nazwy zostały wpisane do rejestru gwarantowanych tradycyjnych specjalności lub chronionych nazw pochodzenia i chronionych oznaczeń geograficznych⁹² lub
- objęte systemami:
 - Rolnictwa ekologicznego⁹³,
 - Ochrony nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych wyrobów winiarskich⁹⁴,
 - Integrowanej Produkcji Roślin⁹⁵,
- zgodnie ze specyfikacją i standardami systemów:
 - Jakość Tradycja,
 - Quality Meat Program (QMP),
 - Pork Quality System (PQS),
 - Quality Assurance for Food Products (QAFFP) – „Tuszki, elementy i mięso z kurczaka, indyka i młodej polskiej gęsi owsianej”,
 - Quality Assurance for Food Products – „Kulinarne mięso wieprzowe”,
 - Quality Assurance for Food Products – „Wędliny”.

Wnioski o pomoc mogli składać rolnicy, którzy nie otrzymali tego rodzaju wsparcia dla tego samego systemu jakości żywności w ramach działania „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” PROW 2007–2013. Ponadto wnioskodawca nie mógł uzyskać wsparcia na dofinansowanie kosztów transakcyjnych ze środków działania „Rolnictwo ekologiczne”. Wsparcie finansowe

⁹² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, z późn. zm.

⁹³ Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91, z późn. zm.

⁹⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁹⁵ Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2018 r. poz. 1310, z późn. zm.).

w formie refundacji było przewidziane w okresie maksymalnie 5 lat od przystąpienia do systemu jakości, a jego wysokość mogła wynieść maksymalnie 2 tys. EUR w każdym okresie pomocy.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa ogłosił 27 października 2017 r. kolejny nabór wniosków o przyznanie pomocy w ramach poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”. **Wnioski składano od 28 listopada do 29 grudnia 2017 r. do OT KOWR** właściwych ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę wnioskodawcy. W ramach trzeciego naboru do KOWR wpłynęło **705 wniosków** o przyznanie pomocy. W 2018 r. prowadzono prace związane z wydawaniem decyzji administracyjnych o przyznaniu pomocy oraz przyznających płatność w ramach ww. poddziałania.

W 2018 r. KOWR ogłosił **czwarty nabór wniosków** o przyznanie pomocy w ramach ww. poddziałania obejmujący unijne systemy jakości (tj. gwarantowana tradycyjna specjalność, chronione nazwy pochodzenia, chronione oznaczenia geograficzne, rolnictwo ekologiczne, ochrona nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych wyrobów winiarskich) z terminem składania wniosków **od 27 listopada do 28 grudnia 2018 r.** Według stanu na 31 grudnia 2018 r. w OT KOWR złożono **52 wnioski o przyznanie pomocy.**

W 2018 r. do KOWR w ramach poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” (w zakresie trzeciego i czwartego naboru) wpłynęły łącznie **362 wnioski o przyznanie pomocy**, wydano **555 decyzji o przyznaniu pomocy** oraz wpłynęło **1 711 wniosków o płatność** na kwotę 1 753,2 tys. zł. Wydano ogółem **1 723 decyzje skutkujące płatnością** na kwotę **1 700 tys. zł** (z tego: 1 082 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 618 tys. zł z budżetu państwa).

Ogółem w ramach **pierwszego, drugiego, trzeciego i czwartego naboru wniosków o przyznanie pomocy** (w latach 2015–2018) w zakresie poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” w OT KOWR złożono **3,4 tys. wniosków**. KOWR wydał ponad **2,5 tys. decyzji o przyznaniu pomocy.**

11.6.2. Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym

Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” było wdrażane na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 lipca 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. poz. 1080, z późn. zm.), które weszło w życie 23 lipca 2016 r.

Poddziałanie obejmowało wsparcie operacji w zakresie informacji i promocji produktów wysokojakościowych, podejmowanych przez uczestników systemów jakości, tj. przez grupy producentów składające się co najmniej z dwóch producentów, którzy wytwarzali produkty rolne lub środki spożywcze przeznaczone do spożycia przez ludzi w ramach systemów jakości, o których mowa w art. 16 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013⁹⁶.

⁹⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005, z późn. zm.

O wsparcie ubiegały się w Polsce grupy producentów wytwarzające produkty wysokiej jakości w ramach unijnych i krajowych systemów jakości żywności.

Do zadań KOWR w zakresie przedmiotowego poddziałania należało: rozpatrywanie wniosków o płatność, nadzór nad realizacją zawartych umów, zawieranie aneksów do umów, przeprowadzanie kontroli technicznych, sporządzanie zleceń płatności, prognoz wydatków oraz sprawozdań z realizacji poddziałania.

W ramach **pierwszego naboru wniosków** o przyznanie pomocy w zakresie przedmiotowego poddziałania, który trwał od 30 września do 31 października 2016 r., wpłynęły **84 wnioski** na kwotę 109 044 tys. zł. W 2018 r. realizowano **24 umowy** o przyznanie pomocy.

W 2018 r. w ramach poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” wpłynęło **45 wniosków o płatność** na kwotę 13 494 tys. zł. KOWR wydał ogółem **43 decyzje skutkujące płatnością (zlecenia płatności)** na kwotę **14 839 tys. zł** (z tego: 9 442 tys. zł z budżetu środków europejskich i 5 397 tys. zł z budżetu państwa). Rozliczano wnioski o płatność złożone w 2017 r. i 2018 r. Przygotowywane zlecenia płatności przekazywane były agencji płatniczej (ARiMR).

W ramach **informowania o wdrażanych przez KOWR poddziałaniach PROW 2014–2020** w 2018 r. wyemitowano audycję telewizyjną, umieszczano informacje dotyczące poddziałań na stronie internetowej Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, a także udzielano niezbędnych informacji zainteresowanym osobom oraz beneficjentom poprzez Telefoniczny Punkt Informacyjny KOWR i pracowników OT KOWR. Działania informacyjne dotyczyły m.in.: terminów składania wniosków o przyznanie pomocy, zasad wypełniania wniosków o przyznanie pomocy, warunków otrzymania pomocy oraz systemów jakości żywności.

12. WSPARCIE DZIAŁAŃ INNOWACYJNYCH I ROZWOJOWYCH W SEKTORZE ROLNO-SPOŻYWCZYM

W związku z obserwowanymi w skali światowej i lokalnej zjawiskami, takimi jak: globalizacja gospodarki, liberalizacja handlu, wzrost konkurencji, daleko posunięta integracja w różnych ogniwach dostaw żywności, zmiany geopolityczne, jak również występowanie anomalii klimatycznych, niedoborów wody oraz chorób zwierząt i roślin, rośnie poziom ryzyka i skala wyzwań w odniesieniu do produkcji oraz handlu rolnego. Tym samym zasadniczego znaczenia dla funkcjonowania krajowego rolnictwa i przemysłu spożywczego na jednolitym rynku unijnym oraz rynku światowym nabierają działania zmierzające do wspierania innowacyjnych rozwiązań i projektów badawczo-rozwojowych.

Innowacje są nośnikiem rozwoju w gospodarce, w tym również w rolnictwie. Większość uczestników sektora rolno-spożywczego nie jest w stanie przeznaczyć wystarczającego kapitału na działania rozwojowe. Dlatego konieczne staje się podejmowanie wysiłków w kierunku prowadzenia procesów innowacyjnych, które spowodują, że polscy rolnicy i producenci rolni będą konkurencyjni na zmieniającym się rynku globalnym. Wymagane jest efektywne wdrażanie innowacji technologicznych, produktowych, procesowych, organizacyjnych, marketingowych oraz w usługach poprzez współpracę pomiędzy sektorem naukowo-badawczym, administracją i przedsiębiorstwami sektora rolno-spożywczego. Badania naukowe i innowacje to fundament postępu gospodarczego, środowiskowego i społecznego na obszarach wiejskich oraz w sektorze rolno-spożywczym w Polsce.

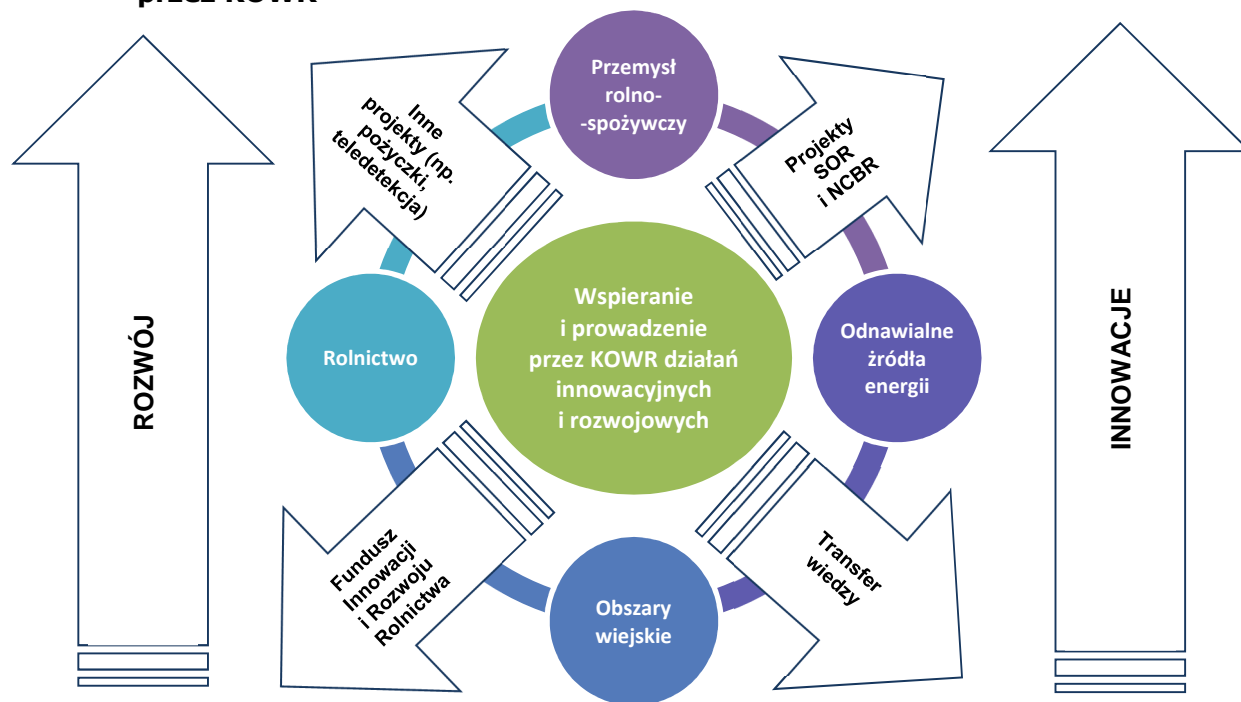
Realizacja polityki państwa w zakresie wdrażania innowacyjności w rolnictwie i przemyśle spożywczym jest jednym z priorytetowych zadań ujętych w „**Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**” – SOR. W Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju wskazane zostały **projekty strategiczne** stanowiące strategiczne zadania państwa. Dzięki takiemu podejściu, wraz z przewidzianym systemem monitorowania i oceny, w realizację działań zostali włączeni partnerzy społeczni oraz gospodarczy, społeczeństwo obywatelskie, świat nauki oraz samorządy.

Rozszerzeniem SOR jest „**Plan dla wsi**” Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oparty na trzech filarach – ochronie, rozwoju i wsparciu, w ramach którego m.in. wskazano do realizacji następujące działania: zdrowa polska żywność (w tym rozwój rynku żywności wysokiej jakości poprzez wsparcie logistyki i platform sprzedażowych takich jak „Platforma Żywnościowa”), przeciwdziałanie suszy (m.in. prace rozwojowe nad teledetekcją) oraz rolnictwo dla ekologii (realizacja działań w zakresie odnawialnych źródeł energii na obszarach wiejskich).

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa ma za zadanie pełnić funkcje prorozwojowe, stanowiąc skuteczne zaplecze instytucjonalne do realizacji działań służących podniesieniu poziomu polskiego rolnictwa i poprawie jakości życia na obszarach wiejskich. Wartość dodana ma być realizowana przez wspieranie i wdrażanie innowacji w rolnictwie, które będą ukierunkowane na poprawę konkurencyjności i dochodowości gospodarstw rolnych, integrację producentów i skracanie łańcucha żywnościowego oraz bardziej sprawiedliwy podział wartości w tym łańcuchu, oparty na zasadzie partnerstwa.

W związku z powyższym zadaniem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest zarówno **wsparcie, jak i prowadzenie działań innowacyjnych zorientowanych na rozwój następujących dziedzin: rolnictwo, przemysł spożywczy, odnawialne źródła energii oraz obszary wiejskie.**

Wykres 46. **Wsparcie działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym przez KOWR**

Źródło: opracowano w KOWR.

W KOWR funkcjonuje Departament Innowacji, który podejmuje szereg działań w celu efektywnego wdrażania innowacji w rolnictwie oraz sektorze rolno-spożywczym⁹⁷.

W 2018 r. zawarto porozumienie o współpracy z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (NCBR), którego głównym celem jest rozwój i wspieranie innowacyjności w rolnictwie oraz na obszarach wiejskich.

12.1. „Platforma Żywnościowa”

Celem projektu realizowanego w ramach Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju i „Planu dla wsi” jest uruchomienie **elektronicznej platformy sprzedażowej** dla produktów rolno-spożywczych. Projekt „Platforma Żywnościowa” jest pionierskim rozwiązaniem na rynku polskim, w ramach którego zostanie utworzona platforma handlu (gielda), która pozwoli uczestnikom rynku rolno-spożywczego na zawieranie kontraktów typu SPOT, a w dalszej perspektywie – kontraktów terminowych. Przyjęte rozwiązania zapewnią bezpieczną i kompleksową obsługę transakcji handlowych. „Platforma Żywnościowa” umożliwi koncentrację podaży krajowych towarów rolno-spożywczych, pozwoli na tworzenie dużych, jednorodnych partii oraz ograniczy koszty transakcyjne i ryzyko handlowe.

⁹⁷ Na mocy § 2 załącznika do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 2233) w Centrali KOWR wydzielono pion innowacji i rozwoju, w którego skład wchodzi m.in. Departament Innowacji.

Podstawowym założeniem projektu jest zwiększenie konkurencyjności podmiotów sektora rolno-spożywczego przez poprawę ich dochodowości, a także bardziej sprawiedliwy i przejrzysty podział wartości dodanej w łańcuchu dostaw żywności.

„Platforma Żywnościowa” umożliwi kojarzenie ofert kupna-sprzedaży. Na platformie dokonywany będzie obrót towarami rolno-spożywczymi w formie sesji handlowych lub aukcji. Każdy będzie mógł dokonywać transakcji kupna-sprzedaży ściśle określonego i zdefiniowanego towaru rolnego pod warunkiem, że spełni wymagania zawarte w regulaminie. Użytkownikami „Platformy Żywnościowej” mogą być m.in.: grupy producentów rolnych, rolnicy indywidualni, autoryzowane magazyny pośredniczące w zawieraniu i rozliczaniu transakcji lub świadczące usługi magazynowania, spółki handlowe z obszaru przetwórstwa, firmy produkcyjne, handlowe oraz inwestycyjne. Uruchomienie platformy pozwoli krajowym podmiotom na oferowanie produktów na rynkach UE oraz perspektywicznych rynkach pozaunijnych.

Dużą zaletą oferowanych przez giełdę kontraktów będzie ich wystandaryzowanie, co oznacza, że każdy uczestnik rynku – decydując się na skorzystanie z usług giełdy – będzie zawierał umowę na takich samych warunkach. Z góry określone będą w nich: zasady realizacji kontraktu i jego rozliczania, minimalne parametry jakościowe towaru, wielkość partii towaru, metody oceny jakości towaru itp.

Projekt jest realizowany w ramach strategicznego programu badań naukowych i prac rozwojowych „Społeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących się rynków” Narodowego Centrum Badań i Rozwoju „Gospostrateg” przez konsorcjum w składzie: Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa – lider projektu, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy (IERiGŻ – PIB) oraz Instytut Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego (IBPRS). Projekt składa się z 7 zadań:

- 1) analizy rynkowe,
- 2) opracowanie studium wykonalności projektu,
- 3) opracowanie zasad, procedur i wzorów dokumentów związanych z pilotażowym wdrażaniem projektu,
- 4) przygotowanie projektu stosownych regulacji prawnych,
- 5) pilotaż proponowanego rozwiązania „Platformy Żywnościowej”,
- 6) opracowanie materiałów informacyjnych dla potencjalnych użytkowników „Platformy Żywnościowej”,
- 7) organizowanie spotkań informacyjnych, seminariów i konferencji szkoleniowych.

W 2018 r. w ramach zadania nr 1 członkowie konsorcjum przygotowali następujące dokumenty:

- raport nr 1 „Analiza rynku rolno-spożywczego w Polsce wraz z rekomendacjami produktów, które mogą być przedmiotem obrotu handlowego na *Platformie Żywnościowej*” (IERiGŻ – PIB),
- raport nr 2 „Rekomendacje minimalnych parametrów jakościowych i klasyfikacja produktów oferowanych na *Platformie Żywnościowej*” (IERiGŻ – PIB),
- raport nr 3 „Analiza funkcjonowania rozwiniętych i nowoczesnych giełd towarowych na świecie, rekomendująca rozwiązania dotyczące zorganizowanego handlu w formule rynku SPOT i rynku terminowego w Polsce” (IERiGŻ – PIB),
- raport nr 4 „Propozycje dotyczące metod oznaczania, jakości metod próbobrania, niezbędnego wyposażenia wykorzystywanego do oceny jakości, znakowania, opakowań i warunków

przechowywania najbardziej perspektywicznych produktów rolno-spożywczych oferowanych na *Platformie Żywnościowej* (IBPRS),

- raport nr 5 „Określenie zagrożeń wystąpienia substancji skażających dla produktów rolno-spożywczych oferowanych na *Platformie Żywnościowej*” (IBPRS).

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zrealizował szereg działań związanych z akceptacją i odbiorem ww. raportów przygotowanych przez konsorcjantów.

Realizacja projektu rozpoczęła się 1 czerwca 2018 r., a jego zakończenie przewiduje się na 31 sierpnia 2020 r. Uruchomienie pilotażowe elektronicznej „Platformy Żywnościowej” dla rynku spotowego planowane jest na pierwszą połowę 2020 r. Umowa pomiędzy KOWR i NCBR o wykonanie oraz finansowanie projektu została podpisana 10 października 2018 r., a 14 grudnia 2018 r. został zawarty aneks nr 1 do przedmiotowej umowy.

W 2018 r. działania KOWR związane z realizacją projektu „Platforma Żywnościowa” dotyczyły m.in.: udziału w panelu ekspertów (tzw. obrona wniosku), udziału w negocjacjach finansowych, przygotowania umowy o finansowaniu projektu oraz koordynacji działań konsorcjantów. Najważniejszym zadaniem było przygotowanie dokumentacji niezbędnej do wszczęcia postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na realizację następujących zadań: opracowanie studium wykonalności projektu, opracowanie zasad, procedur i wzorów dokumentów związanych z pilotażowym wdrażaniem platformy, a także pilotaż proponowanego rozwiązania „Platformy Żywnościowej”.

Ogłoszenie o wszczęciu postępowania w trybie przetargu nieograniczonego poprzedzone było 2 dialogami technicznymi. Celem dialogów technicznych były konsultacje z podmiotami świadczącymi profesjonalne usługi/dostawy w zakresie przedmiotu zamówienia oraz pozyskanie informacji, które zostaną wykorzystane do przygotowania opisu przedmiotu zamówienia i określenia warunków umowy, z zachowaniem zasad uczciwej konkurencji, w szczególności:

- rozpoznania najnowszych i najkorzystniejszych rozwiązań technicznych, technologicznych, prawnych oraz wykonawczych związanych z realizacją zamówienia,
- rozpoznania rynku potencjalnych wykonawców zamówienia, także w zakresie ich doświadczenia i potencjału,
- pozyskania informacji o oferowanych na rynku rozwiązaniach, właściwych dla przedmiotu zamówienia,
- opracowania jednoznacznego i wyczerpującego opisu przedmiotu zamówienia umożliwiającego udzielenie zamówienia,
- określenia warunków umowy,
- oszacowania kosztów poszczególnych elementów składowych zamówienia.

12.2. Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności

Celem projektu jest **wzmocnienie instytucji publicznych w zakresie zarządzania polityką publiczną dotyczącą ograniczania strat i marnotrawstwa żywności**, jak również **opracowanie planu przeciwdziałania stratom i marnotrawstwu żywności**. Projekt jest realizowany w ramach programu Narodowego Centrum Badań i Rozwoju „Gospostrateg” przez konsorcjum w składzie: Federacja Polskich Banków Żywności (FPBŻ) – lider projektu, Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy (IOŚ – PIB), Szkoła Główna Gospodarstwa

Wiejskiego (SGGW) w Warszawie, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa oraz Polskie Towarzystwo Technologów Żywności (PTTŻ). Projekt składa się z 8 zadań:

- 1) oszacowanie strat i marnotrawstwa żywności oraz opracowanie systemu ich monitorowania (IOŚ – PIB),
- 2) bezpieczeństwo żywnościowe a bezpieczeństwo żywności – partycypacja społeczna (SGGW),
- 3) zarządzanie ryzykiem strat i marnotrawstwa żywności (SGGW),
- 4) opracowanie założeń monitoringu żywności przekazywanej na cele charytatywne oraz giełdy darowizn żywności (FPBŻ),
- 5) strategia racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności (KOWR),
- 6) kampania społeczna „Nie marnuj jedzenia” (IOŚ – PIB),
- 7) ratowanie żywności przed zmarnowaniem (FPBŻ),
- 8) procedura przekazywania żywności na cele społeczne – pilotaż (PTTŻ).

Realizacja projektu rozpoczęła się 1 września 2018 r., a jego zakończenie przewiduje się na 31 sierpnia 2021 r.

Do zadań KOWR należy przygotowanie „Krajowej strategii ograniczania strat i marnotrawstwa żywności”, przy tworzeniu której będą wykorzystane wyniki prac konsorcjantów. Strategia będzie zawierała m.in.:

- analizę sytuacji wyjściowej (na podstawie wyników zadań projektowych),
- opis doświadczeń innych krajów w obszarze ograniczania marnotrawienia żywności,
- kierunki i wskaźniki działań,
- obszary wpływające na osiągnięcie celów,
- zidentyfikowane podmioty bezpośrednio i pośrednio związane z marnotrawieniem żywności,
- określenie roli partnerów realizujących w przyszłości strategię,
- rozwiązania legislacyjne lub samoregulujące.

W 2018 r. działania związane z realizacją projektu „Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności” dotyczyły m.in.: udziału w panelu ekspertów (tzw. obrona wniosku), udziału w negocjacjach finansowych, udziału w spotkaniach konsorcjantów, współpracy z konsorcjantami przy realizacji ich zadań projektowych, a także weryfikacji strategii przeciwdziałania marnotrawieniu żywności w innych państwach członkowskich UE.

Marnotrawienie i straty żywności wpływają negatywnie na zrównoważony system żywnościowy, dlatego konieczne stało się rozpoczęcie działań eliminujących przedmiotowy problem. Ważnym aspektem strat wynikających z niezagospodarowania żywności na cele konsumpcyjne jest nakład finansowy ponoszony przez przedsiębiorstwa całego łańcucha żywnościowego wynikający z braku zapłaty za wytworzony, transportowany i przeznaczony do sprzedaży produkt. Marnotrawienie żywności skutkuje również niepożądanym wpływem na środowisko naturalne ze względu na emisję gazów cieplarnianych (m.in. dwutlenku węgla i metanu) czy zużycie wody pitnej.

Realizacja projektu w długofalowej perspektywie przyczyni się do opracowania zbioru dobrych praktyk, rozwiązań prawnych oraz określenia kierunków rozwoju, które w całości będzie można określić narodowym planem ograniczania strat i marnotrawienia żywności. Projekt przyniesie także korzyści w trzech wymiarach: ekonomicznym, społecznym i środowiskowym, tj. będzie miał

wpływ na: zmniejszenie kosztów produkcji żywności i utylizacji odpadów, możliwość pozyskania żywności przez najuboższe osoby, edukację społeczeństwa oraz ochronę środowiska.

12.3. Pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich i działań innowacyjnych

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, wychodząc naprzeciw potrzebom polskich rolników, uruchomił w październiku 2018 r. – zgodnie z art. 24 ust. 10-11 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 91, z późn. zm.) – **możliwość zaciągania pożyczek** ze środków uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP.

Wnioskodawcami o pożyczkę mogli być rolnicy indywidualni prowadzący gospodarstwa rodzinne, w których łączna powierzchnia użytków rolnych nie przekraczała 300 ha. Pożyczki mogły zostać udzielone przez KOWR jako wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich, z przeznaczeniem środków na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych związanych z produkcją roślinną, zwierzęcą, hodowlą oraz przetwórstwem rolno-spożywczym.

W 2018 r. na ten cel przewidziano 10 mln zł. Maksymalna kwota pożyczki mogła wynieść nie więcej niż 500 tys. zł i 80% kosztów planowanego przedsięwzięcia. Warunkiem uzyskania pożyczki było posiadanie zdolności kredytowej i płynności finansowej, wniesienie stosownego zabezpieczenia, a także wniesienie opłaty prowizyjnej w wysokości 1% wartości pożyczki. Zgodnie z warunkami w 2018 r. oprocentowanie pożyczek zostało ustalone przez KOWR na poziomie 2,85% z sześcioletnim okresem spłaty (w uzasadnionych przypadkach okres spłaty mógł wynieść do 10 lat). Spłata pożyczki będzie następowała na podstawie ustalonego harmonogramu w miesięcznych, kwartalnych lub rocznych terminach płatności poszczególnych rat.

W okresie od 15 października do 31 grudnia 2018 r. do OT KOWR złożono **26 wniosków o udzielenie pożyczki** (na łączną kwotę **6 346 tys. zł**), w tym 6 wniosków na kwotę 1 168 tys. zł rozpatrzono negatywnie, tj.:

- dwa wnioski zostały rozpatrzone odmownie przez OT KOWR z powodu niespełnienia wymogu dotyczącego prowadzenia gospodarstwa rolnego przez okres 5 lat oraz braku uzupełnienia wniosku we wskazanym terminie,
- jeden wniosek został rozpatrzony odmownie przez komisję do spraw pożyczek na skutek braku odpowiedniego zabezpieczenia pożyczki,
- trzy wnioski zostały przez OT KOWR pozostawione bez rozpoznania z powodu rezygnacji wnioskodawców.

12.4. Fundusz Innowacji i Rozwoju Rolnictwa (FIRR)

W 2018 r. prowadzono prace w zakresie opracowania projektu ustawy o **Funduszu Innowacji i Rozwoju Rolnictwa** regulującej jego utworzenie, organizację i funkcjonowanie, w tym zasady przyznawania wsparcia ze środków funduszu oraz zadania i organizację Komitetu Monitorującego Funduszu.

W ramach prowadzenia aktywnego wsparcia rolnictwa, sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich, opracowano koncepcję utworzenia funduszu celowego, który będzie **stabilnym źródłem finansowania innowacji, działań wspierających rozwój i projektów przewidzianych do realizacji w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju oraz „Planie dla wsi”**.

Proponowany mechanizm funkcjonowania funduszu zakłada, że źródłem finansowania będą: dotacje z budżetu państwa, środki finansowe z Zasobu WRSP, pożyczki z budżetu państwa, odsetki od wolnych środków funduszu oraz odsetki uzyskane z lokowania wolnych środków funduszu. Środki funduszu przeznaczane będą na wsparcie projektów polegających na opracowaniu lub wdrożeniu:

- innowacyjnych produktów, praktyk, procesów, technologii, metod organizacji, usług lub marketingu w rolnictwie,
- działań rozwojowych w rolnictwie, w tym związanych z rozwojem działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich,
- działań na rzecz odnawialnych źródeł energii w rolnictwie.

Fundusz ma być krajowym narzędziem finansowym wspierającym i stymulującym rozwój oraz doskonalenie polskiego rolnictwa i przemysłu spożywczego. Będzie też wzmacniał współpracę pomiędzy światem nauki, rolnictwem i przemysłem spożywczym. Beneficjentami projektów finansowanych ze środków FIRR będą: przedsiębiorcy z obszarów wiejskich oraz rolnicy, jednostki naukowe i badawcze, instytucje otoczenia biznesu, a także organizacje branżowe.

Planowane jest, że:

- Komitet Monitorujący Funduszu w drodze zarządzenia powoływany byłby przez ministra właściwego do spraw rozwoju wsi. W skład komitetu wchodziłoby nie więcej niż 17 członków (ekspertów z różnych dziedzin oraz specjalności), w tym przedstawiciele: ministra właściwego do spraw rozwoju wsi, ministra właściwego do spraw finansów publicznych, ministra właściwego do spraw energii, ministra właściwego do spraw środowiska, ministra właściwego do spraw nauki i ministra właściwego do spraw gospodarki,
- zgodnie z projektem ustawy Dyrektor Generalny KOWR opracowywałby program zawierający: zakres tematyczny, cel i działania niezbędne do ich osiągnięcia, okres realizacji, wskazanie podmiotów, które mogą ubiegać się o przyznanie wsparcia w ramach programu, wysokości środków przeznaczonych na realizację programu, w tym maksymalnej wysokości wsparcia na realizację projektu w ramach programu, terminy i warunki realizacji projektów w ramach programu, w tym rodzajów kosztów kwalifikowalnych i intensywności wsparcia oraz kryteria wyboru projektów w ramach programu,
- wsparcie ze środków funduszu przyznawane byłoby przez KOWR na podstawie umowy zawieranej na piśmie pod rygorem nieważności, w formie refundacji całości albo części kosztów kwalifikowalnych projektu,
- wsparcie przyznawane byłoby: osobom fizycznym, osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym nieposiadającym osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną na realizację projektu wybranego w ramach programu opracowanego przez KOWR i zatwierdzonego przez Komitet Monitorujący Funduszu.

12.5. Wykorzystanie teledetekcji w rolnictwie

W 2018 r. opracowana została koncepcja **wykorzystania teledetekcji satelitarnej w rolnictwie**, zgodnie z którą w 2019 r. zakładana jest realizacja pilotażowego projektu badawczo-rozwojowego.

Teledetekcja satelitarna jest nowoczesnym rozwiązaniem umożliwiającym pozyskiwanie informacji o charakterze przestrzennym. Na podstawie zdjęć satelitarnych można określić m.in.: klasy pokrycia

i użytkowania terenu, strukturę upraw, stan rozwojowy, kondycję roślinności, dostępność wody, a także prognozować plony oraz szacować zbiory i straty.

Celem projektu jest przeprowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych związanych z szacowaniem strat powstałych na skutek niekorzystnych zjawisk atmosferycznych (głównie wymarznięć, wymoknięć, suszy) na działkach rolnych – w tym Zasobu WRSP – za pomocą synergii danych satelitarnych, termicznych i meteorologicznych. Na tej podstawie możliwe będzie – po uprzedniej walidacji, weryfikacji oraz kalibracji – opracowanie i wdrożenie systemu monitorowania strat w uprawach rolnych, który przyczyni się do:

- zmniejszenia kosztów bezpośrednich związanych z zaangażowaniem pracowników w pracach komisji do spraw szacowania suszy rolniczej i innych szkód w rolnictwie,
- przyspieszenia rozpatrywania wniosków,
- ujednoczenia metodyki szacowania strat,
- bardziej precyzyjnego określania wielkości plonów,
- udostępnienia obiektywnych informacji, które mogą stanowić podstawę dla podjęcia decyzji o umorzeniu czynszu dzierżawnego gruntów z Zasobu WRSP.

W 2018 r. trwały prace koncepcyjne związane z opracowaniem i przygotowaniem projektu, a także z planowanymi dialogami technicznymi.

13. DZIAŁANIA W ZAKRESIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII

13.1. Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. b ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154) oraz art. 4, art. 12a, art. 13, art. 28k, art. 28q ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1344, z późn. zm.) do zadań KOWR w 2018 r. należało kontynuowanie działań związanych z **monitorowaniem rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych**. Dyrektor Generalny KOWR, jako organ rejestrowy wskazany w ustawie o biokomponentach i biopaliwach ciekłych, był odpowiedzialny za prowadzenie następujących rejestrów:

- **wytwórców** – przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania biokomponentów, a następnie rozporządzenia nimi przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej lub przeznaczenia ich do wytworzenia przez siebie paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych,
- **podmiotów sprowadzających** – przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie importu lub nabycia wewnątrzwspólnotowego biokomponentów dokonanego samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu oraz rozporządzenia tymi biokomponentami przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej,
- **administratorów systemów certyfikacji** – przedsiębiorców, którzy posiadają tytuł prawny do dysponowania uznanym systemem certyfikacji i wykonują działalność gospodarczą w zakresie udzielania zgody na korzystanie z tego systemu,
- **jednostek certyfikujących** – przedsiębiorców, którzy działając w ramach uznanego systemu certyfikacji, mają prawo wydawania certyfikatów podmiotom certyfikowanym,
- **rolników** wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek.

Rejestr wytwórców

W rejestrze wytwórców, według stanu na 31 grudnia 2018 r., ujętych było **24 przedsiębiorców**⁹⁸. W 2018 r. wydano jedno **zaświadczenie o dokonaniu wpisu** oraz **3 zaświadczenia aktualizujące wpis**.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru wytwórców byli zobowiązani do składania – w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału – sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące m.in. rodzajów i ilości wykorzystanych surowców oraz wytworzonych biokomponentów. W 2018 r. wpłynęły łącznie **163 sprawozdania kwartalne oraz ich korekty**.

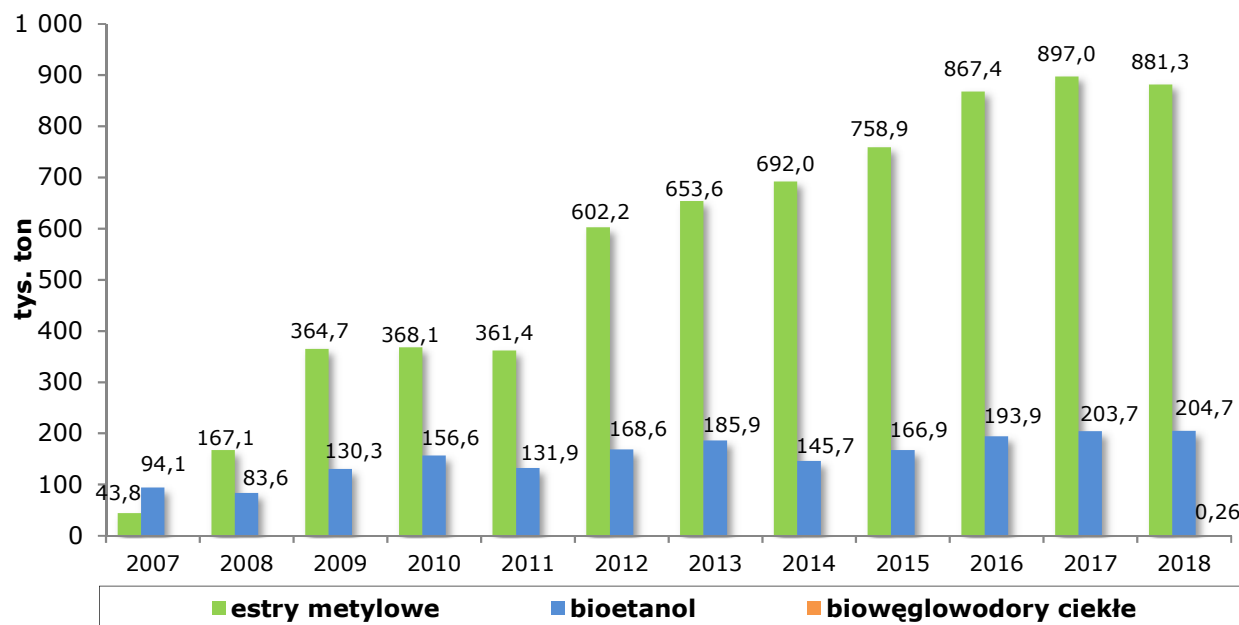
Ze sprawozdań kwartalnych złożonych przez wytwórców za cztery kwartały 2018 r. wynikało, że **6 przedsiębiorców** wytworzyło **881,312 tys. ton estrów metylowych** (w tym 23,821 tys. ton estrów stanowiły biokomponenty uprawnione do podwójnego zaliczenia do realizacji Narodowego Celu Wskaźnikowego – NCW⁹⁹), **7 przedsiębiorców** wyprodukowało **204,684 tys. ton**

⁹⁸ Z tego: 8 przedsiębiorców zostało uprawnionych do produkcji estrów metylowych, 13 – bioetanolu, 1 – estrów metylowych i bioetanolu, 1 – biowęglowodórów ciekłych oraz 1 biowęglowodórów ciekłych i bio propanu-butanu.

⁹⁹ Narodowy Cel Wskaźnikowy – minimalny udział innych paliw odnawialnych i biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych lub biopaliwach ciekłych stosowanych we wszystkich rodzajach transportu w ogólnej ilości paliw ciekłych i biopaliw ciekłych zużywanych w ciągu roku kalendarzowego w transporcie drogowym i kolejowym, liczony według wartości opałowej.

bioetanolu (w tym 6,266 tys. ton bioetanolu stanowiły biokomponenty uprawnione do podwójnego zaliczenia do realizacji NCW) oraz jeden **przedsiębiorca** wytworzył **0,261 tys. ton** biowęglowodorów ciekłych. Wszystkie biokomponenty wytworzone w 2018 r. spełniały kryteria zrównoważonego rozwoju.

Wykres 47. **Produkcja biokomponentów w Polsce**

Źródło: dane KOWR.

W 2018 r. podstawowym surowcem do produkcji bioetanolu była kukurydza (52,7% ogółu wykorzystanych surowców), a następnie: zawiesina skrobi odpadowej o kodzie odpadu 02 03 80 (19,7%), pozostałość skrobiowa „starch slurry” (10,1%), pozostałość produkcyjna skrobi z pszenicy (8,4%), melasa (3,9%) i destylat rolniczy (3,4%). Pozostałe surowce stanowiły 1,8%. Z kolei estry metylowe wytwarzano głównie z olejów roślinnych (99,7% ogółu surowców wykorzystanych do produkcji estrów metylowych), natomiast biowęglowodory ciekłe – z odwodnionego etanolu wytworzonego z kukurydzy.

Od 2012 r. podmioty realizujące NCW zostały uprawnione do skorzystania z obniżenia NCW. Warunkiem skorzystania z tej preferencji było udokumentowanie wykorzystania nie mniej niż 70% biokomponentów wytworzonych przez wytwórców wykonujących działalność w zakresie wytwarzania biokomponentów z:

- surowców rolniczych pozyskiwanych z gospodarstwa rolnego położonego: na obszarze co najmniej jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej, w Republice Turcji albo w państwie członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronie umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym, na podstawie umowy kontraktacji zawartej między producentem rolnym prowadzącym to gospodarstwo a wytwórcą, przetwórcą albo pośrednikiem, lub
- biomasy pozyskiwanej na podstawie umowy dostawy zawartej między wytwórcą a pośrednikiem albo przetwórcą, lub
- surowców rolniczych pozyskiwanych z produkcji własnej wytwórców.

W związku z ww. preferencją wytwórcy biokomponentów zostali zobowiązani do składania w KOWR informacji o biokomponentach, które zostały wytworzone przez wytwórcę, a następnie

rozporządzone poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej. W 2018 r. wpłynęło łącznie **98 informacji oraz ich korekt**. Dodatkowo wytwórcy, jak i inne podmioty biorące udział w obrocie biokomponentami, zostali zobowiązani do przekazywania nabywcom biokomponentów pisemnych informacji zawierających dane dotyczące rodzajów i ilości poszczególnych surowców, które zostały zużyte do ich wytworzenia.

W ramach administrowania rejestrem wytwórców w 2018 r. KOWR przeprowadzał szczegółowe kontrole w zakresie:

- weryfikacji danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych dotyczących produkcji biokomponentów oraz w informacjach o biokomponentach, które zostały wytworzone przez wytwórcę, a następnie rozporządzone poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej,
- spełnienia warunków wymaganych do wykonywania działalności objętej wpisem do rejestru,
- spełnienia warunków do korzystania z uznanego systemu certyfikacji w ramach kryteriów zrównoważonego rozwoju.

W 2018 r. przeprowadzono łącznie **25 kontroli**.

Przyjęto także **26 informacji** wytwórców o otrzymaniu certyfikatu oraz ich korekt. Sporządzono zbiorczy raport kwartalny dotyczący rynku biokomponentów za IV kwartał 2017 r. oraz zbiorcze raporty kwartalne dotyczące wytworzonych oraz importowanych lub nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów za I, II i III kwartał 2018 r. (na podstawie sprawozdań kwartalnych wytwórców, podmiotów sprowadzających oraz producentów/podmiotów realizujących NCW). Przedmiotowe raporty zostały przekazane: Ministrowi Finansów, Ministrowi Energii, Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Ministrowi Środowiska. W uzasadnionych przypadkach KOWR nakładał kary finansowe lub administracyjne na wytwórców naruszających przepisy.

Rejestr podmiotów sprowadzających

W rejestrze podmiotów sprowadzających, wg stanu na 31 grudnia 2018 r., było ujętych **21 podmiotów** prowadzących działalność gospodarczą w zakresie importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów dokonanego samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu oraz rozporządzenia tymi biokomponentami przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej. W 2018 r. wydano **4 zaświadczenia** o dokonaniu wpisu, **zaświadczenie** aktualizujące wpis oraz dwie **decyzje** o wykreśleniu wpisu z rejestru.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru podmiotów sprowadzających byli zobowiązani do składania, w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące m.in. rodzajów i ilości importowanych lub nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów. W 2018 r. wpłynęło łącznie **95 sprawozdań kwartalnych oraz ich korekt**.

Z przekazanych sprawozdań kwartalnych wynikało, że w okresie czterech kwartałów 2018 r. podmioty sprowadzające dokonały nabycia wewnątrzspółnotowego **367,52 tony estrów metylowych**. Wszystkie nabyte estry metylowe pochodziły z Niemiec i spełniały kryteria zrównoważonego rozwoju. Ponadto z otrzymanych sprawozdań wynikało, że w 2018 r. podmioty sprowadzające nie dokonywały importu biokomponentów.

W ramach administrowania rejestrem podmiotów sprowadzających w 2018 r. do KOWR przekazano również **15 informacji o otrzymaniu certyfikatu oraz ich korekty**. Ponadto KOWR był uprawniony do przeprowadzania kontroli działalności gospodarczej objętej wpisem do rejestru

podmiotów sprowadzających oraz, w uzasadnionych przypadkach, nakładania kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

Rejestr administratorów systemów certyfikacji

W rejestrze administratorów systemów certyfikacji, wg stanu na 31 grudnia 2018 r., było ujętych **3 przedsiębiorców** dysponujących uznanymi przez Komisję Europejską systemami certyfikacji.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru administratorów systemów certyfikacji zostali zobowiązani do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych zawierających m.in. wykaz przeprowadzonych kontroli jednostek certyfikujących w ramach uznanych systemów certyfikacji.

W zakresie prowadzenia rejestru administratorów systemów certyfikacji w 2018 r. KOWR przeprowadził **kontrolę** dotyczącą spełnienia warunków wymaganych do wykonywania działalności regulowanej oraz udzielania zgód na korzystanie z uznanego systemu certyfikacji. Do uprawnień KOWR należało także przyjmowanie informacji o cofnięciu jednostce certyfikującej zgody na korzystanie z uznanego systemu certyfikacji oraz nakładanie, w uzasadnionych przypadkach, kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

Rejestr jednostek certyfikujących

W rejestrze jednostek certyfikujących na 31 grudnia 2018 r. było ujętych **14 przedsiębiorców** prowadzących działalność gospodarczą w zakresie wydawania certyfikatów podmiotom certyfikowanym. W 2018 r. wydano **2 zaświadczenia** o dokonaniu wpisu do rejestru, **4 zaświadczenia** aktualizujące wpis oraz dokonano **2 wykreśleń** z rejestru.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru jednostek certyfikujących byli zobowiązani do składania pisemnych informacji o wydaniu lub cofnięciu certyfikatu podmiotom certyfikowanym. W 2018 r. do KOWR wpłynęło **361 informacji oraz ich korekt**. Powyższe informacje potwierdziły wydanie **689 certyfikatów**.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru jednostek certyfikujących zostali zobowiązani do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych zawierających m.in. listę podmiotów certyfikowanych, którym jednostka certyfikująca wydała certyfikat oraz wykaz kontroli podmiotów certyfikowanych przeprowadzonych przez jednostkę certyfikującą.

W ramach administrowania rejestrem jednostek certyfikujących w 2018 r. KOWR przeprowadził **3 kontrole** jednostek certyfikujących w zakresie wykonywania działalności gospodarczej objętej wpisem do rejestru oraz spełnienia warunków wymaganych do jej wykonywania. Do uprawnień KOWR należało także nakładanie, w uzasadnionych przypadkach, kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

Rejestr rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek

Do rejestru rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek, wg stanu na 31 grudnia 2018 r., wpisane były **2 podmioty** (w tym grupa składająca się z 4 rolników). Dopuszczalny roczny limit produkcji biopaliw ustalony dla ww. podmiotów wynosił 4,7 tys. litrów estrów metylowych oraz 13 tys. litrów czystego oleju roślinnego.

Podmioty wpisane do rejestru rolników były zobowiązane do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych zawierających m.in. informacje o ilości wytworzonych i zużytych na własny użytek paliw ciekłych. Z rocznych sprawozdań złożonych przez rolników wpisanych do rejestru wynikało, że w 2018 r. wyprodukowali oni łącznie **541,50 litra czystego oleju roślinnego** oraz **40 litrów estrów metylowych**.

W ramach administrowania rejestrem rolników w 2018 r. KOWR przeprowadził **kontrolę** rolnika w zakresie weryfikacji danych zawartych w sprawozdaniu rocznym złożonych za 2017 r. Do uprawnień KOWR należało także nakładanie, uzasadnionych przypadkach, kar finansowych lub administracyjnych na rolników naruszających przepisy prawa.

Podmioty realizujące NCW¹⁰⁰

Na podstawie przepisów ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych – począwszy od I kwartału 2018 r. – podmioty realizujące NCW, które w danym kwartale dokonały samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów (w tym biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych) lub dokonały rozporządzenia tymi biokomponentami lub zużycia ich na potrzeby własne, zostały zobowiązane do złożenia w KOWR, w terminie 45 dni od zakończenia kwartału, sprawozdań kwartalnych albo oświadczeń o niewykonywaniu ww. działalności. W 2018 r. wpłynęło łącznie **86 sprawozdań i oświadczeń oraz ich korekt**.

Z przekazanych sprawozdań kwartalnych złożonych za cztery kwartały 2018 r. wynikało, że podmioty realizujące NCW nabyły wewnątrzspółnotowo **366,16 tys. ton biokomponentów** oraz **84,09 tys. ton biokomponentów** zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych.

Tabela 28. **Ilość i rodzaj nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych w 2018 r.**

Lp.	Rodzaj biokomponentu	Ilość nabytych wewnątrzspółnotowo	
		Biokomponentów (tys. ton)	Biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych (tys. ton)
1.	Bioetanol	64,04	25,14
2.	Estry	302,12	54,86
3.	Biowęglowodory ciekłe	0,00	4,09
Ogółem		366,16	84,09

Źródło: dane KOWR.

Z otrzymanych sprawozdań kwartalnych wynikało, że podmioty realizujące NCW w 2018 r. nie dokonały importu biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych.

¹⁰⁰ Podmiot realizujący NCW – każdy podmiot, w tym mający siedzibę lub miejsce zamieszkania poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – dokonujący samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu – wytwarzania, importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych, który:

- rozporządza nimi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych lub
- zużywa je na potrzeby własne na tym terytorium, z wyłączeniem przywozu paliw ciekłych przeznaczonych do użycia podczas transportu i przywożonych w standardowych zbiornikach, o których mowa w art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym.

W ramach swoich kompetencji KOWR nakładał, w uzasadnionych przypadkach, kary finansowe na podmioty naruszające przepisy prawa.

Podsumowując, w 2018 r. KOWR wydał ogółem **1 219 decyzji, dokumentów oraz innych rozstrzygnięć w zakresie monitorowania rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych.**

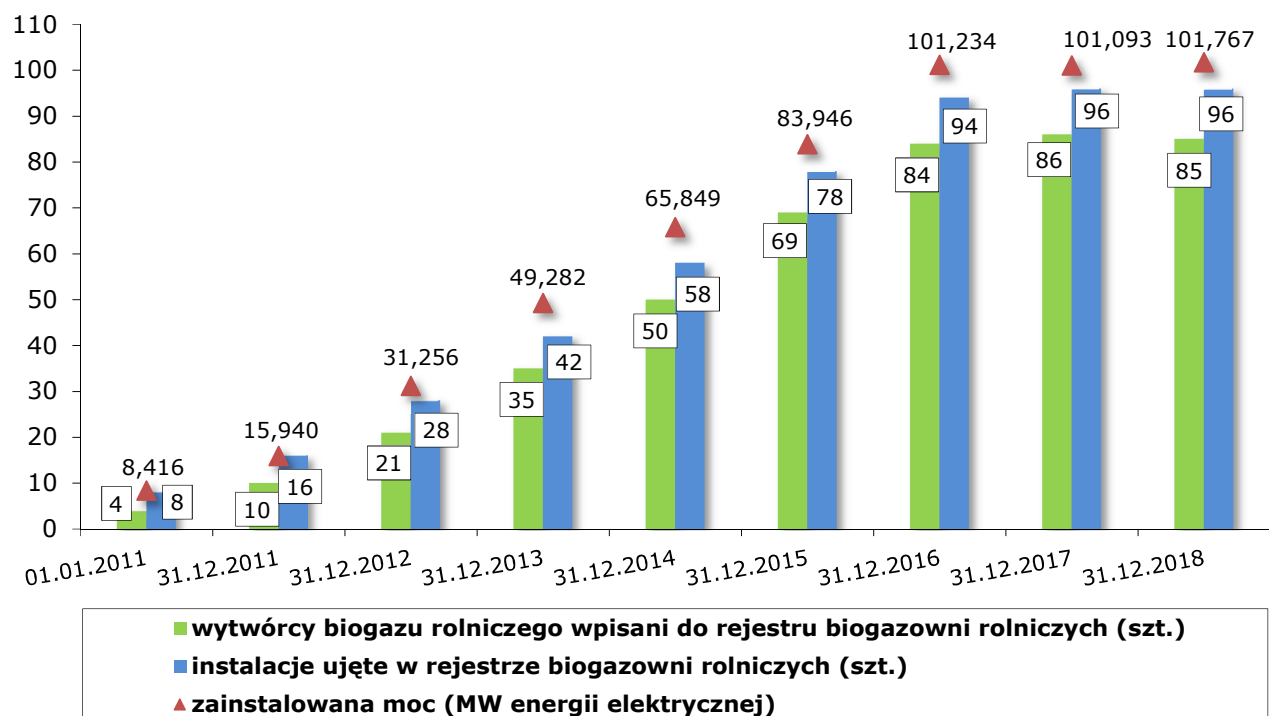
13.2. Monitorowanie produkcji biopłynów

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. c ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 poz. 1154) oraz art. 34 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2018 r. poz. 2389, z późn. zm.) KOWR był odpowiedzialny za **monitorowanie produkcji biopłynów, w tym prowadzenie rejestru wytwórców biopłynów.** W 2018 r. do KOWR nie wpłynął wniosek o wpis do ww. rejestru.

13.3. Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154) oraz art. 23 i 24 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2018 r. poz. 2389, z późn. zm.) w 2018 r. KOWR kontynuował działania związane z **monitorowaniem produkcji biogazu rolniczego.** Dyrektor Generalny KOWR, jako organ rejestrowy, był odpowiedzialny za prowadzenie rejestru wytwórców biogazu rolniczego, tj. przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania biogazu rolniczego lub wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego.

Wykres 48. **Liczba wytwórców biogazu rolniczego i instalacji wpisanych do rejestru wytwórców biogazu rolniczego**

Źródło: dane KOWR.

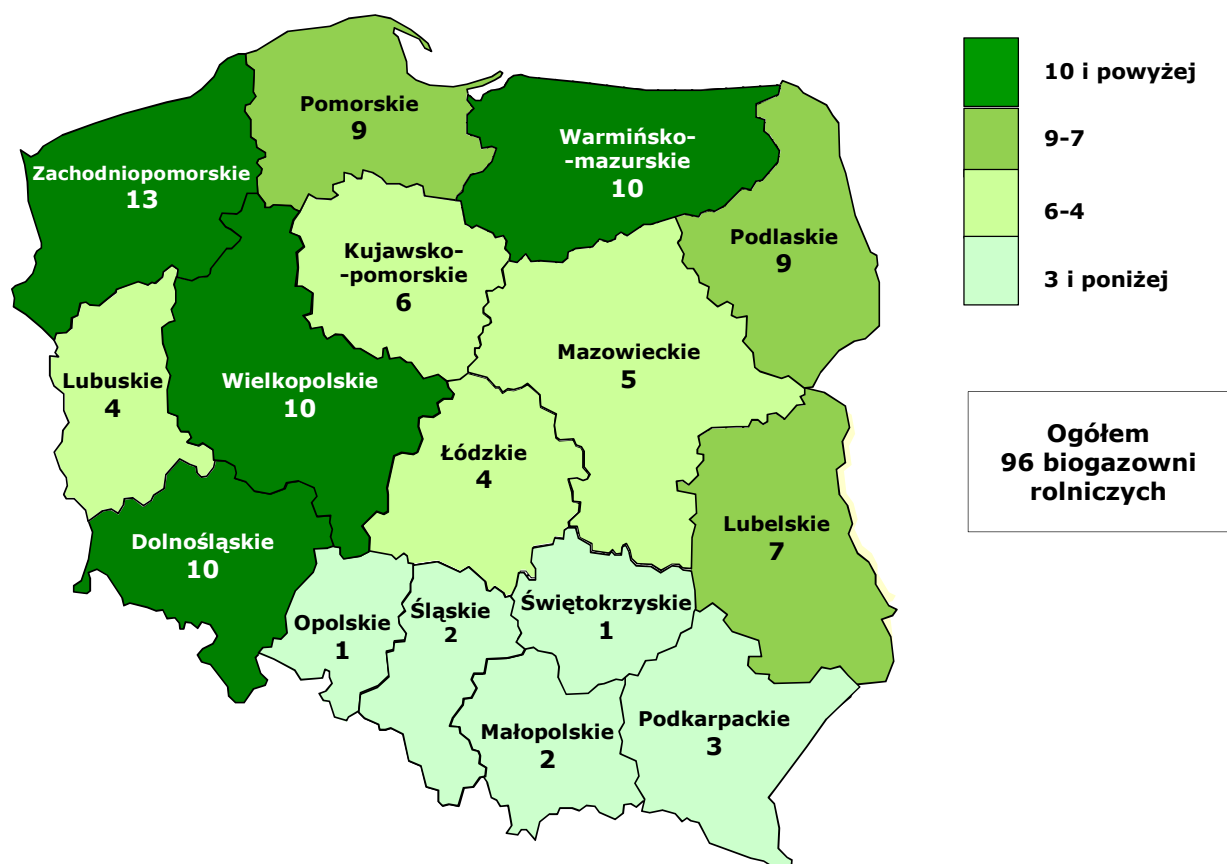
Według stanu na 31 grudnia 2018 r., w wyniku składanych wniosków o wpis lub wykreślenie oraz po przeprowadzeniu działań kontrolnych, w rejestrze wytwórców biogazu rolniczego było ujętych **96 biogazowni rolniczych** należących do 85 podmiotów. W 2018 r. wydano: jedno **zaświadczenie**

o dokonaniu wpisu do rejestru, **25 zaświadczeń** aktualizujących wpis, **decyzję** o wykreśleniu wpisu z rejestru oraz **2 decyzje** o zakazie wykonywania działalności gospodarczej.

Łączna zainstalowana moc biogazowni rolniczych wpisanych do rejestru wynosiła **101,767 MW energii elektrycznej**. Wszyscy wytwórcy ujęci w powyższym rejestrze wykonywali działalność gospodarczą wyłącznie w zakresie wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego.

Najwięcej biogazowni rolniczych znajdowało się w województwie zachodniopomorskim (13 instalacji, 13,5% zarejestrowanych biogazowni rolniczych w kraju), a następnie: warmińsko-mazurskim, dolnośląskim i wielkopolskim (po 10 instalacji, po 10,4%) oraz pomorskim i podlaskim (po 9 biogazowni rolniczych, po 9,4%).

Wykres 49. **Rozmieszczenie terytorialne biogazowni rolniczych wg stanu na 31 grudnia 2018 r.**

Źródło: dane KOWR.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru wytwórców biogazu rolniczego byli zobowiązani do składania, w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące odpowiednio:

- ilości i rodzajów substratów wykorzystanych do wytworzenia biogazu rolniczego lub do wytworzenia energii elektrycznej z biogazu rolniczego,
- łącznej ilości wytworzonego biogazu rolniczego, z wyszczególnieniem ilości biogazu rolniczego wprowadzonego do sieci dystrybucyjnej gazowej, wykorzystanej do wytworzenia energii elektrycznej w układzie rozdzielonym lub kogeneracyjnym lub wykorzystanej w inny sposób,
- ilości energii elektrycznej wytworzonej z biogazu rolniczego w układzie rozdzielonym lub kogeneracyjnym,

- ilości energii elektrycznej sprzedanej, w tym ilości energii elektrycznej sprzedanej sprzedawcy zobowiązanemu, która została wytworzona z biogazu rolniczego i wprowadzona do sieci dystrybucyjnej,
- ilości produktu ubocznego powstałego w wyniku wytworzenia biogazu rolniczego,
- ilości zakupionego biogazu rolniczego oraz danych podmiotu, od którego został zakupiony biogaz.

W 2018 r. wpłynęło do KOWR **485 sprawozdań kwartalnych oraz ich korekt**. Ze sprawozdań kwartalnych złożonych za cztery kwartały 2018 r. wynikało, że do wytworzenia biogazu rolniczego zużytych zostało ponad **4 mln ton surowców**, w tym najwięcej wywaru pogorzelnianego (21% zużytych surowców ogółem), a następnie: pozostałości z owoców i warzyw (19,2%), gnojowicy (18,9%), kiszonki z kukurydzy (12,1%) oraz wysłodków buraczanych (7,3%). Około **86% surowców zużytych do wytworzenia biogazu rolniczego stanowiły odpady**, a **14% – uprawy celowe**.

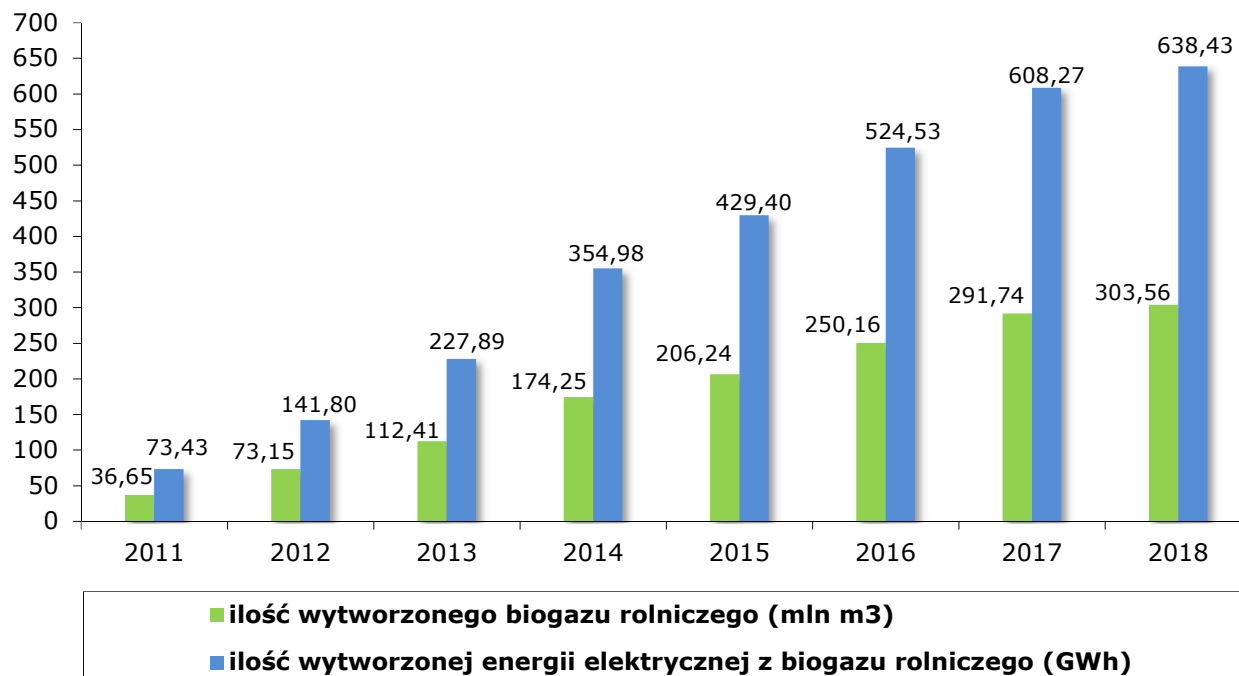
Tabela 29. **Wykaz substratów zużytych do produkcji biogazu rolniczego w 2018 r.**

Lp.	Rodzaj substratu	Ilość substratu zużytego do produkcji biogazu rolniczego (tony)
1.	Wywar pogorzelniany	839 983,099
2.	Pozostałości z owoców i warzyw	769 546,462
3.	Gnojowica	757 554,750
4.	Kiszonka z kukurydzy	482 805,066
5.	Wysłodki buraczane	291 768,405
6.	Osady technologiczne z przemysłu rolno-spożywczego	179 800,761
7.	Odpady z przemysłu mleczarskiego	107 972,444
8.	Obornik	85 422,018
9.	Przeterminowana żywność	73 620,296
10.	Odpady poubojowe	66 827,715
11.	Odpady z przetwórstwa spożywczego	66 345,423
12.	Odpadowa masa roślinna	54 656,930
13.	Zielonka	40 715,342
14.	Owoce i warzywa	38 397,139
15.	Kiszonka z traw i zbóż	25 418,990
16.	Pomiot ptasi	22 524,870
17.	Treści żołądkowe	18 387,455
18.	Zboże, odpad zbożowy	13 136,787
19.	Osady z przetwórstwa produktów roślinnych	13 046,020
20.	Pasza	12 879,019
21.	Tłuszcze	11 909,360
22.	Słoma	6 849,060
23.	Osady tłuszczowe	5 171,160
24.	Odpady gastronomiczne	4 919,539
25.	Odpady białkowe, tłuszczowe	3 590,090
26.	Kawa	3 060,020
27.	Płynne resztki pszenne	1 435,842
28.	Osady drożdżowe	865,410
29.	Odpady z produkcji oleju roślinnego	615,920
30.	Gliceryna	356,670
31.	Oleje roślinne	204,330
32.	Popłuczyny	150,360
33.	Oleje fuzlowe	140,460
34.	Mieszanka lecytyny i mydeł	40,040
35.	Wytłoki poekstrakcyjne z produkcji farmaceutyków ziołowych	39,920
Ogółem		4 000 157,172

Źródło: dane KOWR.

Ze wskazanej powyżej ilości surowców wytwórcy biogazu rolniczego w procesie fermentacji metanowej wytworzyli łącznie **303,564 mln m³ biogazu rolniczego**, z którego wyprodukowano **638,427 GWh energii elektrycznej**.

Wykres 50. **Produkcja biogazu rolniczego i energii elektrycznej**

Źródło: dane KOWR.

W ramach administrowania rejestrem wytwórców biogazu rolniczego w 2018 r. przeprowadzono **48 kontroli** dotyczących weryfikacji spełnienia warunków wymaganych do wykonywania działalności objętej wpisem oraz danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych wytwórców biogazu rolniczego.

Do uprawnień KOWR należało także m.in.: sporządzenie zbiorczego raportu rocznego za 2017 r. (przekazanego ministrom właściwym do spraw: rynków rolnych, finansów, energii oraz środowiska), sporządzenie sprawozdania dotyczącego liczby i wysokości kar pieniężnych wymierzonych w 2017 r. (przekazanego Ministrowi Energii) oraz sporządzenie informacji dotyczących zmian dokonanych w rejestrze wytwórców biogazu rolniczego (przekazanej Prezesowi URE). W uzasadnionych przypadkach KOWR nakładał kary pieniężne podmiotom naruszającym przepisy prawa.

W 2018 r. KOWR wydał ogółem **836 decyzji, dokumentów i innych rozstrzygnięć w zakresie monitorowania produkcji biogazu rolniczego**.

13.4. Ewidencja mikroinstalacji biogazu rolniczego

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154) oraz art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2018 r. poz. 2389, z późn. zm.) KOWR w 2018 r. był uprawniony do przyjmowania od operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych albo operatorów systemów dystrybucyjnych gazowych:

- informacji o przyłączonych do jego sieci wytwórcach energii elektrycznej z biogazu rolniczego w mikroinstalacji albo przyłączonych do jego sieci wytwórcach biogazu rolniczego, lokalizacji

- i rodzaju mikroinstalacji oraz jej mocy zainstalowanej elektrycznej albo rocznej wydajności instalacji odnawialnego źródła energii,
- informacji o zmianie ww. danych oraz odłączeniu mikroinstalacji albo instalacji odnawialnego źródła energii od jego sieci dystrybucyjnej,
 - sprawozdań kwartalnych zawierających dane produkcyjne poszczególnych wytwórców dotyczące ilości energii elektrycznej albo biogazu rolniczego.

Na podstawie ww. sprawozdań KOWR w 2018 r. sporządził zbiorcze raporty kwartalne za czwarty kwartał 2017 r. oraz za trzy kwartały 2018 r. dotyczące:

- wytwórców energii elektrycznej w mikroinstalacji,
- wytwórców biogazu rolniczego w mikroinstalacji biogazu rolniczego.

Raporty zostały zamieszczone na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej KOWR.

Z informacji oraz sprawozdań kwartalnych przekazanych do 31 grudnia 2018 r. przez operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych wynikało, że do sieci było przyłączonych **11 mikroinstalacji**. Łączna ilość energii elektrycznej wytworzonej z biogazu rolniczego w tych mikroinstalacjach w 2018 r. wyniosła **119 903,07 kWh**.

W ramach posiadanych kompetencji, KOWR w uzasadnionych przypadkach, nakładał kary finansowe na naruszających przepisy wytwórców energii elektrycznej w mikroinstalacji oraz operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych i gazowych.

W 2018 r. KOWR wydał ogółem **64 decyzje, dokumenty i inne rozstrzygnięcia w zakresie prowadzenia ewidencji mikroinstalacji biogazu rolniczego**.

13.5. Gromadzenie informacji o infrastrukturze energetycznej

Na mocy przepisów art. 9 ust. 2 pkt 12 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154), art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2018 r. poz. 2389, z późn. zm.) oraz art. 30 ust. 1a ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1344, z późn. zm.) KOWR został uprawniony do pozyskiwania i gromadzenia informacji dotyczących istniejącej, będącej w budowie lub planowanej do budowy infrastruktury energetycznej, służącej do wytwarzania biokomponentów oraz energii elektrycznej z biogazu rolniczego (instalacje lub części instalacji związane z produkcją, przesyłem i składowaniem). Na ich podstawie Dyrektor Generalny KOWR sporządza zbiorcze zestawienie zawierające przedmiotowe dane, a następnie przekazuje ministrowi właściwemu do spraw energii.

Obowiązek informowania jest realizowany co 2 lata i dotyczy projektów inwestycyjnych według stanu na dzień 31 marca roku sprawozdawczego, których zdolności produkcyjne wynosiły co najmniej 50 tys. ton/rok (w przypadku wytwarzania biokomponentów) oraz 20 MW (w przypadku wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego). Poprzednie sprawozdanie KOWR sporządził w 2017 r.

13.6. Wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 10 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154) KOWR jest uprawniony do prowadzenia działań ukierunkowanych na wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie.

W 2018 r. prowadzono prace projektowe i koncepcyjne nad uruchomieniem od lutego 2019 r. cyklu bezpłatnych szkoleń dla rolników, mieszkańców wsi oraz przedsiębiorców z sektora rolno-spożywczego poświęconych zagadnieniom związanym z wykorzystywaniem odnawialnych źródeł energii (OZE). Zgodnie z przyjętymi założeniami głównymi tematami szkoleń przeprowadzanych w każdym województwie będą:

- uwarunkowania i koszty pozyskania energii z odnawialnych źródeł energii,
- praktyczne doświadczenia w eksploatacji instalacji OZE, w tym: biogazowni rolniczych, małych elektrowni wodnych, instalacji fotowoltaicznych oraz kotłów na biomasę (pellet),
- finansowe wsparcie operacyjne, w tym zagadnienia dotyczące: prosumentów, taryf gwarantowanych (systemów FIT/FIP¹⁰¹) oraz aukcji,
- wsparcie inwestycyjne z zakresu odnawialnych źródeł energii.

Szkolenia zostaną przeprowadzone m.in. przez: użytkowników poszczególnych rodzajów instalacji OZE oraz przedstawicieli Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Urzędu Regulacji Energetyki, Banku Ochrony Środowiska S.A., a także Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

¹⁰¹ System taryf gwarantowanych FIT (feed in tariff) oraz system dopłat do ceny rynkowej FIP (feed in premium).

14. REALIZACJA ZADAŃ W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO POMOC ŻYWNOŚCIOWA 2014–2020

**PROGRAM OPERACYJNY
POMOC ŻYWNOŚCIOWA
2014–2020**

**UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ POMOCY
NAJBARDZIEJ POTRZEBUJĄCYM**

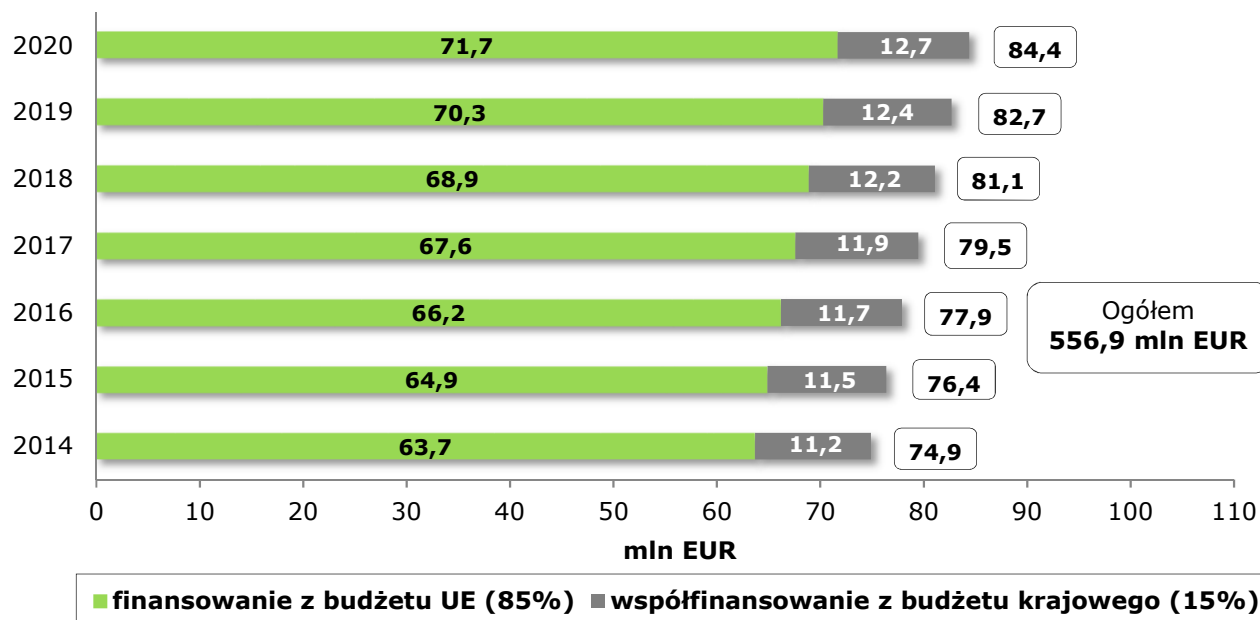
14.1. Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)

Zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014¹⁰² ustanowiony został **Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym na lata 2014–2020**, będący instrumentem polityki spójności (funduszem uzupełniającym fundusze strukturalne). Fundusz ma na celu ograniczenie skali ubóstwa w państwach członkowskich Unii Europejskiej przez wspieranie krajowych systemów świadczących pomoc osobom najbardziej potrzebującym i jest realizowany w formie krajowych programów operacyjnych. Programy operacyjne są finansowane w 85% ze środków FEAD, a w 15% ze środków krajowych.

14.2. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020

Z wykorzystaniem środków pochodzących z FEAD i z budżetu krajowego realizowany jest w Polsce **Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (POPŻ)**, przewidujący finansowanie zakupu i dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących oraz działań towarzyszących oferowanych odbiorcom pomocy żywnościowej. Budżet POPŻ na lata 2014–2020 wynosi **556,9 mln EUR**, z tego: **473,4 mln EUR** pochodzi z budżetu UE, a **83,5 mln EUR** z budżetu krajowego.

Wykres 51. **Budżet Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020**

Źródło: opracowanie KOWR na podstawie zatwierdzonego przez Komisję Europejską „Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020”.

¹⁰² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym, z późn. zm.

Do systemu zarządzania POPŻ należą następujące instytucje¹⁰³:

- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – instytucja zarządzająca,
- Ministerstwo Finansów – instytucja certyfikująca,
- Krajowa Administracja Skarbowa – instytucja audytowa¹⁰⁴,
- Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa – instytucja pośrednicząca,
- Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju – instytucja desygnująca.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 20 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154) oraz art. 134b. ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508, z późn. zm.), uczestniczy w POPŻ jako **instytucja pośrednicząca i beneficjent**.

Program operacyjny wspiera na terenie całego kraju osoby i rodziny podlegające deprivacji materialnej. Program polega na udzielaniu pomocy żywnościowej osobom najbardziej potrzebującym. Pomocy żywnościowej towarzyszą działania mające na celu włączenie społeczne jej odbiorców (tzw. działania towarzyszące). Pomoc kierowana jest do osób i rodzin (spełniających warunki określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej¹⁰⁵), które z powodu niskich dochodów nie mogą zapewnić sobie/rodzinie odpowiednich produktów żywnościowych/posiłków.

W POPŻ uczestniczą organizacje partnerskie o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) wyłonione przez MRPIPS w drodze konkursu. Na podstawie umowy o dofinansowanie projektu zawartej przez poszczególne OPO z instytucją pośredniczącą (KOWR) otrzymane artykuły spożywcze są dalej dystrybuowane wśród osób najbardziej potrzebujących za pośrednictwem organizacji partnerskich regionalnych (OPR) i organizacji partnerskich lokalnych (OPL), niedziałających w celu osiągnięcia zysku. Zadaniem statutowym tych organizacji jest m.in. wspieranie i niesienie pomocy osobom najbardziej potrzebującym, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej.

Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa jest realizowany w ramach 7 podprogramów.

W 2018 r. zakończono realizację Podprogramu 2017 i rozpoczęto działania w ramach Podprogramu 2018.

14.2.1. Realizacja Podprogramu 2017 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2018 r.

Zgodnie z wytycznymi instytucji zarządzającej na realizację Podprogramu 2017 przeznaczono ponad **390,1 mln zł**, z tego **354,6 mln zł** na zakup żywności i **35,5 mln zł** na dofinansowanie projektów **4 organizacji partnerskich** (Federacji Polskich Banków Żywności, Caritas Polska, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej i Polskiego Czerwonego Krzyża) z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących.

W okresie styczeń–maj 2018 r. KOWR kontynuował realizację zadań w ramach Podprogramu 2017. Wykonawcy dostarczyli do magazynów organizacji partnerskich łącznie **36,2 tys. ton**¹⁰⁶ **21 rodzajów artykułów spożywczych** o wartości **187,9 mln zł**, w tym:

¹⁰³ Zgodnie z „Programem Operacyjnym Pomoc Żywnościowa 2014–2020” zatwierdzonym przez Komisję Europejską w dniu 3 grudnia 2014 r.

¹⁰⁴ Od 1 marca 2017 r. Szef Krajowej Administracji Skarbowej pełni funkcje instytucji audytowej w POPŻ, które uprzednio pełnił Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej.

¹⁰⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508, z późn. zm.).

¹⁰⁶ Przeliczając m.in. litry mleka i oleju rzepakowego na kg.

- w okresie styczeń–maj 2018 r. – 33,3 tys. ton artykułów spożywczych (groszku z marchewką, fasoli białej, koncentratu pomidorowego, buraczków wiórków, powideł śliwkowych, makaronu jajecznego, makaronu kukurydzianego bezglutenowego, ryżu białego, kaszy gryczanej, herbatników maślanych, mleka UHT, gulaszu wieprzowego z warzywami, filetu z makreli w oleju, szynki drobiowej, szynki wieprzowej mielonej, pasztetu wieprzowego, cukru białego i oleju rzepakowego),
- w okresie styczeń–marzec 2018 r. – 1,9 tys. ton sera podpuszczkowego dojrzewającego,
- w okresie luty–marzec 2018 r. – 0,48 tys. ton kabanosów wieprzowych i 0,53 tys. ton miodu nektarowego wielokwiatowego.

Do końca lipca 2018 r. KOWR wypłacił wykonawcom **270 mln zł** za artykuły spożywcze dostarczone w okresie od listopada 2017 r. do maja 2018 r. do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO).

Do czerwca 2018 r. OPO kontynuowały realizację dystrybucji żywności i działań towarzyszących, a w lipcu 2018 r. złożyły wnioski o płatność końcową. Płatności dotyczące tych wniosków zostały zrealizowane do września 2018 r. W okresie styczeń–wrzesień 2018 r. KOWR wypłacił OPO łącznie ponad **25,2 mln zł**, z tego ponad 12,6 mln zł z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz ponad 12,6 mln zł z tytułu kosztów środków towarzyszących.

We wrześniu 2018 r. KOWR zakończył weryfikację złożonych przez OPO sprawozdań końcowych z dystrybucji artykułów spożywczych oraz sprawozdań końcowych z przebiegu realizacji działań w ramach środków towarzyszących.

Ogółem w ramach realizacji Podprogramu 2017 OPO przeprowadziły dystrybucję pomocy żywnościowej za pośrednictwem **88 organizacji partnerskich regionalnych** (OPR) oraz ponad **2,3 tys. organizacji partnerskich lokalnych** (OPL). Odbiorcom końcowym przekazano ponad **68,96 tys. ton** artykułów spożywczych w postaci paczek żywnościowych i posiłków. Łącznie rozdysponowano ponad **7,8 mln paczek** oraz około **2,1 mln posiłków**, a pomoc żywnościową otrzymało ogółem ponad **1,39 mln osób**. W zakresie środków towarzyszących odbiorcom pomocy żywnościowej była oferowana możliwość uczestniczenia w działaniach mających na celu ich włączenie społeczne. OPO przeprowadziły łącznie ponad **9,1 tys. działań** w ramach środków towarzyszących obejmując nimi około **163 tys. odbiorców końcowych**.

14.2.2. Realizacja Podprogramu 2018 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2018 r.

W 2018 r. rozpoczęto realizację Podprogramu 2018. Zgodnie z wytycznymi instytucji zarządzającej na realizację Podprogramu 2018 przeznaczono około **390 mln zł**, z tego **354,5 mln zł** na zakup żywności i **35,5 mln zł** na dofinansowanie projektów **4 organizacji partnerskich** (Federacji Polskich Banków Żywności, Caritas Polska, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej i Polskiego Czerwonego Krzyża) z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących. Do magazynów organizacji partnerskich dostarczone zostanie **21 rodzajów artykułów spożywczych**.

W okresie styczeń–sierpień 2018 r. KOWR m.in.: przeprowadził postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego o **wartości** około **285 mln zł** na dostawy **59 tys. ton 17 rodzajów artykułów spożywczych** do magazynów organizacji partnerskich (groszku z marchewką, fasoli białej, koncentratu pomidorowego, buraczków wiórków, powideł śliwkowych, makaronu jajecznego,

makaronu kukurydzianego bezglutenowego, kaszy gryczanej, herbatników maślanych, mleka UHT, sera podpuszczkowego dojrzewającego, szynki drobiowej, szynki wieprzowej mielonej, pasztetu wieprzowego, filetu z makreli w oleju, cukru białego, oleju rzepakowego).

We wrześniu 2018 r. KOWR zawarł **17 umów z wykonawcami** wybranymi w ww. postępowaniu oraz opublikował ogłoszenie o zamówieniu na dostawy ryżu białego, kabanosów wieprzowych, miodu nektarowego wielokwiatowego oraz gołąbków w sosie pomidorowym do organizacji partnerskich w ilości **7,3 tys. ton** o wartości **45,2 mln zł**.

Realizacja dostaw do **126 magazynów** organizacji partnerskich rozpoczęła się w październiku 2018 r. i będzie trwała **do końca maja 2019 r.** (z wyjątkiem dostaw sera podpuszczkowego dojrzewającego, które rozpoczęły się w listopadzie 2018 r. i trwały do 31 marca 2019 r. oraz dostaw ryżu białego, kabanosów wieprzowych, miodu nektarowego wielokwiatowego i gołąbków w sosie pomidorowym, które rozpoczęły się w grudniu 2018 r. i potrwały do 31 maja 2019 r.).

W ramach Podprogramu 2018 KOWR podpisał z czterema OPO umowy na dofinansowanie projektu na łączną kwotę **28 mln zł**, z tego 14 mln zł dofinansowania z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz 14 mln zł dofinansowania z tytułu kosztów środków towarzyszących. W związku z wybranym przez dwie OPO trybem łączonym realizacji wypłaty dofinansowania OPO złożyły wnioski o wypłatę zaliczki (30% przyznanego dofinansowania) na łączną kwotę 6 mln zł, które zostały rozpatrzone i zatwierdzone przez KOWR.

W okresie wrzesień–grudzień 2018 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa kontynuował realizację działań w ramach Podprogramu 2018, tj. m.in. rozliczanie umów na dostawy artykułów spożywczych do organizacji partnerskich oraz realizację płatności na rzecz wykonawców,

W listopadzie zawarł **4 umowy z wykonawcami** wybranymi w drugim postępowaniu oraz wystawił faktury na rzecz wykonawców za dostawy w okresie październik–listopad 2018 r. **20,3 tys. ton** artykułów spożywczych¹⁰⁷ (o wartości ponad **91,9 mln zł**), w szczególności:

- 5,5 tys. ton artykułów warzywnych i owocowych (groszku z marchewką, fasoli białej, koncentratu pomidorowego, buraczków wiórków, powideł śliwkowych) na kwotę 18 mln zł,
- 3,4 tys. ton artykułów skrobiowych (makaronu jajecznego, makaronu kukurydzianego bezglutenowego, kaszy gryczanej, herbatników maślanych) na kwotę 12,9 mln zł,
- 3,7 tys. ton artykułów mlecznych (mleka UHT, sera podpuszczkowego dojrzewającego) na kwotę 15 mln zł,
- 3,3 tys. ton artykułów mięsnych i ryb (szynki drobiowej, szynki wieprzowej mielonej, pasztetu wieprzowego, filetu z makreli w oleju) na kwotę 34,4 mln zł,
- 2,2 tys. ton cukru białego na kwotę 3,7 mln zł,
- 2,2 mln litrów oleju rzepakowego na kwotę 7,9 mln zł.

W grudniu 2018 r. wykonawcy dostarczyli do magazynów organizacji partnerskich **7,4 tys. ton** artykułów spożywczych o wartości **42,9 mln zł**.

Do 31 grudnia 2018 r. wykonawcy zrealizowali dostawy na poziomie **41,8% łącznej ilości artykułów spożywczych** przewidzianej do dostarczenia w Podprogramie 2018. Ponadto w ramach Podprogramu 2018:

¹⁰⁷ Przeliczając m.in. litry mleka i oleju rzepakowego na kg.

- w październiku 2018 r. KOWR zrealizował płatności zaliczkowe w łącznej kwocie **6 mln zł** na rzecz organizacji partnerskich (Federacji Polskich Banków Żywności i Caritas Polska),
- w okresie październik–grudzień 2018 r. organizacje partnerskie złożyły wnioski o płatność na łączną kwotę **2 mln zł**,
- w grudniu 2018 r. KOWR zawarł aneksy do umów o dofinansowanie projektu z czterema OPO, zwiększając łączną kwotę dofinansowania do **33 mln zł**.

OPO w ramach realizacji Podprogramu 2018 planują rozdystrybuować **68 tys. ton żywności** za pośrednictwem **2,5 tys. organizacji partnerskich** (organizacji partnerskich regionalnych i organizacji partnerskich lokalnych) do **1 346 tys. osób**. Oprócz dystrybucji żywności, organizacje partnerskie przeprowadzą **8 tys. działań towarzyszących** (warsztaty kulinarne, dietetyczne i edukacji ekonomicznej, programy edukacyjne o zasadach zdrowego żywienia oraz przeciwdziałaniu marnotrawieniu żywności) wśród **143 tys. osób**.

W okresie sierpień–grudzień 2018 r. organizacje partnerskie wydały **20 tys. ton** żywności w formie ponad **2 mln paczek żywnościowych** oraz około **423 tys. posiłków** dla **1,1 mln najbardziej potrzebujących osób**. Przeprowadzono ponad **2,3 tys. działań** w ramach środków towarzyszących, którymi objęto **42 tys.** odbiorców końcowych.

Ogółem w 2018 r. KOWR wypłacił z tytułu realizacji POPŻ **393 074 tys. zł**, z tego 334 113 tys. zł z budżetu unijnego (85%) oraz 58 961 tys. zł z budżetu krajowego (15%).

Wykres 52. **Wydatki w 2018 r. na realizację zadań w ramach Operacji I oraz Operacji II Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020**

Źródło: opracowano w Biurze Analiz i Strategii KOWR.

W ramach realizacji **Podprogramu 2017** w 2018 r. KOWR wypłacił łącznie **295 206 tys. zł**, z tego:

- 269 948 tys. zł wykonawcom za artykuły spożywcze dostarczone do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) – w ramach Operacji I,
- 25 258 tys. zł na rzecz OPO, z tego 12 629 tys. zł z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz 12 629 tys. zł z tytułu kosztów środków towarzyszących – w ramach Operacji II.

W ramach realizacji **Podprogramu 2018** KOWR w 2018 r. wypłacił ogółem **97 868 tys. zł**, z tego:

- 90 714 tys. zł wykonawcom za artykuły spożywcze dostarczone do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) – w ramach Operacji I,
- 7 154 tys. zł na rzecz OPO, z tego 3 577 tys. zł z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz 3 577 tys. zł z tytułu kosztów środków towarzyszących – w ramach Operacji II.

W ramach **działań informacyjnych i promocyjnych POPŻ 2014–2020** w 2018 r. zrealizowano:

- projekt, druk i dystrybucję plakatu POPŻ,
- 16 briefingów prasowych i 16 regionalnych seminariów informacyjnych oraz zakup materiałów promocyjnych przeznaczonych dla uczestników,
- 4 reportaże prezentujące działania, w tym doświadczenia każdej z 4 organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym w realizacji dystrybucji i działań towarzyszących.

Tematyka działań była dostosowana do aktualnych potrzeb realizacji programu. W szczególności przekaz dotyczył: dostarczania w ramach POPŻ żywności wysokiej jakości, dobrych praktyk przyjętych w realizacji POPŻ, prezentacji realnego wpływu programu na poprawę sytuacji osób potrzebujących oraz realizacji działań towarzyszących.

Podsumowując, w ramach realizacji Podprogramów 2014–2017 POPŻ rozdyskrebowano ogółem **231 tys. ton artykułów spożywczych** w formie m.in. **25 mln paczek żywnościowych**. W latach 2015–2017 z programu korzystało średnio około **1,3 mln najuboższych osób**. Oprócz dystrybucji żywności organizacje partnerskie przeprowadziły **25 tys. działań towarzyszących** (warsztaty kulinarne, dietetyczne i edukacji ekonomicznej, programy edukacyjne o zasadach zdrowego żywienia oraz przeciwdziałaniu marnotrawieniu żywności) wśród średnio 147 tys. osób w każdym podprogramie.

15. PODSUMOWANIE WYDATKÓW W RAMACH REALIZACJI MECHANIZMÓW WPR, KRAJOWYCH, POPŻ I INNYCH DZIAŁAŃ

W 2018 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w ramach administrowania **mechanizmami krajowymi** wypłacił ze środków finansowych pochodzących z budżetu krajowego łącznie **15,2 mln zł**. Dodatkowo z **funduszy promocji produktów rolno-spożywczych** wypłacono **46,5 mln zł**.

Ponadto, w związku z realizacją zadań w ramach **Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (Podprogramu 2017 i Podprogramu 2018)**, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wydatkował ogółem **393,1 mln zł** za dostarczone artykuły spożywcze oraz jako dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania, a także z tytułu kosztów środków towarzyszących.

Tabela 30. **Wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2018 r. w ramach mechanizmów krajowych oraz innych działań w podziale na źródła finansowania**

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
1.	Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych	5 032
2.	Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą	9 998
3.	Dopłaty do materiału siewnego*	135
Ogółem wydatki z budżetu krajowego		15 165
1.	Wypłaty z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (środki branżowe)**	46 470
2.	Wypłaty za dostarczone artykuły spożywcze oraz jako dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach POPŻ (Podprogram 2017 i 2018), z tego:	393 074
-	z budżetu UE z FEAD (85%)	334 113
-	z budżetu krajowego (15%)	58 961
3.	Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych (w ramach POIR)	1 555
-	z budżetu UE z EFRR	1 317
-	z budżetu krajowego	238

* Płatności wynikające z końcowego rozliczenia dopłat do materiału siewnego z 2017 r. Od 1 stycznia 2018 r. mechanizmem administruje ARiMR.

** Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą funduszy promocji oraz z obsługą komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji).

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

Dodatkowo z tytułu realizacji zadań delegowanych KOWR wystawił ARiMR w 2018 r. dokumenty płatnicze na kwotę **343,4 mln zł**, najwięcej w ramach realizacji „Programu dla szkół” (77% wartości wszystkich wystawionych dokumentów).

Tabela 31. **Kwoty wynikające z wystawionych ARiMR przez KOWR dokumentów płatniczych z tytułu realizacji zadań delegowanych w 2018 r.**

Lp.	Wyszczególnienie	tys. zł
1.	Program dla szkół (brutto), z tego:	264 306,6
-	z budżetu UE z EFRG	129 021,3
-	z budżetu krajowego (w tym VAT)	135 285,3

Lp.	Wyszczególnienie	tys. zł
	<i>z tego:</i>	
1.1.	<i>Dostawy produktów</i>	260 449,9
-	<i>z budżetu UE z EFRG</i>	125 885,8
-	<i>z budżetu krajowego</i>	134 564,1
1.2.	<i>Działania edukacyjne i ocena programu</i>	526,8
-	<i>z budżetu UE z EFRG</i>	428,3
-	<i>z budżetu krajowego (w tym VAT)</i>	98,5
1.3.	<i>Działania promocyjne programu</i>	3 329,9
-	<i>z budżetu UE z EFRG</i>	2 707,2
-	<i>z budżetu krajowego (w tym VAT)</i>	622,7
2.	Wsparcie rynku produktów pszczelich, z tego:	24 487,2
-	<i>z budżetu UE z EFRG (50%)</i>	12 243,6
-	<i>z budżetu krajowego (50%)</i>	12 243,6
3.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych	24 424,0
-	<i>z budżetu UE z EFRG</i>	16 599,6
-	<i>z budżetu krajowego</i>	7 824,4
4.	Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku (koszty brutto przechowywania OMP)	10 732,2
-	<i>z budżetu UE z EFRG</i>	8 263,8
-	<i>z budżetu krajowego (VAT)</i>	2 468,4
5.	Refundacje wywozowe – wołowina i cielęcina*	2 893,8
6.	Poddziałanie "Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości" w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	1 699,7
-	<i>z budżetu UE z EFFROW</i>	1 081,5
-	<i>z budżetu krajowego</i>	618,2
7.	Poddziałanie "Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym" w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	14 839,2
-	<i>z budżetu UE z EFFROW</i>	9 442,2
-	<i>z budżetu krajowego</i>	5 397,0
Ogółem, z tego:		343 382,7
-	<i>z budżetu UE</i>	179 545,8
-	<i>z budżetu krajowego</i>	163 836,9

* KOWR rozliczył wnioski o refundacje złożone przez beneficjentów w latach poprzednich (z roku gospodarczego 12/13 i wcześniej). Wypłata refundacji wstrzymanych w związku z prowadzonymi postępowaniami karnymi.
Źródło: dane KOWR.

16. GOSPODARKA FINANSOWA KRAJOWEGO OŚRODKA WSPARCIA ROLNICTWA W 2018 R.

Dochody i wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Dochody KOWR w 2018 r. wyniosły łącznie **331 787 tys. zł**. Głównymi dochodami były środki na koszty funkcjonowania KOWR przekazywane z Zasobu WRSP, które wyniosły 234 983 tys. zł (70,8% wszystkich dochodów KOWR). Pozostałe dochody to dotacje budżetu państwa, które wyniosły 85 429 tys. zł (25,8%), z tego na:

- realizację mechanizmów krajowych z dotacji celowej – 15 165 tys. zł,
- koszty funkcjonowania KOWR z dotacji podmiotowej – 54 330 tys. zł,
- inwestycje i zakupy inwestycyjne z dotacji celowej – 7 302 tys. zł,
- realizację pomocy technicznej w ramach POPŻ 2014–2020 – 5 425 tys. zł,
- realizację pomocy technicznej PROW 2014–2014 – 2 916 tys. zł,
- realizację projektu pozakonkursowego „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe – Marka Polskiej Gospodarki – Brand poddziałanie 3.3.2 Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014–2020” (POIR 2014–2020) – 291 tys. zł.

Dochodami KOWR były również środki otrzymane od innych jednostek sektora finansów publicznych na realizację w ramach umowy z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju projektu „Platforma Żywnościowa” w ramach strategicznego programu badań naukowych i prac rozwojowych „Społeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących się rynków” GOSPOSTRATEG w wysokości 3 419 tys. zł (1% dochodów KOWR ogółem). Pozostałe dochody KOWR, w tym środki w wysokości 3,5% na koszty obsługi administracyjnej funduszy promocji produktów rolno-spożywczych, wyniosły 7 956 tys. zł (2,4%).

Wydatki KOWR w 2018 r. wyniosły łącznie **333 008 tys. zł**, z tego na:

- funkcjonowanie (dotyczące m.in. materiałów i energii, remontów i innych usług obcych, wynagrodzeń, składek na ubezpieczenia społeczne i Fundusz Pracy oraz podatków i opłat) – 280 988 tys. zł (84,4% wszystkich wydatków),
- realizację mechanizmów krajowych – 15 165 tys. zł¹⁰⁸ (4,6%),
- majątkowe – 11 404 tys. zł (3,4%).

Pozostałe wydatki w kwocie 22 081 tys. zł (6,6%) to nadwyżka środków finansowych odprowadzona do MRiRW oraz 3 370 tys. zł (1%) – środki NCBR przekazane uczestnikom projektu „Platforma Żywnościowa” w ramach strategicznego programu badań naukowych i prac rozwojowych „Społeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących się rynków” GOSPOSTRATEG.

¹⁰⁸ Wydatki wg stanu na 31 grudnia 2018 r.

17. FUNKCJA INFORMACYJNA I TRANSFER WIEDZY

17.1. Opracowania i informacje przygotowywane przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 14 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154) jednym z działań KOWR w 2018 r. było **gromadzenie, analiza, przetwarzanie i udostępnianie informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych**. KOWR sporządzał cykliczne informacje i analizy dotyczące: zmian cen, sytuacji podaży-popytu na podstawowych rynkach rolno-żywnościowych, handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi oraz uregulowań polityki rolnej. Dodatkowo w efekcie zorganizowanych czterech posiedzeń Zespołu Ekspertów ds. Prognozowania Cen Podstawowych Produktów Rolno-Żywnościowych przygotowano analizy zawierające prognozowaną sytuację na podstawowych rynkach rolnych. Prognozy cen były dostarczane bezpośrednio do: urzędów centralnych (MRiRW i MF), Sejmu, Senatu, Krajowej Rady Izb Rolniczych, ARiMR, urzędów wojewódzkich, ośrodków doradztwa rolniczego, Centrów Doradztwa Rolniczego, Polskiego Związku Producentów Eksporterów i Importerów Mięsa oraz IERiGŻ – PIB. Wszystkie opracowania udostępniano na **stronie internetowej KOWR w zakładce „Analiza”**, co pozwoliło na zapoznanie się szerokiej grupie odbiorców z bieżącą informacją rynkową.

17.1.1. Raporty rynkowe

Raporty rynkowe były przygotowywane cyklicznie przez Biuro Analiz i Strategii KOWR i miały charakter informacyjno-analityczny. Dane zawarte w raportach były pozyskiwane ze źródeł krajowych i zagranicznych. W 2018 r. analitycy KOWR opracowali w cyklu tygodniowym **50 edycji „Sytuacji na rynku podstawowych produktów rolno-żywnościowych”** oraz **5 edycji „Informacji o sytuacji na rynku rolno-żywnościowym z elementami tendencji rozwojowej”**.

W raportach tygodniowych prezentowano bieżącą sytuację cenową na rynku **zbóż, mięsa i produktów mlecznych** w różnych ogniwach łańcucha żywnościowego i kanałach dystrybucji (skup, zbył, giełdy, targowiska). Dla porównania przedstawiane były zarówno ceny w Polsce, jak i w innych krajach UE, a w przypadku zbóż i mleka – również na wybranych giełdach światowych.

W raportach miesięcznych analizowano sytuację na rynkach: **zbóż, mięsa, mleka, cukru** oraz doraźnie – na rynku **rzepaku**, biorąc pod uwagę zmiany średniookresowe. W raportach przedstawiano dane o wielkości skupu i poziomie cen produktów rolnych w kraju, o obrotach towarowych z zagranicą, a okresowo – szacunki zbiorów zbóż oraz stanu pogłowia zwierząt gospodarskich. Prezentowano również relacje cen warunkujące kierunki rozwoju danej produkcji, tendencje cenowe na rynkach zagranicznych, obroty handlowe UE z krajami trzecimi oraz informacje o realizacji przez KOWR działań wspierających rynki rolno-spożywcze.

Dodatkowo na potrzeby Kierownictwa KOWR opracowywano na podstawie meldunków z oddziałów terenowych **„Informacje o kształtowaniu się cen skupu zbóż oraz żywca wieprzowego”** oraz **„Informacje o przebiegu żniw w Polsce”**.

17.1.2. Opracowania analityczno-prognostyczne

Analitycy KOWR na podstawie opinii niezależnych ekspertów wchodzących w skład **Zespołu Ekspertów ds. Prognozowania Cen Podstawowych Produktów Rolno-Żywnościowych**

(powołanego przez Dyrektora Generalnego KOWR) sporządzali informacje dotyczące **kwartalnych prognoz cen skupu podstawowych produktów rolno-żywnościowych (pszenicy, żyta, żywca wieprzowego i wołowego, kurcząt brojlerów oraz mleka)**, a także prognoz cen **zbytu masła w blokach i odtłuszczonego mleka w proszku**.

W 2018 r. zorganizowano **4 posiedzenia** Zespołu Ekspertów ds. Prognozowania Cen Podstawowych Produktów Rolno-Żywnościowych, na podstawie których opracowano **4 informacje** pn. „Sytuacja podażowo-popytowa i cenowa na podstawowych rynkach rolnych”.

Analitycy Biura Analiz i Strategii KOWR w 2018 r. cyklicznie przygotowywali pogładowe artykuły rynkowe na potrzeby portalu „Polska Ziemia”. W 2018 r. przygotowano 47 opracowań analitycznych dotyczących bieżącej problematyki rynków rolnych.

W Biurze Analiz i Strategii przygotowano również broszury rynkowe „Rynek owoców w Polsce” i „Rynek warzyw w Polsce”. W opracowaniach zamieszczono kompleksową informację o krajowym rynku owoców i warzyw oraz o działaniach KOWR wspierających te dwie branże polskiego rolnictwa. Opracowane broszury rynkowe mają charakter promocyjno-informacyjny i są dystrybuowane podczas spotkań, targów, misji handlowych oraz innych wydarzeń.

17.1.3. Opracowania z zakresu polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi

W 2018 r. KOWR **monitorował i analizował wyniki handlu artykułami rolno-spożywczymi**, w tym zmiany wolumenu, wartość oraz kierunki eksportu i importu poszczególnych towarów lub grup towarowych. Przygotowywane opracowania były wykorzystywane w pracach MRiRW oraz częściowo udostępniane na stronie internetowej KOWR dla szerokiego spektrum odbiorców. Dane z zakresu handlu zagranicznego były również wykorzystywane przy ocenie sytuacji podażowo-popytowej w kraju.

W 2018 r. sporządzono m.in. kompleksowe opracowanie „**Polski handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi w 2017 r.**”, omawiające wymianę handlową Polski poszczególnymi grupami towarów rolno-żywnościowych, „**Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi w okresie styczeń–sierpień 2018 r.**”, a także kilkadziesiąt doraźnych opracowań na potrzeby KOWR i MRiRW na temat **wymiany zagranicznej towarami rolno-spożywczymi Polski z wybranymi krajami UE i pozaunijnymi**.

17.2. Upowszechnianie informacji o mechanizmach polityki rolnej

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154) jednym z działań KOWR w 2018 r. było **opracowywanie i upowszechnianie informacji związanych z realizacją mechanizmów aktywnej polityki rolnej na rynkach produktów rolnych i żywnościowych**. Upowszechnianie informacji służyło jak najlepszemu przygotowaniu beneficjentów i innych kontrahentów do wykorzystania środków unijnych i krajowych oferowanych w ramach realizowanych mechanizmów oraz do uczestnictwa w zadaniach administrowanych przez KOWR. Działania informacyjne polegały głównie na upowszechnianiu informacji o realizowanych zadaniach oraz o wymaganiach formalnych, które musieli spełniać uczestnicy mechanizmów.

W 2018 r. w procesie informowania uczestników rynku rolno-spożywczego oraz zainteresowanych środowisk o mechanizmach unijnej i krajowej polityki rolnej oraz działalności prowadzonej przez

KOWR, wykorzystywane były **różne narzędzia komunikacji**, tj.: spotkania informacyjne na targach, wystawach i konferencjach, audycje radiowe i telewizyjne, artykuły prasowe, strony internetowe, działalność wydawnicza (w tym broszury, plakaty, ulotki, „Biuletyn Informacyjny KOWR”), a także działania z zakresu informacji i promocji w ramach „Programu dla szkół”, Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 i działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach PROW na lata 2014–2020.

W 2018 r. zawarto 10 umów wydawniczych oraz wydano: 3 numery „Biuletynu Informacyjnego KOWR”, 26 rodzajów katalogów branżowych w różnych wersjach językowych, ulotki i broszury „Poland tastes good” w kilku wersjach językowych, foldery o KOWR, broszury dotyczące nadzorowanych przez KOWR spółek hodowli zwierząt gospodarskich, Zasobu WRSP oraz rynku owoców i warzyw w Polsce, plakaty POPŻ i „Programu dla szkół”, a także ulotki na temat aplikacji „Polska smakuje”. Wydano również naklejki: POPŻ, „Lekcje zdrowia” oraz „Polska smakuje”.

17.3. Kreowanie wizerunku KOWR i polityka informacyjna

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził działania mające na celu kreowanie obiektywnego wizerunku instytucji oraz popularyzowanie jego działalności w środkach masowego przekazu. W 2018 r. KOWR był obecny we wszystkich mediach i docierał z informacjami do szerokiej grupy odbiorców na terenie całego kraju. KOWR, informował m.in. o: gospodarowaniu Zasobem WRSP, realizacji zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, nadzorze właścicielskim nad spółkami Skarbu Państwa mającymi szczególne znaczenie dla gospodarki narodowej, działaniach interwencyjnych stabilizujących rynki rolne, wsparciu rynku produktów pszczelich, wspieraniu konsumpcji i propagowaniu zdrowych nawyków żywieniowych, promocji produktów rolno-spożywczych, wsparciu działań innowacyjnych w sektorze rolno-spożywczym, realizacji zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020, promocji żywności i współpracy międzynarodowej. W zakresie polityki informacyjnej realizowano następujące działania:

- udzielano odpowiedzi na zapytania dziennikarzy w formie pisemnej lub telefonicznej,
- przygotowano materiały informacyjne dla stacji telewizyjnych i rozgłośni radiowych, w oparciu o które powstały wyemitowane audycje,
- przygotowano i wysłano informacje prasowe do: redakcji gazet codziennych, tygodników, miesięczników, pism branżowych, wydawnictw okazjonalnych,
- redagowano i zamieszczono informacje na stronie internetowej KOWR w zakładce „Aktualności” (170 artykułów) oraz „Informacje z regionów” (550 artykułów), a także w Internecie, w tym na portalu społecznościowym (od 1 sierpnia 2018 r. prowadzony jest fanpage, na którym umieszczane są informacje dotyczące działań instytucji),
- koordynowano aktualizację Systemu Identyfikacji Wizualnej KOWR oraz „Programu dla szkół”,
- przygotowywano materiały graficzne (reklamy, ulotki, broszury itp.) dla mediów tradycyjnych i społecznościowych.

W 2018 r. KOWR zrealizował umowy wydawnicze dotyczące zamieszczania i emisji materiałów informacyjnych o działalności instytucji z: 15 ogólnopolskimi i branżowymi tytułami prasowymi, dwiema stacjami telewizyjnymi (TVP 1 i TVP 3 Olsztyn), trzema rozgłośniami radiowymi (Polskie Radio Program 1, Radio Plus Radom i Radio Nadzieja w Łomży), trzema portalami rolnymi (www.agropolska.pl, www.kalendarzrolnikow.pl, www.naszarola.pl) oraz newsletterem „Polska Ziemia”.

Podejmowano również inne działania związane z kreowaniem wizerunku KOWR, tj.:

- obsługę prasową 30 różnego rodzaju wydarzeń branżowych (targów, konferencji, pokazów, konkursów) odbywających się na terenie całego kraju, w których udział wzięli przedstawiciele KOWR,
- 7 wyjazdów studyjnych dla dziennikarzy redakcji rolnej TVP, podczas których każdorazowo powstawał materiał umożliwiający przygotowanie 10-minutowego filmu o działalności KOWR emitowanego w Programie 1 w cyklu „Rok w zagrodzie”,
- opracowanie graficzne zaproszeń, dyplomów, grafik na fanpagu KOWR i „Programu dla szkół”, a także logotypów: KOWR, „Program dla szkół”, „Polskie Nasiona”, „Bitwa regionów”, „Lekcje zdrowia” i XL Narodowy Pokaz Koni Arabskich Czystej Krwi.

Dzięki współpracy z firmą zajmującą się bieżącym elektronicznym monitoringiem mediów, Kierownictwo KOWR, a także dyrektorzy i rzecznicy prasowi OT KOWR, mieli codzienny dostęp do publikacji prasowych, internetowych i zamieszczanych w mediach społecznościowych oraz do audycji radiowych i telewizyjnych dotyczących KOWR oraz jego działalności. Z analizy ww. raportów wynika, że w 2018 r. w mediach zamieszczono i/lub wyemitowano ponad 32,5 tys. publikacji i audycji dotyczących działalności KOWR, w tym: 1,7 tys. audycji telewizyjnych, 1,3 tys. audycji radiowych, 3,7 tys. publikacji prasowych, 18 tys. publikacji na portalach internetowych oraz 7 tys. publikacji w mediach społecznościowych.

18. SYSTEM KONTROLI

18.1. Audyt wewnętrzny

W 2018 r. w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa realizowano **zadania i czynności audytowe** na podstawie „**Planu audytu na rok 2018**” zatwierdzonego przez Dyrektora Generalnego KOWR, zgodnie z ustawą o finansach publicznych¹⁰⁹. Przeprowadzone zadania audytowe zapewniające obejmowały następujące obszary:

- realizację mechanizmu WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich”,
- poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” w ramach PROW 2014–2020,
- dzierżawę nieruchomości w ramach gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- bezzwrotną pomoc finansową,
- organizację bezpieczeństwa informacji,
- bezpieczeństwo fizyczne i środowiskowe.

W zakresie audytu wewnętrznego realizowano również na bieżąco **czynności doradcze** dotyczące m.in.: koordynacji audytów zewnętrznych przeprowadzanych w KOWR, koordynacji umów delegowania zadań z ARiMR do KOWR (obszar mechanizmów WPR), Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020, opiniowania projektów aktów normatywnych wewnętrznych i zewnętrznych oraz analizy zaprojektowanych rozwiązań. W 2018 r. w ramach audytu wewnętrznego przeprowadzono łącznie 49 czynności doradczych.

W zakresie monitorowania stopnia wdrożenia zaleceń audytowych przeprowadzono czynności monitorująco-sprawdzające w odniesieniu do zaleceń sformułowanych w ramach 5 zadań audytowych zapewniających przeprowadzonych w latach 2016–2018.

Wyniki pracy audytu wewnętrznego przedstawiane były audytowanym komórkom/jednostkom organizacyjnym oraz Dyrektorowi Generalnemu KOWR w postaci sprawozdań oraz informacji z czynności sprawdzających.

Przeprowadzone audyty wewnętrzne potwierdziły spełnianie przez KOWR kryteriów akredytacji dla agencji płatniczych określonych w załączniku I do rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014¹¹⁰, do których przestrzegania jest zobligowany na mocy umów delegowania zawartych z ARiMR¹¹¹.

W 2018 r. KOWR współpracował z zespołami audytowymi instytucji zewnętrznych przeprowadzającymi czynności audytowe zarówno w KOWR, jak i w agencji płatniczej (obszar zadań delegowanych z ARiMR do KOWR lub przejętych przez ARiMR od zniesionej z dniem 1 września 2017 r. Agencji Rynku Rolnego), tj.:

- Komisji Europejskiej w ramach:
 - postępowań wyjaśniających nr:
 - FV/2016/101/PL/DIV w zakresie programu wstępnego uznawania grup producentów i organizacji producentów w sektorze owoców i warzyw na podstawie rozporządzeń

¹⁰⁹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077, z późn. zm.).

¹¹⁰ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm.

¹¹¹ Umowa zawarta w dniu 01.09.2017 r. (z późn. zm.) oraz umowa nr 17/2015_DDD_UM17 (z późn. zm.).

- (WE) nr 1234/2007 i (ETE) nr 1308/2013, w związku z rozporządzeniami (WE) nr 1580/2007, (UE) nr 543/2011, 1306/2013 oraz 1308/2013 – w toku procedura przed organem pojedynczym (udział brał ARiMR jako następcą prawnym obszaru realizowanego przez zniesioną ARR),
- FV/2018/010/PL dotyczące wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji w zakresie pomocy na dostarczanie owoców i warzyw oraz mleka do placówek oświatowych,
 - misji audytowych nr:
 - CEB/2018/100/PL w zakresie akredytacji agencji płatniczej ARiMR oraz systemu zarządzania długami wdrożonego przez agencję płatniczą (w kontekście przejęcia zadań ARR),
 - INT/2018/006/PL/DIV – rozliczenie zgodności na podstawie art. 52 rozporządzenia (UE) nr 1306/2013. Zapytanie nr INT/2018/066/PL dotyczące:
 - wyjątkowej pomocy dostosowawczej na mocy rozporządzenia (UE) 2016/1613,
 - pomocy na obniżenie produkcji mleka zgodnie z rozporządzeniem (UE) 2016/1612,
 - interwencji publicznej i kosztów prywatnego przechowywania na mocy rozporządzenia (UE) nr 1308/2013, rozporządzenia (UE) nr 947/2014 i rozporządzenia (UE) nr 948/2014 (do 31 sierpnia 2017 r. kompetencje zniesionej ARR, od 1 września 2017 r. kompetencje ARiMR),
 - obszaru Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (audyt przeprowadzony w Ministerstwie Finansów);
- Europejskiego Trybunału Obrachunkowego przy realizacji:
- wizyty kontrolnej dotyczącej środków wyjątkowych w sektorze owoców i warzyw (w związku z rosyjskim embargiem) – od dnia 1 września 2017 r. dotyczy działalności ARiMR (raport końcowy – podsumowanie ustaleń z 17 grudnia 2018 r.),
 - poświadczenia wiarygodności za rok budżetowy 2017 (DAS 2017) dotyczącej dokonanej w roku 2017 płatności z EFRG w ramach nadzwyczajnej pomocy dostosowawczej dla producentów mleka i rolników w innych sektorach hodowlanych (rozporządzenie 2016/1613) – od 1 września 2017 r. dotyczy działalności ARiMR (niektóre elementy próby badawczej do 31 sierpnia 2017 r. w kompetencji zniesionej ARR) – raport końcowy – podsumowanie ustaleń z 6 czerwca 2018 r.;
- Ministerstwa Finansów w obszarach:
- gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji w roku finansowym kończącym się 15 października 2017 r. – opinia z 13 lutego 2018 r. bez zastrzeżeń w sprawie rocznych sprawozdań finansowych oraz deklaracji zarządczej,
 - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji oraz Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2018 r. – czynności audytowe w toku,
 - czynności w zakresie audytu gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu UE w ramach przejmowanych przez ARiMR działań realizowanych przez zniesioną ARR [audyt

- akredytacyjny z art. 1 rozporządzenia Komisji (UE) nr 908/2014] w KOWR – opinia Szefa KAS MF z 22 sierpnia 2018 r. bez zastrzeżeń,
- gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji oraz Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2019 r. – czynności audytowe w toku,
 - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu UE w ramach POPŻ 2014–2020 [audyt z art. 95 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej, w związku z art. 34 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym] – oczekiwanie na ostateczne sprawozdanie,
 - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach POPŻ 2014–2020 [audyt z art. 95 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej, w związku z art. 34 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym] – zakres: projekt Operacji II „Dystrybucja żywności wraz ze środkami towarzyszącymi Podprogram 2016” – oczekiwanie na ostateczne sprawozdanie;
- Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie audytów dotyczących:
- prawidłowości obsługi wniosków w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych”, poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”, objętych PROW 2014–2020. Sprawozdanie końcowe zawiera pozytywną opinię w zakresie realizacji ww. poddziałania,
 - realizacji „Program dla szkół” – sprawozdanie końcowe zawiera pozytywną opinię w zakresie realizacji mechanizmu WPR.

Od 1 stycznia 2010 r. obowiązują przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077, z późn. zm.) wprowadzające obowiązek zapewnienia kontroli zarządczej w jednostkach sektora finansów publicznych. W KOWR obowiązek ten został wprowadzony zarządzeniem Dyrektora Generalnego KOWR w sprawie kontroli zarządczej w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (w 2018 r. obowiązywało zarządzenie nr 05/2017/W zastąpione z dniem 22 maja 2018 r. zarządzeniem nr 80/2018/W). Kontrolę zarządczą w KOWR stanowi ogół działań podejmowanych przez Dyrektora Generalnego KOWR, Zastępców Dyrektora Generalnego, dyrektorów departamentów i biur w Centrali KOWR oraz dyrektorów OT KOWR dla zapewnienia realizacji celów i zadań w sposób zgodny z prawem, efektywny, oszczędny i terminowy.

18.2. Kontrola wewnętrzna

W 2018 r. zadania i czynności kontrolne realizowane były w oparciu o zaakceptowany przez Dyrektora Generalnego KOWR „**Plan kontroli wewnętrznej na 2018 r.**” oraz o złożone wnioski o przeprowadzenie kontroli doraźnej.

W przedmiotowym okresie przeprowadzono kontrolę w 25 jednostkach/komórkach organizacyjnych KOWR (3 w Centrali i 22 w OT KOWR). W ramach realizacji „Planu kontroli wewnętrznej na 2018 r.” kontroli poddano następujące obszary:

- realizację przez KOWR obowiązków wynikających z przepisów prawa i programów krajowych dotyczących wyrobów zawierających azbest w latach 2016–2017 (8 jednostek/komórek organizacyjnych KOWR),
- realizację przez KOWR wybranych zagadnień ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (4 jednostki/komórki organizacyjne),
- funkcjonowanie i realizację „Programu dla szkół” w odniesieniu do działań dotyczących I semestru roku szkolnego 2017/2018 (5 jednostek/komórek organizacyjnych),
- gospodarowanie samochodami służbowymi KOWR (3 komórki/jednostki organizacyjne).

Przeprowadzono również 5 kontroli doraźnych w następujących obszarach:

- nadzór prowadzony przez OT KOWR w Opolu nad realizacją warunków umów dzierżawy zawartych z kontrahentem,
- funkcjonowanie i organizacja pracy Sekcji Zamiejscowej OT KOWR w Gryficach,
- sprawowanie nadzoru właścicielskiego nad realizacją obowiązków wynikających z umowy dotyczącej nieodpłatnego przekazania nieruchomości na rzecz jednostki samorządu terytorialnego,
- zbadanie zagadnień dotyczących umowy na wykonanie prac remontowo-budowlanych w pomieszczeniach biurowych Centrali KOWR,
- sprawdzenie wykonania zaleceń pokontrolnych wydanych przez Dyrektora Generalnego KOWR dla OT KOWR we Wrocławiu w wyniku kontroli doraźnej w zakresie realizacji przez OT procesu wydawania decyzji dotyczących nabycia nieruchomości rolnych na podstawie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

Informacja dotycząca skarg, wniosków i petycji

W 2018 r. do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa wpłynęły łącznie 164 skargi i wnioski, z tego 78 skarg i wniosków (47,6% wszystkich skarg i wniosków) do Centrali oraz 86 skarg i wniosków (52,4%) do OT KOWR. Oddziały terenowe rozpatrzyły we własnym zakresie 70 skarg i wniosków (81,4%), które do nich wpłynęły, natomiast w Centrali rozpatrzono wszystkie skargi i wnioski, które do niej wpłynęły. Tematami stanowiącymi najczęściej przedmiot skarg i wniosków były:

- przebieg i rozstrzygnięcie przetargów – 54 (36,5% wszystkich rozpatrzonych skarg i wniosków),
- funkcjonowanie OT oraz Centrali KOWR – 38 (25,7%),
- rozliczenie nabywców i dzierżawców – 11 (7,4%),
- przyczyny i tryb rozwiązywania umów z KOWR oraz rozliczeń z tego tytułu – 7 (4,7%),
- sprawy socjalno-bytowe i mieszkaniowe byłych pracowników państwowych gospodarstw rolnych – 7 (4,7%).

Najczęstszymi przyczynami powstawania skarg i wniosków były:

- niezadowolenie niedoszłych nabywców i dzierżawców mienia Zasobu WRSP z faktu nierozstrzygnięcia procedur przetargowych zgodnie z ich oczekiwaniami,
- unieważnienie przetargów,
- zmiany organizacyjne i personalne w jednostkach organizacyjnych KOWR powodujące m.in., iż skarżący, których sprawy zostały wcześniej rozpatrzone negatywnie przez znieśioną od 1 września 2017 r. Agencję Nieruchomości Rolnych, ponownie zwrócili się z nimi do KOWR w celu uzyskania zmiany stanowiska,
- niezajomość oraz mylna interpretacja przepisów prawnych i procedur obowiązujących w KOWR,
- przewlekłość prowadzonych postępowań.

W celu wyeliminowania źródeł powstawania skarg i wniosków podjęto działania mające na celu staranne i sumienne załatwienie przez pracowników KOWR bieżących spraw wnoszonych przez kontrahentów, zwracając jednocześnie dużą uwagę na terminowość ich rozpatrywania. Wzmocniono nadzór nad przestrzeganiem przez pracowników obowiązujących w KOWR procedur oraz zobligowano ich do bardziej wnikliwego analizowania składanych ofert pisemnych na przetargi ograniczone na dzierżawę nieruchomości. Przeprowadzono adekwatne przeszkolenie umożliwiające pracownikom KOWR bieżące rozwiązywanie zaistniałych niejasności.

Ponadto w 2018 r. do KOWR wpłynęły dwie petycje dotyczące nieodpłatnego przekazania nieruchomości na rzecz miasta stołecznego Warszawy – Dzielnica Białołęka na cele sportowo-rekreacyjne oraz Gminy Wiśniew na cele kulturalne, społeczne i integracyjne. Obie petycje zostały rozpatrzone negatywnie (pierwsza – w związku z wcześniejszym otrzymaniem przez gminę nieruchomości przeznaczonej m.in. na wskazane w petycji cele oraz fakt, iż działka, o której przekazanie składający petycję wnosili, była objęta wieloletnią umową dzierżawy, natomiast druga – z powodu braku posiadania przez gminę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla wnioskowanej nieruchomości, a także braku w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zapisu dopuszczającego realizację inwestycji infrastrukturalnych służących wykonywaniu zadań własnych jednostki samorządu terytorialnego w zakresie kultury oraz kultury fizycznej).

Współpraca z organami ścigania i koordynacja kontroli zewnętrznych

W zakresie współpracy z organami ścigania i koordynacji kontroli zewnętrznych w 2018 r. współpracowano z organami ścigania w zakresie 59 spraw dotyczących postępowań wyjaśniających związanych z działaniami nadzorowanymi przez KOWR, prowadzonych przez: policję, prokuraturę, Najwyższą Izbę Kontroli, Urząd Zamówień Publicznych, Rzecznika Dyscypliny Finansów Publicznych, Urzędy Celno-Skarbowe, Centralne Biuro Śledcze, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jak również Centralne Biuro Antykorupcyjne.

Prowadzono również koordynację kontroli realizowanych w Centrali KOWR przez instytucje zewnętrzne, polegającą na: udzielaniu odpowiedzi i wyjaśnień kontrolującym, współpracy z komórkami Centrali w zakresie składania zastrzeżeń oraz monitorowaniu realizacji zaleceń pokontrolnych. Kontrole przeprowadzone przez instytucje zewnętrzne dotyczyły następujących obszarów:

- wykonania budżetu państwa w 2017 r., w tym wykonania planów finansowych KOWR oraz Zasobu WRSP (kontrola NIK),
- wykonywania zadań obronnych (MRiRW),
- wprowadzenia przez KOWR regulacji wewnętrznych w zakresie organizacji funkcjonowania oraz realizacji zadań przez KOWR w okresie od 1 września 2017 r. do zakończenia kontroli (MRiRW),
- obrotu nieruchomościami rolnymi (NIK),
- stanu zatrudnienia w OT KOWR w Mikołowie (MRiRW),
- zmian w organizacji i funkcjonowaniu administracji rolnej (NIK),
- realizacji uprzednich decyzji i wystąpień organów Państwowej Inspekcji Pracy oraz wniosków, zaleceń i decyzji organów kontroli i nadzoru nad warunkami pracy (PIP),
- realizacji porozumienia zawartego w dniu 17 września 2014 r. (z późn. zm.) o powierzeniu ARR zadań w ramach POPŻ 2014–2020 i umowy o dofinansowanie projektu oraz umowy o dotację – Operacja I i Operacja II w Podprogramie 2017 (MRPiPS),

- realizacji pomocy technicznej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 – Operacja III (MRPiPS),
- prawidłowości załatwiania skarg i wniosków w 2018 r. (MRiRW),
- wsparcia rynku produktów pszczelich (ARiMR),
- monitorowania produkcji na rynku cukru (ARiMR).

Ponadto w zakresie współpracy z organami ścigania i koordynacji kontroli zewnętrznych prowadzono monitorowanie kontroli zewnętrznych w OT KOWR, m.in. przeprowadzanych przez delegatury Najwyższej Izby Kontroli oraz przez ARiMR (dotyczących zadań delegowanych). Prowadzono również rejestry dotyczące działalności Centrali KOWR oraz rejestry udostępnione przez ARiMR, tworzone procedury, analizowano projekty wytycznych oraz prowadzono sprawozdawczość.

Zarządzanie informacjami o nieprawidłowościach

W 2018 r. realizowano zadania w ramach systemu kontroli wewnętrznej związane z zarządzaniem informacjami o nieprawidłowościach, w tym m.in.: współpracowano z agencją płatniczą (ARiMR) oraz służbami kontrolnymi w zakresie przeprowadzania kontroli *ex-post*, a także analizowano ustalenia protokołów kontroli *ex-post*. Do KOWR wpłynęły łącznie 72 protokoły kontroli *ex-post* przeprowadzonych na podstawie postanowień rozdziału III w tytule V rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013, w tym 71 kontroli przeprowadziła Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, a jedną kontrolę Krajowa Administracja Skarbowa.

W ramach zadań delegowanych wspólnej polityki rolnej KOWR realizował również działania dotyczące przekazywania do ARiMR informacji o zidentyfikowanych nieprawidłowościach/błędach lub pozostałych wymaganych zdarzeniach za pośrednictwem Platformy Rejestrów DKW. W 2018 r. jednostki organizacyjne KOWR realizujące działania delegowane dokonały 253 zgłoszeń nieprawidłowości, odpowiednio 52 zgłoszenia – Rejestr Działań Delegowanych (EFRROW) i 201 zgłoszeń – Rejestr Rynków Rolnych (EFRG). W „Rejestrze błędów administracyjnych/systemowych” (RBA) nie odnotowano wpisów. Dodatkowo w „Rejestrze doniesień działań delegowanych” (RDO) odnotowano dwie sprawy dotyczące doniesień o możliwości wystąpienia nieprawidłowości w ramach mechanizmu WPR „Program dla szkół”, które OT KOWR poddały dalszej weryfikacji.

W 2018 r. KOWR, w zakresie zarządzania informacjami o nieprawidłowościach w ramach POPŻ, realizował zadania związane z obsługą przekazywanych przez komórki organizacyjne KOWR informacji okresowych dotyczących nieprawidłowości w ramach realizacji programu POPŻ 2014–2020. Prowadził również rejestr nieprawidłowości w zakresie POPŻ oraz sprawozdawczość do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w tym za pośrednictwem systemu SC FEAD.

18.3. Realizacja kontroli na miejscu

Zadania wykonywane przez kontrolerów Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa służyły zapewnieniu, że środki finansowe wypłacane przez państwo członkowskie trafiły do beneficjentów, którym to wsparcie się należało, a także potwierdzeniu realizacji wymogów stawianych przez prawodawstwo unijne i krajowe beneficjentom oraz uczestnikom mechanizmów administrowanych przez KOWR. Wyniki z przeprowadzonych kontroli na miejscu dostarczały istotnych informacji niezbędnych do prawidłowego administrowania procesami związanymi z realizacją zadań przez poszczególne jednostki organizacyjne KOWR.

Tabela 32. **Kontrole na miejscu przeprowadzone w 2018 r. przez KOWR**

Lp.	Nazwa mechanizmu/działania	Liczba kontroli
1.	Realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	768
2.	Program dla szkół	586
3.	Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego	264
4.	Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku	231
5.	Dopłaty do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych	205
6.	Owoce i warzywa w szkole	192
7.	Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych	190
8.	Dopłata krajowa do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych	177
9.	Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka	136
10.	„Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach PROW na lata 2014–2020	128
11.	Kontrole uzupełniające/dodatkowe	128
12.	Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina	81
13.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych	73
14.	Monitorowanie umów na dostarczanie produktów rolnych	61
15.	Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego	52
16.	Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych	33
17.	Wsparcie rynku produktów pszczelich	25
18.	Interwencyjny zakup i sprzedaż masła	26
19.	Przetwarzanie cukru przemysłowego	10
20.	Handel zagraniczny	11
21.	Monitorowanie produkcji na rynku cukru	5
22.	Dofinansowanie z Funduszu Promocji Mleka do spożycia mleka i przetworów mlecznych w przedszkolach i gimnazjach	3
Ogółem		3 385

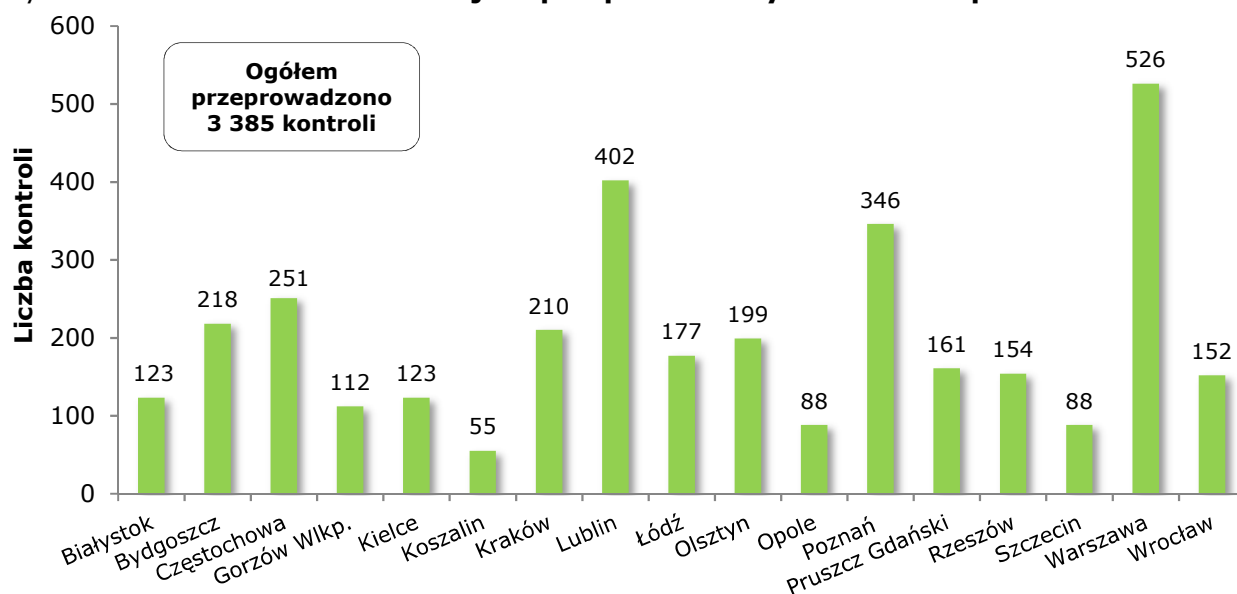
Źródło: dane KOWR.

W 2018 r. kontrolerzy KOWR przeprowadzili blisko **3,4 tys. kontroli na miejscu**. Kontrole realizowane były w ramach następujących obszarów:

- zadań delegowanych do KOWR przez ARiMR (1 445 kontroli),
- zadań „własnych” KOWR (916 kontroli),
- Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (768 kontroli),
- PROW 2014–2020 (128 kontroli),
- kontroli uzupełniających/dodatkowych (128 kontroli).

Najwięcej kontroli dotyczyło Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (768 kontroli; 22,7% wszystkich kontroli), a następnie: „Programu dla szkół” (586 kontroli; 17,3%), monitorowania i nadzoru nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego (264 kontrole; 7,8%), interwencyjnego zakupu i sprzedaży odtłuszczonego mleka w proszku (231 kontroli; 6,8%), dopłat do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych (205 kontroli; 6,1%) oraz programu „Owoce i warzywa w szkole” (192 kontrole; 5,7%).

Wykres 53. Liczba kontroli na miejscu przeprowadzonych w 2018 r. przez OT KOWR

Źródło: dane KOWR.

Liczba kontroli zrealizowanych w 2018 r. przez poszczególne OT KOWR była zróżnicowana i zależała m.in. od specyfiki danego regionu oraz liczby i aktywności beneficjentów uczestniczących w administrowanych mechanizmach. Najwięcej kontroli przeprowadził OT KOWR w Warszawie (526 kontroli, 15,5% wszystkich zrealizowanych kontroli w kraju), a następnie OT w Lublinie (402 kontrole, 12%), Poznaniu (346 kontroli, 10%) i Częstochowie (251 kontroli, 7%).

19. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził **bieżącą współpracę międzynarodową z podmiotami zagranicznymi (prywatnymi i publicznymi rangi agencji rządowych i ministerstw oraz placówkami dyplomatycznymi), a także polskimi placówkami za granicą oraz Zagranicznymi biurami Handlowymi**. Regularne kontakty służyły m.in. pozyskiwaniu materiałów dotyczących uwarunkowań rynków trzecich i możliwości współpracy gospodarczej w sektorze rolno-spożywczym, które po analizie wykorzystywane były we współpracy z polskimi przedsiębiorcami. Realizowana współpraca międzynarodowa miała w szczególności na celu **upowszechnianie pozytywnego wizerunku polskiego rolnictwa i promocję krajowych produktów rolno-spożywczych na rynkach zagranicznych**.

Współpraca służyła również wsparciu realizacji działań ustawowych KOWR, jak również rozwojowi instytucji przez: **wymianę wiedzy i pozyskiwanie informacji, nawiązywanie i rozwój relacji eksperckich oraz budowę wizerunku instytucji** jako kompetentnego partnera w środowisku międzynarodowym.

19.1. Realizacja porozumień o współpracy z instytucjami sektora rolno-spożywczego

W listopadzie 2018 r., podczas odbywającej się w Szanghaju pierwszej edycji **Chińskiej Międzynarodowej Wystawy Importowej CIIE**, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa podpisał porozumienie o współpracy z **Ogólnochińskim Stowarzyszeniem Hurtowych Rynków Rolnych (China Agricultural Wholesale Markets Association – CAWA)**. Stowarzyszenie CAWA zrzesza 4 tys. chińskich rynków hurtowych. Współpraca ze stowarzyszeniem obejmuje przede wszystkim: wspieranie podmiotów gospodarczych zainteresowanych dystrybucją produktów rolno-spożywczych poprzez chiński hurtowy rynek rolny, współpracę w zakresie organizacji wspólnych przedsięwzięć promocyjnych (w tym misji handlowych), wymianę informacji na temat polskiego i chińskiego rynku rolnego oraz organizowanych działań promocyjnych.

19.2. Udział przedstawicieli KOWR w międzynarodowych konferencjach, seminariach i spotkaniach

W 2018 r. przedstawiciele KOWR wzięli udział w licznych spotkaniach i wyjazdach studyjnych organizowanych w instytucjach, agencjach rządowych, izbach handlowych i innych krajowych oraz zagranicznych podmiotach istotnych z punktu widzenia rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego. Uczestniczono m.in. w:

- wizycie studyjnej w Teksasie (USA) organizowanej przez Texas A&M AgriLife Extension i Texas A&M University (21 lutego – 7 marca 2018 r.),
- wyjeździe studyjnym „Spółdzielnie energetyczne i obszary samowystarczalne” w Berlinie (9–12 kwietnia 2018 r.),
- konferencji „Europejskie i Międzynarodowe VI. Spotkania Okrągłego Stołu” w Saint Michel Mont Mercure we Francji (18–19 kwietnia 2018 r.),
- spotkaniu w ramach polsko-tajwańskiego mechanizmu konsultacyjnego w dziedzinie rolnictwa w Tajpej (12 marca 2018 r.),
- dorocznym Zgromadzeniu Generalnym Stowarzyszenia Rozwoju Obszarów Wiejskich (AEIAR) oraz dniach studyjnych, które odbyło się w Montpellier we Francji (16–17 maja 2018 r.),

- sesjach seminaryjnych w ramach projektu Ambasady Królestwa Tajlandii związanym z udziałem w targach „World of Food Asia 2018” w Bangkoku (29 maja – 2 czerwca 2018 r.),
- konferencji „Business Forum Poland – Malta” w Warszawie (5 czerwca 2018 r.),
- eksperckim programie studyjnym holenderskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych dotyczącym doświadczeń w zakresie projektów agrologistycznych (26–29 czerwca 2018 r.),
- forum „Okrągły stół Polska – Azerbejdżan” w Warszawie (4 września 2018 r.),
- konferencji „II. Kolejowe Forum Gospodarcze. Nowy Jedwabny Szlak, szanse i wyzwania, import – eksport” w Krakowie (12 września 2018 r.),
- konferencji „Kanada i Unia Europejska. Kompleksowa umowa gospodarczo-handlowa (CETA): rok praktycznych doświadczeń” w Warszawie (14 września 2018 r.),
- międzynarodowej konferencji szkoleniowej na temat agroterroryzmu w Warszawie (19–20 września 2018 r.),
- V Światowym Zjeździe Polonii i Polaków z Zagranicy w Warszawie (20–23 września 2018 r.),
- Kongresie Eksportu Spożywczego w Warszawie (25 września 2018 r.),
- seminarium „Polska wołowina na japońskim stole” w Warszawie (18 października 2018 r.),
- XVI Kongresie Eksporterów Polskich w Warszawie (22 listopada 2018 r.).

Zorganizowano m.in. spotkania z przedstawicielami: Ambasady Królestwa Tajlandii, Ambasady Królestwa Wietnamu, Ambasady Sudanu w Berlinie, firmy Kordin Grain Terminal z Malty, Zarządu Emirates & Europe Business Development Cluster ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Stowarzyszenia Uzbekistan – Polska oraz emiracko-tureckiej grupy kapitałowej.

Ponadto przedstawiciele KOWR uczestniczyli w następujących spotkaniach organizowanych na szczeblu ministerialnym:

- z Ministrem Generalnej Administracji Celnej Chińskiej Republiki Ludowej (3 lipca 2018 r.),
- z delegacją Ministerstwa Rolnictwa i Obszarów Wiejskich Chińskiej Republiki Ludowej (MARA) pod przewodnictwem wiceministra rolnictwa ChRL (23 lipca 2018 r.),
- z delegacją mongolskich parlamentarzystów (14 sierpnia 2018 r.),
- z Ministrem Plantacji Sri Lanki (12 września 2018 r.),
- VII spotkaniu polsko-białoruskiej grupy roboczej do spraw współpracy w dziedzinie rolnictwa w Mińsku (20–21 września 2018 r.),
- spotkaniu z Ministrem Polityki Rolnej i Gospodarki Żywnościowej Ukrainy (22 listopada 2018 r.).

Dodatkowo podczas międzynarodowych wydarzeń o charakterze targowo-wystawienniczym organizowane były spotkania Kierownictwa KOWR w: instytucjach, agencjach, izbach handlowych i innych zagranicznych podmiotach istotnych z punktu widzenia rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego.

19.3. Organizacja wizyt delegacji zagranicznych

W 2018 r., w ramach współpracy międzynarodowej na rzecz działań promocyjno-informacyjnych wspierających współpracę handlową i inwestycyjną polskich przedsiębiorców branży rolno-spożywczej, KOWR uczestniczył również w organizacji wizyt delegacji zagranicznych w Polsce, w tym:

- spotkania noworocznej administracji odpowiedzialnej za sprawy rolne i branży rolno-spożywczej z przedstawicielami korpusu dyplomatycznego placówek zagranicznych akredytowanych w Polsce (23 stycznia 2018 r.);

- wizyty studyjnej we współpracy z Biurem Wymiany Informacji o Pomocy Technicznej (TAIEX) Komisji Europejskiej, w której uczestniczyli przedstawiciele Ministerstwa Rolnictwa oraz Ministerstwa Podatków Azerbejdżanu. Tematem wizyty była „Ewidencja oraz sprawozdawczość dotycząca handlu produktami rolno-spożywczymi” (9–13 kwietnia 2018 r.);
- wizyty studyjnej 16 zagranicznych dziennikarzy podczas targów Polagra Food 2018 w Poznaniu (6–11 maja 2018 r.) reprezentujących media branżowe z Indii, Republiki Południowej Afryki, Chin, Wietnamu i ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich (pozyskane podczas wizyty studyjnej informacje wykorzystane zostały w publikacjach na temat polskiego sektora rolno-spożywczego, które ukazały się w zagranicznych mediach branżowych);
- wizyty przedstawicieli Litewskiej Izby Rolniczej, która odbyła się 20 kwietnia 2018 r. w Warszawie. Tematem wizyty było m.in. gospodarowanie Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz kształtowanie ustroju rolnego;
- misji przyjazdowej dla dziennikarzy chińskiej telewizji Guandong Radio and Television (GRT) z Kantonu (25–29 czerwca 2018 r.). W ramach misji odbyły się wizyty m.in. w gospodarstwach rolnych, zakładach produkcyjnych oraz spotkania z szefami kuchni i osobami zajmującymi się promocją polskiej żywności. Materiał filmowy z wizyty został następnie wykorzystany do produkcji spotów promujących polską żywność wyemitowanych w telewizji GRT;
- wizyty delegacji moldawskiego Ministerstwa Rolnictwa, Obszarów Wiejskich i Środowiska, Agencji Interwencji i Płatniczej w Rolnictwie oraz przedstawicieli stowarzyszeń grup producentów w dniu 26 czerwca 2018 r. Tematem wizyty było wsparcie dla grup producentów poprzez promocję produktów rolnych;
- wizyty studyjnej blogerek kulinarnych ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich w dniach 6–15 lipca 2018 r. W ramach wizyty odbyły się spotkania z producentami rolno-spożywczymi, przedstawicielami instytucji sektora rolno-spożywczego, kucharzami, warsztaty kulinarne oraz wizyty w lokalnych punktach sprzedaży. Relacje z wizyty były zamieszczone w mediach społecznościowych;
- wizyty studyjnej ekspertów tureckiego Ministerstwa Żywności, Rolnictwa i Hodowli w dniu 10 lipca 2018 r., której tematem były instrumenty wspólnej organizacji rynków produktów rolnych;
- wizyty grupy studyjnej z Uniwersytetu Maryland (USA) – przedstawicieli programu stypendialnego LEAD Maryland (23 lipca 2018 r.);
- wizyty misji portugalskiej – przedstawicieli portugalskich władz lokalnych, instytucji do spraw polityk regionalnych oraz przedsiębiorców z branży rolno-spożywczej (8 sierpnia 2018 r.);
- wizyty przedstawicieli senegalskiego Ministerstwa do spraw Kobiet, Rodziny i Płci (31 sierpnia 2018 r.);
- wizyty przedstawicieli Departamentu Bezpieczeństwa Żywności Urzędu Miasta Dubaj w Polsce. W ramach wizyty odbyły się m.in. warsztaty dla eksporterów produktów rolno-spożywczych w celu przedstawienia najważniejszych zasad procedury dostępu towarów rolno-spożywczych na rynek Zjednoczonych Emiratów Arabskich (15–20 października 2018 r.);
- wizyty młodych rolników z Chin w ramach Programu Wymiany Młodych Rolników UE – Chiny będącego wspólną inicjatywą Komisji Europejskiej (DG AGRI i Delegatury UE w Chinach) oraz chińskiego ministerstwa rolnictwa. Uczestnicy wizyty odwiedzili gospodarstwa rolne, zakłady przetwórcze branży sadowniczej i mleczarskiej oraz uczelnię wyższą z województwa podlaskiego (19–24 października 2018 r.).

19.4. Współpraca z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W 2018 r., w ramach bieżącej współpracy z MRiRW, KOWR przekazał ponad **130 wkładów do materiałów informacyjno-tezowych** na temat zagranicznych rynków rolno-spożywczych oraz podejmowanych na nich działaniach promocyjnych i informacyjnych, a także w związku z udziałem w pracach międzyrządowych komisji oraz grup roboczych ds. współpracy gospodarczej.

19.5. Udział KOWR w pracach związanych ze stanowieniem prawa Unii Europejskiej

Udział w pracach organów UE oraz w unijnym procesie decyzyjnym

W ramach udziału w procesie decyzyjnym UE Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa aktywnie uczestniczył w pracach organów przygotowawczych Komisji Europejskiej oraz Rady UE, na forum których omawiane były zagadnienia dotyczące mechanizmów WPR administrowanych przez KOWR w ramach zadań delegowanych. W 2018 r. były to m.in.:

- Komitet ds. Wspólnej Organizacji Rynków Rolnych (sekcje: produktów zwierzęcych, produktów ogrodniczych, upraw polowych, win i alkoholu, promocji produktów rolnych oraz zagadnień horyzontalnych),
- Grupa Ekspertów ds. Rynków Rolnych w zakresie zagadnień podlegających rozporządzeniu o jednolitej wspólnej organizacji rynku (sekcje: produktów zwierzęcych, produktów ogrodniczych, upraw polowych, win i alkoholi),
- Grupa Ekspertów ds. Horyzontalnych Zagadnień dotyczących WPR,
- Komitet ds. horyzontalnych kwestii dotyczących handlu przetworzonymi produktami rolnymi niewymienionymi w Załączniku I do Traktatu,
- Komitet ds. Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Specjalny Komitet ds. Rolnictwa (SCA),
- Grupa Robocza ds. Produktów Rolnych,
- Grupa Robocza ds. Win i Alkoholi,
- Grupa Robocza ds. Napojów Spirytusowych.

Udział KOWR w pracach ww. organów przygotowawczych UE obejmował pozyskiwanie, analizę oraz opiniowanie projektów unijnych aktów prawnych i dokumentów roboczych w zakresie zadań delegowanych, jak również okresowy udział przedstawicieli KOWR w posiedzeniach ww. gremiów w charakterze ekspertów współpracujących.

W 2018 r. pracownicy KOWR pozyskali i poddali analizie **1 207 dokumentów roboczych** (projektów aktów prawnych, prezentacji rynkowych, instrukcji oraz sprawozdań) związanych ze **104 posiedzeniami** organów przygotowawczych Komisji Europejskiej i Rady UE. Przedstawiciele KOWR osobiście uczestniczyli w **24 posiedzeniach**, na których omawiane były zagadnienia związane z działalnością KOWR. Prace organów przygotowawczych KE, w które zaangażowani byli eksperci KOWR, koncentrowały się na opracowywaniu przepisów delegowanych i wykonawczych regulujących funkcjonowanie mechanizmów wspólnej organizacji rynków rolnych (wdrażania „Programu dla szkół”, zasad administrowania kontyngentami taryfowymi, przepisów dotyczących przetargów na zakup i sprzedaż interwencyjną odtłuszczonego mleka w proszku i wyników tych przetargów oraz programów promocyjno-informacyjnych). Przedmiotem prac organów przygotowawczych Rady UE, w których uczestniczył KOWR, była przede wszystkim reforma WPR po roku 2020 (pakiet

rozporządzeń dotyczących planów strategicznych, zasad finansowania oraz wspólnej organizacji rynków produktów rolnych)¹¹².

W 2018 r. KOWR pozyskał **29 not informacyjnych** Komisji Europejskiej zawierających opinię tej instytucji na temat sposobu interpretacji i stosowania wybranych przepisów prawnych UE dotyczących zasad realizacji instrumentów WPR.

Wdrażanie w KOWR systemu informatycznego ISAMM

W związku z realizacją zadań delegowanych w KOWR kontynuowane były prace związane z wdrażaniem Informatycznego Systemu Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym (ISAMM) opracowanego przez KE w celu automatyzacji sprawozdawczości mechanizmów WPR w państwach członkowskich UE. W 2018 r. przy pomocy systemu ISAMM pracownicy KOWR przekazali do KE (DG AGRI) **1 991 komunikatów** związanych z zadaniami delegowanymi.

19.6. Monitorowanie regulacji prawnych UE

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa administruje niektórymi rynkowymi mechanizmami wspólnej polityki rolnej w ramach zadań delegowanych przekazanych przez agencję płatniczą. W związku z tym zostały wdrożone procedury gwarantujące, że każda zmiana w przepisach UE (w szczególności obowiązujące stawki pomocy finansowej) jest rejestrowana, a zalecenia, bazy danych i listy kontrolne są aktualizowane. Powyższy obowiązek wynika z realizacji wymogów akredytacyjnych postawionych unijnym agencjom płatniczym przez przepisy UE. W KOWR w 2018 r. na bieżąco monitorowano akty prawne UE publikowane w Dziennikach Urzędowych UE na stronie internetowej <http://eur-lex.europa.eu>. W wyniku prowadzonego monitoringu sporządzono **215 rejestrów Dziennika Urzędowego UE**.

¹¹² https://ec.europa.eu/commission/publications/natural-resources-and-environment_pl
(pakiet rozporządzeń dotyczących WPR na lata 2021–2027 z 1 czerwca 2018 r. – odczyt maj 2019 r.).

20. ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE

20.1. Dostosowania legislacyjne

Aktem prawnym o zasadniczym znaczeniu dla KOWR jest ustawa z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, w odniesieniu do której w 2018 r. został wydany tekst jednolity na mocy Obwieszczenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 maja 2018 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154). W tym brzmieniu ustawa ta obowiązywała do końca 2018 r. W art. 9 powyższej ustawy zostały wyspecyfikowane zadania KOWR, jednakże katalog ten ma charakter otwarty i zakłada możliwość powierzenia dodatkowych zadań w drodze ustaw szczególnych, bez konieczności zmiany ww. ustawy, co jest szczególnie istotne w aspekcie potencjalnego rozszerzenia zadań instytucji.

Z uwagi na celowość elastycznego reagowania na realia dynamicznie zmieniających się uwarunkowań dotyczących zagadnień mających odniesienie do spektrum zadań powierzonych KOWR, w 2018 r. zostały wprowadzone niżej opisane dostosowania legislacyjne w aktach prawnych dotyczących instytucji. Wprowadzone zmiany treści aktów prawnych dotyczyły głównie następujących ustaw:

- ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego, która została zmieniona w szczególności na mocy art. 50 ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących (Dz. U. poz. 1496),
- ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, która została zmieniona na mocy art. 36 ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o wspieraniu nowych inwestycji (Dz. U. poz. 1162),
- ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych, która została zmieniona na mocy ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. poz. 1578),
- ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych, która została zmieniona w szczególności na mocy:
 - art. 117 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo przedsiębiorców oraz inne ustawy dotyczące działalności gospodarczej (Dz. U. poz. 650),
 - art. 101 ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej (Dz. U. poz. 1629),
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, która została zmieniona w szczególności na mocy:
 - art. 163 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo przedsiębiorców oraz inne ustawy dotyczące działalności gospodarczej (Dz. U. poz. 650),
 - ustawy z dnia 7 czerwca 2018 r. o zmianie ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1276),
 - art. 118 ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej (Dz. U. poz. 1629),
- ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów (Dz. U. poz. 1716), która została zmieniona na mocy ustawy z 6 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów (Dz. U. poz. 2540).

Ponadto w 2018 r. zostały wydane następujące akty wykonawcze (rozporządzenia) dotyczące zadań realizowanych przez KOWR:

- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 kwietnia 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. poz. 884),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 lipca 2018 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1468),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 lipca 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i trybu dokonywania zamiany nieruchomości (Dz. U. poz. 1377),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 lipca 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie trybu przekazywania nieruchomości wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa w razie ustanowienia lub wygaśnięcia trwałego zarządu oraz trybu ustalania i wnoszenia opłat (Dz. U. poz. 1396),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 lipca 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego trybu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa i ich części składowych, warunków obniżenia ceny sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków oraz stawek szacunkowych gruntów (Dz. U. poz. 1412),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 lipca 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego trybu udzielania pisemnej zgody na przeniesienie własności nieruchomości albo na ustanowienie hipoteki na nieruchomości nabytej z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 1423),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 lipca 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty oraz zwrotu pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. poz. 1440),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie trybu sprzedaży domów, lokali mieszkalnych, budynków gospodarczych, ogródków przydomowych i garaży wraz z niezbędnymi gruntami, wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 1615),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 października 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. poz. 2074),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 grudnia 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 2365).

Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2018 r. skierowane do podmiotów zewnętrznych zamieszczono w aneksie nr 1.

20.2. Systemy zarządzania w KOWR

W celu zapewnienia odpowiedniej jakości zarządzania w KOWR wdrożony jest System Zarządzania Jakością (oparty na wymaganiach normy PN-EN ISO 9001) oraz System Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji (oparty na wymaganiach normy PN-EN ISO/IEC 27001). Funkcjonowanie powyższych systemów bezpośrednio przekłada się na efektywność działań realizowanych przez KOWR, odpowiednią rzetelność i sprawną obsługę, satysfakcję i pozytywną relację KOWR – klient.

System Zarządzania Jakością pozwala utrzymywać procesowe podejście do realizowanych zadań, czego efektem jest skuteczna realizacja założonych celów. Wdrożony system zapewnia, że dokumentacja służąca do obsługi beneficjentów KOWR pozostaje jednolita, czytelna i jest na bieżąco dostosowywana do zmieniającego się prawa zewnętrznego.

Wdrożony System Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji zapewnia zachowanie poufności, dostępności i integralności zasobów informacyjnych KOWR przez realizację przyjętej strategii bezpieczeństwa. Strategia ta zapewnia skuteczne zarządzanie ryzykiem oraz uwzględnienie bezpieczeństwa informacji przy projektowaniu procesów, systemów informacyjnych i zabezpieczeń.

W odniesieniu do systemowego przeciwdziałania zagrożeniom korupcyjnym obowiązuje w KOWR wdrożony zarządzeniem Dyrektora Generalnego „Kodeks etyki pracowników Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa” (m.in. ustanawiający funkcję Rzecznika ds. Etyki) oraz „Zasady postępowania w przypadku wystąpienia zdarzenia korupcyjnego oraz naruszenia postanowień Kodeksu Etyki”, które podlegają ciągłemu monitorowaniu pod kątem aktualności i adekwatności zapisów.

20.3. Realizacja programu informatyzacji

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził działania mające na celu utrzymanie ciągłości produkcyjnej i rozbudowę systemów informatycznych wspierających statutowe działania. Aktualizował oraz dostosowywał do zmieniających się przepisów prawa narzędzia wspomagające wykonywanie zadań KOWR. Kontynuowane były także prace związane z optymalizacją systemów i infrastruktury.

W 2018 r. KOWR w ramach informatyzacji realizował m.in. następujące działania:

- centralizację infrastruktury serwerowej, w tym przeniesienie serwerów z 17 serwerowni OT KOWR do centralnej serwerowni,
- konfigurację i udostępnienie aplikacji lokalnych w ramach sieci WAN,
- prace związane z analizą centralizacji aplikacyjnej systemu wspierającego zarządzanie Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- rozbudowę aplikacji „Program dla szkół”, w tym integrację z systemem ARiMR w modelu opartym o usługi,
- wdrożenie 4 etapów systemu wspierającego mechanizm „Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego”,
- realizację funkcjonalności i konfigurację połączenia usług REST pomiędzy KOWR a ARiMR oraz nadzór nad zmianą sposobu wymiany danych,
- realizację ankiet w ramach wsparcia mechanizmów operacyjnych,
- prace związane z budową wsparcia aplikacyjnego dla mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich”,
- analizę procesu integracji ze słownikami TERYT,

- realizację modyfikacji w ramach dostosowania Platformy Usług Elektronicznych (PUE) oraz rozpoczęcie budowy platformy, która docelowo zastąpi PUE,
- cykliczne przygotowanie raportów w ramach sprawozdawczości gospodarowania Zasobem WRSP,
- administrowanie słownikami centralnymi Zintegrowanego Systemu Informatycznego.

20.4. Zarządzanie kadrami

Nabór kandydatów na wolne stanowiska pracy w KOWR był prowadzony zgodnie z ustawą z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1154) w sposób otwarty i konkurencyjny oraz odbywał się na zasadach ustalonych w regulaminie określającym zasady i tryb zatrudniania pracowników w KOWR. Informacje o wolnych stanowiskach pracy były powszechnie dostępne w siedzibach jednostek organizacyjnych prowadzących nabór oraz w Biuletynie Informacji Publicznej KOWR.

W 2018 r. przeprowadzono 178 procesów rekrutacyjnych. W ramach powołania oraz umowy o pracę (w tym umowy o pracę na czas usprawiedliwionej nieobecności pracownika) zatrudniono 129 pracowników (31 osób w Centrali i 98 osób w OT KOWR). Stosunek pracy został rozwiązany ze 123 pracownikami (34 osobami w Centrali i 89 osobami w OT KOWR).

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. zatrudnienie w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa wynosiło 2 009 osób, z tego 440 pracowników w Centrali oraz 1 569 pracowników w siedemnastu OT KOWR. Kobiety stanowiły 60% pracowników, natomiast mężczyźni 40% pracowników.

Na dzień 31 grudnia 2018 r. w KOWR było zatrudnionych 55 osób z orzeczoną niepełnosprawnością, z tego: 12 osób z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 39 – z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym oraz 4 osoby z niepełnosprawnością w stopniu znacznym.

Proces poszerzania wiedzy i umiejętności pracowników KOWR realizowano z uwzględnieniem potrzeb organizacji. Ze środków przeznaczonych na podnoszenie kwalifikacji zrealizowano łącznie 160 szkoleń indywidualnych i grupowych, w tym w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020. Tematyka zrealizowanych szkoleń obejmowała zagadnienia m.in. z zakresu: prawa, finansów, podatków, informatyki, zarządzania oraz gospodarowania nieruchomościami. Zawarto 49 umów na doksztalcanie w ramach studiów wyższych i podyplomowych. Przeprowadzono obowiązkowe szkolenia okresowe w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy. W 47 szkoleniach indywidualnych i grupowych uczestniczyło 309 pracowników KOWR.

20.5. Zamówienia publiczne

W 2018 r. zamawiającym w rozumieniu ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1986, z późn. zm.) był Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Oznaczało to, że zamówienia publiczne były udzielane w imieniu i na rzecz KOWR. Obowiązujące przepisy nie przyznawały OT KOWR statusu odrębnych zamawiających.

Zamówienia publiczne były udzielane na podstawie planu zamówień publicznych na dany rok, przygotowanego dla całego KOWR na podstawie informacji zebranych z poszczególnych komórek organizacyjnych i oddziałów terenowych. Nie oznaczało to jednak, że wszystkie postępowania o udzielenie zamówień publicznych były wszczynane przez Centralę KOWR w Warszawie. Dyrektorzy oddziałów terenowych, na mocy stosownych pełnomocnictw Dyrektora Generalnego KOWR, zostali upoważnieni do przeprowadzenia postępowań i zawarcia umów o zamówienia publiczne

w zakresie właściwości kierowanych przez siebie OT KOWR. Takie rozwiązanie z jednej strony zapewniało sprawną realizację postępowań o udzielenie zamówień publicznych, a tym samym wykonywanie ustawowych zadań instytucji, z drugiej zaś urzeczywistniało koncepcję ułatwienia dostępu do udziału w postępowaniach małym i średnim przedsiębiorcom wynikającą z ustawy – Prawo zamówień publicznych.

W 2018 r. w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa udzielono zamówień publicznych o łącznej wartości 426,5 mln zł. Kwota ta obejmowała zamówienia udzielone przez Centralę i 17 OT KOWR, zarówno w oparciu o ustawę – Prawo zamówień publicznych, jak również te zamówienia, których udzielono z wyłączeniem stosowania ww. ustawy.

20.6. Obsługa administracyjna

W 2018 r. w ramach obsługi administracyjnej realizowano zadania mające na celu zapewnienie siedzib oraz pozostałych zasobów (urządzeń, materiałów i usług) niezbędnych do realizacji zadań statutowych KOWR.

Zakupy administracyjne prowadzono zgodnie z ustawą dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1986, z późn. zm.). Przeprowadzono postępowania przetargowe m.in. w zakresie: zakupów materiałów biurowych, spożywczych, chemii gospodarczej, prasy, materiałów eksploatacyjnych do urządzeń, serwisu urządzeń, obsługi podróży służbowych zagranicznych (zakupu wiz, biletów lotniczych i zapewnienia noclegów) oraz krajowych (zapewnienie transportu, w tym samochodów służbowych), monitoringu floty samochodowej, przesyłek krajowych i zagranicznych, usług telefonii stacjonarnej i komórkowej, zakupu urządzeń wielofunkcyjnych, serwisowania urządzeń, a także wykonywania napraw i remontów.

Dokonano ujednoczenia zasad ubezpieczenia mienia dla wszystkich jednostek KOWR w celu optymalizacji kosztów.

W związku z posiadaniem wolnej powierzchni biurowej dla potrzeb Centrali KOWR zrealizowano podnajem powierzchni biurowej w budynkach przy ul. Karolkowej 30 i przy ul. Inflanckiej 4 w Warszawie.

Zrealizowano zadania związane z identyfikacją podmiotów uczestniczących w mechanizmach współfinansowanych i finansowanych ze środków UE w oparciu o dane z rejestru Ewidencji Producentów (EP) prowadzonego przez ARiMR (w 2018 r. zostało uzgodnionych około 1,3 tys. nowych podmiotów) z tytułu uczestnictwa KOWR w realizacji zadań delegowanych z ARiMR.

Zarejestrowano około 55,9 tys. wniosków merytorycznych w systemie elektronicznym, jednocześnie dokonując weryfikacji (wpisu, aktualizacji) danych identyfikacyjnych podmiotów będących uczestnikami zarówno mechanizmów krajowych, działań niefinansowych, jak i zadań delegowanych.

KOWR prowadzi na bieżąco obsługę dokumentacji własnej oraz przejętej po ANR, ARR, AWRSP oraz po zlikwidowanych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej (ppgr). Ogółem w archiwach KOWR zgromadzono około 53 tys. mb dokumentacji, w tym około 2 mln akt osobowych byłych pracowników ppgr. W 2018 r. odnotowano wpływ do KOWR 19,8 tys. wniosków w ramach obsługi dokumentacji po zlikwidowanych ppgr, w wyniku czego OT KOWR wystawiły 18,3 tys. zaświadczeń, w tym: 6,3 tys. zaświadczeń Rp-7 do uzyskania emerytury lub renty, 3,2 tys.

świadectw pracy, 3 tys. zaświadczeń Rp-7 do naliczenia kapitału początkowego oraz 1,7 tys. zaświadczeń w sprawie wyjaśnień (ZUS, osób prywatnych i innych).

KOWR na bieżąco prowadzi obsługę informacyjną beneficjentów. Telefoniczny Punkt Informacyjny działający w Centrali KOWR obsłużył w 2018 r. około 1,6 tys. połączeń telefonicznych miesięcznie. Pytania dotyczyły głównie spraw związanych z: nieruchomościami, funduszami promocji, wsparciem rynku produktów pszczelich oraz wsparciem na przystępowanie do systemów jakości w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

***„Sprawozdanie z działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2018 roku”
opracowano w Biurze Analiz i Strategii na podstawie materiałów otrzymanych z komórek organizacyjnych KOWR.***

SPIS TABEL

Tabela 1.	Powierzchnia gruntów sprzedanych z Zasobu WRSP wg grup obszarowych.....	19
Tabela 2.	Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	20
Tabela 3.	Nieodpłatne przekazywanie gruntów z Zasobu WRSP.....	25
Tabela 4.	Powierzchnia gruntów wdzierżawionych z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	29
Tabela 5.	Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	30
Tabela 6.	Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2018 r.	32
Tabela 7.	Liczba umów dzierżawy gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2018 r.	32
Tabela 8.	Struktura obszarowa umów dzierżawy zawartych, zakończonych i aktualnych ...	34
Tabela 9.	Stan zagospodarowania gruntów Zasobu WRSP od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2018 r. (w tys. ha)	35
Tabela 10.	Kwota zastosowanej ulgi w spłacie należności z powodu niekorzystnych zjawisk atmosferycznych wg OT KOWR (stan na dzień 31.12.2018 r.)	43
Tabela 11.	Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2018 r.....	44
Tabela 12.	Wskaźniki spłacalności należności bieżących (w %)	45
Tabela 13.	Wskaźniki windykacji należności zaległych (w %)	46
Tabela 14.	Struktura należności zaległych wg stanu prawnego umowy	46
Tabela 15.	Wskaźniki windykacji wg okresów zapadalności należności	47
Tabela 16.	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2018 r. wg OT KOWR	55
Tabela 17.	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2018 r. wg OT KOWR	56
Tabela 18.	Prawo pierwokupu nieruchomości rolnych przysługujące KOWR (zgodnie z art. 3 ust. 4 ukur) – dane dotyczące warunkowych umów sprzedaży nieruchomości rolnych w 2018 r. wg OT KOWR.....	59
Tabela 19.	Prawo pierwokupu nieruchomości rolnych przysługujące KOWR (zgodnie z art. 4 ust. 1 ukur) – dane dotyczące powiadomień i zawiadomień w zakresie przysługującego prawa nabycia nieruchomości rolnych w 2018 r. wg OT KOWR	60
Tabela 20.	Nabyte w 2018 r. udziały i akcje spółek	76
Tabela 21.	Obiekty magazynowe spółki ELEWARR	77
Tabela 22.	Projekty złożone w KOWR, podpisane umowy oraz kwoty wynikające z podpisanych umów w ramach realizacji mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2017/2018 (stan na 31.12.2018 r.)	83
Tabela 23.	Rozliczone wnioski o refundację oraz kwota wsparcia w ramach realizacji mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2017/2018 (stan na 31.12.2018 r.)	84
Tabela 24.	Projekty złożone w KOWR, podpisane umowy oraz kwoty wynikające z podpisanych umów w ramach realizacji mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2018/2019 (stan na 31.12.2018 r.)	85
Tabela 25.	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz wydane oraz rozliczone przez KOWR w 2018 r.	103
Tabela 26.	Wpływy na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych w 2018 r. (w tys. zł)	139
Tabela 27.	Wydatki z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2018 r. na realizowane zadania (w tys. zł)	139

Tabela 28.	Ilość i rodzaj nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych w 2018 r.	156
Tabela 29.	Wykaz substratów zużytych do produkcji biogazu rolniczego w 2018 r.	159
Tabela 30.	Wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2018 r. w ramach mechanizmów krajowych oraz innych działań w podziale na źródła finansowania	169
Tabela 31.	Kwoty wynikające z wystawionych ARiMR przez KOWR dokumentów płatniczych z tytułu realizacji zadań delegowanych w 2018 r.	169
Tabela 32.	Kontrole na miejscu przeprowadzone w 2018 r. przez KOWR	182

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1.	Oddziały terenowe i sekcje zamiejscowe OT KOWR	7
Wykres 2.	Zakres tematyczny działań KOWR	10
Wykres 3.	Grunty Skarbu Państwa przejęte do Zasobu od 1992 r. wg stanu na 31 grudnia 2018 r. w podziale na województwa (w tys. ha).....	14
Wykres 4.	Średnie ceny sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP w 2018 r. (w zł/ha).....	21
Wykres 5.	Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym wg GUS.....	22
Wykres 6.	Średnia wysokość czynszu dzierżawnego uzyskanego w 2018 r. (dt pszenicy/ha) w poszczególnych województwach	31
Wykres 7.	Dzierżawa gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2018	33
Wykres 8.	Grunty pozostające w Zasobie WRSP wg stanu na 31 grudnia 2018 r. (w ha)	34
Wykres 9.	Powierzchnia Zasobu WRSP (stan na 31 grudnia 2018 r.)	35
Wykres 10.	Rozdysponowanie gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2018	36
Wykres 11.	Rozdysponowanie mieszkań Zasobu WRSP wg stanu na 31 grudnia 2018 r. (w tys.)	37
Wykres 12.	Sprzedaż mieszkań z Zasobu WRSP w latach 1992–2018	37
Wykres 13.	Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków (stan na 31 grudnia 2018 r.)	39
Wykres 14.	Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2018 r. wg OT KOWR	53
Wykres 15.	Powierzchnia wynikająca z wniosków i wydanych decyzji administracyjnych na nabycie nieruchomości rolnych na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2018 r. wg OT KOWR	54
Wykres 16.	Decyzje administracyjne na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur oraz powierzchnia wynikająca z wydanych decyzji administracyjnych w latach 2017–2018	54
Wykres 17.	Spółki zajmujące się hodowlą roślin	67
Wykres 18.	Spółki zajmujące się hodowlą zwierząt gospodarskich (świń, bydła i owiec)...	69
Wykres 19.	Spółki zajmujące się hodowlą koni	73
Wykres 20.	ELEWARR Sp. z o.o. (centrala i oddziały)	77
Wykres 21.	Podpisane umowy przez KOWR w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2017/2018	83
Wykres 22.	Rozliczone przez KOWR wnioski o refundację w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2017/2018 wg stanu na 31 grudnia 2018 r.	84
Wykres 23.	Projekty złożone do KOWR w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2018/2019	85
Wykres 24.	Realizacja wsparcia rynku produktów pszczelich w latach 2005–2018	86
Wykres 25.	Liczba producentów surowca tytoniowego wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2018 r.	90
Wykres 26.	Podmioty skupujące mleko w Polsce	91
Wykres 27.	Struktura pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie (wg stanu na 31 grudnia 2018 r.)	91
Wykres 28.	Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie wg OT KOWR (stan na 31 grudnia 2018 r.)	92

Wykres 29.	Powierzchnia uprawy winorośli według siedziby producenta w roku gospodarczym 2018/2019 (stan na 31 grudnia 2018 r.)	95
Wykres 30.	Liczba producentów wina i powierzchnia uprawy winorośli w Polsce	96
Wykres 31.	Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych przez KOWR w 2018 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski	103
Wykres 32.	Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń rozliczonych ogółem w 2018 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski	104
Wykres 33.	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów z/do Polski wydane w okresie 1 maja 2004 r. – 31 grudnia 2018 r.	105
Wykres 34.	Przydział środków unijnych dla państw członkowskich na realizację „Programu dla szkół”	107
Wykres 35.	Ostateczny całkowity budżet „Programu dla szkół” w Polsce	108
Wykres 36.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2017/2018 wg województw	110
Wykres 37.	Liczba szkół uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2018/2019 wg województw	111
Wykres 38.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2018/2019 wg województw	112
Wykres 39.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół”	112
Wykres 40.	Budżety polskich kampanii branżowych i międzybranżowych w okresie maj 2004 r. – grudzień 2018 r. wg grup produktów	121
Wykres 41.	Liczba wspieranych polskich kampanii branżowych i/lub międzybranżowych w latach 2010–2018 oraz ich budżety ogółem	122
Wykres 42.	Główne obszary działań w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą	123
Wykres 43.	Działania w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych	133
Wykres 44.	Obszary działań w zakresie promowania produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości	135
Wykres 45.	Fundusze promocji produktów rolno-spożywczych – wpływy i wydatki	140
Wykres 46.	Wsparcie działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym przez KOWR	145
Wykres 47.	Produkcja biokomponentów w Polsce	153
Wykres 48.	Liczba wytwórców biogazu rolniczego i instalacji wpisanych do rejestru wytwórców biogazu rolniczego	157
Wykres 49.	Rozmieszczenie terytorialne biogazowni rolniczych wg stanu na 31 grudnia 2018 r.	158
Wykres 50.	Produkcja biogazu rolniczego i energii elektrycznej	160
Wykres 51.	Budżet Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	163
Wykres 52.	Wydatki w 2018 r. na realizację zadań w ramach Operacji I oraz Operacji II Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	167
Wykres 53.	Liczba kontroli na miejscu przeprowadzonych w 2018 r. przez OT KOWR	183

ANEKSY

1. Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2018 r. skierowane do podmiotów zewnętrznych
2. Tabele dotyczące gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa
3. Wykaz spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa
4. Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

**Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2018 r.
skierowane do podmiotów zewnętrznych**

1. Zarządzenie Nr 03/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Wniosku o autoryzację magazynu”.
2. Zarządzenie Nr 04/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru jednostek certyfikujących oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”, z późn. zm.
3. Zarządzenie Nr 05/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru administratorów systemów certyfikacji oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”, z późn. zm.
4. Zarządzenie Nr 06/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru rolników oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”, z późn. zm.
5. Zarządzenie Nr 07/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru podmiotów sprowadzających biokomponenty oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”, z późn. zm.
6. Zarządzenie Nr 08/2018/Z w sprawie wprowadzenia wzorów formularzy do stosowania przez podmioty realizujące Narodowy Cel Wskaźnikowy.
7. Zarządzenie Nr 09/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biokomponentów oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”, z późn. zm.
8. Zarządzenie nr 21/2018/Z w sprawie wprowadzenia Regulaminu Rad Społecznych działających przy oddziałach terenowych Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, z późn. zm.
9. Zarządzenie nr 28/2018/Z zmieniające Zarządzenie nr 103/2017/Z w sprawie wydzierżawiania nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
10. Zarządzenie nr 40/2018/Z uchylające zarządzenie nr 28/2017/Z w sprawie określenia stawek opłat za wykonanie badań, w tym badań odwoławczych, w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.
11. Zarządzenie nr 41/2018/Z uchylające zarządzenie nr 43/2017/Z w sprawie określenia stawek opłat za wykonywanie badań, w tym badań odwoławczych, w ramach mechanizmów wspólnej polityki rolnej.
12. Zarządzenie nr 63/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Wniosku o autoryzację chłodni”.
13. Zarządzenie nr 64/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biogazu rolniczego”.
14. Zarządzenie nr 65/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biopłynów”, z późn. zm.
15. Zarządzenie Nr 72/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Wniosku o autoryzację zakładu produkcyjnego”.
16. Zarządzenie nr 74/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Regulaminu serwisu i aplikacji *Polska smakuje*”, z późn. zm.
17. Zarządzenie nr 84/2018/Z w sprawie wprowadzenia wzorów formularzy do stosowania przez podmioty realizujące Narodowy Cel Wskaźnikowy.
18. Zarządzenie nr 85/2018/Z w sprawie wprowadzenia wzorów formularzy do stosowania przez operatorów systemu dystrybucyjnego elektroenergetycznego oraz operatorów systemu dystrybucyjnego gazowego, z późn. zm.
19. Zarządzenie nr 92/2018/Z zmieniające zarządzenie nr 64/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biogazu rolniczego”.

20. Zarządzenie nr 118/2018/Z w sprawie ustalenia „Zasad obsługi funduszy promocji produktów rolno-spożywczych”.
21. Zarządzenie nr 122/2018/Z zmieniające zarządzenie nr 64/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biogazu rolniczego”.
22. Zarządzenie nr 130/2018/Z zmieniające zarządzenie nr 26/2017/W w sprawie wprowadzenia „Warunków udziału w *Programie dla szkół* w roku szkolnym 2017/2018”.
23. Zarządzenie nr 132/2018/Z w sprawie wprowadzenia dokumentacji dotyczącej dofinansowania z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 – Podprogram 2018, z późn. zm.
24. Zarządzenie nr 133/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków udziału w *Programie dla szkół* w roku szkolnym 2018/2019”.
25. Zarządzenie nr 142/2018/Z w sprawie ustalenia „Zasad obsługi funduszy promocji produktów rolno-spożywczych”, z późn. zm.
26. Zarządzenie nr 144/2018/Z w sprawie wprowadzenia dokumentacji dotyczącej realizacji mechanizmu „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina”.
27. Zarządzenie nr 154/2018/Z w sprawie określenia stawek opłat za wykonanie badań odwoławczych w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.
28. Zarządzenie nr 159/2018/Z uchylające zarządzenia w sprawie wprowadzenia wniosków o autoryzację magazynu, chłodni i zakładu produkcyjnego.
29. Zarządzenie nr 166/2018/Z w sprawie zasad, warunków i trybu udzielania przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa pożyczek ze środków finansowych uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
30. Zarządzenie nr 167/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Regulaminu pracy Komisji ds. pożyczek”.
31. Zarządzenie nr 173/2018/Z w sprawie zabezpieczania należności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa z tytułu umów dzierżawy lub sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
32. Zarządzenie nr 191/2018/Z w sprawie zasad, warunków i trybu udzielania przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa pożyczek ze środków finansowych uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
33. Zarządzenie nr 193/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Regulaminu pracy Komisji ds. pożyczek”.
34. Zarządzenie nr 194/2018/Z w sprawie wprowadzenia regulaminu postępowania kwalifikacyjnego w celu wyłonienia kandydata na stanowisko członka zarządu w spółkach wymienionych w wykazie jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych i hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1525) oraz w spółkach, w których Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa nabył udziały lub akcje na podstawie art. 3a ust. 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1405, z późn. zm.).
35. Zarządzenie nr 204/2018/Z w sprawie określenia stawek opłat za wykonanie badań odwoławczych w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.

**Tabele dotyczące
gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa**

- I. Powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu WRSP (w ha)
- II. Niektóre dane o przetargach ogółem na nieruchomości Zasobu WRSP w 2018 r.
- III. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP w 2018 r.
- IV. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP w 2018 r.
- V. Sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP (w ha)
- VI. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP w 2018 r. wg grup obszarowych (w ha)
- VII. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP w 2018 r. wg grup obszarowych
- VIII. Ceny sprzedaży gruntów Zasobu WRSP w 2018 r. wg grup obszarowych (w zł/ha)
- IX. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP Zabuzanom (w ha)
- X. Grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2018 r. wg województw (w ha)
- XI. Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP w 2018 r. wg województw
- XII. Czynnosc za grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2018 r. wg województw (w dt pszenicy/ha)
- XIII. Grunty Zasobu WRSP w dzierżawie – stan na 31.12.2018 r. wg województw (w ha)
- XIV. Liczba umów na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP – stan na 31.12.2018 r. wg województw
- XV. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2018 r. wg jednostek organizacyjnych (w ha)
- XVI. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2018 r. wg województw (w ha)
- XVII. Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków – stan na 31.12.2018 r. (w ha)
- XVIII. Zagospodarowanie obiektów rolno-przemysłowych, usługowych i zabytków Zasobu WRSP – stan na 31.12.2018 r.
- XIX. Liczba mieszkań przejętych do Zasobu WRSP i ich rozdysponowanie – stan na 31.12.2018 r.
- XX. Wykonanie planu finansowego Zasobu WRSP w 2018 r. (układ memoriałowy)
- XXI. Wykonanie planu finansowego KOWR w 2018 r. (układ memoriałowy)
- XXII. Wpływy Zasobu WRSP w 2018 r. (w tys. zł)
- XXIII. Wydatki Zasobu WRSP w 2018 r. (w tys. zł)

I. Powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu WRSP (w ha)

Lp.	OT KOWR	Przejęto do Zasobu WRSP do 31.12.2018 r.	W tym w ramach ukur* w 2018 r.
1.	OT Białystok	340 346	28
2.	OT Bydgoszcz	259 843	-
3.	OT Częstochowa	33 062	-
4.	OT Gorzów Wlkp.	356 862	4
5.	OT Kielce	9 725	52
6.	OT Koszalin	329 792	-
7.	OT Kraków	11 230	22
8.	OT Lublin	187 661	17
9.	OT Łódź	95 640	5
10.	OT Olsztyn	596 157	92
11.	OT Opole	238 881	1
12.	OT Poznań	459 638	71
13.	OT Pruszcz Gdański	428 977	134
14.	OT Rzeszów	194 127	3
15.	OT Szczecin	466 230	-
16.	OT Warszawa	239 836	0
17.	OT Wrocław	496 023	27
Ogółem		47 440 299	456

* Powierzchnia przejęta protokołami zdawczo-odbiorczymi w trybie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (ukur). Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

II. Niektóre dane o przetargach ogółem na nieruchomości Zasobu WRSP w 2018 r.

Lp.	OT KOWR	Liczba przeprowadzonych przetargów ogółem				Powierzchnia nieruchomości Zasobu zaoferowana w przetargach ogółem			
		Ogółem		W tym rozstrzygniętych		Ogółem		W tym rozstrzygniętych	
		Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę
1.	OT Białystok	762	281	143	250	554	891	94	835
2.	OT Bydgoszcz	1 166	420	131	281	300	2 531	104	2 098
3.	OT Częstochowa	88	47	44	38	65	275	35	269
4.	OT Gorzów Wlkp.	4 230	504	605	444	3 099	4 231	381	4 080
5.	OT Kielce	512	127	90	61	157	214	29	124
6.	OT Koszalin	2 415	754	180	540	1 466	5 542	93	4 709
7.	OT Kraków	111	326	34	129	57	351	11	148
8.	OT Lublin	3 642	1 181	958	749	1 680	1 845	464	1 306
9.	OT Łódź	2 190	142	172	115	685	873	68	664
10.	OT Olsztyn	1 277	676	278	505	696	5 532	156	4 997
11.	OT Opole	975	410	144	310	404	1 851	79	1 681
12.	OT Poznań	743	451	195	407	851	4 780	171	4 631
13.	OT Pruszcz Gdański	1 379	373	167	279	1 432	3 361	127	3 040
14.	OT Rzeszów	3 146	941	613	680	842	1 012	176	837
15.	OT Szczecin	1 980	653	254	516	1 376	9 750	135	7 810
16.	OT Warszawa	2 254	149	250	93	1 041	621	143	518
17.	OT Wrocław	1 636	894	253	694	2 112	9 115	316	7 540
Ogółem		28 506	8 329	4 511	6 091	16 816	52 776	2 582	45 286

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

III. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP w 2018 r.

Lp.	Województwo	Przeprowadzone przetargi ograniczone na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP			
		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne	
		Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)
1.	Dolnośląskie	368	314	368	314	85	81	85	81
2.	Kujawsko-pomorskie	139	76	139	76	32	45	32	45
3.	Lubelskie	1 022	506	1 022	506	324	156	324	156
4.	Lubuskie	649	611	649	611	175	134	175	134
5.	Łódzkie	380	121	380	121	36	17	36	17
6.	Małopolskie	58	25	58	25	11	6	11	6
7.	Mazowieckie	614	263	614	263	43	18	43	18
8.	Opolskie	80	50	80	50	45	28	45	28
9.	Podkarpackie	536	123	536	123	177	47	177	47
10.	Podlaskie	269	192	269	192	63	49	63	49
11.	Pomorskie	184	156	184	156	33	23	33	23
12.	Śląskie	34	37	34	37	34	37	34	37
13.	Świętokrzyskie	148	44	148	44	46	11	46	11
14.	Warmińsko-mazurskie	227	171	227	171	63	49	63	49
15.	Wielkopolskie	167	142	167	142	68	44	68	44
16.	Zachodniopomorskie	484	330	484	330	52	33	52	33
Ogółem		5 359	3 161	5 359	3 161	1 287	778	1 287	778

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

IV. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP w 2018 r.

Lp.	Województwo	Przeprowadzone przetargi ograniczone na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP				Przeprowadzone przetargi ograniczone ofert pisemnych				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone ofert pisemnych			
		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne	
		Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)
1.	Dolnośląskie	487	3 902	487	3 902	370	3 276	370	3 276	234	3 409	234	3 409	217	3 211	217	3 211
2.	Kujawsko-pomorskie	194	1 390	194	1 391	132	1 011	132	1 011	70	809	70	809	70	809	70	809
3.	Lubelskie	623	954	623	953	402	738	402	738	3	21	3	21	3	21	3	21
4.	Lubuskie	448	4 188	448	4 188	396	3 959	396	3 959	86	1 090	86	1 090	83	1 066	83	1 066
5.	Łódzkie	129	689	129	689	107	605	107	605	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	Małopolskie	339	352	339	352	113	122	113	122	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	Mazowieckie	106	468	106	468	68	390	68	390	3	74	3	74	3	74	3	74
8.	Opolskie	191	816	191	816	135	780	135	780	17	337	17	337	11	231	11	231
9.	Podkarpackie	407	571	407	571	285	434	285	434	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Podlaskie	275	877	275	877	244	821	244	821	-	-	-	-	-	-	-	-
11.	Pomorskie	311	3 330	311	3 330	251	2 999	251	2 999	49	888	49	888	40	620	40	620
12.	Śląskie	149	656	149	656	148	651	148	651	22	408	22	408	22	408	22	408
13.	Świętokrzyskie	237	425	237	425	119	317	119	317	-	-	-	-	-	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	477	4 051	477	4 051	369	3 649	369	3 649	50	1 230	50	1 230	50	1 230	50	1 230
15.	Wielkopolskie	426	4 722	426	4 722	385	4 576	385	4 576	328	4 499	328	4 499	313	4 406	313	4 406
16.	Zachodniopomorskie	1 225	14 574	1 225	14 574	935	11 853	935	11 853	632	10 702	632	10 702	496	8 612	496	8 612
Ogółem		6 024	41 965	6 024	41 965	4 459	36 179	4 459	36 179	1 494	23 467	1 494	23 467	1 308	20 689	1 308	20 689

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

V. Sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Sprzedano ogółem do 31.12.2018 r.	W tym w 2018 r.
1.	OT Białystok	210 069	103
2.	OT Bydgoszcz	131 584	110
3.	OT Częstochowa	44	40
4.	OT Gorzów Wlkp.	216 048	464
5.	OT Kielce	352	352
6.	OT Koszalin	184 636	120
7.	OT Kraków	25	25
8.	OT Lublin	133 629	398
9.	OT Łódź	74 094	114
10.	OT Olsztyn	356 845	222
11.	OT Opole	160 771	212
12.	OT Poznań	232 596	219
13.	OT Pruszcz Gdański	278 411	132
14.	OT Rzeszów	141 159	198
15.	OT Szczecin	248 163	124
16.	OT Warszawa	84 049	169
17.	OT Wrocław	259 824	357
Ogółem		2 712 300	3 358

* Dotyczy sprzedaży i odpłatnego przekazania nieruchomości: odpłatnego przekazania gruntów (z urządzeniami, obiektami i sieciami) niezbędnych dla prowadzenia działalności przez określone jednostki na rzecz tych jednostek, odpłatnego przekształcenia prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności, odpłatnego przekazania na rzecz samoistnego posiadacza gruntu, który w dobrej wierze wznosił na powierzchni budynek, odpłatnego przekazania na rzecz jednostek samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

VI. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP w 2018 r.* wg grup obszarowych (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów sprzedanych (w ha)					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	164	86	42	37	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	63	43	19	-	-	-
3.	Lubelskie	390	388	2	-	-	-
4.	Lubuskie	381	271	50	61	-	-
5.	Łódzkie	72	58	3	11	-	-
6.	Małopolskie	19	14	6	-	-	-
7.	Mazowieckie	114	60	27	27	-	-
8.	Opolskie	78	73	5	-	-	-
9.	Podkarpackie	170	143	27	-	-	-
10.	Podlaskie	100	78	21	-	-	-
11.	Pomorskie	81	79	2	-	-	-
12.	Śląskie	57	41	15	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	349	43	12	-	294	-
14.	Warmińsko-mazurskie	152	108	18	26	-	-
15.	Wielkopolskie	132	89	9	34	-	-
16.	Zachodniopomorskie	197	185	12	-	-	-
Ogółem		2 520	1 759	271	196	294	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

VII. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* w 2018 r. wg grup obszarowych

Lp.	Województwo	Liczba umów					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	119	106	12	1	0	0
2.	Kujawsko-pomorskie	113	110	3	0	0	0
3.	Lubelskie	482	481	1	0	0	0
4.	Lubuskie	468	454	11	3	0	0
5.	Łódzkie	88	86	1	1	0	0
6.	Małopolskie	31	30	1	0	0	0
7.	Mazowieckie	127	118	8	1	0	0
8.	Opolskie	108	107	1	0	0	0
9.	Podkarpackie	391	381	10	0	0	0
10.	Podlaskie	120	113	7	0	0	0
11.	Pomorskie	151	150	1	0	0	0
12.	Śląskie	49	45	4	0	0	0
13.	Świętokrzyskie	93	87	4	0	2	0
14.	Warmińsko-mazurskie	189	185	3	1	0	0
15.	Wielkopolskie	122	118	3	1	0	0
16.	Zachodniopomorskie	344	341	3	0	0	0
Ogółem		2 995	2 912	73	8	2	0

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

VIII. Ceny sprzedaży gruntów Zasobu WRSP w 2018 r.* wg grup obszarowych (w zł/ha)

Lp.	Województwo	Ceny gruntów sprzedanych (w zł/ha)					
		Średnio	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	32 932	34 822	33 785	27 573	0	0
2.	Kujawsko-pomorskie	45 100	43 922	47 721	0	0	0
3.	Lubelskie	22 131	22 106	26 622	0	0	0
4.	Lubuskie	32 534	29 058	37 390	44 055	0	0
5.	Łódzkie	18 565	19 596	15 377	14 061	0	0
6.	Małopolskie	38 476	33 609	50 385	0	0	0
7.	Mazowieckie	14 409	17 889	10 674	10 345	0	0
8.	Opolskie	37 137	38 485	18 124	0	0	0
9.	Podkarpackie	23 441	24 578	17 506	0	0	0
10.	Podlaskie	18 782	19 099	17 614	0	0	0
11.	Pomorskie	40 537	40 498	41 985	0	0	0
12.	Śląskie	19 539	19 669	19 189	0	0	0
13.	Świętokrzyskie	16 068	20 284	29 661	0	14 878	0
14.	Warmińsko-mazurskie	32 157	32 566	56 623	13 748	0	0
15.	Wielkopolskie	30 757	32 836	13 056	29 758	0	0
16.	Zachodniopomorskie	29 492	30 053	21 010	0	0	0
Ogółem		26 402	27 685	29 395	28 027	14 878	0

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

IX. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP Zabuzanom (w ha)

Lp.	OT ANR/KOWR	Liczba przetargów, w których uczestniczyły osoby z uprawnieniami zabuzańskimi		Liczba przetargów wygranych przez osoby z uprawnieniami zabuzańskimi		Liczba umów podpisanych z Zabuzanami		Powierzchnia nieruchomości sprzedana zabuzanom na własność lub współwłasność (w ha)		Cena nieruchomości nabytych przez zabuzan na własność lub współwłasność w przetargach (w tys. zł)		Kwota zapłacona przez zabuzan uprawnieniami (w tys. zł)	
		W 2018 r.	Stan na 31.12.2018 r.	W 2018 r.	Stan na 31.12.2018 r.	W 2018 r.	Stan na 31.12.2018 r.	W 2018 r.	Stan na 31.12.2018 r.	W 2018 r.	Stan na 31.12.2018 r.	W 2018 r.	Stan na 31.12.2018 r.
1.	OT Warszawa - ogółem	-	249	-	233	-	73	-	272,08	-	3 458	-	3 290
	w tym: OT Warszawa - bez filii	-	161	-	145	-	52	-	168,72	-	2 251	-	2 111
	filia w Łodzi	-	88	-	88	-	21	-	103,36	-	1 207	-	1 179
2.	OT Bydgoszcz	-	3	-	2	-	2	-	23,99	-	195	-	170
3.	OT Gdańsk	-	83	-	78	-	40	-	602,40	-	7 645	-	7 641
4.	OT Gorzów Wlkp. - ogółem	-	48	-	38	-	22	-	73,11	-	1 200	-	987
	w tym: OT Gorzów - bez filii	-	15	-	15	-	12	-	44,88	-	779	-	701
	filia w Zielonej Górze*	-	33	-	23	-	10	-	28,23	-	421	-	286
5.	OT Lublin	-	6	-	5	-	4	-	14,91	-	96	-	76
6.	OT Olsztyn - ogółem	-	214	-	189	-	127	-	1 426,61	-	15 936	-	13 271
	w tym: OT Olsztyn - bez filii	-	208	-	183	-	121	-	1 374,92	-	15 655	-	13 019
	filia w Suwałkach	-	6	-	6	-	6	-	51,69	-	281	-	252
7.	OT Opole	-	120	-	117	-	71	-	177,02	-	3 475	-	2 809
8.	OT Poznań	-	57	-	57	-	40	-	101,87	-	2 201	-	2 047
9.	OT Rzeszów	-	168	-	166	-	38	-	289,19	-	2 883	-	2 606
10.	OT Szczecin - ogółem	-	543	-	513	-	160	-	1 690,05	-	32 317	-	31 043
	w tym: OT Szczecin - bez filii	-	342	-	340	-	104	-	843,56	-	15 889	-	15 138
	filia w Koszalinie*	-	201	-	173	-	56	-	846,49	-	16 428	-	15 905
11.	OT Wrocław	-	330	-	330	-	178	-	822,09	-	10 907	-	10 827
Ogółem		-	1 821	-	1 728	-	755	-	5 493,32	-	80 313	-	74 767

* Różnice w porównaniu z poprzednim sprawozdaniem wynikają z dokonanych korekt lat ubiegłych oraz z dokonanych zaokrągleń.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

X. Grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2018 r.* wg województw (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów wydzierżawionych (w ha)					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	6 917	41	1 310	5 463	103	-
2.	Kujawsko-pomorskie	2 021	46	529	1 445	-	-
3.	Lubelskie	700	76	386	238	-	-
4.	Lubuskie	3 608	31	963	2 615	-	-
5.	Łódzkie	635	6	153	476	-	-
6.	Małopolskie	230	35	143	52	-	-
7.	Mazowieckie	422	20	125	276	-	-
8.	Opolskie	893	57	143	694	-	-
9.	Podkarpackie	522	64	173	286	-	-
10.	Podlaskie	860	43	617	200	-	-
11.	Pomorskie	3 182	12	573	2 598	-	-
12.	Śląskie	876	31	477	368	-	-
13.	Świętokrzyskie	324	21	143	159	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	5 066	58	1 021	3 987	-	-
15.	Wielkopolskie	3 871	24	649	3 198	-	-
16.	Zachodniopomorskie	10 229	30	1 934	8 101	165	-
Ogółem		40 357	594	9 339	30 156	268	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

XI. Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP w 2018 r.* wg województw

Lp.	Województwo	Liczba umów					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	678	71	308	298	1	0
2.	Kujawsko-pomorskie	312	95	126	91	0	0
3.	Lubelskie	274	137	125	12	0	0
4.	Lubuskie	404	49	220	135	0	0
5.	Łódzkie	73	10	41	22	0	0
6.	Małopolskie	118	69	47	2	0	0
7.	Mazowieckie	81	32	34	15	0	0
8.	Opolskie	178	101	44	33	0	0
9.	Podkarpackie	216	135	64	17	0	0
10.	Podlaskie	275	70	192	13	0	0
11.	Pomorskie	297	33	117	147	0	0
12.	Śląskie	169	44	106	19	0	0
13.	Świętokrzyskie	95	35	52	8	0	0
14.	Warmińsko-mazurskie	493	82	236	175	0	0
15.	Wielkopolskie	337	27	118	192	0	0
16.	Zachodniopomorskie	880	49	410	420	1	0
Ogółem		4 880	1 039	2 240	1 599	2	0

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.

Źródło: dane KOWR.

XII. Czynnosc za grunty wydzierzawione z Zasobu WRSP w 2018 r.* wg wojewodztw (w dt pszenicy/ha)

Lp.	Wojewodztwo	Czynosc za grunty wydzierzawione (w dt pszenicy/ha)					
		Średnio	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	7,3	7,5	9,1	6,8	9,7	0,0
2.	Kujawsko-pomorskie	12,9	13,3	11,3	13,4	0,0	0,0
3.	Lubelskie	9,8	9,7	6,6	15,0	0,0	0,0
4.	Lubuskie	6,9	6,2	6,3	7,1	0,0	0,0
5.	Łódzkie	14,0	4,1	12,7	14,5	0,0	0,0
6.	Małopolskie	9,6	8,9	6,6	18,2	0,0	0,0
7.	Mazowieckie	9,5	9,5	8,4	10,0	0,0	0,0
8.	Opolskie	13,8	9,2	17,1	13,4	0,0	0,0
9.	Podkarpackie	8,6	9,6	9,3	8,0	0,0	0,0
10.	Podlaskie	6,6	6,5	6,1	8,2	0,0	0,0
11.	Pomorskie	8,9	9,6	7,2	9,3	0,0	0,0
12.	Śląskie	6,8	5,0	5,8	8,3	0,0	0,0
13.	Świętokrzyskie	9,6	4,3	4,3	15,1	0,0	0,0
14.	Warmińsko-mazurskie	8,0	6,7	7,3	8,2	0,0	0,0
15.	Wielkopolskie	4,7	10,0	5,2	4,6	0,0	0,0
16.	Zachodniopomorskie	4,4	8,1	5,1	4,2	7,2	0,0
Ogółem		7,1	8,4	7,1	7,1	8,2	0,0

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

XIII. Grunty Zasobu WRSP w dzierżawie – stan na 31.12.2018 r. wg województw (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów w dzierżawie (w ha)											
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej										
			do 1,00	1,01 - 1,99	2,00 - 4,99	5,00 - 9,99	10,00 - 19,99	20,00 - 49,99	50,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00- 499,99	500,00 - 999,99	1000,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	141 989	1 175	1 735	4 607	5 824	13 978	17 131	12 505	28 928	26 937	10 648	18 520
2.	Kujawsko-pomorskie	66 826	591	852	2 357	3 811	6 460	5 668	4 466	12 575	11 648	2 270	16 128
3.	Lubelskie	24 258	1 710	2 194	3 463	1 662	1 114	1 577	1 804	3 749	4 048	1 366	1 571
4.	Lubuskie	70 739	494	887	2 959	4 146	8 119	14 264	8 475	12 605	6 970	4 643	7 177
5.	Łódzkie	12 557	47	121	302	336	844	938	752	3 449	2 360	976	2 431
6.	Małopolskie	7 765	271	305	428	359	341	277	797	1 721	494	901	1 871
7.	Mazowieckie	17 629	220	454	821	927	1 218	1 857	2 168	5 248	1 464	2 901	351
8.	Opolskie	58 899	618	499	915	996	1 918	2 729	1 038	9 135	7 196	7 469	26 385
9.	Podkarpackie	16 171	433	401	729	870	1 245	2 616	2 667	5 496	720	534	460
10.	Podlaskie	22 303	752	1 427	3 074	3 404	2 331	2 194	1 816	4 432	1 696	1 177	-
11.	Pomorskie	72 980	168	487	2 137	3 156	6 979	9 932	5 931	13 324	14 888	11 596	4 380
12.	Śląskie	22 028	453	635	1 311	1 157	1 690	2 581	2 208	4 898	2 608	-	4 487
13.	Świętokrzyskie	5 207	73	167	446	310	551	687	467	1 594	397	514	-
14.	Warmińsko-mazurskie	121 386	425	1 173	4 149	6 883	11 071	23 847	13 143	23 932	16 599	6 744	13 421
15.	Wielkopolskie	159 021	339	590	2 093	5 600	15 599	11 846	9 329	22 475	23 219	18 500	49 432
16.	Zachodniopomorskie	204 323	703	1 473	6 068	10 273	27 943	44 737	21 006	34 887	22 723	15 467	19 044
Ogółem		1 024 081	8 473	13 401	35 859	49 715	101 402	142 883	88 571	188 447	143 967	85 706	165 658

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XIV. Liczba umów na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP – stan na 31.12.2018 r. wg województw

Lp.	Województwo	Liczba umów dzierżawy											
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej										
			do 1,00	1,01 - 1,99	2,00 - 4,99	5,00 - 9,99	10,00 - 19,99	20,00 - 49,99	50,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00- 499,99	500,00 - 999,99	1000,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	8 075	2 596	1 218	1 453	813	983	573	181	161	70	16	11
2.	Kujawsko-pomorskie	4 014	1 312	600	731	527	475	190	64	74	30	4	7
3.	Lubelskie	6 602	3 440	1 558	1 164	252	80	49	24	21	11	2	1
4.	Lubuskie	4 585	1 155	625	944	583	559	495	123	73	19	6	3
5.	Łódzkie	454	98	83	95	48	62	32	10	18	6	1	1
6.	Małopolskie	1 076	608	220	139	50	24	10	10	10	1	2	2
7.	Mazowieckie	1 342	440	303	260	123	88	57	31	32	4	4	0
8.	Opolskie	2 492	1 375	359	298	136	134	92	14	48	18	12	6
9.	Podkarpackie	1 817	928	288	237	120	91	82	37	31	2	1	0
10.	Podlaskie	4 165	1 373	1 010	1 002	469	180	73	25	27	4	2	0
11.	Pomorskie	2 912	439	344	660	435	473	339	87	75	40	17	3
12.	Śląskie	2 233	912	459	426	167	121	79	31	28	7	0	3
13.	Świętokrzyskie	524	140	116	145	44	40	23	6	9	1	0	0
14.	Warmińsko-mazurskie	5 835	837	804	1 265	967	778	796	194	134	44	10	6
15.	Wielkopolskie	4 432	748	411	631	762	1 103	404	136	126	59	28	24
16.	Zachodniopomorskie	9 854	1 532	1 016	1 839	1 422	1 908	1 532	304	207	62	22	10
Ogółem		60 412	17 933	9 414	11 289	6 918	7 099	4 826	1 277	1 074	378	127	77

Źródło: dane KOWR.

XV. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2018 r. wg jednostek organizacyjnych (w ha)

Lp.	OT KOWR	Przejęte do Zasobu WRSP od początku działalności	Grunty rozdysponowane trwale								Grunty pozostające w Zasobie WRSP							
			Sprzedane ogółem	Przekazane nieodpłatnie				Pod wodami przekazane do RZGW lub Marszałka Wojew.	Wniesione jako aport do spółek	Rozdysponowane trwale w pozostałych formach	Ogółem	Z tego						
				Jednostkom samorządu terytorialnego	Lasom Państwowym	Kościelnym osobom prawnym	Innym podmiotom					W dzierżawie	W wieczyst. użytkow.	W trwałym zarządzie	W administrowaniu produk.	W innym zagospodarowaniu*	Pozostaje do rozdysponowania	Obce grunty w Zasobie**
1.	OT Białystok	340 346	210 069	4 288	11 757	2 079	4 482	69 723	52	6 589	31 307	21 743	1 484	32	0	320	7 286	443
2.	OT Bydgoszcz	259 843	131 584	3 278	9 044	15 198	5 193	22 620	303	1 571	71 051	55 671	2 766	1 622	0	824	5 952	4 217
3.	OT Częstochowa	33 062	44	4	0	0	5	0	0	0	33 010	19 676	1 815	432	0	146	10 607	334
4.	OT Gorzów Wlkp.	356 862	216 048	5 005	12 877	3 837	7 600	12 263	2	427	98 804	66 032	1 708	865	0	2 102	21 957	6 140
5.	OT Kielce	9 725	352	1	0	0	5	0	0	0	9 366	4 463	15	168	0	2	4 629	90
6.	OT Koszalin	329 792	184 636	2 902	18 215	2 823	1 593	24 771	133	342	94 376	77 328	1 495	286	0	2 856	11 503	908
7.	OT Kraków	11 230	25	5	0	0	1	0	0	22	11 176	4 963	3 038	27	0	0	3 044	105
8.	OT Lublin	187 661	133 629	2 296	3 363	4 347	5 281	1 239	0	3 049	34 458	21 760	986	1 186	0	203	10 323	0
9.	OT Łódź	95 640	74 094	2 321	1 242	53	1 526	382	211	1 104	14 707	8 650	1 659	19	0	3	4 107	268
10.	OT Olsztyn	596 157	356 845	5 677	23 544	7 025	3 173	49 642	507	5 450	144 295	116 579	4 434	1 752	0	2 240	18 626	665
11.	OT Opole	238 881	160 771	4 975	4 778	10 583	3 089	9	115	1 340	53 221	44 983	2 068	212	0	292	5 553	114
12.	OT Poznań	459 638	232 596	5 471	9 784	16 073	11 355	4 333	3 317	4 733	171 976	126 677	9 224	434	0	3 034	15 668	16 937
13.	OT Pruszcz Gdański	428 977	278 411	6 243	13 568	7 635	2 407	31 689	267	965	87 791	68 231	5 244	895	0	806	10 055	2 560
14.	OT Rzeszów	194 127	141 159	4 295	11 096	2 095	7 435	24	79	2 077	25 867	15 710	2 158	1 958	0	136	5 876	29
15.	OT Szczecin	466 230	248 163	3 539	17 239	4 932	2 300	18 877	156	1 735	169 288	116 551	5 019	7 489	0	5 595	31 931	2 703
16.	OT Warszawa	239 836	84 049	3 239	1 953	2 313	3 365	32	9 740	2 340	132 804	121 473	3 729	441	0	28	7 032	100
17.	OT Wrocław	496 023	259 824	5 058	15 837	11 055	4 700	40	9 597	4 473	185 439	133 590	6 292	1 274	0	10 296	33 064	922
Ogółem		4 744 029	2 712 300	58 598	154 297	90 047	63 509	235 643	24 480	36 219	1 368 936	1 024 081	53 133	19 092	0	28 884	207 213	36 533

* W dożywotnim użytkowaniu, w bezumownym użytkowaniu i w użyczeniu.

** Grunty pod wodami płynącymi, pozostające w ewidencji Zasobu, dla których prawa rybackiego użytkowania przeszły z dniem 1 stycznia 2006 r. do RZGW, grunty należące do uczelni publicznych, grunty należące do jednostek samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVI. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2018 r. wg województw (w ha)

Lp.	Województwo	Przejęte do Zasobu WRSP od początku działalności	Grunty rozdysponowane trwale								Grunty pozostające w Zasobie WRSP							
			Sprzedane ogółem	Przekazane nieodpłatnie				Pod wodami przekazane do RZGW lub Marszałka Wojew.	Wniesione jako aport do spółek	Rozdysponowane trwale w pozostałych formach	Ogółem	Z tego						
				Jednostkom samorządu terytorialnego	Lasom Państwowym	Kościelnym osobom prawnym	Innym podmiotom					W dzierżawie	W wieczyst. użytkow.	W trwałym zarządzie	W administrowaniu produkc.	W innym zagospodarowaniu*	Pozostaje do rozdysponowania	Obce grunty w Zasobie**
1.	Dolnośląskie	508 872	262 450	5 324	15 868	11 098	5 249	41	10 564	4 473	193 804	141 989	6 292	1 274	0	10 296	33 030	922
2.	Kujawsko-pomorskie	276 025	132 994	3 320	9 138	15 411	5 209	24 209	1 198	1 573	82 973	66 826	3 315	1 622	0	824	5 954	4 432
3.	Lubelskie	189 656	132 842	2 305	3 402	4 360	5 282	1 239	213	3 049	36 965	24 258	986	1 186	0	203	10 332	0
4.	Lubuskie	354 920	215 401	4 946	13 250	3 894	7 607	10 205	352	427	98 839	70 739	1 708	864	0	2 102	21 347	2 079
5.	Łódzkie	79 727	55 729	1 612	923	10	1 232	1	505	1 102	18 614	12 557	1 659	19	0	3	4 107	268
6.	Małopolskie	39 286	18 834	1 620	872	1 336	1 416	5	569	656	13 979	7 765	3 038	27	0	0	3 044	105
7.	Mazowieckie	118 791	78 616	3 239	1 653	807	2 300	389	635	2 298	28 854	17 629	3 729	418	0	28	6 989	60
8.	Opolskie	181 662	103 521	2 089	3 436	3 621	1 002	6	607	612	66 768	58 899	1 712	212	0	292	5 540	113
9.	Podkarpackie	153 824	104 429	2 755	10 895	2 054	6 026	7	258	1 073	26 327	16 171	2 158	1 958	0	136	5 876	29
10.	Podlaskie	128 430	65 635	2 261	7 673	834	3 958	11 047	113	5 042	31 868	22 303	1 484	32	0	320	7 286	443
11.	Pomorskie	431 559	278 909	6 290	13 650	7 818	2 405	28 649	1 041	962	91 835	72 980	4 695	895	0	806	10 045	2 414
12.	Śląskie	87 117	41 338	1 507	659	6 011	1 110	4	207	522	35 760	22 028	2 170	432	0	146	10 649	335
13.	Świętokrzyskie	50 563	37 141	1 393	195	42	1 001	13	56	611	10 110	5 207	15	168	0	2	4 629	90
14.	Warmińsko-mazurskie	822 192	508 395	7 739	27 665	8 310	3 995	108 245	1 748	7 004	149 090	121 386	4 434	1 752	0	2 240	18 632	647
15.	Wielkopolskie	499 971	235 187	5 641	9 998	16 275	11 773	5 763	5 470	4 738	205 126	159 021	9 224	458	0	3 034	15 722	17 667
16.	Zachodniopomorskie	821 433	440 879	6 558	35 023	8 166	3 944	45 819	943	2 077	278 024	204 323	6 514	7 775	0	8 450	44 031	6 930
Ogółem		4 744 029	2 712 300	58 598	154 297	90 047	63 509	235 643	24 480	36 219	1 368 936	1 024 081	53 133	19 092	0	28 884	207 213	36 533

* W dożywotnim użytkowaniu, w bezumownym użytkowaniu i w użyczeniu.

** Grunty pod wodami płynącymi, pozostające w ewidencji Zasobu, dla których prawa rybackiego użytkowania przeszły z dniem 1 stycznia 2006 r. do RZGW, grunty należące do uczelni publicznych, grunty należące do jednostek samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVII. Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków – stan na 31.12.2018 r. (w ha)

Lp.	OT KOWR	Powierzchnia pozostająca do rozdysponow. ogółem	Możliwe kierunki zagospodarowania gruntów do rozdysponowania					Pozostałe grunty *
			Na cele rolnicze		Na cele nierolnicze			
			Ogółem	W tym wieloletnie odłogi	Pod zalesienia	Pod budownictwo i działalność usługową	Na inne cele (rekreacja, ochrona przyrody itp.)	
1.	OT Białystok	7 286	7 201	0	0	7	1	76
2.	OT Bydgoszcz	5 952	4 094	0	140	162	156	1 400
3.	OT Częstochowa	10 607	9 073	1 179	591	199	33	711
4.	OT Gorzów Wlkp.	21 957	12 841	2 710	694	1 399	2 918	4 105
5.	OT Kielce	4 629	3 872	0	0	15	0	742
6.	OT Koszalin	11 503	7 203	0	1 100	1 360	1 385	455
7.	OT Kraków	3 044	2 627	0	0	16	4	397
8.	OT Lublin	10 323	7 410	3 020	390	85	100	2 338
9.	OT Łódź	4 107	3 466	400	200	141	200	100
10.	OT Olsztyn	18 626	15 311	382	498	468	2 298	51
11.	OT Opole	5 553	4 716	377	378	70	28	361
12.	OT Poznań	15 668	10 967	2 193	329	1 667	197	2 508
13.	OT Pruszcz Gdański	10 055	8 451	191	633	117	32	822
14.	OT Rzeszów	5 876	4 900	0	0	35	0	941
15.	OT Szczecin	31 931	24 646	2 958	1 494	2 080	1 291	2 420
16.	OT Warszawa	7 032	4 048	958	1 365	661	499	459
17.	OT Wrocław	33 064	12 464	4 000	7 000	1 200	2 400	10 000
Ogółem		207 213	143 290	18 368	14 812	9 682	11 542	27 886

* Grunty, co do których nie zdefiniowano szczegółowych kierunków przeznaczenia.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVIII. Zagospodarowanie obiektów rolno-przemysłowych, usługowych i zabytków Zasobu WRSP – stan na 31.12.2018 r.

Wyszczególnienie	Przejęto do Zasobu wg protokółów zdawczo-odbiorczych	Stan ewidencyjny na 31.12.2018 r. obiektów przejętych do Zasobu*	Rozdysponowano do 31.12.2018 r.				Obiekty w Zasobie WRSP według stanu na 31.12.2018 r.			
			Ogółem	Z tego			Ogółem	Z tego		Do rozdysponowania
				Sprzedano	Wniesiono do jednoosob. spółek	Rozdysponow. w innych formach		Przekazane		
								W dzierżawę	W zarząd i wieczyste użytkowanie	
Gorzelnie, winiarnie, browary	858	839	675	607	51	17	164	135	1	28
Masarnie i rzeźnie	269	215	168	151	14	3	47	43	0	4
Mleczarnie	12	11	7	1	2	4	4	4	0	0
Przetwórnice owoców i warzyw	15	16	12	7	2	3	4	2	0	2
Młyny i kaszarnie	31	36	30	22	4	4	6	6	0	0
Suszarnie zbóż i zielonek	898	882	632	581	40	11	250	241	0	9
Mieszalnice pasz	717	614	465	385	66	14	149	145	0	4
Cegielnie	10	8	8	7	0	1	0	0	0	0
Tartaki	67	61	56	51	1	4	5	3	0	2
Chłodnie	75	67	47	42	4	1	20	14	0	6
Hotele i zajazdy	107	89	84	56	21	7	5	1	0	4
Restauracje i bary	40	34	32	27	2	3	2	0	0	2
Sklepy	415	366	363	303	43	17	3	3	0	0
Obiekty socjalne, kulturalne i sportowe	672	756	720	211	176	333	36	27	2	7
Zespoły dworskie i pałacowo-parkowe	2 136	2 381	1 946	1 454	148	344	435	305	3	127

* W Zasobie WRSP dokonuje się weryfikacji przejętych obiektów, a w miarę potrzeby - zmiany ich kwalifikacji, przeznaczenia lub funkcji. Przejęte zespoły dworskie i pałacowo-parkowe podlegają przeglądom przy udziale wojewódzkich służb konserwacji zabytków, w wyniku których weryfikowany jest m.in. status i zakres rzeczowy obiektów tworzących „zespół”, jak również wprowadzane są do ewidencji nowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, uznane przez służbę ochrony zabytków za obiekty zabytkowe.

Źródło: dane KOWR.

XIX. Liczba mieszkań przejętych do Zasobu WRSP i ich rozdysponowanie – stan na 31.12.2018 r.

Lp.	OT KOWR	Przejęte do Zasobu		Sprzedano		Przekazano nieodpłatnie						Zlikwidowano		Pozostaje w Zasobie na 31.12.2018 r.
						Ogółem		W tym						
		Stan na 31.12.2018 r.	W 2018 r.	Stan na 31.12.2018 r.	W 2018 r.	Stan na 31.12.2018 r.	W 2018 r.	Samorządom		Spółdzielniom mieszkaniowym		Stan na 31.12.2018 r.	W 2018 r.	
								Stan na 31.12.2018 r.	W 2018 r.	Stan na 31.12.2018 r.	W 2018 r.			
1.	OT Białystok	14 254	-	13 553	1	441	-	135	-	282	-	87	-	25
2.	OT Bydgoszcz	25 270	-	22 866	1	1 443	-	303	-	1 036	-	287	-	674
3.	OT Częstochowa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	255
4.	OT Gorzów Wlkp.	21 538	-	19 254	-	2 036	-	1 555	-	471	-	238	-	10
5.	OT Kielce	1	1	2	2	1	1	1	1	-	-	-	-	32
6.	OT Koszalin	21 432	-	20 498	2	761	-	697	-	56	-	125	-	50
7.	OT Kraków	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35
8.	OT Lublin	9 069	-	8 561	1	455	-	262	-	188	-	37	-	16
9.	OT Łódź	7 885	-5	7 152	9	468	1	344	1	45	-	10	-	184
10.	OT Olsztyn	35 432	-	32 595	12	2 050	1	2 024	1	4	-	176	3	759
11.	OT Opole	25 303	-	23 099	4	1 315	-	618	-	620	-	518	-	116
12.	OT Poznań	49 671	-	45 494	64	1 590	23	586	-	765	12	619	-	1 968
13.	OT Pruszcz Gdański	34 656	2	32 926	12	1 310	2	1 280	2	14	-	96	-	324
14.	OT Rzeszów	9 497	-	9 213	1	123	-	92	-	9	-	84	-	8
15.	OT Szczecin	31 353	2	29 254	-	1 874	-	1 177	-	685	-	110	-	113
16.	OT Warszawa	10 909	29	8 405	1	2 004	-	222	-	27	-	22	-	549
17.	OT Wrocław	41 099	-	35 225	18	2 571	1	2 160	1	276	-	1 954	40	1 349
Ogółem		337 369	29	308 097	128	18 442	29	11 456	6	4 478	12	4 363	43	6 467

Źródło: dane KOWR.

XX. Wykonanie planu finansowego Zasobu WRSP w 2018 r. (układ memoriałowy)

Lp.	Wyszczególnienie	2018		
		Plan*	Wykonanie**	4:3
		w tys. zł		w %
1.	2.	3.	4.	5.
I.	Przychody ogółem	1 056 900	1 175 989	111,3
1.	z tego: przychody ze sprzedaży mienia Zasobu	397 000	417 275	105,1
2.	przychody z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu	426 000	481 420	113,0
3.	przychody finansowe	200 100	249 886	124,9
3.1.	w tym: odsetki	185 600	192 233	103,6
3.2.	dywidendy	-	-	
3.3.	inne	14 500	57 653	397,6
4.	inne przychody z gospodarowania mieniem Zasobu	33 800	27 408	81,1
II.	Koszty ogółem	1 079 283	995 312	92,2
1.	Zasilenie Funduszu Rekompensacyjnego	360 400	388 264	107,7
2.	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	234 983	234 983	100,0
3.	Koszty gospodarowania mieniem Zasobu	483 900	372 065	76,9
3.1.	z tego: amortyzacja	48 000	45 185	94,1
3.2.	materiały i energia	3 400	2 664	78,4
3.3.	usługi obce	55 000	46 219	84,0
3.4.	bezzwrotna pomoc finansowa	26 650	20 847	78,2
3.5.	pozostałe koszty rodzajowe	3 500	2 041	58,3
3.6.	pozostałe koszty operacyjne	212 750	153 489	72,1
3.7.	podatki i opłaty	42 000	32 542	77,5
3.8.	koszty finansowe	92 600	69 078	74,6
III.	Wynik (I - II)	-22 383	180 677	-807,2
IV.	OBOWIĄZKOWE OBCIĄŻENIA WYNIKU FINANSOWEGO	324 185	733 288	226,2
1.	Różnica między środkami uzyskanymi z gospodarowania mieniem Zasobu w danym roku obrotowym a środkami wydatkowanymi na realizację zadań obciążających mienie Zasobu	324 185	733 288	226,2
V.	LIMITY PORĘCZEŃ I GWARANCJI	180 000	40 000	22,2
VI.	ŚRODKI NA WYDATKI MAJĄTKOWE (realizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	270 000	45 110	16,7

* Plan finansowy Zasobu WRSP na 2018 r. zamieszczony w załączniku nr 11 do ustawy budżetowej na rok 2018, uwzględniający zmiany zatwierdzone przez MRiRW.

** Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2018.

Źródło: dane KOWR.

XXI. Wykonanie planu finansowego KOWR w 2018 r. (układ memoriałowy)

Lp.	Wyszczególnienie	2018		4:3
		Plan*	Wykonanie**	
		tys. zł	tys. zł	
1.	2.	3.	4.	5.
I.	STAN NA POCZĄTEK ROKU			
1.	Środki obrotowe, w tym:	32 498	36 986	113,8%
1.1.	Środki pieniężne	30 198	36 001	119,2%
1.2.	Należności krótkoterminowe, w tym:	1 200	580	48,3%
1.2.1.	z tytułu udzielonych pożyczek			
1.2.2.	od jednostek sektora finansów publicznych			
1.3.	Zapasy	60	31	51,7%
2.	Należności długoterminowe, w tym:	1 932	2 051	106,2%
2.1.	z tytułu udzielonych pożyczek			
2.2.	od jednostek sektora finansów publicznych			
3.	Zobowiązania, w tym:	23 623	33 953	143,7%
3.1.	z tytułu zaciągniętych pożyczek i kredytów			
3.2.	wymagalne			
II.	PRZYCHODY OGÓŁEM	364 547	333 816	91,6%
1.	Przychody z prowadzonej działalności, z tego:	5 071	8 732	172,2%
1.1.	Pozostałe	5 071	8 732	172,2%
2.	Dotacje z budżetu państwa	112 304	78 034	69,5%
3.	Środki otrzymane z Unii Europejskiej			
4.	Środki od innych jednostek sektora finansów publicznych	3 419	3 419	100,0%
5.	Pozostałe przychody, z tego:	243 753	243 631	99,9%
5.1.	Odsetki (np. z tytułu udzielonych pożyczek), w tym:	211	481	228,0%
5.1.1.	Odsetki od depozytów u Ministra Finansów lub z tytułu skarbowych papierów wartościowych	65	290	446,2%
5.2.	Środki otrzymane od jednostek spoza sektora finansów publicznych			
5.3.	Równowartość odpisów amortyzacyjnych	7 350	7 407	100,8%
5.4.	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	234 983	234 983	100,0%
5.5.	Pozostałe	1 209	760	62,9%
III.	KOSZTY OGÓŁEM	357 231	303 448	84,9%
1.	Koszty funkcjonowania	333 128	286 294	85,9%
1.1.	Amortyzacja	12 415	12 301	99,1%
1.2.	Materiały i energia	14 902	9 586	64,3%
1.3.	Usługi obce	73 025	58 366	79,9%
1.4.	Wynagrodzenia, z tego:	176 751	163 767	92,7%
1.4.1.	osobowe	173 891	161 707	93,0%
1.4.2.	bezosobowe	2 860	2 060	72,0%
1.4.3.	pozostałe			
1.5.	Świadczenia na rzecz osób fizycznych	6 239	643	10,3%
1.6.	Składki, z tego na:	33 633	30 225	89,9%
1.6.1.	ubezpieczenie społeczne	29 739	27 062	91,0%
1.6.2.	Fundusz Pracy	3 894	3 163	81,2%
1.6.3.	Fundusz Emerytur Pomostowych			
1.7.	Płatności odsetkowe wynikające z zaciągniętych zobowiązań			
1.8.	Podatki i opłaty, w tym:	2 093	1 900	90,8%
1.8.1.	podatek akcyzowy			
1.8.2.	podatek od towarów i usług (VAT)	389	27	6,9%
1.8.3.	opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego	252	245	97,2%
1.8.4.	podatki stanowiące źródło dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego	560	481	85,9%
1.8.5.	opłaty na rzecz budżetu państwa	5	1	20,0%
1.9.	Pozostałe koszty funkcjonowania	14 070	9 506	67,6%
2.	Koszty realizacji zadań, w tym:	19 500	13 784	70,7%
2.1.	środki przekazane innym podmiotom			
3.	Pozostałe koszty, w tym:	4 603	3 370	73,2%
3.1.	Środki na wydatki majątkowe			
3.2.	Pozostałe koszty	4 603	3 370	73,2%
IV.	WYNIK BRUTTO (II-III)	7 316	30 368	415,1%
V.	OBOWIĄZKOWE OBCIĄŻENIA WYNIKU FINANSOWEGO	0	30 996	
1.	Podatek dochodowy od osób prawnych			
2.	Pozostałe obciążenia wyniku finansowego, z tego:	0	30 996	
2.1.	Wpłata do budżetu państwa (np..z zysku, nadwyżki środków finansowych)	0	30 996	
VI.	WYNIK NETTO (IV-V)	7 316	-628	-8,6%
VII.	DOTACJE Z BUDŻETU PAŃSTWA			
1.	Dotacje ogółem, z tego:	132 688	85 376	64,3%
1.1.	- podmiotowa	79 000	54 330	68,8%
1.2.	- przedmiotowa			
1.3.	- celowa	33 304	23 704	71,2%
1.4.	- celowa na finansowanie projektów z udziałem środków UE - bieżące			
1.4.1.	w tym: na współfinansowanie			
1.5.	- celowa na finansowanie projektów z udziałem środków UE - majątkowe			
1.5.1.	w tym: na współfinansowanie			
1.6.	- na inwestycje i zakupy inwestycyjne	20 384	7 342,0	36,0%
VIII.	ŚRODKI NA WYDATKI MAJĄTKOWE	27 205	11 431,0	42,0%
IX.	ŚRODKI PRZYZNANE INNYM PODMIOTOM			
X.	STAN NA KONIEC ROKU			
1.	Środki obrotowe, w tym:	8 261	35 513,0	429,9%
1.1.	Środki pieniężne	8 117	34 781,0	428,5%
1.2.	Należności krótkoterminowe, w tym:	100	501,0	501,0%
1.2.1.	z tytułu udzielonych pożyczek			
1.2.2.	od jednostek sektora finansów publicznych			
1.3.	Zapasy	44	78,0	177,3%
2.	Należności długoterminowe, w tym:	2 003	2 033,0	101,5%
2.1.	z tytułu udzielonych pożyczek			
2.2.	od jednostek sektora finansów publicznych			
3.	Zobowiązania, w tym:	14 333	37 402,0	261,0%
3.1.	z tytułu zaciągniętych pożyczek i kredytów			
3.2.	wymagalne		0,0	

* Plan finansowy KOWR na 2018 r. zamieszczony w załączniku nr 11 do ustawy budżetowej na rok 2018, uwzględniający zmiany zatwierdzone przez MRiRW.

** Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2018.

Źródło: dane KOWR.

XXII. Wpływy Zasobu WRSP w 2018 r. (w tys. zł)

Lp.	OT KOWR	Wpływy Zasobu WRSP ogółem*				
		ogółem	z tego:			
			ze sprzedaży mienia Zasobu	z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu	inne z działalności w zakresie gospodarowania i rozporządzania mieniem Zasobu	w tym: odsetki od środków na rachunkach bankowych
1.	OT Białystok	20 367	13 159	6 942	266	14
2.	OT Bydgoszcz	95 869	69 224	26 257	388	9
3.	OT Częstochowa	20 408	14 788	5 434	186	4
4.	OT Gorzów Wlkp.	96 163	80 957	14 864	342	67
5.	OT Kielce	7 317	6 298	985	34	5
6.	OT Koszalin	57 527	42 613	13 985	929	24
7.	OT Kraków	12 889	10 066	2 784	39	4
8.	OT Lublin	39 678	33 171	6 443	64	9
9.	OT Łódź	59 618	53 343	6 152	123	9
10.	OT Olsztyn	171 769	138 942	31 440	1 387	35
11.	OT Opole	112 577	87 576	24 312	689	13
12.	OT Poznań	157 530	97 604	58 663	1 263	21
13.	OT Pruszcz Gdański	146 100	123 722	21 961	417	38
14.	OT Rzeszów	39 284	29 716	9 089	479	13
15.	OT Szczecin	141 685	106 677	32 938	2 070	56
16.	OT Warszawa	146 272	85 164	59 839	1 269	26
17.	OT Wrocław	275 783	216 478	55 977	3 328	90
18.	Centrala KOWR	10 623	-	-	10 623	10 123
Ogółem		1 611 459	1 209 498	378 065	23 896	10 560

* Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2018.

Źródło: dane KOWR.

XXIII. Wydatki Zasobu WRSP w 2018 r. (w tys. zł)

Lp.	OT KOWR	Wydatki Zasobu WRSP ogółem*								
		ogółem	z tego:					w tym:		
			przekazy zewnętrzne**	środki na koszty funkcjonowania KOWR	wydatki w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu	inwestycje i remonty***	bezwrotna pomoc finansowa	utrzymanie mienia niezagospodarowanego	wydatki związane z rozdysponowaniem mienia	
1.	OT Białystok	2 217	-	811	1 406	569	0	377	200	
2.	OT Bydgoszcz	6 154	-	2 330	3 824	898	0	1 458	339	
3.	OT Częstochowa	3 906	-	668	3 238	1 151	0	1 550	133	
4.	OT Gorzów Wlkp.	11 694	-	1 474	10 220	5 829	115	2 690	1 085	
5.	OT Kielce	3 560	-	886	2 674	1 334	855	368	50	
6.	OT Koszalin	7 573	-	1 420	6 153	328	50	3 710	1 001	
7.	OT Kraków	2 033	-	948	1 085	515	0	325	116	
8.	OT Lublin	3 310	-	1 509	1 801	387	35	912	259	
9.	OT Łódź	3 286	-	1 447	1 839	287	97	545	289	
10.	OT Olsztyn	40 823	-	2 853	37 970	22 180	7 173	5 173	1 827	
11.	OT Opole	26 101	-	1 422	24 679	21 234	923	1 646	268	
12.	OT Poznań	21 605	-	2 682	18 923	7 601	85	5 659	826	
13.	OT Pruszcz Gdański	14 742	-	1 987	12 755	4 411	3 581	2 367	602	
14.	OT Rzeszów	4 650	-	1 407	3 243	143	1 176	1 322	217	
15.	OT Szczecin	14 712	-	2 354	12 358	662	2 216	6 024	1 650	
16.	OT Warszawa	5 993	-	2 082	3 911	292	427	981	393	
17.	OT Wrocław	24 834	-	3 199	21 635	5 082	2 680	10 369	1 302	
18.	Centrala KOWR	1 391 613	1 105 400	205 504	80 709	0	1 540	0	25	
Ogółem		1 588 806	1 105 400	234 983	248 423	72 903	20 953	45 476	10 582	

* Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2018.

** W tym wydatki z tytułu wpłat na Fundusz Rekompensacyjny (214 911 tys. zł).

Źródło: dane KOWR.

Wykaz jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa¹¹³

I. Spółki hodowli roślin uprawnych:

- 1) **„DANKO” Hodowla Roślin Sp. z o.o.**, Choryń 27, 64-000 Kościan,
- 2) **Poznańska Hodowla Roślin Sp. z o.o.**, ul. Kasztanowa 5, 63-004 Tulce,
- 3) **Małopolska Hodowla Roślin Sp. z o.o.**, ul. Zbożowa 4, 30-002 Kraków,
- 4) **Kutnowska Hodowla Buraka Cukrowego Sp. z o.o.**, Straszków 12, 62-650 Kłodawa,
- 5) **Pomorsko Mazurska Hodowla Ziemiaka Sp. z o.o.**, Strzekęcino 11, 76-024 Świeszyno,
- 6) **Krakowska Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Polan Sp. z o.o.**, ul. Lucjana Rydla 53-55, 30-130 Kraków,
- 7) **„Spójnia” Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Sp. z o.o.**, ul. Lipowa 22, Nochowo, 63-100 Śrem,
- 8) **„PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” Sp. z o.o.**, ul. Parkowa 1A, Zielonki Parcele, 05-082 Stare Babice.

II. Spółki hodowli zwierząt gospodarskich:

- 9) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Osiecin Sp. z o.o.**, ul. Włocławska 2, 88-220 Osiecin,
- 10) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Głogówek” Sp. z o.o.**, ul. Fabryczna 2 lok. B, 48-250 Głogówek,
- 11) **Hodowla Zwierząt Zarodowych Osowa Sień Sp. z o.o.**, Przyczyna Górna 1, 67-400 Wschowa,
- 12) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Gajewo” Sp. z o.o.**, Kałdowo 2, 82-200 Malbork,
- 13) **„Mścice” Ośrodek Hodowli Zarodowej Sp. z o.o.**, ul. Koszalińska 85, 76-031 Mścice,
- 14) **Hodowla Zarodowa Zwierząt „Żołędnica” Sp. z o.o.**, Żołędnica 41, 63-911 Rawicz,
- 15) **Ośrodek Hodowli Zarodowej w Kamieńcu Ząbkowickim Sp. z o.o.**, pl. Kościelny 1, 57-230 Kamieniec Ząbkowicki,
- 16) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Dębołęka Sp. z o.o.**, Dębołęka 72, 98-275 Brzeźnio,
- 17) **Hodowla Zwierząt i Nasiennictwo Roślin Polanowice Sp. z o.o.**, Polanowice, 88-150 Kruszwica,
- 18) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Garzyn” Sp. z o.o.**, ul. Leszczyńska 34, Garzyn, 64-120 Krzemieniewo,
- 19) **Ośrodek Hodowli Zarodowej w Osieku Sp. z o.o.**, ul. Zamkowa 3, 32-608 Osiek,
- 20) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Lubiana Sp. z o.o.**, Lubiana 8, 73-260 Pełczyce,
- 21) **Ośrodek Hodowli Zwierząt Zarodowych Sp. z o.o.**, Chodeczek, 87-860 Chodecz,
- 22) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Bobrowniki Sp. z o.o.**, Bobrowniki 6A, 76-231 Damnica,
- 23) **Gospodarstwo Rolno-Hodowlane Żydowo Sp. z o.o.**, ul. Kościuszki 41, 62-241 Żydowo,

¹¹³ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1525).

- 24) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Przerzeczyn Zdrój” Sp. z o.o.**, Gilów 120A, 58-230 Niemcza,
- 25) **Kombinat Rolny Kietrz Sp. z o.o.**, ul. Zatorze 2, 48-130 Kietrz,
- 26) **„Przedsiębiorstwo Rolniczo-Hodowlane Gałopol” Sp. z o.o.**, ul. Wierzbowa 10, Gałowo, 64-500 Szamotuły,
- 27) **Przedsiębiorstwo Rolne Długie Stare Sp. z o.o.**, ul. Wiosenna 5, Długie Stare, 64-100 Leszno,
- 28) **„Stadnina Koni Janów Podlaski” Sp. z o.o.**, Wygoda 3, 21-505 Janów Podlaski,
- 29) **Stadnina Koni Michałów Sp. z o.o.**, 28-411 Michałów,
- 30) **Stadnina Koni „Racot” Sp. z o.o.**, ul. Dworcowa 5, Racot, 64-000 Kościan,
- 31) **Stadnina Koni Walewice Sp. z o.o.**, Walewice, 99-423 Bielawy,
- 32) **Stadnina Koni „Krasne” Sp. z o.o.**, ul. Mickiewicza 36, 06-408 Krasne,
- 33) **Stadnina Koni Liski Sp. z o.o.**, Liski 19 lok. 1, 11-210 Sępólno,
- 34) **Stado Ogierów Starogard Gdański Sp. z o.o.**, Rzeczna, 14-400 Pastęk,
- 35) **Stadnina Koni „Nowe Jankowice” Sp. z o.o.**, Nowe Jankowice 17, 86-320 Łasin,
- 36) **Stadnina Koni w Dobrzyniewie Sp. z o.o.**, Dobrzyniewo 23, 89-311 Falmierowo,
- 37) **Stadnina Koni „Pępowo” Sp. z o.o.**, Gogolewo 71, 63-840 Krobia,
- 38) **Stadnina Koni „Iwno” Sp. z o.o.**, ul. Park Mielżyńskich 1 lok. 1, Iwno, 62-025 Kostrzyn,
- 39) **Stadnina Koni Prudnik Sp. z o.o.**, ul. Poniatowskiego 3A, 48-200 Prudnik,
- 40) **Stadnina Koni Nowielice Sp. z o.o.**, Nowielice, 72-320 Trzebiatów,
- 41) **Stado Ogierów w Łącku Sp. z o.o.**, ul. Płocka 12 lok. 1, 09-520 Łąck.

**Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych
Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa**

Centrala Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa

ul. Karolkowa 30
01-207 Warszawa

Telefoniczny Punkt Informacyjny

(22) 376 76 76
www.kowr.gov.pl
kontakt@kowr.gov.pl

Oddziały terenowe i filia

OT w Białymstoku ul. Komendantów 4 15-102 Białystok (85) 664 31 50	OT w Bydgoszczy ul. Hetmańska 38 85-039 Bydgoszcz (52) 525 08 01	OT w Gorzowie Wlkp. ul. Walczaka 25 66-400 Gorzów Wlkp. (95) 782 22 99
OT w Krakowie ul. Mogilska 104 31-546 Kraków (12) 424 09 40	OT w Lublinie ul. Karłowicza 4 20-027 Lublin (81) 532 21 12	OT w Łodzi ul. Północna 27/29 91-420 Łódź (42) 636 53 26
OT w Poznaniu ul. Fredry 12 61-701 Poznań (61) 856 06 01	OT w Pruszczu Gdańskim ul. Powstańców Warszawy 28 83-000 Pruszcz Gdański (58) 300 48 41, (58) 302 34 51	OT w Rzeszowie ul. Asnyka 7 35-001 Rzeszów (17) 853 78 00
Filia w Zielonej Górze ul. Kręta 5 65-770 Zielona Góra (68) 506 52 40	OT w Kielcach ul. Piaskowa 18 25-323 Kielce (41) 343 31 90, (41) 343 23 93	OT w Koszalinie ul. Partyzantów 15a 75-411 Koszalin (94) 347 31 00
OT w Częstochowie ul. Jana III Sobieskiego 7 42-200 Częstochowa (34) 378 22 36	OT w Olsztynie ul. Głowackiego 6 10-448 Olsztyn (89) 524 88 01 (89) 524 88 06	OT w Opolu ul. 1-go Maja 6 45-068 Opole (77) 400 09 39
OT w Szczecinie ul. Matejki 6B 71-615 Szczecin (91) 814 42 00	OT w Warszawie Plac Bankowy 2 00-095 Warszawa (22) 635 10 00	OT we Wrocławiu ul. Mińska 60 54-610 Wrocław (71) 356 39 19

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

ul. Karolkowa 30,
01-207 Warszawa
www.kowr.gov.pl

© KOWR maj 2019